

225

Feb. 15/192

J. B. PALMA

PRÆLECTIONUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

AD NOSTRA USQUE TEMPORA

CONTINUATIO,

EX RECENTIORIBUS, PROBATISSIMISQUE AUCTORIBUS,

AD USUM SEMINARIORUM, ACCURATE COLLECTA, REBUSQUE AD HISPANIAM
PERTINENTIBUS ADDITA.

A DOCTORE

D. NICETO ALONSO PERUJO,

PRESBYTERO

IN SEMIN. LUCRONIENSI VICE-RECTORE,

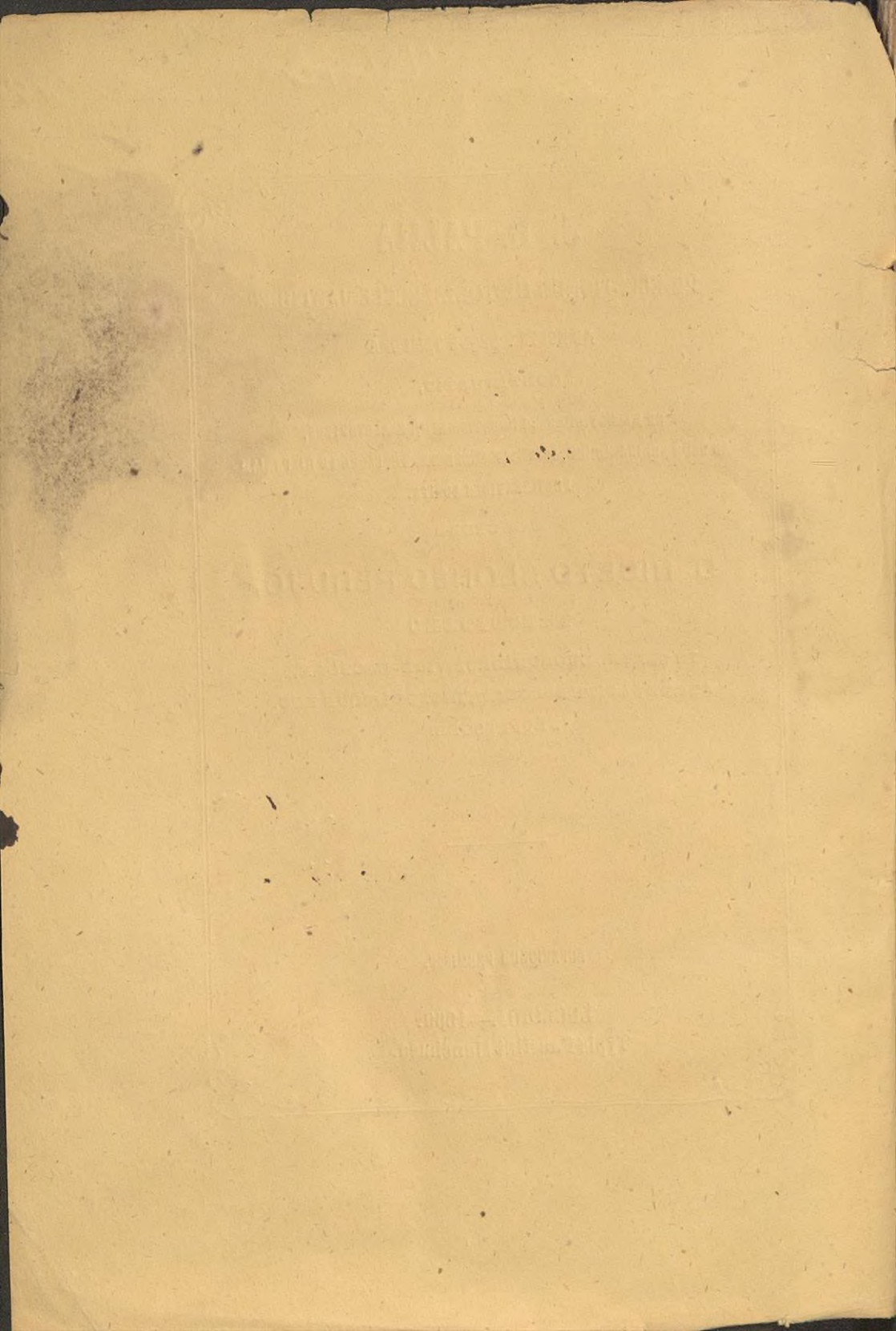
ATQUE SAC. THEOLOGIÆ, HISTORIÆQUE ECC.

PROFESSORE.

SUPERIORUM PERMISSU.

LUCRONII.—1869.

Typis Faustini Menchaca.

J. B. PALMA

PRÆLECTIONUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

AD NOSTRA USQUE TEMPORA

CONTINUATIO,

EX RECENTIORIBUS, PROBATISSIMISQUE AUCTORIBUS,
AD USUM SEMINARIORUM, ACCURATE COLLECTA, REBUSQUE AD HISPANIAM
PERTINENTIBUS ADDITA.

A DOCTORE

D. NICETO ALONSO PERUJO,

PRESBYTERO

IN SEMIN. LUCRONIENSI VICE-RECTORE,
ATQUE SAC. THEOLOGIÆ, HISTORIÆQUE ECC. PROFESSORE.

El Autor

Niceto A. Perujo

SUPERIORUM PERMISSU.

LUCRONII.—1869.
Typis Faustini Menchaca.

J. R. PAINIA

PLATEBITIONUM HISTORICUM EXPLANATIONE

AD NOTAM USQUE TEMPORA

CONSTITUTIONE

IN REPERTORIUM FACILITATEMQUE

AD REPERTORIUM FACILITATEMQUE REPERTORIUM FACILITATEMQUE

REPERTORIUM FACILITATEMQUE

A DOCTORE

D. NICETO ALONSO PERULLO

Es propiedad del autor.

IMPRESA EN MADRID

IN SEMIN. LINGV. HIST. ET LIT. DE MADRID

AGORA EN LA BIBLIOTECA NACIONAL DE MADRID

[Handwritten signature]
[Circular stamp]

REPERTORIUM FACILITATEMQUE

1883—1884

Paris: Pauline Henckels

LICENCIA DEL ORDINARIO.

Secretaria de Cámara del Obispado de Calahorra y la Calzada.—Vista por S. E. I el Obispo mi señor la exposición que V. le elevára en solicitud de la licencia necesaria para imprimir su obra de Historia eclesiástica, y vista tambien la censura favorable emitida por su comisionado al efecto, ha tenido á bien providenciar en los términos siguientes:—«Calahorra 22 de Junio de 1869.—Mediante haber sido examinada cuidadosamente, á virtud de nuestra comision, la obra que con el título de «*Joannis Baptistæ Palma prælectionum Historiæ ecclesiasticæ ad nostra usque tempora continuatio*» trata de dar á luz el Dr. D. Niceto Alonso Perujo, Catedrático de Sagrada Teología y Vice-Rector de nuestro Seminario Conciliar de Logroño, y no contener cosa alguna opuesta á la fé, buenas costumbres, doctrinas de la Iglesia y opiniones de escritores católicos: considerandola por otra parte de suma utilidad

IV

para los escolares que hayan estudiado ó hayan de estudiar la Historia eclesiástica escrita por el P. Juan Bautista Palma adoptada de texto en casi todos los Seminarios de España, toda vez que esta no alcanza sino solamente hasta la mitad del siglo XVI; concedemos al autor de la *Continuacion*, Dr. D. Niceto Alonso Perujo, nuestra licencia en forma para que desde luego pueda darla á la estampa; y recomendamos *eficazmente* á nuestros amados seminaristas su adquisicion, á fin de que no carezcan de los conocimientos histórico-científicos que contiene.—Así lo acordó y firma S. E. I. el Obispo, mi señor, de que certifico.—Sebastian, Obispo de Calahorra y la Calzada.—Por mandado de S. E. I. el Obispo mi señor —Dr. D. Santiago Palacios y Cabello, Canónigo Secretario.»

Cuya providencia tengo la satisfaccion de trascribir á V. para los efectos convenientes.

Dios guarde á V. muchos años.—Calahorra 26 de Junio de 1869.—Licenciado, Santiago Bermejo, Secretario.

Sr. D. Niceto Alonso Perujo, Presbitero Vice-Rector del Seminario de Logroño.

**EXCMO. AC ILLMO. DNO. D. SEBASTIANO ARENZANA ET
MAGDALENO EPISCOPO CALAGURRITANO ET CALCEA-
TENSI, REGALIS ORDINIS ELISABETH CATHOLICÆ
MAGNO EQUITI, REGIO CONSILIARIO ET CONCIONATORI,
ETC. ETC.**

Quod in votis semper habui, Illme, Dne. ut grati animi erga te specimen publice exhiberem, nunc, hoc opusculum tibi dicendo, tandem assequor. In quo non solum debitum ante contractum, propter insignia beneficia, quibus me totum tibi devinxisti, aliquatenus persolvere possum; verum etiam plurimum lucri mihi simul accedit. Etenim si protectore omnes scriptores indigent, qui suo nomine tutata eorum opera decore in litterarum orbem introducat, nullum alium aptiorem ego invenire possem præter te, magnum litterarum patronum studiorumque zelatorem, qui nihil pro tuis clericis erudiendis unquam omissisti. Hoc sane á te fidenter sperandum erat, qui tota vita in litteris perdiscendis atque fovendis, ingenio, diligentia, atque fructu eximio claruisti, quique hanc ob causam, tum etiam ob pietatem, prudentiam, morumque suavitatem ad singularem Episcopatus honorem evectus fuisti; et merito quidem, cum honor, virtutis præmium soleat appellari. Quapropter si illud est verum, quod princeps philosophorum Aristoteles sapienter dixit, honorem scilicet nihil esse aliud, quam signum opinionis, quæ de alicujus beneficentia habetur, te hunc libellum patrocinatorum, jure mihi est sperandum; si tamen juxta tuum honorem tua etiam beneficentia, quæ certe major est, ut experientia testatur, dimetiri debeat. Hoc igitur munusculum, quod profecto exiguum esse sentio, tamen libenter et

VI

omni animi studio oblatum, hilari vultu, Illme. Dne. accipe, et si forte illud alicujus utilitatis pro tyronibus existimes, tua auctoritate fulcire dignare.

Certé in ejus elucubratione nullam aliam habui, præter Ecclesiæ utilitatem et juvenum commodum, intentionem, quò isti, compendiosa saltem hujus ætatis historica notitia non careant; cum auctor, quo ad Historiam Eccliam addiscendam in omnibus fere Seminariis candidati utuntur, J. B. Palma, morte præreptus, tantum ad concilium usque Tridentinum prælectiones suas profunderit. Quapropter hunc defectum ego, quâ potui, supplere tentavi ad nostra usque tempora illas pertrahendo, non verum eó præsumptionis deveni, ut quod ipse interminatum reliquit, ego perficere jactanter cogitarem. Etenim unusquisque vires suas cognoscit, et ego quam longe ab illius ingenio et eruditione absum, ingenue fateor: sed tantum ne manca et imperfecta alumnorum institutio remaneat, hoc opus concinnavi, ita ut meus labor non tam illius auctoris continuatio quam breve recentioris historiæ ecclesiasticæ compendium vocari debeat. Desideratur quidem pro Historia Ecclesiastica in Seminariis tradenda aliquis *ad hoc* conscriptus liber, qui non tantum factorum notitiam tradat, sed insuper eorum vindicationem, ubi opus fuerit, accurate et nervose sumat, cum eodem modo sit necessarium e veterum exemplis Ecclesiæ agendi rationem in diversis adjunctis discere, tum etiam illam ab hostium inculpationibus defendere. Hunc vero, si Deus dabit, tuo patrocinio nixus, aliquando conficere intendo. Interim quod tibi nunc offero opus libenter admitte, cui spero te plurimum pro tua benignitate fauturum.

Tuus, Illme. Dne. obsequentissimus et fidissimus servitor presbiter. Seminario Lucroniensi Kal. Sept. 1869.

Dr. Nicetus Alonso et Perujo.

EX SÆCULO XVI.

CAPUT I.

De protestantismi propagatione.

Inter celebriora Ecclesiæ catholicæ facta, luculentioraque, qua divinitus ipsa pollet, assistentiæ et auctoritatis testimonia, concilium Tridentinum merito præcipuum obtinere locum, nullus dubitabit, qui de rebus in illo gestis notitiam habeat. Etenim si ratio habeatur tum perturbatissimi temporis, quo illud celebratum est, tum hominum, quibus interesset illud impedire vel retardare, conatum, tum principum petulantiae, ambitionisque, diuturnæque Episcoporum a suis diocessibus absentiae, tum demum aliarum omnium circumstantiarum, quæ in ipsius historia celebrationis videri posunt, mirandum sane erit, quomodo in fidei definitionibus tanta doctrinæ puritas, tanta in canonibus præcisio et claritas, et in decretis de reformatione tanta prudentia sapientiaque conjungi possunt, ut omnes omnino errores doctrinæ catholicæ aut disciplinæ quoquomodo adversantes damnati sint.

Quamvis ad fidei definitiones attinet, ab omnibus ubique

catholicis hoc concilium admissum est, et tamquam norma credendorum unanimiter receptum; non idem vero evenit quantum ad ejus decreta de reformatione. Ipsa tamen accepta et publicata sunt in Lusitania primum, deinde in Italia, in Hispania et ditionibus subditis, in Sicilia, pluribusque aliis regionibus, excepta Gallia, ubi legalis decretorum promulgatio locum non habuit, attamen pleraque in conciliis provincialibus recepta et promulgata fuerunt. (1)

Videbatur quidem post ejus celebrationem omnino extinguendam esse gravissimam teterrimamque a Luthero cæterisque novatoribus in Ecclesia factam scissionem, si bona fide in errore fuissent, cum ipsi continuo ad concilium antea appellarent. Certe nihil Patres Tridentini intentatum reliquerunt, ad fidem catholicam contra hæreticos propugnandam, ad errores convellendos, ad disciplinam in pristinum splendorem restituendam, ad pietatem mores christianorum emendandos, et generatim ad unitatem Ecclesiæ stabilendam. Nihil autem ex illius ætatis historia magis exploratum esse potest, quam ex hominum vitio, malitia, ambitione, passionibusque, sacri Concilii sapientissimas et saluberrimas dispositiones ad finem intentum perductas non esse.

Post indecoram pacem Augustanam a Carolo V Imp. cum protestantibus initam, quam isti veluti libertatis suæ columnam prædicant, in qua statutum est ut ipsi æque ac catholici plena religionis libertate gauderent, et æqualibus juribus, bona ecclesiastica occupata relinerent, et ab Episcoporum jurisdictione essent immunes, longe lateque in dies

(1) Recolantur dicta a Palma cap. ultimo. Cf. etiam Card. Pallavicini Historia Conc. Tridentini, lib. 24 ubi de ejus acceptance in diversis nationibus fuse disserit.

nova religio propagata est. Ferdinandus I post fratris sui Caroli V abdicationem imperio potitus, ejusque sucesor Maximilianus II Lutheranismum tolerarunt, quorum principum indulgentia protestantes in sectam suam plurimos pertraxerunt. Quamvis autem Rodolphus II qui an. 1576 Maximiliano successit, novæ religionis reformatæ progressus in Austria cohibere voluerit, conventus hæreticorum prohibendo, neminemque inter cives suscipi præcipiens, nisi perseverantiam in catholica religione promitteret, protestantismi propagationem impedire non potuit.

In Belgio etiam numerus protestantium continuó augebatur, etsi Philipus II, qui an. 1555 patri suo Carolo V in Hispania, Sicilia et Belgio successerat severissimas leges contra hæreticos promulgari jusserit. Philipus ad tutandam religionem contra hæreticorum progressionem, provinciarum Belgicarum procuracionem sorori suæ Margaritæ de Parma commisit, et novos episcopatus erexit; quod ægerrime tulerunt Guilielmus princeps de Orange, vir in religione quidem indifferens, sed qui supremum dominatum ambiebat, et comites de Egmont, Flandriæ præfectus, et de Hoorne. Illi plerisque ex ordine nobilium in partes suas pertractis, an 1565 fædus cum hæreticis adversus Philipum II sancierunt, Belgasque ad rebellionem excitarunt. Hæretici maxime Calvinistæ in auxilium accurrentes in Flandria et Brabantia populum adversus religionem catholicam, quasi idololatricam, excitarunt, barbarica ferocia ecclesias et monasteria diripuerunt, altaria et imagines sacras destruxerunt, et sacros suos conventus in plures urbes introduxerunt. His violentiis catholici offensi a fædere recesserunt.

Verum Philipus II an. 1567 ducem de Alba cum magno exercitu ad illas provincias missit, ad cujus adventum prin-

ceps de Orange et reliqui multi, qui severam ejus indolem noverant, in Germaniam aufugerunt. Ipse rigore usus comites de Egmont et de Hoorne capite pleeti jussit, rebelles usque in septentrionales provincias insecutus est, Harlemium, quod erat præcipuum illorum propugnaculum, expugnavit et tribunal instituit rigidissimum, *consilium turbulentiarum* dictum, ad inquisitionem et punitionem hæreticorum. His omnibus graviter offensi Belgæ iterum insurrexerunt et principem de Orange proclamaverunt, quo duce rebelles hæretici Hollandiam, Zelandiam et Gueldriam ab hispanico dominio abstraxerunt, suum imperium religionemque secundum Calvinii placita in iisdem instaurantes. Porro in quibus provinciis prævaluerunt catholicorum sacra perturbaverunt, ecclesias deprædati sunt, monasteria everterunt pluresque monachos et sacerdotes suppliciis affecerunt. (1) Sicque quotidie difficilior erat reconciliatio, cum de religione simul et politica decertaretur.

Duce de Alba in Hispaniam a Philippo II revocato, Ludovicus Requesens novus gubernator aliquantum res catholicorum erexit, sed vir ingenio et moderamine illustris an 1576 mortuus est, cujus mors gravi damno hispanicæ dominationi fuit. Nam Joannes de Austria Belgis infensus impedire non potuit, quominus sub Guilielmo de Orange multæ provinciæ fœdus inirent contra omne Hispanorum dominium, qua societate fundamentum reipublicæ Belgicæ fœderalis positum est. Anno 1581 eadem provinciæ in comitiis Hagæ ce-

(1) Notissima est, inter cætera, historia 19 Martyrum Gorcomiensium, qui propter confessam constantem fidem de reali Christi præsentia in SS. Eucharist Sac. ann 1572 horrendis suppliciis necati fuerunt.—Cf. Bolland, *Act. SS. jul.* t. II.

lebratis, Hispaniæ Regem omni jure in Belgium exutum declararunt, et post diuturnum bellum independentem rempublicam constituerunt; sed reliquæ provinciæ meridionales ab hispanis reductæ in suo dominio et religione catholica permanserunt. Guilielmus vero de Orange an 1582 dato decreto omnem cultum catholicum in Hollandia prohibuit.

Neque minus in aliis nationibus protestantismus percrebuerat. De ejus origine et propagatione in Anglia Palma tractat, (1) quomodo scilicet catholica religio eliminata fuit, et a principibus, præcipue Elisabetha, Henrici VIII ex Anna Bolena filia, proscripta. Hæc primo cultuum libertatem subditis concessit, seipsam postea per regni Ordines supremum Ecclesiæ caput declarari fecit, Episcopos qui ei obedientiam jurare recusabant custodiæ tradidit et deposuit, in illos vero qui antiquæ religioni inhærebant, pænis severis, munerum ademptione, mulctis, carceribus, exilio, cruciatibus animadvertit, atque his modis maximam Anglorum partem ad *reformationem* ad egit. Cum hæc audivisset Pius V an. 1570 Elisabetham hereticam declaravit, omnique regni Anglicani jure privatam, subditos jurejurando solutos, et eos qui illius innovationibus adhærebant, anathematis sententia damnatos. Id Elisabethæ furorem in catholicos auxit, et supplicia contra ipsos solis tyrannorum persecutionibus audita, exerceri jussit. Eodem ferme tempore a vera fide etiam Scotia scidit, quæ jam ab an. 1527 aliquos apostatas numerabat. Nam hæreticorum machinationibus, Jacobus Hamilton Mariæ Stuart, reginæ adhuc infantis, procurator, cedere munere suo coac-

(1) Sæc. decimosexto capite XVI—Cf. etiam Sanderus *De origine et progressu schismatis Anglicani*. Colon. 1628.

tus est 1554, ex quo tempore catholicos hæretici superantes, nova religio maxima incrementa cæpit. Anno 1560 regni Ordines confessionem fidei sibi a novatoribus oblatam approbarunt, religionis catholicæ exercitium abrogarunt, et contra eos, qui cum Rom. Pont. communicarent, proscriptionem et exilium statuerunt. Maria Stuart post plurimas vicissitudines regno deposita, armis jura sua vindicare tentavit, sed superata anno 1568, confugit in Angliam, ubi sub Elisabetha cognata sua 18 annis in custodia detenta tandem 1587 variis criminibus eicalumniose suppositis capite plexa fuit. Hæresis calvinianæ in Gallia progressus etiam Palma refert; in Suecia sub Gustavo Wasa catholicismus proscribitus est: quomodo vero post sæculi hujus dimidium in Polonia, Hungaria, Transilvania sectæ auctæ sint, breviter et sapienter, ut solet, Alzog in sua historia ecclesiastica manifestat. (1)

Verum quidem tam rapida Protestantismi propagatio nullo modo efficere potest, ut validissimum argumentum, ex celeri christianæ religionis propagatione ad ejus divinitatem ostendendam desumptum, infirmetur, quasi nempe divina etiam virtute protestantismus tam celeriter creverit. Non enim in materiali tantum diffusione hujusmodi argumenti robur consistit; præterquam quod, si proprie cum el. Perro-ne loqui velimus, cum Protestantismus non sit nisi negativus, nihil aliud significat ejus propagatio nisi magnam *defectionem*, non autem *diffusionem* proprie dictam.

Sed non mirum est novam religionem brevi tempore fuisse tantopere propagatam, si proprium character, circums-

(1) Palma, cap. XV—Alzog—*Hist. Ecc. period. tert. §. CCCXXV et seq.*

tantiaque peculiare epochæ illius considerentur. Etenim nemo est qui ignoret, animos jam a longo tempore, diversis concurrentibus causis, ad illam innovationem fuisse veluti præparatos atque dispositos. Morum licentia in clero et populo, animi adversus utramque potestatem excitati, frequentes abusus et disciplina collapsa efficiebant, ut morum reformationem ardentè desiderarent quicumque pii et docti; quare facillime evenit, ut homines superbi hoc specioso reformationis prætextu universam Ecclesiam perturbare possent.

Præter has causas ex ipsius etiam protentantismi natura, ejus diffusio investigari valet. Talis enim est, quæ cupiditatibus humanis adulabatur, et libertatem ab iis quæ in religione catholica homini videntur duriora, spondebat, dum aliunde novis superstitionis sectariis privilegia et favores amplissimi concedebantur. Populi enim antea oppressi libenter jugum cujusvis auctoritatis excusserunt, et novitatibus proni semper sunt; plures sacerdotes et monachi novæ doctrinæ adhæserunt, quæ cœlibatus et votorum abolitionem prædicabat, ita ut morum corruptio potius quam reformatio dici debeat. Plurimi enim vel potius omnes novatorum corriphei uxores duxerunt, etiam sanctimoniales, quare festive dicit Erasmus, illam magnam tragœdiam demum in comœdiam converti et cum matrimonio terminari. Quid autem dicemus de libertate peccandi omnibus concessa, dummodo fortiter crederent, de sola fide justificante, quæ de peccatis tranquillitatem, etiam flagitiosissimis, trahebat, de confessionis et jejuniorum abolitione, ut alia præteream? Talis autem doctrina poteritne unquam verum JesuChristi Evangelium appellari?

Accessit alia præcipua causa, quæ sola per se sufficiens

fuisset, in principum avaritia et ambitione, qui ex una parte sperabant sese emancipare a supremo Imperatoris dominiu, ex altera expoliationi bonorum ecclesiasticorum aditum apertum videbant, atque de facto iisdem potiti sunt. Certe vel ipse Hume aperte fatetur, «verum reformationis fundamentum aliud non fuisse nisi cupiditatem possidendi argentum et alia altarium ornamenta» et generatim quascumque divitias ecclesiasticas. Hinc est ut principes omnem suam auctoritatem exercuerunt, ut ubique reformationem introducerent, eamque totis viribus foverunt. Hæreticis nimirum favorem, protectionem, et arma præstabant, catholicos vero conviciis, violentiis, suppliciis insectabantur. Hoc tam aperte constat, ut vel ipse Jurien, Ecclesiæ catholicæ infensissimus hostis clarè fateatur, *Indubium esse reformationem per principum potentiam factam fuisse.* Denique juxta Fridericum Magnum, testem minime suspectum, protestantismus avaritiæ in Germania, concupiscentiæ in Anglia, novitatis in Gallia opus fuit.

Hæ veræ causæ fuerunt, cur tam facile potuit novatorum superstilitio propagari. Non video autem quid hoc habeat commune cum catholicæ religionis propagatione, ubique gravissimis difficultatibus impeditæ, omnique tunc temporis receptæ doctrinæ, moribus, passionibus, præjudiciisque contrariæ, imo a principibus atrocissimis persecutionibus vexatæ. Unde concludere necesse est, illius quidem propagationem divino prorsus consilio et virtuti, protestantismi vero effrenatæ licentiæ et hominum improbitati tribui debere.

Atque hic obiter notandum est, quod proprium omnis hæresis est dividi et mutari, protestantismo accidisse. Cum tenim inter ipsos ab initio dissidia religiosa auferentur, in innumeras prope sectas divisi sunt, quæ se invicem damna-

bant atque anathematizabant, maximaque cum vehementia bellum inter ipsos exarsit. Neque aliter ex eorum principio de privata S. Script. interpretatione evenire potest, quod omnem auctoritatem de medio tollit, sine qua vera fides esse non potest. Ex illo autem pessimo atque eversore principio sequitur, neminem protestantium jus habere alteri exprobandi propria sensa religiosa, ut impia et absurda. Si autem protestantismus adeo divisus est, imo divisio ipsi intrinseca et essentialis est, hoc ipsum ineluctabile suppeditat ipsius falsitatis argumentum, juxta regulam cl. Bossuet, *Quod mutatur, veritas non est.*

Ex quo pronum est inferre quam inepte et a rei veritate prorsus aliena ratione J. Villersius in suo *Essai sur la influence de la reformation de Luther*, aliique gloriantur, maximum civilizationis progressum Lutheri reformationi tribui debere. Etenim doctrina illa, quæ falsitatis, intrinsecæ divisionis, atque immoralitatis aperte convincitur, non nisi societatis et veri progressus perniciem afferre potest. Ostendit autem noster cl. Balmes, (1) Protestantismum innumera gravissimaque mala Europæ universæ intulisse, omnem fidem ipsum destruere, intellectumque et mentem pervertere, hominesque deteriores efficere, ac civiles motus et rebelliones fovere: qui inter cætera, tom. IV cap. 65, documentis historicis demonstrat, Lutheri reformationem civilizationis Europæ *homogeneitatem* atque unitatem impedisse. Qui vero præclarum citatum scriptorem semel legerit, statim convincetur, nullum majorem hostem, quam Protestantismum, recentiorem populorum progressum habuisse, et etiam nunc habere.

(1) *El protestantismo comparado con el catolicismo en sus relaciones con la civilizacion europea.*

CAPUT II.

De inquisitionis tribunali.

Cum de rebus ad Hispaniam pertinentibus præcipue pertractare in hoc Historiæ Ecclæ. supplemento nobis in animo sit, non possumus non de sacro Inquisitionis tribunali aliqua dicere, quo potissimum factum est, ut Protestantismi contagio, quæ omnes fere alias nationes infecit, in nostram Hispaniam penetrare non posset.

Innumeras prope querelas, insectationes et convicia, S. inquisitionis prætextu, contra Ecclesiam catholicam Voltaire, Rousseau, cæterique hostes congesserunt. Ii omnes vel e magna inscitia vel e malevola mente S. Inquisitionis instituto ejusque scopo et rationi detraxerunt, legesque adversus hæreticos sancitas condemnarunt. Quapropter vestigiis nostri immortalis Balmes, (1) et doctissimi Muzarelli insistentes, aliqua in ejus defensionem dicemus, licet aliquos fuisse ex parte privatorum abusus non possimus non confiteri. Verum immoderatæ quandoque inquisitorum procedendi rationes, quas petulanter exaggerant, Ecclesiæ officere non possunt, nec dicto tribunali, siquidem ipsa de culpis aut abusibus ministrorum suorum respondere non debet.

Finis autem Inquisitionis fuit catholicæ fidei conservatio, inquirere scilicet in eos, qui fidei depositum corrumpunt, eosdem judicare, ab hæresi reducere et obstinatos condem-

(1) Balmes, op. cit.—Muzarelli—*Disertacion sobre el tribunal de la Inquisicion.*—legi potest in tom. IX Hist. Ecclæ.—B. de Henrión, edit. Barcin. 1854.

nare, quemadmodum in omni societate contra prævaricatores agitur. Ipsa enim, juxta Fleuri, erat quoddam tribunal, seu jurisdictio Ecclesiastica in Italia, Hispania et Lusitania, aliisque nationibus, ad cognoscendum de criminibus hæresis, judaismi, mahumetismi, magiæ, sodomæ, et poligamiæ. Sed hic accurate observandum est, numquam inquisitionem morte mulctasse, imo in neminem processisse, nisi in eos qui sectarios facere curarent; præcipuum enim illius officium erat investigare, utrum vere aliquis hæreticus esset, quo casu sæcularibus potestatibus puniendus tradebatur.

Ab ipsis Ecclesiæ initiis contra hæresum auctores eorumque asseclas exercitum est; ex quo tempore enim Imperatores, principes, populi catholicam fidem professi sunt, illi, utpote Ecclesiæ filii et protectores, leges pœnasque sanxerunt contra catholicæ doctrinæ corruptores et Ecclesiasticæ pacis perturbatores, tanto magis quod hi, sua in Ecclesiam rebellionem, ipsius reipublicæ seu societatis tranquillitatem passim perturbarent. Media ætate societas ita erat comparata, ut qui religionis catholicæ capita violarent, in ipsam quoque societatem graviter delinquere reputarentur, ac ideo non ecclesiastica tantum sed civilis etiam potestas in eosdem animadverteret. De Innocentio III Palma agens opportune notat et documentis confirmat, universam illius ætatis jurisprudentiam pœnas corporales contra hæreticos sancire.

Documentis ab auctore ibi allatis sequentia adjungimus. Nimirum Sinodus Turonensis, 1165, episcoporum et sacerdotum vigilantiam contra hæreticos excitavit, mandavitque ut deprehensi custodiæ traderentur et bonorum jactura mulctarentur; concilium Later. III præter has pœnas exilium imposuit: Lucius III in conventu Veronæ habito consti-

tuit, ut Episcopi tum per se tum per alios boni testimonii viros et juramento obstrictos, in hæreticos inquirerent, et obstinatos relinquerent sæculari judicis arbitrio, pro gravitate facinoris puniendos; quod etiam Later. IV decrevit. Sinodus Tolosana an 1229 mandavit, ut episcopi in singulis parochiis sacerdotes deputarent, qui hæreticos dominis locorum indicarent, utque nullus dominus eos in suis terris toleraret; quæ decreta a comite Raimundo confirmata sunt. Gregorius IX an 1253 officium S. Inquisitionis demandavit PP. Prædicatoribus, scripsitque ad Episcopos ut iis in isto officio opem et auxilium præstarent.

Talis quidem fuit perpetuus et constans de hac re Ecclesiæ sensus. ut ex patribus priorum sæculorum deprehenditur. Ne longiores simus unum aut alterum afferemus, ut appareat, jam à primis temporibus hæreticorum corporalem punitionem admissam esse. Et in primis Stus Isidorus sic loquitur: (1) *Principes sæculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent; ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem et disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore principum conterantur.* Julius vero Pontifex ad Eusebianos scribens, Alexandrum Alexandriæ Episcopum laudat, quod arianos a sua diœcesi expulisset; Ariani, inquit, a beatæ memoriæ Alexandro, quondam Alexandriæ episcopo, ob impietatem ejecti, non solum a singulis civitatibus expulsi sunt, sed et ab omnibus pariter anathemate sunt damnati. (2) Tempore Sti Augustini Donatistæ jam puniebantur, qui sic tribunum Marcellinum alloquitur: *Tanorum scelerum confessiones... virgarum verberibus eruisti. Qui modus correctionis... sæpe etiam in*

(1) Citatus a Gratiano, cap. XX. quæst. 5. caus. 25.

(2) Julii I ep. ad Euseb. num. 5, apud Theodor lib. 1. Hist.

judiciis solet ab Episcopis adhiberi. (1) Denique ducenti sexdecim Episcopi in conc. Rom. an. 505 de hac hæreticorum punitione, tamquam de re jam dudum statuta loquuntur: *Hi qui adversa eis (Episcopis) moliantur, sicut a sanctis patribus dudum statutum est, et hodie sinodali et apostolica auctoritate firmatur, penitus abjiciantur; et exilio, suis omnibus sublatis, tradantur.* (2) Ex quibus patet qualis Ecclesiæ praxis fuerit usque ad sæculum XIII.

Ex hoc autem tempore publica Inquisitionis tribunalia instituta sunt, a quibus iis, qui criminis convicti, convertebantur, pœnitentia præscribatur, obstinati vero post judicium ecclesiasticum tradebantur curiæ sæculari, quæ de iisdem secundum leges decernebat. Et sic sacra Inquisitionis tribunalia, utraque potestate ecclesiastica et civili cooperante, in Gallia primum, deinde in Italia, Hispania, Germania aliisque locis instituta sunt.

Verum in Hispania proprie inquisitio anno 1478 robur accepit. Per id temporis plurimum disciplina erat collapsa. «Invaserat, inquit Mariana, in sacerdotes Hispaniæ pudenda litterarum incititia, usque eò ut pauci latine scirent, ventri servientes: avaritia rapaces in Ecclesiam Dei manus injece-
rat; emere sacerdotia olim simonia, tunc industria erat.» Magnam præterea cladem ecclesiasticæ rei inferebant Mauri; et etiam Judæi, per omnes ubique provincias diffussi et opibus potentissimi, religionis et patriæ securitati minitabantur. Hæretici denique et apostatæ in terris Maurorum et in regno Castellæ secure agebant. Sed iste rerum status sub principatu Ferdinandi et Isabellæ mutatus est. Anno etenim 1474

(1) S. Aug. epist. 139.

(2) Conc. Mansi, tom. VII col. 298.

post mortem Henrici, regnum Castellæ accepit Elisabeth ejus soror, quæ cum nupsisset Ferdinando regi Aragoniæ, utrumque regnum in unam monarchiam coaluit. II principes auctoritate Xisti IV pro universa Hispania s. Inquisitionis tribunal an 1478 formarunt, ita vero ut a solo rege dependeret, ipso summum inquisitorem eligente, qui ministros sibi subiectos ex regis assensu designaret. Hinc effectum est, ut morum corruptelæ fuerint excissæ, seditionum pericula amota, plura hominum millia a judaismo, hæresi, vel apostasia ad christianam fidem conversa, et aliis Hispaniam desserentibus religio catholica solum in universo regno obtinuerit. Sub his etiam principibus Granata, Maurorum regia urbs, capta et imperium Mauricum hispanum omnino deletum est ann. 1492, quo etiam anno America discooperta fuit.

Philipus II inquisitionem ad maximum gradum potentia et splendoris erexit, qua efficaciter contra judeos, mauros et lutheranos usus est, sub quo primus *autus fidei* celebratus est an. 1559. Plurimum etiam Philipo III inservit inquisitio ad moriscorum expulsionem, an 1609. Temporibus sequentibus adeo potens hoc tribunal evasit, ut illud vel ipsi reges formidarent, nullumque obstaculum suæ actioni, cujuscumque generis esset, poterat opponi. Carolus II quædam privilegia limitavit Sto Officio, et principes subsequentes ejus potentiam aliquatenus minuerunt, sed nihilominus magna auctoritate pollebat, donec á Josepho Bonaparte et postea a *Comitiis gaditanis* 1813 abolitum est, plurimis Episcopis contra reclamantibus. Ferdinandus VII paulo post suum e Gallia regressum illud tribunal in pristinum statum restituit, sed demum anno 1820 totaliter cessavit, cum Riego insurrexit et Constitutionem proclamavit, quam ipse rex, licet invitus jurare coactus est.

His leviter adumbratis, quæ aliunde notissima sunt, primum observare opportunum est, eos qui hoc Tribunal injustitiæ damnant, simul etiam damnare debere plurimos sanctissimos sapientissimosque viros, Pontifices, Reges, Magistratus, Episcopos, clerum universum, a quibus institutum, protectum et laudatum est; idque tanta sæculorum intercaedine, quod omnino absonum videtur. Etsi enim daremus aliquos abusus quandoque fuisse, nihilominus supponere omnes iniquissimos per tot annos officii sui immemores fuisse aut justitiam contempsisse, prorsus incredibile est.

Nec magis crudelitatis accusatio valet, quasi nempe religio pacis et amoris numquam rigore uti possit aut debeat. Ut enim jam observatum est, severissimas pœnas contra hæreticos eodem modo jurisprudentia civilis et ecclesiastica habebant, quin tamen hoc contrarium Evangelio aut Ecclesiæ sensui nec patres unquam nec concilia judicarent. Legenda est et. Muzarelli de Inquisitione dissertatio, ubi pluribus ex. Ss. Augustino, Hieronimo, Gregorio Magno et aliis citatis testimoniis id ipsum luculenter ostendit, necnon conciliorum auctoritate exemplisque ex historiæ ecclesiasticæ depromptis confirmat. Horrescunt sane inquisitionis inimici tetros carceres, pectines, ungulas et rogos, quibus miseri rei puniebantur, insurguntque in criminum confessiones plerumque metu, vi, exquisitisque tormentis extortas. Si autem pleraque horum, ad odium et indignationem in S. Officium concitandum, non sunt excogitata, saltem mæ læ fidei est, ea quæ longo temporis spatio evenerunt, conglobalim recensere; neque enim imaginationem seducere, sed intellectum convincere proprium historiæ munus esse debet. Argumenta vero *sensus* plerumque falsa, aut saltem exagerata sunt. Aliunde ex plurimorum hominum, in quos

Inquisitio processerat, asseveratione constat, postremis speciatim temporibus, tum iudices, tum ministros et custodes cum ipsis humanissime et omni moderatione egisse, prout communis omnium mos erat.

Quamquam non video quid adversus Inquisitionem obijciatur, quod non eodem modo adversus quæcumque illius ætatis tribunalia, et omnes Europæ justitias dici non possit. Omnes enim per id temporis iudices civiles et tribunalia sæcularia tormentis reos declarare cogebant, et crudelius quam ipsa Inquisitio in accusatos animadvertebant, cum hoc forma ordinaria juridici processus esset. Solam autem inquisitionem reprehendere ob id, quod omnium proprium erat, nec justum nec logicum est.

Quod vero de *actibus fidei* dictis, id est, publicis in hæreticos animadversionibus, declamatur, majorem vim non habet. Erant hi actus quædam delinquentium exhibitiones, quibus ipsi, sagis et cucullis infamibus induti, per urbis loca frequentiora deferebantur, dum præco publice eorum sententiam condemnationis legebat, posteaque igni tradebantur, regibus, episcopis, et proceribus præsentibus. Jam vero hi actus ad salutarem terrorem improbis incutiendum opportunissimi, nec tan frequentes erant aut numerosi, ut inimici supponant, nec sine justa causa exponebantur, nimirum cum ob damnatorum conditionem vel criminum gravitatem necessarii erant. Præterea sensus religiosus in illa epocha ferventior in tota Europa et præsertim nostra Hispania erat, adeoque quod nunc horrendum nobis et asperum videtur, illius ætatis hominibus convenientissimum et æquisimum videbatur; non possumus proinde ex nostris moribus omnino distinctis ab illis, de illa ætate judicare. Qui enim tunc in religionem aut fidem peccabant, universalem

execrationem incurrebant, quapropter illos urere, imo atrocissimis suppliciis afficere, actus pietatis et justitiæ reputabatur, nullusque de hoc, quasi de re nova aut inusitata, mirabatur; proprium siquidem character illius ætatis hoc erat. Alioquin, nisi ita esset, nullum est tribunal aut princeps adeo potens, ut contra omnem sui temporis conditionem, tendentiam et inclinationem, vivum hominem flammis tradere coram populo in spectaculum valeret.

Quod si talis erat temporum ratio, tantamque animorum perturbationem Lutherus suis novitatibus excitavit, profecto fatendum est rigore et severitate opus fuisse, nisi velimus Protestantismi tenebras in nostram Hispaniam ingressuras. Timebatur sane, et mérito quidem, a catholicis et piis viris, nullo alio modo Hispaniam ab infensissima hæresi præservari incolumem posse, nisi extraordinaria ratione et inusitatis mediis ejus principia impedirentur. Non solum autem unitatis catholicæ amor sed validissimæ politicæ rationes simul concurrebant, cum Hispania regnum noviter constitutum esset, quod ex diversis principatibus, diversis moribus, legibusque coalescebat. Hinc bello civili, factionibus et turbis scissa fuisset, eo tempore præcisè quo majori robore et unitate indigebat, ut suis in América, Africa et Europa negotiis simul attendere posset. Exinde factum est, ut dum reliquæ nationes sese invicem dilaniabant et ab unitate catholica deficiebant, sola Hispania ab illis calamitatibus immunis evaserit, et ad florentissimum statum pervenerit; imo causa Ecclesiæ catholicæ in Europa per Philippi II criminiosam et accussatam Inquisitionem liberata est.

Demum, quod sedulo notandum est, eodem modo ac Inquisitio, protestantes, quos adversantes fidei suæ noverant, qui tradebant, et in Gallia, Anglia, aliisque locis, prius quam

in Hispania rogi incensi fuere. Si autem documenta historica evolvuntur, ex eis apparebit, longe plures victimas Elisabetham Angliæ fecisse quam Hispana Inquisitio, ab ipso que Calvino Servetum comburi jussum esse. Pessime quidem argueremus si ex his culpis alienis nostram causam vellemus vindicare, sed tamen ex illis deducimus, nihil aliud Inquisitionem fecisse, nisi quod temporum illorum adjuncta ferebant, quapropter tam acerbè reprehendi non potest, nec debet. (1)

Solet etiam objici odiosum hispanis et formidandum inquisitionis tribunal fuisse. Ex eo autem quod aliqui malevoli et improbi homines, qui nullo fræno aut auctoritati subijci volunt, illud odio habuerint, non sequitur quod adversariorum objectio vim habeat. Semper enim qui male agunt, pœnam timent, et illis, a quibus puniri possunt, adversantur. Cæterum major pars libenter inquisitionem tolerabat; penes omnes maximo honori munus inquisitoris erat, et a viris omni ratione illustribus exercitum, imo desideratum et quæsitum, quæ omnia, si tam male tribunal audiret, inexplicabilia forent. Sed contra ab ipsius initiis Inquisitionis, hac institutione, prudentissima regina Elisabeth populi mentem interpretata est; (2) Philippo V illam suppressere volenti Ludovicus XIV persuassit conservandam, tamquam medium opportunissimum pacis et tranquillitatis regni; cumque à

(1) Cf. Balmes, op. cit. cap. XXXVI et XXXVII, unde præcipua argumenta deduximus. Legatur etiam Joseph Clem. Carnicero, *La Inquisicion justamente restablecida, ó impugnacion de la obra de D. Juan Ant. Llorente: Anales de la Inquisicion de España; y del manifesto de las Cortes de Cadix*. Madrid. 1846.

(2) Carnicero, op. cit. cap. 7. 8. et 9.

Carolo III minister Roda illius etiam suppressionem peteret, regem respondisse fertur: *Hispani eam volunt, mihi que plurimum prodest.*

Deberent autem adversarii, si justitiæ amatores videri vellent, simul cum malis ab inquisitione allatis, ejus etiam beneficia numerare. Profecto Joannes Villanius, qui partialitatis traduci non poterit, aperte fatetur quantum inquisitio contulerit ad hæresum extirpationem, vel in principiis extinctionem, idque non solum in Hispania, sed etiam in Neapoli, Lombardia, Mediolanensi, aliisque regionibus: ut enim observat Muzarelli, duo nationes a protestantismi pestilentia præservatæ sunt speciatim Hispania et Italia, ubi præcise S. Inquisitionis tribunal validius statutum erat, et formidandum. Ad hoc quidem aliquibus victimis opus erat, sed si hæc comparantur cum infinito pene hominum numero, qui a protestantismo misere perierunt, longe minores sunt. Anglia etenim sibi relicta, filiorum suorum cædibus afflicta, usque nunc perseverat, sub reformationis perversissimo influxu; Hollandia sanguine saturata, Germania et Gallia post diuturna bella et calamitates nondum potuerunt, duorum sæculorum spatio, acceptas ab hæresibus elades reparare.

Præter hoc *moralitatis custos et fidei clavis* a quoddam scriptore inquisitio vocatur, quia non solum de fide sed etiam de bonis moribus curam habebat, libros perditos et viru refertos igni tradebat, maleficos et sagas, qui vulgi superstitionibus abutebantur, purgabat, blasphemos, sacrilegos et adulteros insectabatur, omnibusque modis, aperte laude dignis, fidei et morum depositum integrum servari satagebat.

Verum licet ista vera non essent, nihil tamen adversarii

proficerent, nisi probarent omnes inquisitionis abusus et inordinationes ab ipsa institutione manasse, quod numquam efficient.

Et quia jam generalibus rationibus pro S. Inquisitione aliqua diximus, præstat etiam breviter quasdam peculiare accusationes dissipare. Inter celebriores vero causas, ob quas mordice de Inquisitione detrahitur, ipsaque Ecclesia insimulatur, quasi scientiarum naturalium progressui adversaretur, celebris Galilæi processus præcipuum obtinet locum. Erat is celebris matheseos et phisicæ professor, qui magno applausu prædictas scientias in urbe patria Pisa, Vennetiisque docuerat. Systematis Copernici de quotidiano et annuo terræ motu ardentior propugnator, illud novis rationibus stabilivit. Cum vero multi, inter quos cl. Scheiner Jesuita, magni nominis mathematicus, ei contradicerent, veriti ne theoria coperniciana Ss. Scripturarum effatis adversaretur, Galilæus longius progressus systema suum, veluti dogma in sacra scriptura fundatum, propugnavit, sensumque sacre Scripturæ, ejus parum erat peritus, in illius favorem detorquebat. Quapropter S. inquisitionis officium Galilæum Romam vocavit, eique prohibuit, ne deinceps theoriam suam in quæstionem theologiam seu biblicam converteret, aut eam ut indubitam Scripturæ veritatem defenderet, sed ut meram hypothesim astronomicam doceret. Paruit aliquando Galilæus, sed anno 1632, violata fide, publici juris fecit dialogos, *Delle due maxime systeme dal mondo*, in quibus rursus sistema suum, non ut meram hypothesim, sed ut veritatem e sacra Scriptura erutam defendit. Ideo ab inquisitionis Officio iterum Romam vocatus et custodia traditus est, e qua tamen anno sequenti, improbatas et retractatis suis dialogis, liber dimissus est.

In ejusmodi propterea rerum statu, ait Perrone, (1) prudenter se gessit Romana Inquisitio dum prohibuit Galilæi opere, donec res melius innotesceret, eique silentium indixit ad præcavendas turbas, quæ ex ejus occasione oriri facile potuissent. Qui ultra corticem non figit obtutus, Inquisitionis in hoc negotio agendi rationem carpit, ast qui penitus rem expendit eam potius commendat. Ad rectum certe ferendum judicium non ætatem illam ad nos, sed nos ad ætatem illam transferre necesse est. Cæterum Galilæus in duplici cui obnoxius fuit examine, humanissime fuit exceptus; ex ipsiusque et æqualium litteris constat, quanta moderatione Inquisitio erga eum usa sit. Verum ejus doctrina circa motum telluris uti hypothesis nunquam damnata fuit, sed tantum ut thesis quam ipse nimis pertinaciter adstruebat, et sacra Scriptura firmabat. Quod vero ita se gesserit sacra Inquisitionis tribunal, id causæ fuit, quia ratione habitæ status scientiæ physicæ illius ætatis, fieri non poterat ut solverentur difficultates, quibus systema Copernicanum urgebatur. Et sane, quamquam Galilæus id maxime efficere adniteretur, numquam tamen ab illis expedire se potuit. Nam nonnisi post Galilæi obitum an. 1645, Torricelli invenit æris pressionem in tellurem, adeoque fieri non poterat, ut ante id temporis solverentur difficultates, quæ adversus systema copernicanum ex physica petebantur; ex altera vero parte cum indissolubiles difficultates opponerentur illi thesi, non poterat sensus obvius Scripturarum dimitti, quæ pluribus in locis asserere videbantur contrarium. Nefas siquidem est, nisi evidens ratio cogat, relinquere sensum littera-

(5) Perrone, *De locis theolog.* part. III, sect. I cap. II, præp. II.

lem Scripturæ ad ei substituendum metaphoricum et figuratum. Verum deinde opera Galilæi et Copernici, veritate discussa, ex nova Indicis editione expuncta sunt. Post litteras vero Galilæi repertas omnia evanuerunt, quæ ab incredulis circa hujus processum amplificata sunt, adeo ut ex ipsis protestantibus Mallet du Pan S. Inquisitionis Officium in hac causa á calumniis vindicaverit, edita dissertatione. (1)

De judæorum præterea et morisorum ab Hispania expulsionem, magnas querelas adversus Inquisitionem movent, qui de rebus politicis hujus nationis scripserunt, quasi nempe illius suasionibus reges ad talem legem ferendam adducti sint. Acriter enim deplorant et magnis lamentantur clamoribus, agriculturæ, industriæ, comereii ruinam, regni que decadentiam ex illis decretis ortas esse, ex eo quod plura hominum millia ab Hispania ejectorum in alias nationes suam pecuniam, peritiam, laboremque contulerint.

Negare quidem non possumus hæc mala, licet non adeo exaggerata, ut adversarii volunt, Hispaniæ evenisse, verum examinare restat, utrum talia vere sint, ut aliis per illa evitatis malis præferri debuerint, aut cum illis comparari queant. Re autem mature, juxta sanioris critices principia, perpensa, hoc certò constat; scilicet cum adeo Hispaniæ, pro constitutione sua politica, unitas religiosa, regni que tranquillitas necessariæ essent, eligendum erat vel inter judæorum et morisorum ejectionem, vel inter regni totius citata pericula. Eó enim res erant adductæ, ut unum aut alterum evenire necessario deberet. Aliunde judæi usuris et exactionibus christianos vexabant, et a longo tempore po-

(1) Parisiis. 1784 = Vid. etiam Bergier *Diction. Theolog.* articulo, *Sciences*. necnon Henrion, lib. LXXIII.

tentiores evaserant, meritoque timendum erat ne cum Mauris fœdus adversus catholicos inirent, quam ob rem Hispanis infensi erant: præterquamquod ipsis nefanda crimina, infanticidia, sacrilegia, venena, machinationes imputabantur. Quapropter an. 1492 Ferdinandus et Elisabeth é suis dominiis judæos decreverunt intra quatuor menses egredi, quorum plurimi Italiæ benigne ab Alexandro VI Pont. excepti sunt. Ubi notandum est, hunc Pontificem, dum expulsos judæos patrocinabatur, simul Reges, qui talia decreverant, illustri *catholicorum* titulo decorasse.

Idem de Mauris a Philippo III dimissis dici debet, quos jam Carolus V ob frequentes tumultus, rebellionesque ejicere tentavit. Gravissimæ simul politicæ, religiosæque rationes adfuerunt, quo talis res ad effectum perduceretur, ut ex edicto expulsionis, die 9 Decembris an. 1609 Matriti dato, aperte constat. Etenim ut ibi legitur jamdudum sacra Inquisitio de eorum conversione frustra curaverat, pluresque punire debuerat; ingens periculum regno de eorum conservatione imminabat, cum hæretici, apostatæ, læsæque majestatis divinæ et humanæ proditores convicti essent, qui legatos Constantinopolim ad Turcas, et Africam ad Mauros miserant, ut armis in ipsorum auxilium venirent, Hispaniæque potirentur; quos, si ita fecissent, ipsi, numero 150 mille hominum, totis viribus adjuvare parati erant. Illis præterea publica opinio adversa erat, omnibusque videbatur odiosum imprudensque illos diutius tolerare. Non video autem quænam validior ratio hac postrema afferri possit, in hoc tempore præsertim quo tantum, tantumque de publica opinione et voluntate populi buccinatur. Quæ cum ita sint, ut alia præteream, nisi unitas fidei, regnique securitas nihilo existimentur, non est cur tanta severitate Inquisitionis con-

silia, Regum catholicorum, et Philipi II agendi ratio impugnari debeant. (1)

Præstat nunc huic capiti verbis Postel finem imponere. (2) Quamvis Inquisitio, inquit, graves aliquos abusus commiserit, quamvis agendi rationem adhibuerit, forsitan nostris temporibus improbandam, vel nimia severitate quandoque usa fuerit, nihilominus fatendum est, insigne quoddam bonum Hispaniæ contulisse, nimirum quod ab intestinis et religiosis bellis præservata sit immunis, quibus sæc. XVI Europa universa conturbata est. Si aliquando prava politica Inquisitionem suarum cupiditatum instrumentum fecit, nemo quidem hoc ut Ecclesia deploravit; Romanique Pontifices tantum abest ut Hispaniæ Reges excitaverint ad amplificandam hujus potentissimi Tribunalis auctoritatem, quin imo potius ad mansuetudinem, moderationem, veniam et misericordiam continuò adhortarent. Quod autem ipsa, ut institutio humana, aliquando defecerit et erraverit, ob id ab Ecclesia solum reprehendi debet, minime vero ab impia et seditiosa turba, quæ illam calumniis atque dieteriis insequitur, cum tamen certum sit, longe plures victimas istam paucis annis fecisse, quam Inquisitio quinque sæculorum spatio.

(1) *Carnicero*, loc. cit. Apendices n.º II y III.

(2) V Postel, *Historia de la Iglesia*, cap. IX. § 4. Barcelona 1865.

CAPUT III.

De Ordinibus religiosis.

Quantam Ecclesiæ cladem protestantismus intulerit, jam vidimus. Ex illis vero novitatibus, divino consilio factum est, ut Ecclesia uberrimos fructus perceperit, quibus de magna illa defectione aliquantulum solaretur. Etenim boni omnes piique homines, de fidei morumque integritate solliciti, impense studuerunt, ut animarum saluti prospicerent, fidei depositum intemeratum servarent, moresque collapsos ad illam sanctitatem erigerent, qua primis Ecclesiæ sæculis christiani fulgebant. Plerumque enim evenit, ut dum error invadit atque fidem pervertere conatur, majores undequaque vires ad defensionem veritatis erumpant. Unde si opera catholicismi et Protestantismi in hoc sæculo inter se comparentur, quænam religio divina sit, quænam vero pestifera secta, facillime deprehendi potest.

Porro inter cætera vitæ supernaturalis, qua Ecclesia vivit, indicia, nulla adeo insignia esse possunt, ut innumeri fere Ordines religiosi, sanctitatis, doctrinæ, scientiæque laude conspicui, qui eam hoc sæculo exornarunt. Quod in votis apud omnes erat, nimirum ut Ecclesiastica disciplina, vitæque religiosa jamdudum aliquanto collapsa reformaretur, tandem felici adeo successu in hoc sæculo evenit, ut nulla Ecclesiæ gloriosior epocha, in ejus progressu assignari possit, sive ob multitudinem illustrium virorum, sive ob egregiam multorum sanctitatem, tum piorum Pontificum zelum, Epis-

coporumque præstantiam, qui ex quavis parte omni laude digni sunt, imo in sanctorum catalogo adscripti magna fidelium devotione venerantur. Hoc autem primum et maximum religiosorum Ordinum beneficium merito dici debet, cui nihil simile protestantismus opponere potest, qui nec unum quidem sanctum habet.

Non modica vero laus, ut non dicam præcipuam, ex hac parte nostræ Hispaniæ evenit, ubi Ordines religiosi vel reformati vel noviter erecti, in hoc tempore magna incrementa habuerunt. Imprimis *Societas Jesu*, quam recte vocaveris solidissimam columnam adversus quascumque novitates erectam, atque divina providentia adversus Protestantismum constitutam, dies veræ letitiæ Ecclesiæ attulit, atque primum Hispaniæ decus est. Ejus auctor fuit S. Ignatius de Loyola, nobilis hispanus, qui primum militiam sequutus, vulneris in Pampelonæ obsidio accepti occasione, piorum librorum lectioni deditus, vitam postea inivit omni virtutum genere præclaram. Anno 1534, studiis jam confectis, prima Societatis fundamenta jecit cum sex aliis juvenibus Parisiis degentibus, quorum numerus cum auferetur, ejus constitutiones Pauli III judicio subjecerunt, ut Societas inter probatos ab Ecclesia Ordines reciperetur. Cum eas Pontifex «ad majorem Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, Fidei propagationem, hæresum expugnationem, pietatis instaurationem, «et christianæ juventutis institutionem procurandam aptissimas» reperisset, an. 1540 eorum congregationem sub nomine Societatis Jesu singulari Bulla approbavit et sub Apostolicæ Sedis præsidio constituit. Hæc societas talia incrementa cepit, ut jam ante obitum suum S. Ignacius primus Præpositus generalis eam per omnes fere regiones Europæ, Asiæ et Americæ magno plausu viderit diffusam.

Ejus de Ecclesia præclara merita innumerabilia sunt; etenim ab initio et deinceps claruit viris pietate et eruditione conspicuis, quorum alii de fidei defensione et propagatione, alii de errorum et hæresum expugnatione, alii de christianæ juventutis institutione, alii de litterarum et scientiarum cultura, alii de pietatis et morum instauratione optime meruerunt. Quapropter Paulus III aliique Pontifices, ad tanta merita remuneranda et ad Jesuitarum labores conatusque promovendos, Societati Jesu privilegia amplissima, et nulli hactenus Ordini concessa, largiti sunt. Atque hic quidem opportuna sese offerebat occasio hanc societatem debitis laudibus prosequendi, eamque ab inimicorum accusationibus et calumniis vindicandi; verum de his commodius agemus, cum de ejus suppressione a Clemente XIV facta disseramus. Interim significare sufficiat, nullam forte institutionem adeo de Ecclesia et societate fuisse benemeritam, nullam majores progressus in sanctitate, litterisque fecisse, nullamque demum, magis quam ipsa, zelo, laboribus, operibusque claruisse.

Eodem ferme tempore ordo FF. Minorum opera sancti Petri de Alcantara restoruit. Erat is nobilibus parentibus Hispaniæ natus, qui ab ineunte ætate sanctitalis semitam sequutus, deinde præfatum ordinem ingressus, omnium virtutum exemplar fuit. De eo Sta. Theresia narrat, quadraginta annorum spatio unam tantum horam cum dimidia quotidie somno dedisse, ad abigendumque somnam vel genu vel pede continuò stare. Parva et villosa veste indutum, dura hieme, ostium et fenestram apertam, mortificationis causa relinquere; frequenter triduo jejunare, semper demissis oculis incedere, nunquamque mulieres aspexisse, aliaque id genus plurima, quæ ejus virtutem ostendunt. Is itaque

reformationem Ordinis aggressus, eleemosinis et auctoritate Ducis de Aveiro parvum monasterium in præruptis montibus extruxit, et magnas persecutiones expertus est. Romam pergens Pont. Julio III confirmationem impetravit an. 1554, posteaque in patriam redux, ope divina fretus et apostolica auctoritate suffultus, S. Francisci institutum ad primævam formam revocare studuit. Juxta Pedrosam Palentia, cænobium fundavit tam arctioris regulæ, ut meritò *sepulchorum congeries* vocatum sit; sicque reformationem incæpit, quæ brevi in multis Hispaniæ et aliarum regionum monasteriis est suscepta. Obiit iste sanctus an 1562 postea a Clemente IX in Ssrum album relatus.

Reformationi inter Augustinianos eremitas occasionem dederunt octo hujus Ordinis missionarii in Hispania, qui ann. 1535 in Mexicum profecturi, nudipedes incedere et villosam vestem e rudiori lana textam induere cæperunt. Ven. Alonso de Orozco, Stus Thomas a Villanova, alique plurimum novam formam Augustinorum discalceatorum fovverunt, alique plures qui hac severitate uti voluerunt; quod cum cæteri non susciperent, illi facta separatione, novam congregationem constituerunt a Xisto V Pont. Max. an. 1585 approbatam.

Potissimum vero Sta Theresia universam nostram laudem meretur, quæ vitam contemplativam ad maximum perfectionis gradum erexit. Non obstante generali sibi facta oppositione, puriorem spiritum inter Carmelitas promovit, majorem abstinentiam, rigidiorem jejunium absque esu carniæ, viliorem vestitum, continuas flagellationes. Hæc decora virgo Abulæ in Castella nobili genere an. 1515 nata, ab ineunte ætate magnæ virtutis specimen dedit; postea ordinem Carmelitarum ingressa angelicam vitam in terris age-

re visa est. Quæ sororum suarum disciplinam a regula in multis secedere dolens, quibusdam persuasit ut secum viverent secundum prioris regulæ rigorem. Verum ab initio tamquam illusa aut vissionæria habita, insuper arido spiritu probata, magnas difficultates experta est, quas adjuvante Deo feliciter superavit, atque a Pio IV an. 1562 sui Ordinis reformationem impetravit, quæ incredibili celeritate undique percrebuit, ita ut duodecim annorum spatio in omnibus fere Hispaniæ populis monasteria ædificare potuerit. Plures libros scripsit cælestis sapientiæ refertos, perelegantique sermone compositos, qui meritò inter classicos Hispaniæ auctores referuntur, et a mysticis maxima æstimatione habentur.

Non solum inter moniales, sed etiam inter monachos Theresia eandem reformationem introducere studuit, et reipsa opera potissimum S. Joannis de Cruce, Fr. Antonii de Heredia et aliorum, complures ad illam admittendam addixit, atque Vallisoleti primum virorum monasterium, statutis ab illa compositis, inauguratum est. Licet autem maxima pars Carmelitarum repugnaret, illorum exemplum tot alii imitati sunt, ut plura ab illis monasteria in Hispania implerentur. Iidem quippe qui inter cætera austeritatis studia nudipedes incedere statutum habebant, *Discalceati* dicti, postea etiam per Galliam, Italiam, aliasque regiones propagati sunt. In duas proinde familias hic ordo per aliquos annos divisus est, quarum una lenioribus, altera severioribus legibus utebatur. Multarum vero inimicitiarum argumentum cum esset diversa hæc vivendi ratio, siquidem illi qui reformationem respuebant, reformatis acriter adversabantur, Clemens VIII an. 1600 data his facultate eligendi sibi proprium Præpositum generalem, Ordinem in duas congregationes separavit. Decessit Sta. Theresia Albæ de Tor-

mes an. 1582, ubi adhuc corpus ejus incorruptum servatur atque cor videtur vulnere perfossum sibi a Seraphim jaculo igneo illato. A Greg. XV Srum Virginum fastis adscripta est, quapropter meritò Sta. Theresia spectari debet velut unum *e fulgentioribus Ecclesiae sideribus, Hispanicoque decus praeclarissimum.*

Novum ordinem monasticum, curandis infirmis destinatum, per id temporis fundavit Stus Joannes de Deo, an. 1550. Hic primum pastor, postea miles in vitia lapsus, praedicatione audita Ven. Mag. Joannis de Avila, a laxiori vivendi ratione revocatus, ad expianda peccata sua et ad vitam aeternam promerendam, Granatae infirmos in domum a se conductam suscipere et curare cepit, et non modo eorum indigentis corporalibus sed etiam spiritualibus subveniebat. In hoc misericordiae opere a piis vicinis ei stipem largientibus, atque ab urbis Archiepiscopo et Episcopo Tudensi adjuvabatur. Hic Joannem, qui Dei misericordiam imitari studebat, *de Deo* appellavit, quod nomen Jesus illi apparens primum indidit, eique et omnibus, qui ejus vestigia sectarentur, propriam vestitus formam praescripsit. Id reipsa plures fecerunt qui post mortem S. Joannis societatem regularem cum tribus votis monasticis et obligatione infirmos ex eleemosinis collectis assistendi, efformarunt, quam Pius V an. 1572 inter Ordines religiosos numeravit. Hic ordo propter suam utilitatem per omnes terras catholicas brevi propagatus est, cujus membra ab opere suo *Fratres misericordiae* dici consueverunt. Plerique laici erant, sed tamen aliquos Ecclesiasticos ad sacra domestica peragenda, et ad spirituales aegrotorum indigentias curandas inter se habuerunt.

Non tamen clericis reformatio defuit, etenim ad promovendam in clero pietatem, et ad subveniendum fidelibus,

novam Congregationem, scilicet Patrum Oratorii, instituit S. Philipus Neri. Hic an. 1551 cum aliquot viris, quos in spiritualibus dirigebat, primum in cubiculo, deinde aucto eorum numero in Romæ Oratorio, quotidiana de rebus divinis colloquia instituit, iisque progressu temporis alia pietatis exercitia adjunxit. Salutaribus hujus instituti fructibus permotus, illos clericos qui sibi adhærebant in Ecclesia B. Mariæ congregavit, ut ibidem præter divinum cultum exercitia spiritualia cum auditoribus instituerent; atque etiam horum exercitiorum formam variis præscriptis a Greg. XIII approbatis ordinavit. Cæterum sacerdotes huic Congregationi adscripti vestitum clericorum sæcularium gestabant, singuli suis sumptibus vivebant, litteras theologicas colebant, communi Præposito obediebant, sed vota solemnia non emittebant. Hoc institutum late percrebuit, pluresque sapientes egregiosque viros produxit, Baronium, Rainaldum, Thomasinum, Gallonium aliosque innumeros.

Et hæc quidem luculenter activam Ecclesiæ vitam demonstrant; quibus addendus est Stus Josephus de Calasanz nobilis Hispanus, qui ad pueros in pietate et litterarum rudimentis instituendos *Piarum scholarum* Ordinem fundavit. Quanta ex hoc ordine beneficia Ecclesiæ et universæ societati provenerint, quisque facile videt, qui in posteriores mores influxum puerilis educationis agnoscat. Etenim chatechismus, legendi et scribendi artem gratuitò pueros docebant, quos de domo in scholam et de schola in domum comitatos deducebant, atque progressu temporis hujus Ordinis socii etiam latinas et philosophicas litteras tradendas susceperunt. Quapropter sedulò Romani Pontifices Clemens VIII. Paulus V aliique talem congregationem fovērunt et privilegiis donarunt.

Similem laborem sæculo sequenti Congregatio Sti Mauri sumpsit, etiam a PP. Greg. XV et Urbano VIII approbata. Ejus socii non solum accuratiori regulæ Sti Benedicti exercitio et propriæ perfectioni, sed etiam aliorum saluti adlaborabant. Alii in suis Ecclesiis divinum verbun prædicabant, confessiones excipiebant, aliasque functiones sacras obibant, alii in pædagogis, quæ in suis monasteriis erigebant, juvenes præcipue nobiles erudiebant: alii in scholis inferioribus parvulos in litterarum rudimentis, alii in superioribus monachos tyrones in litteris philosophicis, et theologicis instruebant. Unde multos viros eruditione celeberrimos, in historia litteraria, scientia ecclesiastica, patristica, diplomatica, inter se habuerunt. Quæ Maurinorum studia Benedictinis in Gallia adeo probabantur, ut pluraque horum monasteria illi reformatæ congregationi accederent.

Nec fas est omittere Stum Vincentium de Paulo, qui charitatis christianæ exemplar, summo ardore proximorum bono adlaboravit, optimeque de Ecclesia et societate meruit, adeo, ut juxta Postel, talis Sacerdotis vita ad probandam divinitatem religionis sufficeret. Primó Congregationem sacerdotum an. 1624 instituit, qui sacras missiones per Galliæ pagos exercerent, quam Urbanus VIII approbavit. Susceperunt etiam missiones ad propagandum Evangelium inter infideles, nominatim in Sinis; ad redimendos christianos e servitute piratarum Africanorum, et ad dirigenda pædagogia et Seminaria. Aliam etiam perutilissimam institutionem 1654 Vincentius fundavit *Sororum Charitatis* dictam, ejus innumera beneficia per totum orbem terrarum omnes norunt. Hæ pauperibus infirmis ministrandis, puellis erudiendis, infantibus expositis colligendis operam dare debent.

quod adeo felici successu talique charitatis ardore usque hunc diem faciunt, ut vel ipsi Protestantes in earum admirationem rapiantur, frustra que eas imitari contendunt. Nimirum hæc institutio plane divina solius Religionis catholicæ propria est. Mitto alia permulta, quæ Vincentius acquisivit merita, propter quæ jure meritò dici potest, nullam esse inopiam, miseriam aut calamitatem, quibus ejus fæcunda charitas non subveniret. Demum senex et meritis plenus obiit an. 1660, et a Clemente XII postea inter sanctos relatus est.

Magnis voluminibus opus esset si vellem singulos religiosos Ordines commemorare, quibus Ecclesia eodem semper spiritu fervens perhibetur. Post talem vero et universalem in Ecclesia reformationem, nullam excusationem merentur in schismate et hæresi persistendi, tot illæ gentes ab unitate catholica per novatores scissæ, nisi incredibili obstinatione præpedirentur. Verum quod magis notandum est, eodem illo tempore, quo ipsi reformationis specie fidem corrumpebant, sanctissima Ecclesiæ instituta abrogabant, et populos ad noxiam libertatem seu licentiam conducebant; catholici reipsa religionis et salutis animarum studiosi omnem dabant operam, quò pias hasce congregationes pro fidei incolumitate, Ecclesiæ bono et aliorum perfectione instituerent, vel reformarent. Ecclesia namque catholica, velut arbor divina, quò magis concutitur, altiores radices mittit, uberioresque fructus fert, verum Protestantismus, ut arbor autumnalis, infructuosa, eradicata, nullo dato fructu, nisi forte perditionis, misere arescit.

Et nunc opportuna quidem sese offerebat occasio Ordines religiosos ab illis calumniis et conviciis vindicandi, quibus illos increduli insectati sunt, nisi omnibus abunde consta-

ret, quo spiritu perversionis et odii agitati hoc faciant. Solum autem obcæcati, pravique homines, quibus omne quod pietatem et religionem redolet, odiosum est, negare possunt innumera beneficia, quæ Ecclesiæ simul ac reipublicæ religiosi Ordines contulerunt. Etenim si, præjudicatis opinionibus abjectis, historia consulitur, testis ipsa est Ordinibus religiosis deberi, ne Europa in barbariem dilabere-
tur. Scientiæ præterea et artes ab ipsis a communi naufragio servatæ sunt; innumeros, sanctissimos, sapientissimosque viros quovis tempore habuerunt, ita ut nulla sit scientiarum pars, nulla virtutis species, quam ipsi feliciter non excoluerint. Necesse non est in his diutius immorari, cum omnibus notissima sint. Si quis vero ad illos defendendos argumenta cupit, tum etiam illorum influxum in scientias, artes, mores, animosque singulatim cognoscere, noster imm. Balmes et cl. Chateaubriand inter alios, (1) luculentiora atque his temporibus accomodatiora abunde suppeditabunt.

(1) Balmes, *El Protestantismo* etc. tom. III a cap. 28 ad 47.—Chateaubriand, *Genio del Cristianismo*, part. IV.—Legatur etiam præclarum opus Com. de Montalembert. *Los Monges de Occidente* etc. Barcinonæ 1867.

CAPUT IV.

De Michaële Bajo ejusque systemate.

Dum Protestantismus Ecclesiae sinum atrociter dilacerabat, magnae etiam animorum contentioni in theologicis Belgii scholis causam dedit Michael Bajus in Universitate Lovaniensi doctor et Professor. Quum occasione recentiorum haeresum circa gratiam, liberum hominis arbitrium et bona opera, de his quaestionibus in scholis frequenter disceptaretur, Bajus easdem secundum S. Augustini mentem tractare sibi proposuit, verum istius Doctoris sententiis male intellectis, in varios errores impexit. Doctrinam suam in primis persuassit Joanni Hesselio in eadem Universitate sacrae theologiae professori. Cum ambo hi doctores essent ingenio morumque probitate conspicui, multi scholastici et alii sententias eorum probarunt. Contra Ruardus Tapperus, Indocus Revensteim aliique Doctores Lovanienses ab initio iisdem obstiterunt.

An. 1560 Sacra facultas Parisiensis 18 propositiones de Baji doctrina proscripsit. Adversus hanc censuram Bajus edidit doctrinae suae apologiam, et acrius inter ejus patronos et adversarios disceptatum est. Archiepiscopus Mechliniensis propter Baji eruditionem et probitatem prudentia utendum esse ratus, utrique parti silentium praescripsit, et cum cardinali Legato Commendonio egit, ut Bajus et Hesselius cum aliis theologis ad concilium Tridentinum destinarentur; tum ut ibidem virorum doctorum co-

Iloquii a sententiis suis revocarentur, tum ut disceptationes in Belgio finirentur. Cum vero in ultima Concilii Tridentini periodo, cui Bajus et Hesselius interfuerunt, quæstiones ad eorum sententias spectantes, non fuerint agitatae; cumque prudentiæ sit, ardentibus cum hoste aperto bellis, domesticorum litigia pacare, Baji doctrina in concilio non fuit discussa. Quapropter post illorum reditum contentiones in scholis magis recruderunt.

Eò res adductæ fuerunt talique pertinacia sententias suas Baji adstipulatores propugnabant, ut necessarium fuerit Sedem Apostolicam de eis suum iudicium ferre. Itaque an. 1568 Pius Pp. V ad Cardinalem de Granvelle Archiepiscopum Mechliniensem, bullam dedit, in qua 79 propositiones e scriptis Baji excerptas et Romam delatas, in globo damnavit. Sacra facultas Lovaniensis bullam Pontificis reverenter suscepit, Bajus autem primo restitit, deinde tergiversatus, tandem an 1570 eidem subscripsit.

Verum non omnes Baji fautores ejus submissionis exemplum secuti sunt, alii enim pontificiæ bullæ authenticam in dubium revocarunt, alii eam supposititiam, alii subreptitiam esse contenderunt, unde vix sopitæ disceptationes denuò exarserunt. Quapropter Greg. XIII (1579) aliam bullam per Franc. Toletum S. J. presbiterum, postea R. E. Cardinalem, ad Universitatem Lovaniensem dedit, qua decessoris sui bullam authenticam declaravit, confirmavitque. Gregorii XIII bullam solemniter susceperunt Universitatis Lovaniensis Doctores, et ipse Bajus, Toleti suassionibus, qui tanta cum submissione errores suos damnavit, ut Toletus diceret: *Fateor nihil me vidisse Bajo doctius, nihil Bajo humilium*, quod utinam omnes hæretici imitarentur. Bajus in hac submissione usque ad obitum suum perduravit, sed ejus doctrina ita proscripta, postmodum in

Jaansenium transfusa est, et a Quesnellio amplexa, ut videbimus.

His quidem verbis retractatio, quam Bajus edidit errorum suorum, est concepta: «Ego Michael de Baji agnosco et profiteor, me ex variis colloquiis cum Rmo P. Franc. Toletio habitis, super diversis sententiis et propositionibus, jam olim (a Pontificibus) damnatis, ita motum et eò perductum esse, ut plane mihi habeam persuasum, earum omnium damnationem et prohibitionem, jure meritoque decretam esse. Fateor insuper plurimas ex iisdem sententiis, in nonnullis libellis a me olim conscriptis contineri, etiam in sensu, in quo reprobantur. Denique declaro me impræsentiarum ab iis omnibus recedere, et damnationi a Sancta Sede factæ acquiescere, neque posthac illas defendere aut asserere, velle.» (1) Hæc autem sincera Baji submitio catholicis omnibus multum perplacuit, «atque hoc pacto Bajus, inquit Pallavicini, non solum illæsus perstitit, sed ipsius etiam nomini verba Diplomatis pepercerunt. Quin per illud ejus errores manum tam mitem experti sunt, ut vix viderentur errores; cum aliquæ ex proscriptis propositionibus, nullis certis in hac exceptione adnotatis, dicerentur posse sustineri in aliqua minus propria significatione.» (2)

Hæc autem præclari historici postrema verba, illis, quibus Pius V Baji errores damnavit, simillimasunt, atque sensum damnationis ostendunt. Quoniam vero de isto sensu fuit acriter disputatum, præstat ipsa diplomatis verba referre, quæ sic se habent: *Quas quidem sententias, stricto co-*

(1) Apud Amat de Gravenon, *Hist. Ecclæ*, coll. 4, sæc XVI. tom. 7.—Aug. Vind. 1758.

(2) Lib. 15 *Hist. Conc. Trid.* cap. 7.

ram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, respective, ac quæcumque super his verbo aut scripto emissa, præsentium auctoritate damnamus, etc. Diploma datum est Romæ kal. Octobris 1568. Quod quidem dum Pontifex vixit, majoris lenitatis gratia, privatim Lovaniensi Academiæ ab Archiepiscopo Mechliniensi denuntiatum est.

Non deficiebant tamen damnatarum propositionum defensores, atque illorum causa, de sensu diplomatis a Pio V editi, etsi a Gregorio XIII postea confirmati atque promulgati, in Academia Lovaniensi novæ discordiæ promotæ sunt. Contendebant enim plures diploma adulteratum esse ab iis, qui apicem ponerent post illa verba, *sustineri possent*, qua additione fiebat, ut reliqua quæ sequuntur, *in rigore et proprio sensu ab assertoribus intento*, ad damnationem referrentur, quasi in sensu auctoris damnarentur: Pontificem vero numquam hanc intentionem habuisse. Præterea nullam in eo loco interjectam esse virgulam in originali Bulla, Jacobus Jans. Doctor Lovaniensis, autographum manibus tenens testabatur: idemque asserit Jansenius Iprensis (1) seque nullum distinctionis vestigium sæpe suis oculis in eodem vidisse testatur: sed consulto distinctionis notam seu virgulam a Pontifice subtractam esse, ut in sensu ab auctoribus intento quasdam ex illis propositionibus propugnari posse significaret.

Verum etsi in Pii V diplomate comma eo loco aliisque deesset, scribæ incuria, nihil isti proficerent. Etenim in

(1) Lib. 4 de Statu naturæ lapsæ, cap. ultimo apud Nat. Alex.

Greg. XIII originali Bulla cum commate hæc sententia legitur, et eodem tenore et cum eadem distinctionis nota scripta est in Urbani VIII Constitutione, qua censuram et iudicium contra Bajum confirmavit. Accedit, quod si absque commate in Pii V Diplomate hæc sententia legenda esset, sibi ipsi contradixisset sapientissimus Pontifex: hoc enim posito nonnullæ Baji propositiones non solum *aliquo pacto*, sed simpliciter et absolute sustineri possent: siquidem flectet sensus illas in rigore et proprio sensu sustineri posse; quod sane idem est ac posse absolute et simpliciter sustineri. Propositio enim, quæ ex vi sua et secundum sensum quem reddit, propugnari potest, absolute et simpliciter defendi potest. Absurdissime etiam fingitur, Pontificem damnare sententias, quas ipsemet in rigore et proprio sensu posse sustineri iudicaret. Legendus itaque est ille Pontificii Diplomatis locus cum nota distinctionis, seu virgulæ interjectione, verbaque in sensu adversativo accipienda, videlicet: Quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, id est, in sanum sensum utcumque flecti: tamen in rigore et proprio sensu quem verba præseferunt, damnamus. Tandem non omnium retractationem a Bajo, pontificio nomine, postulasset et impetrasset Toletus, si aliquæ in rigore et proprio sensu ab auctore intento sustineri potuissent. (1)

Nihil vero dico de authentia hujus *Pianæ* Bullæ quam aliqui impugnant, ex eo quod a Catena et Gabutio, qui vitam et gesta Pii V scripserunt, nulla omnino ejus mentio

(1) Ita Natalis Alex. in *Historia Ecclesiastica*, sæc. XVI. cap. II art. 14, ubi etiam integræ legi possunt omnes propositiones in Bajo proscriptæ. Venetiis, 1771.

facta sit, nec etiam Bullario Romano inter alias hujus Pontificis Bullas fuerit inserta. Etenim de ejus authentia nos dubitare non sinunt sequentes Pontifices, qui illam approbarunt et confirmarunt, atque Universitates Parisiensis et Lovaniensis. In hac postrema, ut cætera omittam, diploma Pii V acceptum est, lata lege, ut quisquis deinde in eam adscribi vellet, perpetuam prius ejus observationem jurejurando pacisceretur. Quapropter de hoc diutius disserere necesse non est.

Nunc vero in quò consistebant propositiones a Pio V damnatæ breviter exponere oportet. Igitur in tres classes universæ illæ dispesci possunt, juxta triplicem naturæ realem statum, quarum præcipuæ hæ sunt. 19 Opera chatecumenorum, ut fides et Pœnitentia, ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita. 21. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam. 26. Omnia infidelium opera sunt peccata et Philosophorum virtutes sunt vitia. 27. Integritas primæ creatio- nis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio sed natura- lis conditio. 28. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei auxilio non nisi ad peccandum valet. 35. Omne quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est. 38. Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, qua per Sp. sanctum in corde diffusa, Deus amatur. 39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit. 54. Diffinitiva hæc sententia, *Deum homini nihil impossibile præcepisse*, falsò attribuitur Augustino, cum Pelagii sit. 66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. 67. Homo peccat damnabiliter etiam in eo quod necessariò facit. 68. Infidelitas pure negativa peccatum est. Has autem et cæteras propositiones Pontifex in glo-

bo damnavit ut hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, ita ut nulla earum respective, ab aliqua vel pluribus ex his censuris sit immunis.

Ex harum autem levi expositione facillime deprehendi potest, quam injuste Moshemius in Hist. Eccl. sæc. XVI asserere audeat, hanc Baji doctrinam ad mentem S. Augustini editam esse, imo ab illius Doctoris doctrina non differre. A viro sane lutherano aliud sperandum non erat; cæterum nihil potest esse magis a veritate alienum, quam hæc asseveratio, quæ si vera esset, hæresis notam S. Augustino inurere deberemus. Præstantissimi vero Theologi, comparatione utriusque doctrinæ facta, errores Baji a catholicis Augustini sentiis optime distingunt, imo ex S. Augustino victricia testimonia et argumenta ad Bajum refellendum deducunt. Bajus ipse non alio modo, nisi S. Augustinum detorquens vel mutilans, suas sententias defendere potuit, quod inter hæreticos commune est.

Nihil sane S. Augustinus habere commune potest cum illo systemate quod, ut observat Montaigne, nihil aliud est quam absurda commixtio pelagianismi, in eo quod attinet statum naturæ integræ, et lutheranismi atque calvinismi in eo quod ad naturam lapsam refertur; ac demum quod spectat ad statum naturæ per Christum reparatæ, ejus sententiæ de justificatione, de sacramentorum efficacia, deque bonorum operum merito, concilio Tridentino aperte repugnant. Quapropter nisi per injuriam et calumniam id de Sto Augustino affirmari non potest; sicut etiam ex supradicta Baji ipsius retractatione perspicue apparet, qua protestatus est doctrinam suam justissime fuisse damnatam, quod de Sto. Augustino dici nequit.

Quod magis patet, si ratio habeatur Baji systema absur-

dum undequaque esse, unde illud S. Augustino tribuere nefas est. Nullo etenim fundamento constat naturæ integræ Deum illa dona conferre debuisse, quæ Adamo gratis concessit, cum nihil creaturæ debeat. Redemptio præterea per J. C. penitus evanescit, et nulla est, si hoc systema de hominis statu taliter per peccatum corrupto verum esset; cum in hac vita per redemptionem illa dona homini non restituantur. Accedit quod hominem ingenti mœrore afficit, omnemque virtutis incitamentum evertit, atque opera bona difficiliora reddit, si tamen ullum opus bonum in hac sententia dici posset. Homo nihil aliud nisi peccatum faceret, cum tales, juxta Bajum, sint motus concupiscentiæ indeliberati; libertas destrueretur; aliaque non minus absurda, quæ religionem evertunt, fiduciam in Deum evacuant, hominemque indesperationem inducunt, quod magis patebit cum de Jansenio sermonem instituemus. (1)

(1) Qui plura cupit legat Duchesne *Histoire du Baianisme*—Dovai 1751.

CAPUT V.

De controversiis de auxiliis.

Nonnullæ quæstiones sunt, quas, nisi debite pro sua magnitudine dilucidentur, convenientius esset omittere, cum de eis acriter disceptatum sit validissimis ex utraque parte rationibus; unde difficile est, eas pro rei veritate, etsi id maxime in animo sit, pertractare, ex eo quod unusquisque juxta sua placita earum fata et processus narret. Verum ne juvenes penitus jejuni sint, aliqua breviter de controversiis dicemus, quæ circa gratiam *sive auxilia*, ut dicebant, sæculo XVI magna animorum contentione et nervosa eruditione in scholis agitatæ sunt.

Cum Novatores et Bajus de gratia divina et libero arbitrio tam turpiter errassent, necesse fuit theologis catholicis, his studiis impensius incumbere; unde SS. Patrum et Conciliorum sententiis evolutis ingentia volumina prodierunt. Catholica autem veritas sub alia forma proposita quamdam novitatem præferre videbatur, nec ab omnibus probabatur, unde magno æstu disputatum est. Controversiæ istæ præsertim pertinebant ad divinam Librorum sacrorum inspirationem, ad gratiam, liberum arbitrium, hisque affinia. Omnes quidem conveniebant divinitus inspiratos fuisse libros tum veteris tum Novi Testamenti, disputabant vero de modo quo Ss. Scriptores fuissent inspirati et de ratione inspirationis. Similiter hominem sub motione prævenientis gratiæ esse liberum omnes admittebant, eique libere coopera-

ri, tum ex parte Dei dari certam et immutabilem electorum prædestinationem; sed tamen acriter decertabant de ratione conciliandi infallibilem hanc gratiæ efficaciam cum libera humanæ voluntatis determinatione, atque de ratione et causis prædestinationis, si hæc spectetur in ordine intentionis seu *in actu primo* in mente divina.

In primis de his questionibus acerrime disputatum est in Universitate Lovaniensi inter ejusdem Doctores facultatis theologicæ et Patres Jesuitas. Occasionem dederunt primò Leonardus Lessius et Joannes Hamelius in Collegio Societatis Jesu Sacræ Theologiæ Professores, qui an. 1586 triginta quatuor propositiones in publicis concertationibus docuerunt, quas Academia Lovaniensis acri censura exemplo confixit, eò quod a Doctrina Sti Augustini et Divi Thomæ alienas judicassent. Lessius ejusque socii contra Lovaniensium censuram protestati, ediderunt doctrinæ suæ apologiam, cui tamen Lovanienses in judicio persistentes, an. 1588, opposuerunt censuræ suæ defensionem. Præterea eodem anno sacra facultas Duacensis easdem 54 propositiones etiam censura sua perstrinxit. Earum propositionum summa hæc erat. 1.^a ut aliquid sit Scriptura divinitus inspirata, non est necessarium, ut singula ejus verba sint a Spiritu Sancto inspirata, aut singulæ veritates et sententiæ sint immediate a Spiritu Sancto inspiratæ; quinimo liber sine assistentia Spiritus Sancti conscriptus, (qualis forte est secundus Machabæorum, ipsi dicebant,) si Spiritus Sanctus postea testetur in eo nihil esse falsum efficitur sacra Scriptura: 2.^a Deus post prævisum peccatum originale omnibus dare consuevit, et reipsa dat, sufficientia auxilia ad obtinendam vitam æternam, omnesque, etiam infideles, ex parte Dei seu *in actu primo* habent auxilium sufficiens ad salutem.

5.^a prædestinatio est e prævisione operum seu meritorum hominis: aliaque Providentiam divinam, Gratiam et justificationem spectantia.

Cum gravissimæ exinde contentiones utrinque suborirentur, quæ Ecclesiæ catholicæ exitiale damnum afferre poterant, Pontifex Sixtus V interpellatus, hanc causam ad se vocavit. Discussis per delegatos *ad hoc* theologos memoratis propositionibus, Lessii apologia, atque censuris Academicarum Lovaniensis et Duacensis, Pontifex quæstiones controversas non definivit, sed ad terminandas noxias contentiones sub pœna excommunicationis partibus prohibuit, ne altera alterius sententias censura notaret, donec auctoritate apostolica fuissent definitæ. Quo apostolico mandato per Octavium Frangipani, Sedis Apostolicæ Nuntium, Lovaniam perlato aliquantulum animorum contentio deferbuit. (1)

De iisdem pene quæstionibus eodem tempore acriter in Hispania disceptatum est occasione cujusdam libri, quem Ludovicus Molina S. J. Eboræ in Lusitania professor cum approbatione Inquisitionis tipis vulgavit *De concordia liberi arbitrii cum divina gratia, præscientia et prædestinatione*. Molina ad conciliandum liberum hominis arbitrium cum efficacia gratiæ, docebat hominem natis suis viribus, seu generali Dei concursu, operari posse aliquid moraliter bonum, quod quidem nullum supernaturale pretium et meritum pro salute habeat, quo tamen Deus moveatur ad gratiam suam homini natis viribus utenti conferendam. Conferatur

(1) H. G. Wouters, *Historiæ Ecclæ. compendium prælectionibus publicis accommodatum*. Neapoli-1863, quo præcipue in hoc opere ad facterum enarrationem utimur.

juxta ipsum gratia sufficiens, per liberam cooperationem vero hominis cum gratia evenit, ut illa gratia sufficiens fiat efficax, et homo usque in finem in bono perseveret. Liberum vero hominis arbitrium cum divina præscientia et prædestinatione conciliabat ope *scientiæ mediæ*, qua Deus prævidet, quid voluntas in his vel illis rerum adjunctis pro sua libertate actura vel non actura sit, qua præscientia actionum humanarum libertas minime tangeretur; eó quod homo non ideo ageret, quia Deus prævidit, sed potius Deus pro plenissima sua *cujusvis* rei cognitione id prævideret, quod re ipsa facturus sit. Eodem modo pariter secundum Molinam Deus ad vitam æternam prædestinavit eos, quos gratiæ suæ cooperaturos per scientiam mediã prævidit; quæ prædestinatio, utpote non absoluta, sed hipothetica seu fundata in prævisa meritorum cooperatione, libero arbitrio minime officeret.

Verum multi, in primis Bañez aliique FF. Prædicatorum theologi in Hispania in librum Molinæ invecti sunt, eumque ad Inquisitionem detulerunt. Etenim Bañez, ait Petrus á S. Joseph, timebat se videri calvinianum, nisi Molina pelagianus appareret. Molinæ vero defensionem susceperunt theologi Soc. Jesu, et quidem felici adeo successu, ut brevi hujus systema á Franciscanis et Augustinianis amplexum fuerit, et in celebrioribus Universitatibus, publicis conclusionibus sustentatum. Utrinque ardentius disceptatum est atque invicem alterutra pars contrariam censuris notabat.

Brevi post eãdem controversiæ non solum in Hispania sed etiam in aliarum regionum scholas penetrarunt. Alii qui in scholis dicti sunt *Thomistæ*, quod se S. Thomæ sententias et vestigia sequi contenderent, gratiæ efficaciam re-

petebant ex intrinseca ejus vi, qua Deus decreto suo independenter a quocumque consensu creato phisicè prædeterminat voluntatem humanam ad actum eliciendum, ita ut homo hac gratia determinatus semper et infallibiliter agat; scientiam mediam rejiciebant; et prædestinationem non e prævisis meritis, sed gratuitam omnino et absolutam esse contendebant. Alii, dicti *Molinistæ*, gratiam denominabant efficacem ab effectu, adeo ut gratiam cui voluntas humana non cooperatur seu resistit, sufficientem, qua vero voluntas utitur et agit efficacem vocarent: id tament non intelligebant ac si gratia suam efficaciam acciperet a solo hominis consensu, sed exclusa prædeterminatione phisica, admitterebant moralem gratiæ influxum, quo voluntas prævenitur, excitatur et adjuvatur ad actum eliciendum. Præterea scientiam mediam, et prædestinationem e prævisis meritis defendebant. (1)

Cum autem contentiones et turbæ nimium ferverent Clemens PP. VIII an. 1596, postquam P. Alvarez Romam ad hoc profectus judicium novum ibi postulasset, atque ab aliquibus Hispaniæ Episcopis monitus, causam ad se evocavit. Interim autem utrique parti silentium de præsentibus controversiis præscripsit, et omnes processus et scripta, simulque Episcoporum, Universitatum et præcipuorum theologorum sententias de prædicta materia exquisivit. Pontifex a Cardinalibus Alexandrino et Asculano persuasus consultores examinando Molinæ libro designavit; quum vero Dominicani judicium Sedis Apostolicæ urgerent Clemens VIII an. sequenti Romæ instituit celebres congregationes Cardinalium

(1) Wouters, loc. cit. p. 178.

et peritorum theologorum, a suo objecto *De auxiliis divinæ gratiæ* appellatas. In primis congressibus duorum mensium spatio celebratis 60 fere propositiones ex libro Molinæ excerptas censura notarunt. Pontifex miratus tam cito datam decisionem, scriptas videre postulavit Consultorum sententias, et rationes quibus tam errata libri Molinæ, tum æquitas censurarum probarentur; et præcipitantiæ suspectus, rei gravitatem expertus, ait Aug. Le Blanc, causam maturiori judicio dirimendam judicavit. Propositiones notatæ postea ad 41 reductæ sunt, deinde ad 21, quare ipse Pontifex censores acriter reprehendens Congregationibus interesse voluit.

Dicendi facultate utriusque partis theologis coram Pontifice data acerrime Jesuitæ et Dominicani de controversis articulis disputarunt. Plurimis et longis congregationibus celebratis, censores forsitan acri animo in Molinam dispositi, præsertim postquam Cardin Madrucius Jesuitarum protector obierat, inducere Pontificem conati sunt, ut causam judicio suo contra Molinistas dirimeret. Idipsum cardin Alexandrinus Clementis VIII propinquissimus urgebat, aliique plures, inter quos præcipue marchio de Villena Hispanus Ambasciator vehementer instabat. Jamque Pontifex, ut fertur, ad sententiam damnationis ferendam paratus erat, cum morte præreptus fuit V nonas Martii ejusdem anni 1605.

Congregationes morte Clementis VIII interruptæ sub Paulo V eodem anno succesore (post Leonem XI, qui tantum viginti sex diebus sedit,) resumptæ sunt. Tunc, cum Jesuitis qui antea se defendendi tantum jus habebant, accusatorum etiam partes fuissent concessæ, repente rerum facies immutata est. Etenim P. Ferdin. La Bastida S. J. adeo nervose pro Molinæ systemate dimicavit, comparatione ins-

tituta viginti articulorum Bañez cum aliis totidem Calvinii, coram ipso Pontifice, ut plene decisa in favorem Societatis causa videretur. Nihilominus post alias plures acres concertationes, variosque eventus, spargi cepit in vulgus quædam species, jam Bullam damnationis dispositam, diplomaque confectum, cui nihil nisi solemnitas promulgationis deficere mira securitate asserebant, quod omnino falsum esse postea videbimus. Interim Papa videns, ambas partes in tuendis dogmatibus ab Ecclesia definitis, et in damnandis hæresibus ab ea damnatis consentire, post 17 congregationes habitas, nullum iudicium de articulis controversis ferendum censuit, illud nihilominus sibi reservans in futurum, sed rem ita tunc temporis terminavit an 1607, ut utriusque parti suam sententiam defendere liberum esset, sed neutra alteram aliqua censura notare præsumeret. (1)

Utrumque propterea systema catholice defendi potest; immo vero catholicus theologus utriusque argumentis promiscue adversus hæreticos pugnare debet. Dummodo enim fides intemerata servetur, quæcumque opinionem sequi liberum est. Et re quidem vera tam Molinistæ quam Thomistæ in fidei dogmatibus concordantes sunt, Deum scilicet utriusque Testamenti librorum auctorem esse, suamque gratiam benigne hominibus conferre; gratiam esse omnino necessariam ad opera salutis elicienda, sed tamen hominem libere bonum operare, quia nec liberum arbitrium gratia tollere potest, nec libertas gratiæ efficaciam minuere, sed alterutra amicabili consortio in salvationis negotio procedunt. Admittunt præ-

(1) Lóc. cit. Cf. etiam Livinus Meyer, *Historia Congregationum de Auxiliis*.
om. 1. Venetis 1742.

terea citati theologi divinam præscientiam futurorum, nec non prædestinationem, quæ in actu secundo seu in concreto hominis cooperationem necessariò postulat, et tantum discrepant in modo expositionis ipsius doctrinæ. Si quis vero cuperet plenissimam harum concertationum notitiam habere, quæ tanto animorum fervore agitata sunt, Livinus Meyer pro Molinistis, et Aug. Le Blanc seu Hiac. Serry pro Thomistis ingentia volumina *Historiæ congreg. de auxiliis*, singuli suo studio scripta, reliquerunt.

Ex his vero deprehenditur quam falsò et injuriose minister Jurieu Jansenium sequutus Ecclesiam reprehendit, dum affirmare audet, Molinismum veteres semipelagianorum errores suscitasse, atque Ecclesiam romanam dum systema Molinæ permittit, semipelagianorum errores tolerare. Hoc autem calumniosum est.

Etenim si id verum esset erroris universa Ecclesia convinci posset, quæ hæreses olim damnatas permetteret, imo foveret, cum exploratum sit, systema Molinæ, licet aliquantulum moderatum nomine *Congruismi*, cum Ecclesiæ approbatione in scholis totius orbis doceri. Deinde præstantissimi theologi omni eruditionis et virtutum genere præclari, pelagiani aut semipelagiani dici deberent quod absonum est, etenim ipsi dum systema Molinæ defendunt, antiquos pelagianorum errores firmiter condemnant, nervosisque argumentis rejiciunt et execrantur. Præterea plures Episcopi, egregii Cardinales, atque etiam non unus Rom. Pontifex prædictum systema amplexati sunt, nec desunt hujus doctrinæ defensores in sanctorum album relati. Unde ipse P. Natalis Alexander licet dom. et thomista non potest ferre eos, inquit, «qui opiniones ab Ecclesia minime damnatas et in ejus sinu a theologis impune propugnari solitas, temerariis censuris inurunt,

et male conceptis parallelis doctrinae Molisniticae cum Pelagianis et semipelagianis erroribus, veritatem lædunt, violant charitatem, pacemque Ecclesiae perturbant.» Et alibi asserit; «sensus Molinae non est Pelagianus nec semipelagianus» imo art. 8 Sæc. V cap. 5. n.º 14 affirmat eos qui Molinam accusant, esse *vel semipelagianorum dogmatum ignaros, vel studio partium in transversum actos.*»

Ostendit quidem cit. Meyer postquam capite præcedenti asseruit, Jesuitas postulasse ut de Pelagianis disputaretur, ut appareret *quibus in capitibus*, ut Pont. verbis utar, *Molina Pelagianis aut semipelagianis assentiatur*, quod Dominicani recusarunt, ostendit, inquam, nonnisi ex ignoratione ejusmodi errorum Molinae propositiones fuisse rejectas; ubi præcipue suas demonstrationes testimoniis Nat. Alex. loco citato, superædificat. Qui insuper in secunda parte, perquam erudita dissertatione, exponit veros Massiliensium et Pelagianorum errores, et quomodo a doctrina catholica discrepant, atque etiam quibus in locis ipse Molina pelagianis adversatur data opera ostendit, ut quisque facile videre potest. (1)

Objiciunt quidem Thomistæ jam fuisse ferendam sententiam adversus Molinam, Bullamque jam confectam, ut antea inuimus, cui nihil nisi solemnisi promulgatio defuit, quod si Pontifex ab illa publicanda abstinuit, causam fuisse exilium quod tunc temporis patiebantur Jesuitæ a senatu Venetiano propter observationem interdicti in hunc statum a Paulo V antecalati, de quo postea dicemus. Verum adversarii reponunt hoc esse injuriosum commentum Dominicanorum, «præ-

(1) Cap. 20 lib. VI.

tensæ enim Constitutionis buccinatores primi fuere J. Sanctamoreus alique Jansenii vindices, qui quo tempore Romæ quinque istius famosæ propositiones examinabantur, multa dictæ Bullæ exemplaria describi curarunt, eo fine ut oppositas quinque Jansenii propositiones ab imminente damnatione liberarent. » Sane non ante ann. 1652 evulgari cæpit; toto illo autem elapso tempore Thomistæ de tali Bulla penitus siluerunt, licet accurate colligerent omnia etiam levissima, quæ ad sui defensionem facerent. Præterea nullo modo credibile videtur in unica Cardinalium congregatione potuisse tantas propositiones examinari et cum copiosis Jesuitarum responsionibus conferri, eo vel magis quod omnia illic pertractata debuerint alto secreto, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, servari. Longe vero minus credibile videtur Paulum V universam Molinæ doctrinam permittere potuisse libere in Ecclesia tradi, si plures illius propositiones damnabiles censerentur. Demum Innocentius X, ut alia plura præteream, aperte sancivit prædictæ Constitutioni, aut actis Congregationum a Peña vel Lemos exaratis, *nullam omnino fidem esse adhibendam.*

Juverit tamen verba submittere, quibus cl. Bossuet ministrum Jurieu confutavit. « Quod objicitur, inquit, Molinistas esse semipelagianos, aut Ecclesiam Romanam pelagianismum tolerare, ut appareat quam falsum est, sufficit in libros Molinistarum oculos conjicere, ex quibus abunde patebit illos admittere proculdubio pro electis gratuitam divinæ misericordiæ prædilectionem, gratiam semper prævenientem, semperque ad opera pia necessariam, necnon specialem motionem in his, directionemque. Verum pseudothomistæ aut semicalvinistæ imo calvinistæ proprie dicti nesciunt hoc contenti esse, et quævis gratia, quæ liberum voluntatis arbi-

trium non destruat, semper videbitur ipsis pelagiana.» (1)

Verum non hæc talia sunt, ut ex his inferri queat, phisicæ prædeterminationis et gratiæ a se efficaciæ assertores calvinismi aut jansenismi labe esse maculatos. Nec etiam obstat quod Cardinalis du Perron Pontifici significavit, videlicet; *si pro phisicis prædeterminationibus sententiam ferret, fidem se obligare, fore ut huic Pontificio decreto universi Europæ Protestantes subscriberent.* Gravioris certe momenti argumentum suppeditat collatio doctrinæ Bañez et Calvinii coram Paulo V a P. La Bastida facta, cujus superius meminimus, verum optime P. Thom. de Lemos ab ejus argumentis se expedit, pluresque differentias sui et Calviniani dogmatis assignavit.

Quæ argumenta ad Molinistas a semipelagianismo purgandos superius retulimus, eadem respective pro Thomistis a jansenismo vindicandis, usurpari possunt. Hæc enim postrema schola plures dignissimos viros et sanctissimos habuit, et ubique cum Ecclesiæ consensu sua dogmata tradidit et adversus Calvinum dimicavit, *Ecclesia vero, ut ait S. August, quæ sunt contra fidem et bonos mores nec approbat, nec tacet, nec patitur.*

Sartam autem tectamque Thomistæ libertatem tuentur, cum absolute, ut ajunt, sub gratiæ efficaciæ influxu voluntas dissentire possit, licet de facto non dissentiet, hoc autem oritur non ex impotentia voluntatis, sed quia supposita gratia *efficaci* non potest esse simul *non efficax*. Hæc autem gratia efficax nullam infert homini necessitatem, et consensum voluntatis in opere requirit, *Dei enim, ut ait Apost. IV. Cor. cap. XV. 10, sumus adjutores, (græce, cooperatores.)* Et en quomodo in fi-

(1) Apud mention lib. LXX Hist. Fccæ.

de catholica utriusque scholæ propugnatores conjunguntur.

In ejusmodi proinde quæstionibus animo penitus a partium studio alieno procedi debet, et sic veritatem invenire facilius erit. Obsoletæ quidem tales concertationes sunt nostris temporibus, vixque jam in scholis agitantur, unde tutius videtur nihil amplius in eis, nisi eruditionis gratia, inmorari. In his siquidem miram Ecclesiæ prudentiam imitari debemus, quæ semper fidem intemeratam servare scit, independentem a disputationibus privatorum. Ipsa enim, magna maturitate, charitate et consilio rem discutere curavit, et cum ambas opiniones veræ fidei conformes videret, sapientissimas dispositiones dedit, ne una pars alteram censuris notaret, quibus paulatim animorum fervorem extinxit, et inter ipsos catholicos timendam scisionem impedivit. Si quis autem vult in his ingenium exercere, non abnuimus; verum illud Apostoli monitum perspectum habeat: *!O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!*-caveatque mysteria rationi impervia penetrare præsumere.

CAPUT. VI.

*De Rom. Pontificibus qui post concilium Tridentinum sæc. XVI
Ecclesiæ præfuerunt.*

Quantum Rom. Pontifices celebrationi et absoluteioni Concilii Tridentini contulerint superius auctor (tom. 4. cap. 19) significavit. Illud autem permagnum fidei catholicæ, Ecclesiasticæque disciplinæ monumentum tandem ann. 1564 feliciter absolutum Pius PP. IV data constitutione *Benedictus Deus*, apostolica auctoritate confirmavit. Non minus impense laborarunt, qui, post absolutum concilium Romani Pontifices Ecclesiæ præfuerunt, ut ab omnibus illius decreta et decisiones ubique reciperentur servarenturque; quamobrem opportunum est aliquam de iis notitiam non prætermittere, sicut eorum virtuti et præstantiæ debetur, cum præterea constet, inter præclarissimos optimosque Pontifices, qui quovis tempore in D. Petri cathedra sederunt, istos numerari debere.

Itaque Pio IV die 9 Decembris 1565 mortuo successus fuit magno honorum plausu Michael Gislerius, R. E. Cardin, qui, Pii V nomen assumpsit. Hujus electionem potissimum promovit Stus Carolus Borromæus, R. E. C., qui, ut ait, tantum fidem, religionemque respexit, et cum jam pridem eximias illius virtutes penitus exploratas haberet, eum præ cæteris dignissimum Pontificatu judicavit. Nec eum fefellit eventus, nam hic Pontifex vitæ sanctitate, catholicæ religionis studio, rebusque præclare gestis claruit.

Quoniam de Sto. Carolo Borromæo mentionem fecimus, nolimus occasionem prætermittere, quin de hoc Ecclesiæ siedere aliqua notitia habeatur, quem jure Postel illustriorem hujus temporis Sanctorum, exemplar Episcoporum, et disciplinæ Ecclesiasticæ restitutorem appellat. Eruditione pariter et vitæ sanctitate a pueritia insignis, anno ætatis 25 a patruo Pio IV Cardinalis et Archiepiscopus Mediolanensis creatus, defectum ætatis prudentia eximia et pietate honestavit; vix enim dici potest quanta sollicitudine et quanto Ecclesiæ bono vigilantissimi pastoris partes expleverit. Resumendo et absolvendo Concilio Tridentino potentem operam præstitit, illius decreta in seipso et familia executioni mandavit, et postea, magna fortitudine, secundum ea cleri, populi atque regularium mores et disciplinam emendavit, sex provincialibus sinodis et undecim diœcesanis in hunc finem celebratis. Seminaria clericorum, studiorum collegia, pauperum et orphanorum domicilia et monasteria erexit, nec tamen his curis ab integra diœcesis visitatione abstinuit, quam aliquando pedibus facere coactus fuit, et a concionibus numquam destitit. Præterea pœnitentia admirabili, et liberalitate ac charitate effusissima claruit, maxime dum pestis atra Mediolani grassaretur; quo tempore infectos domi visitabat et pro his sublevandis universa bona sua et supellectilem vendidit, incluso proprio lecto. Multa scripsit ad instructionem episcoporum et parochorum utilissima, donec magnis pro Ecclesia laboribus perfunctus ann 1584, in cœlum migravit. (1)

(1) Postel, op. cit. cap. IX § 1—Henrion lib LXV n 50 et seq.—LXVI n. 25 et seq. et 47—LXVII n. 19 et seq. et alibi.

Hoc potissimum agente Pius V ad summum Pontificatum nolens et recusans assumptus fuit 1566. Hic omnem curam adhibuit ut Tridentini Concilii decreta ubique executioni mandarentur, plurimis saluberrimis Constitutionibus editis, de Episcoporum et aliorum quibus animarum cura mandata esset residentia, de cultu divino, festorum observantia, monialium clausura, cambiis illicitis, aliisque ad abusum corrigendos opportunissimis, pœna etiam in transgressores proposita. In Americam et Indias Apostolicam sollicitudinem explicuit, lectissimosque e Societate Jesu sacerdotes ad Japonios et Sinas, fidei propagandæ causa, destinavit. Catechismum e Tridentino decreto editum, Breviarium et missale ex ejusdem concilii præscripto emendavit, cæteris prohibitis, quorum usus a primæva institutione a Sede Apostolica, vel 200 annorum legitima consuetudine non esset approbatus.

De illo *Catechismo ad Parochos* a Pio V edito, eruditam et copiosam dissertationem Fr. Ant. Reginaldus scripsit, quam habet Nat. Alex, (1) cujus summam non erit abs re breviter exhibere. Etenim statim ac in lucem prodiit dictus Catechismus, nonnulli Theologi in ipsum acriter insilierunt, et hæreseos nota deturparunt, quibus omnibus Reginaldus sese opposuit, et hujus libri doctrinam et super cæteros auctoritatem vindicavit. Plures tunc temporis Catechismi erroribus pleni circumferebantur, quare visum est Patribus Tridentinis nomine totius concilii Catechismum conficiendum, nea cuiquam amplius dubium superesset, quo potissimum libro ad christiani populi eruditionem iis, quibus hæc cura commissa est, foret utendum. Quapropter pluribus patribus hoc munus demandatum est, quod in ipso Concilio captum, postea Romæ, jussu Pont., complures theologi discretique viri in eo perficiendo laborarunt. Unde patet quantæ sit hoc

opus auctoritatis, quod a Concilio decretum et a Summo Pontifice editum est eo fine, ut ex ejus doctrina Parochi populum christianum docerent. Quapropter non solum a vulgo Cathéchismus Conc. Trid. nuncupatur, sed etiam a Doctoribus, et ab ipsis Conciliis provincialibus auctoritate apostolica confirmatis. Itaque si error aliquis, si quidpiam fidei bonisque moribus minus consentaneum, si non omnia certa hujusmodi opere continerentur, id totum in ipsius Concilii opprobrium redundaret. Accedunt præclaræ dotes illorum qui eum ediderunt, Rom Pontificum et Conciliorum approbationes, commendationesque, quare Joan. Bellarinus: *Catechismus Rom.* (inquit) *habet majorem auctoritatem quam quilibet Doctor Ecclesiæ, sive D. Augustinus.... etc. Et opinor illius doctrinam tantæ esse auctoritatis, ut contradicere illi temerarium sit, primo, quia ejus doctrina eadem Concilii Tridentini est.... secundo, quia duplici auctoritate tum concilii Generalis, tum Pontificis editus est. Quare merito asserendum videtur quod Spiritus Sanctus speciali ratione illi adstiterit.* Quæ, quamvis aliquatenus exaggerata sint, ex his patet quanto studio et cura juvenes in Seminariis exculi catechismo addiscendo incumbere debent, ut Possevinus ait. «*Catechismus Romanus ita erit prælegendus, ut cum noverint Clerici universam Theologiam in illo includi, præcipua capita, definitiones et alia memoriæ mandent,*» qui etiam lib. 7, cap. 12, loquens de libris ad jugulandas hæreses percommotis in primis Catechismum numerat. (1)

Sed ut jam ad S. Pium V redeamus, si virtutes ejus omnes

(1) Bellarinus *Præfatio ad librum de Doctrina catholica*—Possevinus, lib. V *Bibliothecæ* cap. 2—apud Nat. Alex. loc. cit. cap 6.

ac præclaræ gesta celebranda essent ingens deberet volumen scribi. Etenim ut ait Nat. Alex, nemo ipso liberalior ac magnificentior, nemo gratiæ privatis quibusque referendæ pro acceptis olim beneficiis studiosior, nemo ad privatas injurias condonandas facilior, nemo ad promovendam pietatem propensior, nemo ad hæresim exterminandam ardentior, nemo novitati et errori magis infensus hostis. Quo zelo religionem catholicam defenderit, acta ejus in Elisabeth reginam Angliæ probant, de qua superius dictum est, supremi Ecclesiæ capituli locum et auctoritatem in ea insula usurpasse, variisque modis catholicos acriter insequutam esse. Hanc prætenso jure regni privatam anathemate percussit, Anglosque a juramento fidelitatis erga illam absolvit.

Nec tamen ex hoc facto aliquid inferitur, unde tantus Pontifex jure reprehendi possit, quasi nempe limites suæ potestatis, reginam exauctorando, transgressus fuerit, quæ tantum in spiritualibus exerceri debet. Etenim ipse Nat. Alex, quamvis contrariæ opinionis sit, fatetur sententiam de potestate Sedis apostolicæ, reges hæreticos exauctorandi, communem plerisque theologis fuisse, et insuper superiorum Pontificum exemplis roboratam, unde nihil novi Pius V. sibi tribuit, sed jura dumtaxat a quibusdam Decessoribus suis exercita. Agebatur præterea de muliere spuria, quæ nec jure natalium, nec Regni legibus capax erat successionis in regiam dignitatem, quæque potestate male parta ad catholicæ religionis eversionem abutebatur; quare Pontifex, pro suo gravissimo Religionis et fidei incolumitatem servandi munere, existimavit Anglos a juramento fidelitatis absolvere se posse, seu potius declarare quod evidentissimum erat, videlicet, nullum jus Elisabeth fuisse nec esse ad regnum, nullumque esse vinculum juramenti, quo fidelitatem ipsi ac suam obsequium

N. A. Perruzo

Angli obstrinxerant, nec teneri ad parendum impiis ejus mandatis ac legibus contra Fidem Religionem, Ecclesiam Romanam et Summi Pontificis Primatum.

Cum de Pio V et Elisabetha Angliæ agitur non possumus non magno dolore recordare, nuperrime in publico deputatorum Congressu hujus nostræ Hispaniæ, quæ semper obsequio et reverentia erga Sedem Apostolicam claruit, quemdam deputatum Castelar nominatum, hujus Pontificis virtutem obscurare conatum esse, calumniose affirmando, eum data epistola Philipum II impulsisse ad quærendum siccarium, qui reginam Elisabeth occideret. Cum hujus calumniosæ asseverationis probationes a deputato catholico D. Manterola peterentur, quas Castelar afferre obtulit, non modica fuit bonorum omnium indignatio. eo quod iste postero die, mira audacia, non solum nullam probationem adduxit, sed contra impudentissime, quoddam opus Gachard citavit, verum ipsius sensum corrumpendo, qui tamen ad rem non erat, siquidem tantum ibi agitur de conjuratione ducis Norfolk 1571 ad liberandum Mariam Stuart ab Elisabeth in custodia detentam. Nihil de hoc dicimus, cum ab omnibus compertum sit. Illa tamen deputati republicani accusatio iterum monere nos debet, quibus artibus Pontificum hostes, ad eorum memoriam labefactandam, utuntur.

Alia plura pro Religionis et reipublicæ bono Pius V fecit, quæ jure illum inter optimos Pontifices collocant. Michaelis Baji 79 propositiones damnavit, Carolum IX Gallie Regem milite et pecunia juvit, et quod magis est, bellum sacrum contra Turcas, infensissimos Europæ hostes, promovit, quo an 1571 insignis victoria ad Echinadas insulas a Christianis relata est, ut infra videbimus, quam Pontifex didicit eadem hora qua parta est, et in cujus celebritatem

festum instituit *Beatae Mariæ de Victoria*, ad quod Gregorius XIII ejus successor festum *Stmi. Rossarii* addidit. Tandem vitam sanctissime actam non minus sancto fine conclusit die prima Maji 1572, miraculis dum viveret et post obitum clarus. (1)

Successit eodem mense Hugo Boncompagnus Cardinalis pietatis et sapientiæ eximiæ, qui sub nomine Gregorii XIII Ecclesiam gubernavit usque ad annum 1585. Is a pontificatus sui initio Principes christianos hortatus est ad instaurandum bellum adversus Turcas, jam clade Lepantina contractos, sed obstiterunt principum discordia atque cunctatio. Ad propagandam in Japonia fidem novos in eam præcones e Societate Jesu destinavit, tan felici exitu, ut paulo post Reges Japonenses oratores misserint, obedientiæ erga Apostolicam Sedem testimonia deferentes. Maximo rei christianæ emolumento Romæ pro Maronitis, qui obedientiam promiserant Patriarchæ sui confirmationem postulantes, necnon pro Græcis, Anglis aliisque nationibus diversa collegia erexit, atque etiam Romanum collegium omnium gentium et nationum fundavit, et magnis redditibus et privilegiis auxit. Optatam diu calendarii correctionem feliciter absolvit, Gratiani decretum et totius juris canonici emendationem curavit, aliaque plura præclare gessit.

Vehementer hunc Pontificem adversarii accusant, eo quod, ajunt, Carolum IX Gallie regem adversus Calvinistas milite et pecunia juvit, et de horribili noctis Sti Bartolomæi cæde ita gavisus est, ut publicam supplicationem et festa lumina Romæ decreverit. Verum hoc falsissimum esse impartialis scriptores affirmant; si enim Pontifex primis momentis,

(1) Nat. Alex. tom. IX cap. I art. 20.

illius adjuncta ignorans, ob regem a conjuratione liberatum gaudere potuit, postea re bene comperta, amaras lacrimas effudit; præterquamquod potuit ut Papa, de hac confractio-
ne protestantium lætari, quæ in Ecclesiæ bonum cedebat, quamvis ut homo privatus tale facinus deploraret. Auctor noster agens de Jo. Calvino (cap. XV) hanc Capilupii calumniam breviter et energice refutat; si quis autem plura de hoc facto ad religionem defendendam cupit, cum magno fructu leget accuratam Abbatis Caveirac dissertationem, quæ tom. IX Hist Ecclesiæ Baronis Henrion continetur.

Obiit iste Pontifex 10 Aprilis 1585, cui marmoream statuam in capitolio erexit grata Civitas. Ejus virtutes hoc elogio coronat Ciaconii continuator, «Erat Gregorius in audiendis negotiis patiens, in transigendis solers, eloquio gravis, responsis opportunus, natura benignus et misericors, victu ac potu temperantissimus, in pauperes vero et doctos beneficus, et mirum in modum liberalis.» Litterarum studio, si quando per negotia licebat, numquam intermissit, dicere solitum; *Nullum magis decere plura scire, quam Pontificem Romanum.*

Optimum postea Pontificem in Ecclesia Dominus suscitavit in persona Felicis Pereti, Frat. Min. S. R. E. Cardinalis, qui sub nomine Sixti V usque ad annum 1590 gubernavit, quique animi magnitudine, religionis zelo, justitiæ amore, rerumque gestarum multitudine ac pondere, talem celebritatem obtinuit, ut meritò totius historiæ Pontificatus decus insigne vocari debeat. Crescit autem hujus Pontificis gloria, si peculiariter illius temporis adjuncta perpendantur; talis enim erat omnium rerum inordinatio ut ad frænandam corruptionem, magna fortitudine, quam ipse adhibuit, omnino opus fuerit; quodque præcedentes pontifices repetitis labo-

ribus frustra curarunt, ipse acrioribus remediis et mira in vitiis coercendis et justitiæ legibus servandis severitate feliciter obtinuit. Sicariorum nempe, latronum et aliorum facinorosorum licentiam in Urbe et ditone Ecclesiastica compescuit, et publicam tranquillitatem restituit, propter quod gratulationes multorum principum accepit; nullumque fuit vitium aut crimen, quibus Pontifex remedium non apponeret. Qui dum in fontes acriter intendebat, simul viduis honestis et puellis egenis providebat, ad quem finem census annuos, ad virgines dotandas, quarum etiam Collegium instituit, atque ære alieno gravatos e carceribus eruendos, ducentis millibus aureorum coemit.

Quanta vero debet illi beneficia Romana civitas, ædificia magnificentissima extructa vel reparata, fontes plurimæ, obelisca, Vaticana Bibliotheca, templa insignia, strataeque undique viæ, perspicue testantur. Omnes etiam historiographi narrant, quæ ille pro agricultura et industria fecit, paludibus desecatis, præsidio 200.000 aureorum instituto, unde pauperes agricolæ mutuo acciperent ad culturam et collectionem pecuniam necessariam, privilegia etiam et præmia iis qui excellenter concedens. Qui autem civilem statum ut adeo sapiens Gubernator ordinavit, non poterat omnem sollicitudinem non exhibere pro Apostolicæ Sedis splendore, ita ut vix credibile videatur, tam brevi Pontificatus tempore tam multa illum et egregia efficere potuisse. Præter Congregationem S. Inquisitionis quam confirmavit, alias quatuordecim Cardinalium congregationes instituit ad faciliorem universæ reipublicæ christianæ, statusque Ecclesiastici et Rom. Curia negotiorum expeditionem. His non obstantibus numerum Cardinalium restrinxit ad 70, quorum sex Episcopi essent, quinquaginta presbiteri, et quatuorde-

eim diaconi cardinales, ex quibus saltem quatuor ex Ordinibus religiosi eligerentur. Vulgatam Bibliorum versionem, latinam et græcam LXX, collatis MS. codicibus, hæbraicis et græcis fontibus et patrum commentariis consultis, correxit. Denique, ut alia plura præteream, thesaurum trium millionum nummorum aureorum successoribus reliquit, certis tantum casibus et sub præscripta forma insumendum.

Hic pontifex, qui tanta magnitudinis laude claruit, innumeras fere acussationes ab adversariis subiit. Præstat illas omittere, siquidem exploratum est, nonnisi ex livore aut invidia, vel ex animo prorsus in Apostolicam Sedem male affecto, ejusmodi accusationes provenire; vel etiam ex odio et vindicta illorum, in quos ipse justissime animadvertit. Profecto nihil mirum esse debet Sixtum V nimia quandoque severitate et rigore usum fuisse, cum nulla alia via ad licentiam frænandam suppeteret; ad sanandum vero ægrotum amaritudine medicamentorum omnino opus est. Quod autem additur populum tributis ingentibus gravasse, aperte calumniosum est, tantum enim abest ut populo onera imponeret, quin potius, sicut supra significavimus, eum juvaret, de quo legi potest Liborius Tempesti in præclara Sixti V historia, quam ipse elaboravit ad refutandam alteram mendacis refertam a Gellio Ruggieri conscriptam. Ad omnes vero acussationes generatim respondemus verbis P. Vaccolini, *«Ecclesiæ hostes stulte calumun et linguam adversus Sixtum V acuerunt, verum Sol semper est Sol, et vi suæ lucis quascumque nubes dissipat.»*

Sixto V die 27 Augusti 1590 mortuo successit Cardinalis Castaneus, qui nomen Urbani VII assumpsit, sed die duodecima ab electione antequam coronaretur, obiit. Hujus Pontificis laudes Pompejus Ugonius celebravit in Oratione fune-

bri ad Cardinales habita, quam Oldoinus tom. IV Ciaconii inseruit. In ejus locum post duos menses Cardin. Sfrondatus suffectus fuit, nomine Gregorii XIV, vir quidem castissimæ vitæ laude, temperantia, et christiana modestia spectatissimus, qui brevi decem mensium Pontificatu multa saluberrima statuit, multaque egit sui in Catholicam fidem studii, illustria documenta. Interquæ illud numerari debet, scilicet, quod principes fæderatos contra Henricum Navarrae, calvinistam, qui regnum Galliaë adire tentabat, Pontifex exercitu et argento juvit, et regem ipsum excommunicavit. Magnæ quidem ex hoc turbationes in Gallia exortæ sunt, verum ista Pontificum agendi ratio non modicum bonum pro Catholica religione attulit; nimirum Calvinismi triumphum in Gallia impedivit, ipsiusque Regis Henrici abjurationem et conversionem tandem obtinuit, an. 1595, qui a Clemente VIII peramanter exceptus est atque a censuris absolutus. Obiit idibus Octobris 1591. Brevior autem fuit ejus successoris Inocencii IX Pontificatus, qui postquam Urbem totam crexerat in spem haud vanam egregii sub ipso regiminis ob præclara consilia et res inchoatas, citissima morte sublatus est die 30 Decembris ejusdem anni, cum duos tantum menses in Cathedra D. Petri sedisset.

Post hujus obitum rara Cardinalium concordia electus fuit diei 30 Januarii 1592 Hippolitus Aldobrandinus, qui simul ac suam acclamationem audivit, genibus provolutus Dominum precatu est, ut nisi ejus electio ad Ecclesiæ bonum futura esset ei vitam adimeret. Is Clementis VIII nomen assumpsit multaque gessit, propter quæ de Ecclesiæ et republica optime meritus est. Et quidem primo gravissimum illud Henrici IV negotium feliciter absolvit, ut innuimus, quo pax inter principes solidata est. Præstat autem aliquam

notitiam hujus quæstionis subnectere; nimirum cum Henricus III pacem cum Hugonolis composuit eisque plenam religionis libertatem concessit, id ægre ferentes regni proceres, fædus *Ligæ sacræ* inierunt, cujus scopus erat impedire ne professio hæreseos permetteretur et ne princeps hæreticus in regno succederet. Cum autem Calvinista esset Henricus Navarra, cui successio juxta legem Salicam debebatur, bellum civile inter ipsum et catholicos fæderatos vario utrimque eventu usque ad an. 1595 continuatum est. Plurimum Rom. Pontifices adversus hæreticum Henricum laborarunt, eumque anathemate confoderunt, ipseque Clemens VIII ab initio Pontificatus Gallos monuit, ne Henricum Navarra susciperent, sed alium regem catholicum sibi eligerent, qui Ecclesiasticam et civilem rem contra Hugonotos tutaretur. Postea vero comperiens, Regem ad fidem catholicam amplectendam proclivem esse, magna prudentia et zelo laboravit, donec ille ejurata hæresi fidem catholicam esset professus; cum autem nullam dubitationem de Henrici sinceritate habuit, an 1595 eum a censuris absolvit et in integrum restituit. Rex ab heresi absolutus Carnuti sub nomine Henrici IV consecratus est, et Parisios ingressus honorifice exceptus est, cunctisque præteritorum omnium gratiam concessit; in posterumque rerum gestarum præstantia et industria Magni nomen consecutus feliciter regnavit usque ad an 1610, quo à Franc. Ravallac interfectus est.

Aliud etiam prætereundum non est, in quo peragendo Clemens VIII eximia laude dignus videtur, nimirum, quod Jubilæum ann. sæcularis 1600 universo orbi christiano indixit, plenissimam indulgentiam concedens iis qui vere contriti Romæ consuetas Basilicas visitarent. Omnes ille ad tantæ gratiæ consecutionem invitavit, principesque hortatus

est, ut erga peregrinos Romam profecturos beneficentiam exercerent, et quò magis fideles undique ad visitandas basilicas adliceret, cunctas ubique indulgentias per totum annum suspendit. De Jubilæo aliqua Palma dixit, agens de Bonifacio VIII, ex quibus liquet, quantum sit populo christiano utile ac salutare, quantumque conferat ad edificationem fidelium, unitatem Ecclesiæ firmandam, aliaque plura, illud celebrare.

Hoc verò si omnibus Jubilæis convenit, maxime de isto de quo nunc agimus affirmari potest. Narrat enim Spondanus, ad hunc annum, «Advenisse Romam Turcas aliquos «et baptismum suscepisse, plurimosque hæreticos, sive «curiositate sive aliis de causis allectos; qui consideratis «sanctis operibus quæ passim fiebant, et præcipue Clemen- «tis VIII, qui pedes peregrinorum lavabat et osculabatur, «egenos sublevabat, accumbentibus ministrabat, confessio- «nes audiebat..... his, inquam, consideratis, non pauci ex «iisdem hæreticis, a curiositate in admirationem rapti, de- «posita omni iniqua et ineptaministrorum suorum crimina- «tione, quod Pontifex sit Anti Christus et Roma Babilonia, «ejurata hæresi, fidem Romanam amplexi sunt.» Quod testi- «monium ad dieteria inimicorum confutanda apprime op- «portunum est. Tantus vero fuit numerus peregrinorum, qui «an. 1600, Jubilæi lucrandi causa, Romam venerunt, ut a «ministris hospitalis SS Trinitatis quingenti mille fuerint «excepti, non computata ingenti multitudine eorum, qui in «propriis singulorum nationum xenodochiis, in monasteriis, «in domibus privatis fuerunt suscepti; adeo ut in universum «numerus eorum, qui toto hoc ann. Romam venerunt trium «millionum esse credatur.

Atque hæc ad dignoscendam Clementis VIII virtutem, re-

ligionem et sapientiam satis sunt. Præter illa vero recensendum etiam est, quod viros doctos impense fovit et large remuneravit, collegia fundavit, disciplinam regularem in cænobiis restituit. Statuit etiam, adversus quorundam Theologorum temerariam opinionem, nemini licere per litteras seu internuncium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem recipere. Denique ad dirimendas quæstiones de divina gratia inter Jesuitas et Dominicanos excitatas, celebres congregationes de Auxiliis instituit, ut supra vidimus. Sedit Clemens annis tredecim et meritis plenus anno 1605, die tertia Martii pie obiit.

Ex hac autem levi adumbratione illustrium rerum a Pontificibus citatis gestarum, argumenta perspicua deduci possunt ad papatus obtrectatores refellendos. Nulla sane institutio magis hominum amorem et reverentiam meretur, quam ista divina Pontificatus successio, cui a superna Providentia videtur in terris commissa omnium jurium defensio, omnis injustitiæ reparatio, omnisque veri progressus inchoatio. Et quidem nisi tales sanctissimos sapientissimosque viros Deus misericorditer in Ecclesia suscicaret, brevi non solum de religione sed etiam de civilizationis causa, imo de societate universa acturum esset. (1)

(1) De hoc capite cf. Henrion lib. cit. — Gravesson colloq. II sæc. XVI. — Nat. Alex. sæc. XVI cap. I art. 20 et seq. — *Biografia Ecclesiastica*, ad singula Pontif. nomina. Sandini, *Vitæ Rom. Pont.* etc.

CAPUT VII.

De rebus ad Hispaniam pertinentibus.

Nostram Hispaniam meritò *catholicæ* cognomen adeptam esse, ex levi consideratione eorum, quæ pro Religione amplificanda atque tuenda quovis sæculo fecit, abundè liquet. Etenim præterquamquod ipsa veram fidem a primis Evangelii præconibus accepit, numquam deinceps illam aliqua macula sædavit, nisi forte ad breve tempus excipiantur quidam miseri nebulones, qui tamen pristinæ fidei nitorem penitus obscurare non potuerunt. Multos etiam habuit omnium generis viros pietate et scientia conspicuos, sanctitatisque laurea decoratos, atque, ut verbo dicam, ipsa semper devotione, morum integritate, disciplinæ studio, religionis et fidei observantia claruit. Sæculo vero XVI, quod *sæculum Hispanicorum*, a non paucis scriptoribus vocatur, tales res tamque insignes nostra natio pro catholica causa præstitit, ut inter nationes de Ecclesia longe benemeritas, absque dubio primum locum obtinuerit.

Atque in primis veram Christi fidem in remotissimas Americae et Indiarum regiones detulit, florentissimamque mundi partem, innumerasque animas Christo lucrificavit. Sub finem sæculi elapsi Cristobal Colon, sub auspiciis Ferdinandi et Elisabeth regum, an. 1492, superatis vasti pelagi fluctibus primas Novi Mundi insulas detexit, paucisque post annis (1497) Americus Vespucius, Colonis vestigiis insistens, Mexicum sinum aliasque Terræ firmæ regiones pro Hispa-

niæ regibus exploravit, atque ita præcursoris sui celebritatem adeo superavit, ut ab ejus nomine, hoc novum hemispherium *America* appellatum fuerit. Simul autem et ex æquo Catholici reges curarunt suam dominationem in prædictis terris firmare, veramque Christi fidem propagare, quod utrumque assequuti sunt, tum per militum animum et ardorem, tum per missionarios, quos Hispani exploratores secum ducebant, atque etiam per alios, qui deinde, propagandi Evangelii studio, é Rom Pontif. auctoritate et subauspiciis Regum Hispaniæ in illas terras profecti sunt. Qua in re peculiarem mentionem meretur celebris Bartolomeus de Las Casas, Hispalensis, ex ordine Fr. Prædicatorum, Episcopus Chiapæ, qui apostolico ardore succensus ineunte hoc sæculo in Americam profectus, non solum annis multis, convertendis ad christianam religionem insulanis, adlaboravit, verum etiam nihil omisit ut illos ab immanitate quorundam gubernatorum liberaret; in quem finem iteratis vicibus oceanum pernavigavit, ut coram Carolo V insulanorum causam et jura defenderet, adeo ut non solum Apostolus, sed etiam Pater et protector illarum regionum haberi possit. (1)

Verum postquam Hernandus Cortés vastissimam regionem Mexicanam Hispanæ dominationi subegit ann, 1521, et deinde Franciscus Pizarro Peruviam invenit, et capto ac occisso ejus imperatore *Atabalipa* subjecit, amplissimus campus evangelico missionariorum ardori patuit, qui non tantum ut nonnulli accussarunt, illam ditissimam venis auri et

(1) De hoc viro vere Apostolico conf *Biograf. Ecclesiastica completa* tom. III pag. 483. Obiit 1566.

argenti regionem, cupiditatis gratia, lustrarunt, sed potius ardentissimo desiderio spirituales illuc et veras fidei divitias afferendi. Ubique Religionis propagationi multa obstabant, præcipue indigenarum barbaries, eorum ab Hispanis aversio, et mos de loco ad locum migrandi; sed missionarii, qui præsertim e clero regulari assumebantur, neque labori neque incommodis pepercerunt, ut indigenas populos ab idolorum cultu, a superstitionis ritibus, ab inculta vivendi ratione, ad veri Dei cultum et ad christianam et humanam vitæ rationem converterent. Jam ab ann 1524 in Mexico synodus celebrata legitur secundum formam canonicam, in qua polygamia aliaque vitia inter indigenas communiora, fuerunt severe prohibita, et præter alia sive ad preparandum ad baptismum neophitos, sive ad confirmandos in fide baptizatos constituta, decretum est, ut viri baptismum petentes, uxores suas dimitterent, una excepta, quam ritu sacro ducerent: aliaque postea concilia celebrata sunt. His missionibus reges Hispaniæ potentem opem ferebant; et quum jam non solum ex Europæis qui in illas terras transibant sed etiam ex Americanis Ecclesiastici cætus fierent frequentiores, Paulus PP. III, supplicante Carolo V imperatore, varios episcopatus et archiepiscopatus illic creavit.

Subsequentes etiam Pontifices has missiones fovērunt, ut antea innuimus et deinceps fusius dicemus. Uberrimos autem fructus Evangelii semen ibi produxit, quamvis gravia pericula et plura obstacula climatis, ferarum, hominumque fuerunt missionariis superanda, ex quibus multi atrocissima supplicia et mortem subierunt. Ex quo factum est ut religio catholica admodum in America firmata fuerit, plures illic Ecclesiæ formatae sunt sicut in Europa, atque in diocesis collegia, seminaria et monasteria erecta; conciliaque fue-

runt frequentiora. Inter quæ celebris est ann. 1582 synodus Limæ Peruvix metropolis habita, in qua fidei dogmata fuerunt explicata et disciplina composita secundum Concilii Tridentini definitiones et decreta. Hoc vero magnum Hispanorum decus est.

Nihil autem jam est mirum, quod Hispani, qui tali zelo fidem catholicam in remotissimas plagas deferendam satagebant, eandem fidem in propria domo accuratissime servarent. Immanes quidem sed irritos conatus plures fecerunt discussionibus, libris, aliisque mediis ad diffundendas in Hispania Protestantismi nebulas, verum ab ista clade, quæ universam Europam infecit, nostra natio servata fuit immunis. Hoc vero, si illa rerum adjuncta spectentur, animorumque dispositio et ad novitates proclivitas, non potest non argumentum suppeditare, unde appareat, quam alte vera fides in cordibus proavorum nostrorum reposita esset. Quod magis ipsis honorificum est, si ratio habeatur frequentioris cum hæreticis communicationis, etenim naves nostræ universa maria circuibant, et milites nostri continuo in locis protestantismo infectis morabantur, ex quibus etsi multi in patriam reduces vitæ licentia et ingentibus vitiis onusti venirent, vix ullus aut alter defectionis a fide reus evassit.

Ista vero Hispanorum pristinx fidei observantia forsitan insufficientis ad hæresim vitandam fuisset, nisi zelus Regum et Episcoporum in eundem finem laborasset, et præcipue sacrum Inquisitionis tribunal, de quo jam superius locuti sumus. Vix enim Vallisoleti, Hispalis et alibi Protestantismus caput attollere tentavit, illico sacra Inquisitio novitatibus fortiter restitit, et in novatores severe animadvertit; quamobrem salutaris in hæreses horror quosdam turbulen-

los animos repressit. Quod similiter evenit cum alia quadam obscuriorum hominum secta, Illuminatorum (*los Alumbrados*) dicta, cujus auctores duo clerici Emeritenses (1574) fuerunt, qui spiritum quemdam illustrationis effutientes, omnia præcepta damnabant, severioremque vitæ rationem fingebant, ut liberius concupiscentiis indulgerent. Hi quidem plures incautos, adeo specioso prætextu deceperunt, donec ab Inquisitione cogniti, non sine magno animarum bono, damnati sunt.

Et quidem nisi talem severam agendi rationem, ii, quibus fidei depositum servare commissum erat, adhibuissent, horret cogitare quousque calamitatis et miseræ nostræ natio deventura fuisset. Legendus est celebris Balmes, cujus judicandi rectitudinem omnes norunt, ut confestim appareat, quamtam cladem Hispaniæ protestantismus intulisset. Nimirum proximus, ait ipse, ex introductione Protestantismi in Hispaniam census fuisset, sicut in aliis regionibus, bellum civile, quod nobis sane ob peculiaria et critica adjuncta lugendum maxime et fatale fuisset. Ac primo quidem monarchiæ hispanicæ unitas nullo modo excussiones perturbationesque intestini dissidii, incolumis perferre valuisset, siquidem ex elementis tam diversimode mixtis coalescebat, partibusque, ut ita dicam, adeo leviter conglutinatis, ut vel minima collissio ligamentum solvisset. Leges enim et habitus regnorum Navarræ et Aragoniæ ab illis Castellæ plane differebant; ardens independentiæ desiderium, frequenti Deputatorum congressu (*Las Cortes*) roboratum indomitis illis populis insidebat, qui absque dubio primam occasionem non præteriissent jugum sibi non amabilem excutiendi. Accedit quod factiones provincias dilacerassent, sicque regnum misere in frustula divisum esset, eo præsertim

tempore, quo magis in Europa, Africa et America magnis negotiis attendere debebat. Præterea Mauri adhuc in foribus aderant, nec judæi Hispaniæ obliti fuerant, quibus omnibus absque dubio nostra dissidia maxime profuissent. Forsitan a Philippo II agendi ratione politica, non modo tranquillitas, sed etiam hispanicæ monarchiæ existentiæ pependit.» (1)

Ex quibus patet quantum unitas religiosa Hispanis necessaria esset, quam etiam in omnibus sibi subditis locis accurate servari curarunt, etiam vi armorum abhibita, ad coercendos reformationis progressus in Belgio, Flandria et alibi, ut superius diximus cum de Protestantismi propagatione disseruimus. Atque ex eadem omnino causa antea factum est, ut celebratio Concilii Trid. maxima ex parte Hispanis deberetur. Non modicæ quidem difficultates tum in ipsa Roma, tum ex parte principum, tum ex parte ipsorum Protestantium Concilii convocationi obstant, de quibus non est hujus loci pertractare; verum etsi jam protestantes, qui ab initio Concilium generale petierant, viderentur eidem non esse submissuros, nihilominus concilium habendum, juxta antiquam Ecclesiæ praxim in talibus adjunctis, Episcopi et Theologi Hispani censuerunt, quorum consilio imperator Carolus V permotus, omnem operam adhibuit, ut illud negotium ad optatum effectum perduceretur. Et quidem solemnem ejusdem inaugurationem tantum Oratores Caroli V interfuerunt, non paucique Episcopi Hispani, qui etiam cum de translatione concilii actum fuit fortiter restiterunt; hi etiam plurimum in de-

(1) El Protestantismo comparado etc. cap.

cissionibus concilii citius peragendis laborarunt, nullaque fuit alicujus momenti disceptatio quam non ipsi sapienter aggredierentur. Demum, ut alia præteream, nulla alia natio, Italia excepta, plures Episcopos in Concilium missit; nec etiam Hispania prius ullum regnum illius decreta et decisiones, absque ulla restrictione accepit, pluribus sinodis provincialibus in hunc finem celebratis.

Si autem politicæ rationes quandoque aliquas differentias inter Hispaniæ reges et Rom. Pontifices excitarunt, nihilominus istæ numquam tales fuerunt, ut nostram Sedi Apostolicæ adhæssionem et reverentiam minuerent, immo vero aliqua ex eis in magnum Ecclesiæ universæ et totius Europæ bonum cessit. Talis e. g. fuit illa, cui promulgatio Bullæ *In Cœna Domini* a S. Pio V datæ, an 1568 occasionem dedit. Non patiuntur limites huic operi præfixi de hac bulla singillatim disserere, sic dictæ quia ad tempora usque Clementis XIV quotannis in feria quinta Majoris hebdomadæ prælegi seu promulgari solebat. Bulla hæc ejus originem nonnulli scriptores ad tempora Gregorii V referunt vel etiam Bonifacii VIII, quamque subsequentes Pontifices variis additamentis auxerunt, plures excommunicationes Sedi Apostolicæ reservatas minatur in hæreticos eorumque fautores, appellantes a Papa ad Concilium generale, imponentes gabellas clericis, aliaque hujusmodi. Cum hanc bullam S. Pius V per universum Orbem promulgari jussisset eo maxime consilio, ut Ecclesiæ ministri ubique a tributis, vectigalibus, aliisque oneribus, quæ subditi Principibus pendunt, liberi essent, pœna excommunicationis proposita iis, in quorum Ditionibus illa exigenterentur, cum prohibitione absolutionis; id ægre admodum tulere Philippus II Hispaniæ Rex et Serenissima Venetorum respublica quod moribus in eorum ditionibus recep-

his illa Constitutio repugnaret. Pontifex interdicto minatus est, ejus tamen jussa nec Hispani executioni mandarunt, nec Veneti; quamobrem sacri interdicti legibus in eos agere decreverat, nisi gravissimum imminens contra Turcas fœderis negotium a severiori consilio ipsum deduxisset. Pontifex et Principes memorati, veriti ne inter ipsos lethalis scissio exurgeret, talibus dissidiis oblitis, serius pacem firmare et de bello contra Turcas gerendo agere ceperunt.

Et quidem ab illis Europa universa trepidabat; sciebant enim omnes ipsorum ruinam negotium vitæ aut mortis Europæ esse. Admodum enim illorum potentia creverat, cum universi Mediterranei domini essent, Græciæ et Hungariæ potirentur, insulasque Melitam et Chium occuparent, insuperque an. 1570 Selimus II bellum Venetis intulit, insulam Ciprum iis subditam, redegit, grandemque in iis stragem edidit. Quapropter Pius V nihil omissit ut eorum progressus cohiberet, et cum Philippo II et Senatu Venetorum ingentem classem contra illos instruxit, cujus imperatorem Dom. *Joannem Austriacum*, Catholici regis fratrem declaravit. Is quidem Turcas die 7 Octobris 1571, ad Echinadas insulas in sinu Lepantico, felici adeo successu debellavit, ut victoriam omnium quæ in mari conspectæ sunt, maximam, de iis tulerit. Universa fere hostium classis in fœderatorum potestatem venit, Turcarum vigintiquinque millia cum suo duce Ali Baxa cæsa, decem mille capti sunt, et etiam centum decem et septem triremes prædatæ, et quod plurimum valet, plusquam quindecim millibus mancipiorum christianorum libertas reddita est. Hæc victoria terrorem tantum Turcis intulit, ut Sultanus Selimus, timens ne per suam absentiam res in regno ad rebellionem proclivi mutarentur, Constantinopolim confestim citatis itineribus se transtulerit. «Sicque,

ait comes de Beaufort, civilizationis christianæ causa vicit, et in perpetuum ab Europa Islamismi barbaries fuit expulsa. » In hujus victoriæ memoriam, celebritatem institutam superius significavimus.

Vix credibile videtur ad quem splendoris et potentiæ gradum sub Philippo II, Hispania pervenerit, et præcipue cum post obitum Sebastiani regis, Lusitaniæ regnum sibi conjunxit. Quem Philippum II, etsi aliqui civilium rerum scriptores vehementer accussent, nihilominus eum in Ecclesiastica historia omnino laudare necesse est. De quo hoc elogium Natalis Alexander tradit, «Princeps, inquit, in politicis rebus administrandis eximius, in adversis constans, consilio melior quam manu, de quo scite a quopiam dictum est, *Neminem absque motu plura movisse*. Quippequi domi sedens negotium cæteris per cunctas fere Orbis regiones faccessiverit. Immortali certe laude dignus, quod Hispaniam ab hæresi quæ alia regna infecit, puram illibatamque servaverit. Cujus dominationem nisi fastus incredibilis et severitas immanis dedecorassent, inter absolutissimos Principes numerari posset ac celebrari. » Quæ postrema verba homini quidem parum Hispanis amico dimittenda sunt.

Accuratissimus fidei, disciplinæ morumque integritatis zelator Philippus II fuit, cujus protectione et opera maxime Ecclesia Hispanica hoc sæculo floruit. Nihil de Ordinibus religiosi dico, qui hoc sæculo Eccam exornarunt, ut supra dictum est, quorum plerique in Hispania originem habuerunt, aut saltem ad maximum splendoris apicem evecti sunt. Si quis vero omnes viros, fæminasque, virtute, litteris, pietate conspicuos percensere vellet, profecto integrum deberet volumen scribere. Plurimos enim hujus sæculi hispanos Sanctos in altaribus colimus; theologi vero hispani in conc,

Tridentino non solum cæteros aliarum nationum superarunt, sed etiam omnes eruditione sua in admirationem sui rapuerunt, ipsisque frequenter gravissimum munus canones redactandi commissum est, etenim præter sacram scientiam, utrumque jus, linguas, reliquasque scientias apprime callebant. Si autem multitudo præstantium undequaque virorum argumentum suppeditat validissimum moralitatis et litteraturæ cujuscumque epochæ, merito de hoc sæculo tamquam felicissimo gratulari debemus.

Neque aliter quidem evenire poterat, si universitates hac epocha florentes vel denuo erectas consideremus, collegiaque in eis instituta, seminaria, aliasque similes institutiones; ubi accurate notandum est pleraque illorum ab episcopis et ecclesiasticis viris fundata fuisse. Etenim paucorum annorum spatio plusquam decem et octo Universitates constitutæ sunt, atque quadraginta et amplius collegia pinguibus redditibus dotata, ut alia plura præteream. Atque hinc patet, quid responderi possit et debeat iis hominibus, qui nostris temporibus clerum velut perpetuum illustrationis inimicum tradere audent, quamvis exploratum sit præcipue Clericos quovis tempore universas scientias coluisse; dum enim magis sacra Inquisitio invalescebat, tunc speciatim per tot ac talia media scientiis ac litteris tradendis consultum est.

Demum, ut huic capiti finis detur, inter hispanas laudes præteriri non debent Bibliorum poliglottæ versiones magnis sumptibus et laboribus factæ a Cardinali Cisneros, tum etiam illa Regia vocata quam quinque linguis, juxta castigatissimos codices, jussu et favore Philippi II Antuerpiæ edidit Arias Montanus, magno Ecclesiæ et Reipublicæ litterariæ bono, quod quidem opus totius bibliæ eruditionis promptus thesaurus jure vocari potest.

De disciplinæ vero Ecclesiasticæ statu, cæterisque hujusmodi, necnon de religiosarum artium et bonarum litterarum progressu, commodius sæculo insequenti agendum erit, ubi etiam clarius apparebit qua fidelitate et obsequio Conc. Tridentini saluberrimæ dispositiones in Hispania ad effectum perductæ sunt. (1)

Nihil autem de rebus Hispaniæ politicis et militaribus dico, siquidem hoc ad historiæ profanæ scriptores proprius spectat. Si vero iis, quæ compendiose et breviter de Ecclesia statu dicta sunt, ista adderentur, prælia nimirum, nationes subactæ, victoriæ, potentia, aliaque hujusmodi, statim appareret quanta ratione sæculum XVI, *Hispanorum sæculum* dici posset.

Memores igitur gubernantes nostri esse deberent Hispaniam magnam et illustrem hoc sæculo fuisse, quia vere religiosa fuit. Si vero cum illo sæculo comparamus hanc nostram ætatem, in qua pretiosissimus fidei, unitatisque religiosæ thesaurus, a nostris patribus adeo accurate servatus, tamquam nihili habitus est, et in publico Deputatorum congressu despectus, materiam tantum lachrimarum et luctus inveniemus. Deus quidem, cujus judicia inscrutabilia sunt, hanc cladem nostræ nationi evenire permisit, verum etiam ab ejus misericordia fidenter sperare debemus, quod brevi meliores dies fulgebunt. Interim nos omnes juxta monitum Petri *fortes in fide adversariis resistamus*, pro cujus conservatione, ut Pauli verbis utar, *reposita est nobis corona justitiæ*; si tamen opera nostra fidei nostræ consona sint.

(1) De hoc capite cf. Mariana, *Historia de España*, La Fuente, *Historia Eclesiástica de España*, tercer periodo, secc. I cap. IV y siguientes.—Illmo. D. Felix Amat. *Historia Eclesiástica de España* lib. XIII y la *Historia General de la Iglesia de España*, por el Rdo. P. Ramon Buldú, añadida á la de Henrion.

EX SÆCULO XVII.

CAP. VIII.

De Ecclesie statu seculo decimo septimo.

Quæ hætenus disseruimus, qualis esset Ecclesiæ status sæculo XVII incunte, aliquatenus significare possunt. Et quidem uberrimi concilii Tridentini fructus hoc sæculo collecti sunt, cum abusus ubique extincti sint, morumque reformatio et disciplina juxta illius decreta vigerint. Immo si Mr. Receveur fides habenda sit, tamquam una ex illustrioribus Ecclesiasticæ Historiæ epochis hoc sæculum absque dubio spectari debet, tum ob magnitudinem religiosorum factorum, tum etiam ob præclara opera in illo christianæ inspirationis influxu perfecta. «Et in primis quod magis miratur in fideique triumphis resplendet, in ipso videtur; fortitudo nimirum martyrum, indefessi labores et fructus apostolatus, reformatio veterum Ordinum religiosorum, magnaque copia novarum institutionum, vel ad diffundendam inter fideles pietatem, vel etiam ad præmovendas in Clericis sacerdotales virtutes. Aliunde nullum forte fuit unquam sæculum,

quod majorem numerum præstantium ingenio virorum habuerit, aut plura scripta dispositione ac eruditione clario-
ra produxerit, etenim theologia, philosophia, eloquentia, his-
toria, jus canonicum, polemica, critices, sacra exegesis,
uno verbo, omnes ecclesiasticæ scientiæ, in hoc sæculo, mi-
rabili splendore, fructuque incomparabili exultæ sunt.» (1)

Quod Sorbonici Doctoris et professoris judicium apprime
cum rei veritate convenit. Ex his vero patet, quid de Mr.
Macquer Advocatus parisiensis opinione sentiendum sit, qui
talem hujus sæculi ideam in sua Historia Ecclesiastica sup-
peditat, quasi unice lectorum suorum bona fide abuti pro-
positum haberet. Hic quidem non solum sæculum XVII ve-
lut infaustum traducit, funestisque characteribus ab omni-
bus præcedentibus distinctum, verum etiam quod maxime
in hoc sæculo vituperabile est, ipse amplissimis laudibus
prosequitur. Jansenistas dico, qui misere Ecclesiam dilace-
rarunt, gravesque et diuturnas turbas in ea excitarunt cõ
periculosiores, quo earum auctores singularem morum seve-
ritatem ostentaret, Ecclesiæ fidem et communionem se re-
vereri profiterentur, et ementito erga Apostolicam sedem
obsequio ejus auctoritatem convellerent. Quos lupos ovina
pelle indutos revera esse, ex iis quæ postea dicturi sumus,
luculenter constabit. Atque etiam ex germana rerum, qua-
rum pertractationem suscipimus, notitia, facile adversus
Macquer colligetur, utrum jure vocari infaustum sæculum
XVII possit.

Vehementer præterea idem auctor errat, cum de fine
Congregationum *de Auxiliis* loquens, ita disserit, quasi nem-
pe Ecclesia sententiam contra Molinam ferre debuerit, tum

(1) Receveur. *Hist. Ecc.* lib. XLII.

etiam cum ait, ex Moliniani systematis tolerantia naturaliter consequi, quod dubiæ doctrinæ de gratia fiant, necnon omnes veritates ab eadem doctrina de gratia manantes, in perturbationem veniant, obscurenturque. Hoc vero quantopere Ecclesiæ injuriosum sit, nemo non videt. Etenim a Conc. Tridentino in sess. VI adeo perspicue doctrina de gratia et justificatione tradita est, ut nullus in posterum relinquatur dubitandi locus. Supponere autem præcipuum istud fidei catholicæ caput aliquando in obscurationem devenire potuisse aut posse, plane absonum est. Illæ quidem de gratia concertationes, sub hujus sæculi initiis ita Pauli V jussu terminatæ sunt, ut unicuique scholæ suam sententiam velut catholicam defendere, liberum esset. Nihil vero addimus iis, quæ superius dicta sunt, ad Ecclesiam ab omni oppugnatione, harum concertationum occasione, defendendam: ubi etiam sufficienter exposuimus, quid de hac re nobis in præsentiarum tenendum sit.

Equidem non diffitemur Ecclesiam, durante hoc sæculo, gravibus tempestatum fluctibus fuisse jactatam. Ferventiora enim erant in dies et acerbiora hæreticorum dissidia, quæ misere diuturnis et cruentis bellis universam fere Europam exagitarunt, donec infausta Ecclesiæ pace Westphalica composita sunt. His accesserunt tenacissimæ jansenianæ lites, atque aliorum hæreticorum conamina. Necnon etiam inter ipsos catholicos gravissimæ concertationes habitæ sunt, inter quæ illa celebris Cleri Gallicani declaratio non modicam commotionem excitavit. Verum ex his omnibus Ecclesia divinæ providentiæ auxilio incolumis servata est, quod nunquam sane ei periclitanti defuit. Dedit namque Ecclesiæ suæ Deus doctissimos, pios, prudentes, vigilesque Rom. Pontifices, qui Petri naviculam in mediis jactati maris undis sa-

pietissime gubernarunt, excitavitque plurimos egregios scriptores, qui libris suis eam defenderunt. Quod autem maximi faciendum est, multi populi novi in veram Evangelii lucem a missionariis vocati, Ecclesiæ hoc sæculo aggregati sunt, aliique ab ea extorres in ejus sinum redierunt.

Et hæc quidem, tum ad exhibendum generatim hujus sæculi historicum conspectum, tum ad ostendendum ordinem nostræ narrationis, sufficiunt. Nunc autem aliqua de quarundam Ecclesiarum particularium statu breviter dicenda sunt, de quibus in tractationis decursu non ita commodius ageretur. Itaque ab Ecclesia græca exordientes, omnes sciunt quam miser ipsius status esset, ex quo tempore Turcæ Constantinopoli potiti sunt. Græci enim a Turcis variis modis vexabantur, nec nisi plurimi æris pretio religiosa iis libertas concedebatur. Quamvis autem unio Eccæ Græcæ cum Romana in Conc. Florentino decreta, fructu suo maximam partem fuerit frustrata; complures tamen Græci etiam integri cætus in ea perseverarunt. Istorum vero numerus multum auctus fuit, cum post Constantinopolim captam, in Italiam, Hungariam, Poloniam aliasque terras migrarunt. Ipsos lutherani seducere tentarunt, rati plurimum sectæ suæ interesse, si ab Ecclesia Græca approbaretur; in quem finem an 1574 confessionem augustanam in græcum versam ad Jeremiam Cp. patriarcham misserunt, rogantes ut iudicium suum de fide Græcorum conformitate ad eos rescriberet. Verum patriarcha non solum prædictam confessionem reprobavit, sed illos præterea arguit, quod veteris et novæ Romæ doctrinam oppugnarent, et antiquis utriusque Ecclesiæ theologiis sua commenta anteponerent.

Quod vero Lutherani frustra tentarunt, id ipsum magna ex parte Jesuitarum labores assecuti sunt, ut plurimi nempe

Græcorum a schismate ad unionem redierint. An. 1594 Michael Ragoza metropolitā Kiovensis episcopos sibi subditos convocavit Brestam in Lithuania, habitaque sinodo unionem cum Romana Ecclesia susceperunt, cujus rei instrumentum Romam per episcopos duos misserunt. Clemens Pp. VIII eos lætus excepit, fidemque Rom. Ecclesiæ et obedientiam Apostolicæ Sedi professos, ad communionem admisit; simulque indulgit ut ritibus græcis, ab Ecclesiæ non reprobatis, uterentur. Episcoporum ad unitatem catholicam reditum maxima cleri et populi pars secuta est. Sub initiis etiam hujus sæculi, Constantinopoli aliisque in civitatibus, numerus Græcorum cum Apostolica Sede unitorum plurimum crevit opera præsertim missionariorum Jesuitarum, qui sub ambasciatorum principum Occidentalium præsidio, per totum Græcum imperium magno cum successu schismaticorum et hæreticorum conversioni adlaborarunt. Inter alia, quæ citari possent, an. 1614 duo patres Jesuitæ Constantinopoli transierunt in Mingreliam antiquam Colchidem, cujus incolæ christiana sacra sed erroribus deformata conservant, ubi non obstante populi feritate non sine magno fructu missionem auspicati sunt.

Nec solum Ecclesia Græca ad unionem cum Ecclesia Romana adeo laudabiliter properabat, sed præterea fortiter Protestantismi novitatibus obsistebat, avitamque a Patribus fidem tuebatur. Quemadmodum enim Lutherani ita et Calvinistæ impetrare conati sunt, ut sua doctrina ab Ecclesia Græca approbaretur, hujusque secum consensum contra catholicos jaectare possent. Ad hanc rem opportunus iis visus fuit Cyrillus Lucaris, Cretensis, quem pecunia et artibus corruerunt, ut eorum doctrinam inter Græcos diffunderet, Hic Patavij litteris vacarat et præcipue Genevæ calvinianæ

hæreseos capitabiberat, qui in Græciam redux, sacerdos factus et archimandrita in Lithuaniam missus est, et an. 1610 electus patriarcha Alexandrinus, in vitam antea cum doctoribus calvinianis amicitiam litteris continuavit. Ann. 1621 ad patriarchatum Constp. terminum suæ ambitionis evectus, calvinianos suos errores audacius prædicavit, unde tantum Græcorum odium in se concitavit, ut eum Sede privatum Sultanus in insulam Rhodum relegaverit. Sed postea Angli Oratoris intercessionem restitutus, et audacior factus, an. 1629 fidei confessionem, calvinianæ hæresi prorsus conformem, Ambasciatori Hollandiæ obtulit, quam latine redditam Calvinistæ velut Ecclesiæ Græcæ germanam fidem venditarunt. Verum Cyrillus Lucaris propter hoc facinus et propter hæresim confestim a suis depositus fuit, donec tandem post varias vicissitudines, ann. 1638 in turrim maris Nigri conjectus, jussu Sultani, ob seditiosas machinationes laqueo suspensus fuit. Eodem anno Cyrillus a Beræa, illius in Sede Constp. successor, cum patriarchis Alexandrino et Hierosolimitano et viginti tribus Episcopis Constantinopoli synodum habuit, in quo Calvinianæ confessioni atque Cyrillo Lucari anathema dictum est, quod similiter in altera synodo an. 1642 sub Parthenio Patriarcha habita, evenit.

Hac occasione etiam Petrus Mogilas, Metropolita Kiovensis, una cum suffraganeis suis et theologis fidem Ecclesiæ Russicæ testatus est in symbolico libro, cui titulus, *Declaratio fidei Russorum*; qui liber an. 1643 a Constantinopolitano aliisque patriarchis Græcis subscriptus, orthodoxa fides omnium Græcorum dictus, et postea in pluribus synodis approbatus, in universa Ecclesia Græca auctoritatem consequutus est. Atque hic obiter dicendum quomodo Ecclesia Russica, Græcæ filia ab ista processu temporis facta sit indepen-

dens. Videlicet Ecclesia Russica eodem schismate ac Græca a Romana Cathedra erat separata. Joannes Basilides, Russorum Cæsar, sæculo præcedenti, infelici bello cum Polonis implicitus, Gregorii PP. XIII interventum ad impetrandam pacem postulavit, spemque fecit Ecclesiæ Russicæ cum Romana uniendæ. Pontifex an 1581 in Poloniam et Russiam legatum missit Antonium Possevinum Jesuitam, qui pacem inter Stephanum Poloniæ Regem et Basilidem Russiæ Cæsarem conciliavit, et cum Basilide sæpius contulit, ut cum suis relicto schismate, ad Rom. Ecclæ obsequium rediret; verum Basilides, pace constituta, unionis consilia abiecit. Porro Ecclesia Russica hactenus ad patriarchatum Constantinopolitanum pertinuerat; sed an. 1589. Jeremias Patriarcha Cp. postulante Russorum cæsare, ei proprium concessit Patriarcham, Moscoviæ residentem, qui quidem a Russis eligendus, sed a patriarcha Cp. confirmandus esset, huncque in gravioribus negotiis consuleret. Sed postea etiam huic confirmationis juri, an 1660 Patriarcha Cp. petente Russorum Imperatore, et cæteris Græcis Patriarchis consentientibus, renuntiavit. Sic Eccl. Russica a Græca facta est independens, communicatio autem inter utramque perduravit. Hæc autem communicatio dum aliqua evenit questio inter ipsas, inutilis plane, immo rixarum causa est; hoc enim est proprium quibuscumque Ecclesiis, ab unitatis centro, Romana scilicet Petri Cathedra, separatis, quod magis ac magis quotidie inter se dividuntur, scindunturque.

Verum non obstante mox memorata Calvinismi a Græcis damnatione, nihilominus Calvinistæ, duce quodam Claudio, consensum doctrinæ suæ cum Ecclesiæ Græcæ doctrina, etiam scriptis contra catholicos jactare non erubuerunt. Hinc Nectarius Patriarcha Cp. ad calumnias et convicia

Claudii Galli responsum dedit, in quo doctrinas Lutheri et Calvinii dixit absurdas, quæ totum Occidentem perturbaverint, et ab Ecclesia Græca numquam probatæ fuerint. Quoniam vero Hugonoti ad consensum Orientalem, præcipue circa Eucharistiam provocare non cessarent, an. 1672 Dositheus Patriarcha Hieros. synodum convocavit, in qua nova fidei confessio edita est, quæ in confutandis Calvinii erroribus fuse versatur, (sub titulo *Clipeus orthodoxæ fidei* seu apologia adversus hæreticos Calvinistas.) Tandem cum Joannes Caryophiles, logotheta, Calvinianos Lucaris errores suscitare tentasset et transubstantiationem impugnasset, Callinicus patr. Cp. an. 1691 synodum coegit, in qua doctrina de conversione vera et substantiali panis et vini in Corpus et Sanguinem D. N. J. C. declarata est ab Apostolis accepta et semper in Ecclesia tradita: et ad eam exacte exprimendam, vocabulum *methesiosis*, quod latino *transubstantiationi* respondet, jam a longiori tempore Græcis usitatum, publica auctoritate sancitum fuit. Quæ omnia monumenta non modice conferunt ad vindicandam catholicam doctrinam contra criminationes novatorum, qui eam mediis sæculis a scholasticis, monachis, et pontificibus adulteratam fuisse effutiunt. (1)

Quantum vero spectat ad statum Ecclesiarum Orientalium a Græca, orthodoxa dicta, separatarum, quæ Nestorianorum et Monophysitarum nomina retinuerunt, quamvis sæpius istis hæresibus renuntiassent; plures earum unionem cum Rom. Ecclesia, (sæculis præcedentibus, præcipue tempore Conc. Florentini initam, sed diversis ex causis aut interrup-

(1) H. Wouters ep. XI.—Aizog. *Hist. Ecc.* § CCCLVIII et seq.—Amat de Graveson.—*Hist. Ecc. sæc. XVIII colloquium IV.* Lequien *Oriens christianus.*

tam aut languentem) durante hoc sæculo renovarunt vel primum inierunt. Nestoriani scilicet uniti veteris Assyriæ prioribus hujus sæculi annis nova unionis suæ cum Rom Ecclesia argumenta dederunt; quippe eorum Patriarcha Elias, qui sedem suam habebat Urmia in Persia, dum schismaticorum Patriarcha residebat Mosulæ, per oratores Romanam missos, subjectionem quam antea Abd-Issu Pio IV exhibuit, ipse Paulo V confirmavit, et omnes qui Romanam Ecclesiam ceu communem matrem non agnoscerent, excommunicatos pronuntiavit. Paucis ante annis Alexis de Menesses, Archiepiscopus Goanus et in India Lusitanica regis munere fungens effecit, ut in synodo Diamperi 1599 Nestoriani doctrinam et instituta catholica acceptarent; quo facto eorum episcopus Romam missus est, ubi Patriarchatui Mossulensi renuntiavit, Pontifici obedientiam juravit, et ab eo sacram ordinationem accepit.

Similiter Jacobitæ seu Monophysitæ in Abyssinia magno numero degentes unionem cum Pont. Rom. perfecerunt. Plures quidem Jesuitæ in illis convertendis martyrio functi sunt, sed etiam an. 1607 regem Seguedum Religioni catholice adeo conciliarunt, ut hæresos Eutiquianæ professionem sub pæna capitis proscriberet; quo facto populus sæpius quidem in seditionem prorupit, sed semper a rege repressus fuit. Postea Urbanus VIII Alphonsum Mendez, Jesuitam, Episcopum et Patriarcham Abyssiniæ denominavit, qui an. 1625 in hanc terram venit. Tunc Rex cum omnibus aulicis obedientiam Rom. Pontifici juravit, præscripsitque ut omnes Abyssinii fidem et ritus Romanos sequerentur; sed cum multi a monachis excitati, armata manu resisterent, religionis libertatem subditis restituit. Basilides vero, Seguedi an. 1632 mortui filius et succesor, Patriarcham aliosque Jesuitas ex-

poliatos et male tractatos e regno dimissit in Indiam; ceteri qui remanserant interfecti sunt, quare eorum unio parum etiam perduravit.

Ex his vero patet, quantos conatus catholica Ecclesia quovis tempore fecerit, ad filios dispersos in unum colligendos, ut in posterum non esset in mundo nisi unum ovile et unus Pastor. Illæ quidem Ecclesiæ, velut plantæ ab unitatis horto avulsæ et aliò translatae, virescere et fructum ferre non possunt; quapropter omnem sollicitudinem Rom. Pontifices quovis sæculo pro earum salute explicuerunt. Nostris etiam diebus Sanctissimus Pius PP. IX non solum schismaticos ad unionem vere perficiendam iteratis vicibus invitavit, verum insuper illos ad Concilium hoc eodem anno in Vaticano celebrandum a se indictum peramanter vocavit. Faxit vero Omnipotens Deus, cujus est corda et animos permovere, ut in isto concilio pia Ecclesia mater hoc teterrimum schisma, quod tam diuturno tempore ejus viscera dilaceravit, penitus et in perpetuum extinctum tandem videat.

CAPUT IX.

De politicis vicissitudinibus.

Præcipua sæculi XVII facta recensentes, ex iis, quæ Europam respiciunt, nonnulla hic attingere opportunum putamus; talis enim est evolutionum politicarum hujus sæculi magnitudo, ut etiam in Historia Ecclesiastica penitus præteriri non debeant, eò vel magis quod earum notitia tum ad hujus epochæ certius efformandum judicium, tum ad majorem dicendorum intelligentiam maxime inservire potest.

Superius diximus Protestantium dissidiis universam fere Europam exagitatam hoc sæculo fuisse, hæc vero pro sua magnitudine in capite peculiari pertractationem merentur. Nunc vero de quorundam regnorum fatis aliqua sunt dicenda, quibus Novatorum placita, atque dissolventes doctrinæ ansam dederunt, quæque aliunde cum statu religionis in illis terris sunt connexa. Ex quibus præterea tum pessimi Protestantismi fructus iterum constabunt, tum etiam perspicue deprehendetur quam parum in hoc mundo fortunæ blanditiis confidendum sit.

Igitur post Henrici IV Galliarum regis abjurationem, felicior quam antea ejus conditio evassit atque in regni possessione firmatus est. Interim subditorum tranquillitati et prosperitati multum adlaboravit, cumque Calvinistarum numerus in Gallia nimium auctus esset, iique in arma proni publicæ paci continuo minitarentur, Rex in eorum favorem an. 1598 Nanneti celebre edictum, ab hac urbe Nantense appel-

latum, edidit, quo iis liberum religionis exercitum, eademque cum catholicis jura publica concessit. Clerus catholicus, Universitas Parisiensis et Parlamentum ipsum huic edicto tamquam catholicis pernicioso et hæreticis utilissimo multum obsisterunt, nec nisi ægre admodum illud post iteratam Regis jussionem a Senatu promulgatum est. Ubi notandum est ejusmodi Pacificationis edictum, a Rege necessitate compulso, nec alia ratione civiles tumultus compescere se posse existimante, datum esse; unde, ait B. de Henrion, si illud juxta prima principia juris, majestatis et legislationis spectetur, fuisse radicaliter irritum, tamquam vi extortum: hinc est quod Henrici IV successores illud cogere non potuit, nisi relate ad tempus, quo illius observantiam opportunam ad regni securitatem existimarent. (1). Ludovicus XIV illud edictum an. 1685 revocavit.

Hoc vero edictum magnis perturbationibus occasionem dedit, ex quibus deinde factum est, ut hunc fortissimum et vere *Magnum* regem impius sicarius Ravailiac dictus, die 14 Maji 1610, bina in corde cultri percussione interfecerit. Hoc parricidio Jesuitarum inimici mirum in modum ad illos perdendos abussi sunt, et libellos accusationum plenos, adversus eosdem ceu autores et defensores doctrinæ de cæde regum ac principum vulgarunt. Senatus Parisiensis librum Marianæ hispani, *De rege et regis institutione* igni damnavit, librumque Bellarmini *De auctoritate Rom. Pont. in temporabilibus*, sub pœna læsæ majestatis interdixit: sed Maria Medicea regina vidua et regni procuratrix interdicti istius promulgationem suspendit. Librum vero Marianæ jam antea Jesuitæ ipsi improbaverant, ejusque correctionem Præpositi

(1) *Hist. Ecc.* lib. LXX n. 36.—Alzog. §. CCXXXII op. cit.

tus Generalis Societatis undecim retro annis ordinaverat. Quantum autem ad necem Henrici IV spectat, Jesuitæ, se contra calumniatores facile vindicarunt, et ipse Ravallac quæstionibus pressus constanter asseruit se solum esse hujus criminis auctorem. Imo Alzog affirmare videtur tale facinus potius Calvinistarum in Ecclesiam catholicam, et in ipsum Henricum, ob ejus abjurationem odio tribuendum esse.

Henrico IV mortuo regni procurationem ejus vidua accepit pro Ludovico XIII regis filio adhuc impubere. Quod in omni fere principum minori ætate contigit, scilicet ut regni civilis et ecclesiastica prosperitas factionibus et ambitionibus perturbetur, tunc etiam evenit. Princeps enim Condéus et alii, reginæ matris et Marescalli de Ancre regimen exosi, bellum civile moverunt, quod tandem infelicissima Marescalli morte terminavit, dum etiam Hugonoti rebelliones quotidie movebant; sed hi ab exercitu regio superati, plerasque urbes et castra, ubi rebellionis signa explicarant, reddere, et an. 1625 pacem petere coacti sunt. Ex quo tempore maxime eorum potentia et audacia confragæ sunt, præcipue vero cum ultimum et fortissimum eorum propugnaculum, urbs Rupella, a regio exercitu expugnatum et captum est. Isprimo classem 120 navium, quam Angli in Hugonotorum auxilium misserant, ad insulam Rheam destruxit, deinde Rupellam e consilio Cardin. Richelieu aggressus eam magnis mollibus et munitionibus per Oceanum circumsepit, donec fame enecti cives an. 1628 in ejus manus se traderunt. Rex in ipsa urbe et alibi catholicæ religionis exercitia restituit, sed tamen hæreticis edictum Nannetense reliquit.

Post hæreticorum confragionem Richelieu magnatum etiam superbam potentiam cohibere tentavit. Ac hoc vero

obtinendum primo regem suasset, ut contra Sabaudia Ducem ab Hispanis adjutum, bellum iniret, ut Ducis de Nevers in Principatum Mantuanum jura defenderet; quo bello feliciter absoluto, Carolus de Nevers in quietam Mantuae et Montisferati possessione remansit. Interim Richelieu magnates fortiter repressit, plures morte mulctavit, sicque eorum feudalismum in Gallia sustulit, dum aliunde adversus potentiam Austriae domus animum intendens, omnium principum Protestantium federationem conjunxit, cujus directio Gustavo Adolpho Regi Sueciae commissa est, qui in bello triginta annorum magnas clades Imperialibus intulit, donec in praelio Lutzen occisus est. Hoc modo in magnum splendoris et potentiae gradum Gallia evecta est.

Ludov. XIII defuncto, regnum excepit Ludovicus XIV an. 1643, qui cum quadriennis esset, sub matris Annae Austriae, Philippi III Hispaniarum regis filiae, tutela remansit. Aere tunc temporis bellum inter Hispaniam et Galliam ardebat, de quo postea in capite de rebus Hispaniae loquemur, quod vario eventu continuatum est usque ad annum 1659, quo, pace firmata, Ludovicus Mariam Theresiam Philippi IV regis filiam uxorem duxit, jure in Hispaniae regnum solemniter renuntiato. Etiam bellum Austriacum et Germanicum, durante ejus minori aetate, perduravit, quod pace Westphalica, de qua postea, terminatum est, atque etiam plures intestinae divisiones Galliam exagitarunt, verum Cardin. Mazarini prudentia et ingenio factum est, ut nihil de sua potentia regnum amiserit. Post suum autem conjugium et Mazarini mortem Ludovicus XIV regnum per se ipsum gubernare cupiens, prospero Marte utens, praecelas victorias retulit, regni sui limites in Belgium et Germaniam extendit. Hic princeps potentiae cupidissimus, absolutam do-

minationem ambiens, continuis bellis, quæ tamen feliciter gessit, fuit implicatus, et nihilominus industriam, agriculturam, marinam impense fovit, atque publicum thesaurum locupletavit. Catholicæ religioni fuit addictissimus; Romanorum Pontificum constitutiones contra rebelles jansenistas servari jussit; Hugonotos fortiter repressit; missionesque exteras instituit. Nihil autem ejus gloriæ deficeret, nisi gravibus molestiis Rom Pontificibus fuisset: eadem enim potestate absoluta, qua in civilibus, etiam in Ecclesiasticis rebus imperare voluit, quo dissidiis et turbis magnis inter Romanam Curiam et regnum Gallicanum causam dedit. Quæ omnia fusius exponentur cum de libertatibus Eccæ Gallicanæ, sermonem instituemus.

Nunc autem de rebus Angliæ aliquam notitiam afferre oportet. Itaque mortua Elisabetha, an. 1603 ei succedit Jacobus I Scotiæ rex, Mariæ Stuartæ filius, qui Scotiam, Angliam et Hiberniam in unius regni formam rededit. Trina conjuratione a suis subditis hæreticis impetitus fuit ille Rex: prima quidem a Puritanis, qui ægre ferentes quod ipse ministros suos in Scotia exauctorasset, et Episcopis dignitatem reddidisset, in eum conjurarunt an. 1702. Jacobus enim, licet inter puritanos educatus, intelligens tamen principia eorum democratica de regimine ecclesiastico, regiæ quoque auctoritati esse inimica, Episcopalium sectæ favit, quare Presbiteriani, duce comite Gaurico, ipsum interficere tentarunt. Altera conjuratio a quibusdam Proceribus promota, qui Marchissam de Arbella, regio sanguine natam, reginam salutarunt, multorum cæde fuit extincta. Tertia vero, *pulveris tormentarii* dicta, an. 1605 tetram in catholicos persecutionem excitavit. Istorum quippe adversarii omni via imbellem regem contra illos movebant, et universis catholicis,

præsertim sacerdotibus et jesuitis, imputarunt, quod polveram sub æde, in qua regni comitia habebantur, ad regem proceresque perdendos occultaverint. Unde factum est, ut diligentius in sacerdotes fuerit inquisitum, ex quibus plusquam 30 supplicio affecti sunt. Utque catholicos regi magis invisos redderent, cum perduxerunt ad præscribendam omnibus juramenti formulam, in qua sub specie fidelitatis, quæ principibus debetur a populis, implicite saltem ipsius catholicæ fidei abnegatio continebatur. Catholici in diversas sententias abierunt, quorum alii licitum illud juramentum, alii illicitum existimabant, sed Paulus V ab aliquibus interpellatus respondit illud tuta consciencia præstari non posse. Cum igitur plerique catholici prædictum juramentum præstare recussarent, in eos tamquam rebelles in regem persequutiones motæ sunt.

Verum sub ejus filio Carolo I an. 1625 in regno successore, catholicorum conditio melior evasit. Iste enim uxorem eodem anno duxit Henricam Franciæ, Henrici IV filiam, quæ cum catholica esset, plurimum pro ipsis apud regem effecit. Verum post aliquod tempus ex dissidiis religiosis politicæ turbæ secutæ sunt, regnum bellis civilibus exagitatum est, ipseque Rex an. 1649 a senatu capitis damnatus. Quod insequenti ratione factum est. Scilicet præter Episcopalium et Presbiterianorum, vel alio nomine Anglicanorum et Puritanorum sectas, alia etiam in Anglia secta *Independentium* erupit, quæ inter Puritanos an 1581, auctore Roberto Brown initium cæpit. Hi principiis democraticis anarchica substituerunt; non tantum Episcoporum sed etiam presbiterorum auctoritatem rejiciebant, docebantque quemvis cætum ecclesiasticum a reliquis omnibus prorsus independentem esse; prædicatores a singulis cujusque cætus membris esse

eligendos et pro arbitrio destitui posse, atque præter eos cuius sine sexus aut conditionis discrimine jus esse divinum verbum annuntiandi, modo se ad illud, Spiritus Sancti afflatus, moveri sentiret. Unde paulo post *Independentes* appellati sunt, qui præterea nec regis nec alterius hominis imperio parendum esse dicebantur.

Porro *Independentes* æque ac puritani propter doctrinas suas a supremo regimine coercerentur. Carolus I, patris sui exemplo Episcopalis favit, eorumque potestatem auxit. Ut ecclesiastica eorum forma etiam in Scotia prævaleret, non tantum Episcopis ibi constitutis publica munera eaque amplissima contulit, sed etiam an 1637 liturgiam Anglicanam introducere conatus est. Verum populus in seditionem prorumpens id impedivit, et anno sequenti Ordines Scoti in unum congregati Episcopos et omnia a Jacobo et Carolo ad firmandum eorum regimen introducta abrogarunt. Carolus Rex Scotos jam armis ad obedientiam adigere conabatur, sed bellum inde enatum an 1640 adversum regi exitum habuit. Interea democratica puritanorum principia etiam inter Episcopales probari cæperant, et quò magis eorum factio a regibus reprimebatur, eo amplius aucta fuerat; *Independentes* vero ita multiplicati erant, ut cæteros puritanos et numero et viribus superarent. (1)

Interim Carolus I Ordines publicos convocavit, sed Deputati erant maxima ex parte ei infesti, adeo ut qui *cameram* ut dicitur, *inferam* constituebant, plerique sive Puritani sive *independentes* essent. Hi jam pro summo odio, quo in Episcopos flagrabant, primo Archiepiscopum Cantuariensem Lawd, deinde cæteros Præsules in vincula conjici manda-

(1) (Wouters. loc. cit. Receveur-lib. XLIV Henrion. lib. LXXI.)

runt, eosque a comitiis exclusserunt, et tum regem tum Cameram superiorem, jam omni auctoritate carentes an. 1642 ad illam legem firmandam compulerunt: posteaque Lawd capite damnarunt, et Episcopos penitus abrogarunt. Brevi sua principia ab episcopis ad regem transtulerunt, unde bella cruenta ad cædes usque secuta sunt. Carolus enim contra seditiosos Parlamentarios exercitum collegit, seque armis defendere tentavit, et illos ab initio duplici certamine superavit; verum an sequenti junctæ Scotorum et Anglorum vires sub duce Oliverio Cromwell, qui milites suos fanatismo religioso implere noverat, Regis exercitum dissiparunt, eumque ad tantas redegerunt angustias, ut Scotorum se fidei committeret. Sed hi, auro corrupti, illum Anglis traderunt, a quibus in vincula conjectus, agente Cromwell, et læsæ religionis et libertatis accusatus, an. 1649 capite plexus fuit.

Cromwell sub specioso *Protectoris* nomine novæ reipublicæ præsedit, ac majori quam reges potestate vel potius tyrannide usus est. Sub eo puritanorum, e quibus ipse erat, conditio prævaluit, catholici vero iniquissimæ ac durissimæ sorti addicti sunt. In bello inde exorto Cromwell ita fuit victor, ut cunctos regni catholicos in unam provinciam cogerit, cuius ejus limites transgressuro mortem minitatus. Quo facto, omnibus, qui bellum participarant, fundi, qui ferme ad tertiam terræ partem protendebantur, ademti, et colonis acatholicis ex Anglia venditi sunt. Ita catholici in Hibernia ad paupertatem reducti sunt, et inextirpabile barbarum semen in regno sparsum.

Postea tamen Carolus II primi filius, opera ducis Monk, rex a Parlamento salutatus, aliquantum catholicorum res erexit, sed continuis dissidiis et hæreticorum timore deten-

tus, parum profecit. Etenim ipse in Batavos bellum inivit, quos pluries fudit, sed Parlamentum ægre ferens, quod in gratiam catholicorum Rex concesserat, aperte negavit, se Regi ad tantum bellum sustinendum pecuniam concessurum, nisi prius ipse diploma pro catholicis latum, rescidisset; quod Carolus II licet invitus, jam exhausto ærario, revocavit. Tunc gravissimæ contentiones ortæ sunt, et vocabula *Whigs* et *Torys* primum audita. Illud presbiterianos Scotiae, postremum vero catholicos Hiberniæ designabat; quorum factiones ab an 1680 semper adversæ fuerunt. Majorem Anglicanorum oppositionem Jacobus II, Caroli successor, ob eadem causam expertus est, qui cum aperte catholicismum restabilire intenderet, continuos tumultus et generalem regni defectionem pati debuit. Angli hæretici Guillelmum, Principem Arausicanum, vocaverunt, qui Batavorum classe in Angliam vectus, an. 1688, brevi universi regni potitus fuit. Fugit Jacobus in Galliam, ubi post irritum restorationis conatum, privatim usque ad mortem vixit, qui tria antea regna possidebat. Guillelmo vero sine liberis defuncto, Parlamentum legem tulit, qua catholicos omnes principes e regni successione excludebat; et deinde catholicorum conditio pejor evassit.

Mirandum sane est, quomodo post tot persecutiones in his terris catholica fides usque hodie perseveravit, quod non nisi potentissimo Dei auxilio tribuendum est. Sed nullo modo mirandum, quod in quovis regno hæresum sectis conspurcato, innumeræ dissensiones exoriantur, quibus concordia civium, vis legum, auctoritas principum et magistratuum penitus evanescant. Illi enim Angli qui divina jura tam insolenter, conflato schismate, protriverunt, consequens erat, quod jura regia facilius essent spreteri. Sublata quip-

pe semel avita religione, periclitantur. extemplò leges, erumpunt inter cives aperta odia, nec ipsa Regum auctoritas tuta esse potest; proprium enim hæreticorum omnium est, ut impatientes cujusvis dominationis semper sint.

CAPUT X.

De bello triginta annorum et pace Wesphalica.

«In gravissimis, inquit Palma, (tom. IV cap. XVIII.) in gravissimis illis, quibus, post reformationem Lutheranam invecam, Germania objecta est, religiosis politicisque vicissitudinibus, tractatus ille celeberrimus fuit, qui an 1648. post bellum triginta annorum, absolutus est, et *pax Wesphalica* solet appellari.» Numquam sane magis a nobis desideratur celebris auctoris eruditio atque ingenium, quam in isto quidem amplissimo negotio percurrendo; tamen, qua possimus brevitate et perspicuitate, ea omnia narrabimus, quæ necessaria quidem videbuntur, etiamsi limites huic opusculo præscriptos servare compulsi, breviores certe simus, quam gravissimi eventus ratio tota postularet. Sunt autem ea hic memoria repetenda, sicut auctor præcipit, quæ ipse de bello Smalcaldico, transactione Passaviensi et pace Religionis loco citato disserit, ex quibus omnibus accurate perlectis non modica lux affulgebit ad hujus capitis intelligentiam. Præterquamquod illæ res cum isto eventu sunt omnino connexæ; dissidia enim a *paxe Religionis* exorta, tandem in tetrum triginta annorum bellum eruperunt.

Scilicet anno 1609, auctore Friderico electore Palatinatus, protestantes principes lantgravius Hassiæ, dux Wittembergensis, princeps Anhaltinus et alii, pluresque civitates liberæ, fædus inter se inierunt, quod *Unio evangelica* dictum est. Ejus finem quidem solam libertatis suæ politicæ et religiosæ defensionem esse dicebant, at brevi post sat ostende-

runt, sibi de eo agi, ut prælati cæterique principes catholici terris suis privarentur. Catholici hac confæderatione perterriti *Ligam catholicam* inter se ineundam putarunt, cui nomina dederunt Maximilianus dux Baviaræ, tres Imperii electores ecclesiastici, Archiepiscopus Salisburgensis, Episcopi Bambergensis, Wicemburgensis, et Aichtadensis, Archiduces Austriæ, aliique plures principes tum extra tum intra imperium; in quam postea Rom. Pontifex Paulus V et Philippus III Hispaniæ rex ingressi sunt. Tunc protestantes istorum potentiam veriti, tractatu cum ipsis inito, post mortem electoris Palatini, à bello gerendo destiterunt.

Verum post paucos annos illud acriter inflammatum est, et 50 annis usque ad pacem Wesphalicam perduravit, quo Germania horrendum in modum exagitata et universa Europa turbata fuit, dissidentibus inter se principibus et quibusdam uni, cæteris alteri parti adhærentibus. Bello ansam dederunt hæretici Bohemi, qui indultam sibi a Rudolpho religiosam libertatem arbitrarie extendere cæperunt in detrimentum catholicorum. Quum Imperator Mathias an 1618 eorum audaciam litteris minatoriis coarguisset, illi incensore potissimum comite Mathia de Thurn, arma sumpserunt et in palatium regium Pragæ irruentes, duos urbis gubernatores e fenestra ejecerunt; deinde constitutis 50 ducibus, totum regimen ad se traxerunt, æs publicum sibi vindicarunt, milites conduxerunt, atque omnem fere Bohemiam occuparunt. Mathias Imperator eorum rebellionem arma opposuit, protestantici vero Principes, unionis Evangelicæ participes, auxiliares copias rebellibus destinarunt.

Bohemi ita adjuti, non tantum contra cæsareum exercitum dimicarunt, sed mox Moraviam, Silesiam, et Lusatiam ope protestantium, ubique numerosorum et in seditionem

pronorum, ad communem secum rebellionem permoverunt; et qui tantum ad defendendum religionis suæ exercitium se arma sumpsisse dictitabant, Jesuitas Bohemia ejecerunt, et catholicos dure opprimebant.

Anno 1619 Mathia imperatore Viennæ defuncto, regimen adiit Ferdinandus II, dux Stiriaë, cui jam antea Mathias regna Hungariaë et Bohemiaë cesserat: sed eum propter Religionis catholicaë studium protestantici Bohemiaë Ordines acceptare recusabant. Rebelles Bohemi, de ope protestantium in Austria cærti, exercitum in eam duxerunt et Viennam usque penetrarunt. Eodem tempore protestantici Ordines seu Status, tum infra tum supra Anasum, arma contra Ferdinandum sumebant. Ferdinandus, medius inter hostes et humano auxilio destitutus, sed pia in Deum fiducia stabat; cum subitò 500 equites, a summo copiarum duce missi, Viennam ingressi insolentes Ordinum deputatos terrore perculerunt, atque fugarunt. Eodem tempore idem copiarum dux rebelles in Bohemia ingenti clade affecit, qua audita Bohemi, qui in Austriam irruerant, mutato itinere ad Pragam defendendam reversi sunt. Tunc Ferdinandus ad comitia, Francofordiaë pro novi imperatoris electione congregata, profectus est, et coronam cæsaream retulit. Maximilianus, dux Bavariaë et fæderis catholici auctor, exercitum in Austriam duxit, ut protestanticos Ordines ad obedientiam Ferdinando II præstandam compelleret. Ordines infra Anasum, accepta privilegiorum suorum religiosorum et politicorum confirmatione, illud jam præstiterant. Ordines supra Anasum ad id faciendum á Maximiliano compulsi sunt.

Tranquillitate in Austria restituta, Maximilianus junctis sibi copiis cæsareis penetravit in Bohemiam. Bohemi, rejecto Ferdinando, Fridericum V, electorem Palatinum, si-

bi regem crearent. Verum Maximilianus an. 1620 prope Pragam rebellium exercitum ita fudit, ut Fridericus é Bohemia fugerit, et brevi tempore Bohemia et ad eam relatæ provinciæ Ferdinando II penitus subjectæ sint. Ferdinandus, proscripto Friderico, electoratum ejus, terrasque cis-Renanas contulit Maximiliano, duci Baviaræ. Aliquot belliduces et principes Germanici bellum continuarunt, sed confæderatorum catholicorum armis succubuerunt. Anno 1625 complures Ordines circuli Saxonici inferioris duce Christiano IV, rege Daniæ, qui in eodem circulo ducatum Holsatiæ possidebat, sive quod rebus suis timerent, sive quod imperatoris et catholicorum potentiam infringere cuperent, arma ceperunt. Verum continuo devicti, post duos annos pacem petierunt, et impetrarunt.

Interea Ferdinandus II, permotus partim Religionis catholicæ studio, partim molestiis, sibi et decessoribus suis á subditis protestanticis, ubi prævaluerant, suscitatis, eorum sacra in terris suis hæreditariis suppressit. Jam an 1621 prædicatores hæreticos, et an. 1627 omnes, qui catholica sacra amplecti recusarent, Bohemia et Moravia emigrare jussit. Anno sequenti idem decrevit pro Austria. Protestantantes supra Anassum religionis suæ libertatem quidem armata manu tueri conati sunt, sed á copiis cæsareis in pluribus præliis victi, ad subjectionem adacti sunt. Pro Silesia et Lusatia elector Saxoniae, qui has terras pro auxilio Ferdinando præstito acceperat, religionis libertatem impetravit. Aliam præterea legem dedit Ferdinandus; ut omnia bona ecclesiastica, á protestantibus post pacificationem Augustanam (1555) occupata, restituerentur. Quæ restitutio in Germania exteriori protestantium animos vehementer quidem perculit: attamen debilitati, armatam manum opponere au-

si non sunt, priusquam belli classicum ceciniset rex Sueciæ.

Gustavus Adolphus rex Sueciæ, motus partim studio succurrendi periclitanti rei protestantiæ, partim cupidine acquirendi gloriam terrasque, an. 1630 fortissimum exercitum, belli molestiis et victoriis assuetum, in Germaniam duxit. Ei Ordines protestantici, alii post alios, se adjunxerunt. Ipsi Galli sub Ludovico XIII, domum Austriacam diminutam cupientes, illis auxilia suppeditarunt. Quibus adjutus Gustavus victorias plures de cæsareis retulit, brevique tempore magnam Germaniæ partem occupavit. Vix dici potest, quanta mala rei catholicæ, ecclesiis et monasteriis, ab hostibus illata sint in omnibus locis, quos occuparunt. An. 1632 Gustavus in prælio apud Lutzen in Saxonia occisus est; verumtamen bellum continuatum fuit varia utrimque fortuna. Ferdinandus II rem magno animo agens, an. 1634 magnam victoriam retulit apud Mortlingam. Anno sequenti Praga pacem composuit cum J. Georgio, electore Saxonix, qui exinde imperatori auxilium tulit contra hostes.

Ferdinando II an. 1637 defuncto, successit Ferdinandus III, filius ejus, jam an. 1625 Hungariæ, an 1627 Bohemiæ et an. 1636 Romanorum rex creatus. Sub eo bellum acriter continuatum est. Ferdinandus victorias nonnullas de Suecis retulit. Sed brevi post hi Bernardi ducis Weimaræ et Ludovici regis Galliæ armis adjuti, fere ubique superiores extiterunt. Imperator medius inter hostes, Gallis ex una, Suecis aliisque ex altera parte eum impetentibus, pacem cum adversariis tractare cæpit. (1)

(1) Wouters, tom. II p. 492.

Itaque Oratores ex utraque parte, pacis negotium acturi, convenerunt, sed inextricabiles difficultates ab utrisque opponerentur, populi vero ipsique milites diuturnis belli calamitatibus defessi, pacem vehementer optabant. Hoc autem probe noverant protestantes, qui audaciores facti et fere ubique victores iniquissimas condiciones dictitabant. Erat præterea maxime arduum negotium religionis, de quo acrius disceptabatur, quin neutri de sua sententia cedere vellet, cumque tot principes essent bello implicati, quorum unusquisque diversa reclamabat, impossibile videbatur quod umquam ad commune consilium deveniendum esset. Cum hæc ita essent, tum Galli, domus Austriaca et Hispaniæ rex aliique, Romanum Pontificem summum pacis universalis mediatorem nominarunt, qui cum Venetorum republica ejusmodi munus libenter sumpsit, atque Fabium Chigium suum nuntium ad congressum missit. Verum id ægre protestantes tulerunt, qui odio in Pontificem et quæcumque romani nominis acti, nullo modo ejus judicio sese submittere volebant, quapropter magnis clamoribus et minis a Congressu abierunt, atque nonnisi post diuturnum tempus et iteratas obsecrationes tandem in illo suscipiendo convenerunt, ea tamen conditione, ut ipsi cum Pontificis nuncio tractare non cogerentur. Igitur in duas sectiones conventus deputatorum divisus est, quæ in duabus distinctis civitatibus res de pace componerent, (talis erat protestantium intolerantia) quarum prima cum nuntio Fabio Chigio Monasterii, altera cum Suecis Oratoribus Osnabrugæ sedit. Præterea parem utriusque religionis deputatorum numerum in hisce conventibus Protestantes postulabant, quod nisi impleretur, ipsi ulterius non essent profecturi.

Negotium vero quod animo taliter in Romanam Eccle-

siam infenso incipiebat, non poterat non infaustum effectum producere. Unde an. 1648 iniqua *pax Wesphalica* post plurimas negotiationes firmata est, protestantibus commodissima, quæque catholicæ religioni magnum detrimentum inferebat, atque eidem, non obstantibus Pontificis protestationibus, vis addita fuit Norimbergæ 1650. Gratulantur quidem de hac pace Moshemius aliique hæretici scriptores, eó quod illa plura beneficia in protestantes contulerit, quæ non æquo animo Romanus Pontifex ferre potuit, illamque amplissimis laudibus celebrant, velut felicissimum eventum, qui ad roborandum protestantismum accidere poterat. Ex qua talium hominum dicendi ratione inferri licet, quodnam iudicium de hac pace a catholico theologo formari debeat.

Multo magis autem qui ejusmodi conditiones perspiciat, statim deprehendet, plurimas esse injustitias nationum publico jure sancitas. Illarum enim conditionum hæc summa est; videlicet transactio Passaviensis in primis, atque pax Augustana, quam anno 1555 Carolus V Imp. cum protestantibus confecit, vi cujus plena religionis libertate protestantes donati sunt, nunc confirmata est, atque ad Calvinistas extensa, ita tamen ut quæcumque in illa pace Augustana fidæ catholicæ favebant, per istam, de qua agimus, abrogata sint. Absoluta præterea in universum æqualitas catholicorum, lutheranorum et calvinistarum, tum in religionis negotio, tum in civilibus juribus decreta est, atque edictum restitutionis a Ferdinando II latum irritum declaratum est, et norma possessionis bonorum annus 1624 designatus fuit. Vi hujus articuli omnia bona ecclesiastica extra terras etiam Austriacas, ecclesiæ, episcopatus, abbatix, capitula, monasteria, aut alia quæcumque ante kalendas januarii hujus anni a protestantibus occupata, non obstantibus quibuscumque in

contra decretis, sententiis, aut pactionibus, cum suis juribus et privilegiis, iisdem confirmata sunt.

Quoad Ecclesias et capitula mixta, id est partim ex catholicis, partim ex protestantibus coalescentia, decretum est, parem in posteram utriusque religionis numerum titularium et canonicorum haberi, et cum aliquis moreretur, ejus beneficium viro ipsius religionis conferendum. Eadem etiam æqualitas in consilio aulico, in ipsa camera imperiali, in omnibusque tribunalibus introducta est, et quasi hoc sufficiens non esset, sancitum præterea, ut quæstiones præsertim religionem spectantes per suffragiorum pluralitatem resolvi non possent. Demum iniquissima et impudentissima ratione ecclesiæ Germanicæ, omnium ditissimæ, bona a belliducibus usurpata sunt; etenim bellicorum sumptuum compensandorum prætextu pinguiores possessiones, dioceses, &, principibus protestantibus concessæ sunt, atque in ducatus et principatus sæculares conversæ. Sic præter Pomeraniam traditi fuerunt regi Suecorum in perpetuum episcopatus Bremæ et Werden, et in feuda erecti; domus Brandenburgica quatuor episcopatus obtinuit, cum potestate abolendi omnes canonicatus in Caminensi, eorumque prædia sibi usurpandi, quod etiam similiter Meckelburgensis ducibus concessum est: ac denique, ut alia præteream, talis fuit protestantium rapacitas ut lantravio Hassiæ Cassellii præter ditissimam abbatiam Hersteldensem sexcentorum millium scutorum summa, a variis Episcopis persolvenda, assignari debuerit. Quod vero gravissimum est, data fuit principibus facultas quæcumque de religione reformandi, simulque Episcopis jurisdictio sublata.

Ejusmodi itaque conditiones quam iniquissimæ sint, rei-que catholicæ adversæ nemo non videt, unde ipse Voltaire

pacem Wesphalicam Ecclesiæ immolationem appellat. Ferdinandus vero Imperator his diu restitit, sed vi coactus, tandem pactis assensit; verum Hispaniæ rex paci adhærere noluit, et bellum cum Gallis gessit usque ad ann. 1659, quo tandem per *tractatum Pirinæorum* pax firmata est. Quare majori ratione Pontificis Legatus Fabius Chigius adversus hanc pacem, velut Ecclesiæ juribus aperte adversam iteratò protestatus est, atque catholicarum nationum Oratores, ac præsertim Contarinum, testes fecit, se nullo modo ejusmodi tractatui conficiendo intervenisse, nec illi subscribere voluisse, immo nec conventibus interfuisse, ex quò eorum propensionem agnovit. Legati agendi rationem Innocentius X Pontifex approbavit, et meritò Wesphaliæ tractatum irritum et nullum declaravit, illumque data bulla *Zelus domus Dei* damnavit in his, quæ Ecclesiæ juribus quoquomodo adversarentur. Verumtamen pax Wesphalica ubique recepta est, et deinceps in societate Europæa jus publicum seu systema politicum constituit.

Talem autem pacem inter gravissimas Ecclesiæ calamitates numerandam esse, per se patet. Et quidem, inquit Walter, juxta juris principia fateri necesse est, illum tractatum injustitiam adversus Ecclesiam sancire. Etenim primò, fundationes de rebus spiritualibus ad populorum et communitatum, non autem individuorum dominium pertinebant, unde nisi totus populus novæ religioni nomen daret, bona ecclesiastica debebant parti catholicæ, utpote præscribenti et possidenti, integra relinqui, nisi forte amicabilis conventio locum haberet, quod quidem numquam evenit. Deinde principes sæculares de bonis ecclesiasticis, licet jam de facto occupatis, decernentes, licitam sibi putabant illorum abalienationem, quæ tamen juxta utriusque juris principia

vigentia, non nisi per Episcopum et cum Rom. Pontificis dispensatione, fieri poterat. Illi denique de quibus in pace agebatur, propria auctoritate acceptabant plurima decreta, suppressionem Episcopatum et capitulorum, eorumque intimam dispositionem respicientia, ad quæ sancienda omnino, juxta antiquum jus, Rom. Pontificis consilium et auctoritas necessaria fuissent.» (1) Jam vero in his omnibus aperte Ecclesiæ jura conculcata sunt, ejusque auctoritas parvipensa, quamobrem jure meritò Romanus Pontifex, pro muneris sibi injuncti ratione, Westphaliæ tractatum irritum facere potuit et debuit. Etenim apud omnes constat Ecclesiam potestatem supremam atque in suo regimine independentem a Domino accepisse, cui nullus sæcularis princeps sese licite opponere potest, cujus potestatis Rom. Pontifex summus est moderator et rector; cum vero per citatum tractatum hæc Ecclesiæ potestas despiceretur, abunde liquet, Innocentium X in sua bulla promulganda sapienter atque prudenter se gessisse.

Quod magis adhuc patet si spectetur, præter recensita, alia etiam plura noxia Ecclesiæ ejusmodi pacem continere. Etenim illa potestas principis data, ut in suis ditionibus quæcumque de religione reformarent, atque cultus publici exercitium pro arbitrio disponerent, aperte fidei catholice erat contraria, in illis præsertim Germaniæ ditionibus ubi principes aut duces protestantes erant. Hi vero bona ecclesiastica usurpandi cupiditate ducti, aliisque de causis, ita catholicis infensi fuere, ut brevi tempore religionis antiquæ reliquias in illis terris superstites, prorsus deleverint. Hæc autem super res sacras principum sæcularium auctoritas,

(1) Walter. *Manual de derecho canónico*-Madrid 1848, apud Alzog § CCCLVI.

vel ut ita dicam, episcopatus, non poterat alium fructum dare, nisi religionis interitum; idque tum ex eorum ambitione, cupiditate, inscitia, tum etiam quia ex natura sua religio catholica, nisi per Episcopos gubernata, subsistere nequit.

Certe non injustius protestantes potuerunt contra catholicos agere, etsi ab initio nihil aliud ab illis hominibus sperandum foret, qui universalem federationem inire voluerunt, jamque cum Anglis in hunc finem tractarunt, ad fidem catholicam omnino, si fieri posset, convellendam. Atque nihil aliud illi principes in pace componenda curarunt, nisi quod eorundem causæ favorable esse judicabant, adeo ut merito dici possit, Wesphalicam pacem non nisi in gratiam Protestantium, veræque fidei detrimentum firmatam esse. Isti enim qui tempore Caroli V Imp. tolerantia contenti erant, nunc omnimodam cum catholicis æqualitatem adepti sunt, imo vero illos superarunt. Hujusmodi vero æqualitas, præterquamquod absurda et injustissima est, tantummodo Protestantibus favebat, Quæ enim societas lucis ad tenebras? Aut quæ conventio Christi ad Belial?

Denique ut alia præteream, inter mala ab illo tractatu exorta, illud præcipuum est numerandum, scilicet Protestantismum in Germania altius per illam pacem fuisse firmatum, ipsiusque durationem in posterum auctam. Unde concludere necesse est, hanc pacem juxta regulas juris et divina jussa, conditionibus, quas diximus, signari non potuisse: licet enim per eam plurimis populis tranquillitas restituta sit, et a sanguinis effusione cessatum, tamen certum est nec etiam ad pacem instaurandam ea licere posse, quæ cum religionis et fidei incolumitate pugnant. Quæ omnia B. de Henrion sic breviter resumit, postquam de tali tractatu ejus-

que effectibus disserit: Ita quidem, inquit, infelix Wesphalica pax lutheranismi durationi in Germania robur addidit, tum his sacrilegis direptionibus, quas iteratæ Romani Pontificis protestationes impedire non potuerunt, tum etiam prædicta æqualitate inter errorem sive impietatem, veramque fidem, sancita; sicque monstruossima et absurdissima hæresis, saltem si sub aspectu reformationis spectetur, omnes alias diffusionem et durationem superavit. Verum si protestantismus existimat de hoc se posse gloriari, frustra quidem, cum sit infidelium secta, mahometismus scilicet, quæ illi palmam abripere potest. (1)

Demum concludit; Quam tristis illa conditio, cujus causa, qui illa utuntur, in lethalibus erroris umbris, jam a tribus sæculis jacent, quin eorum conversionem amplius sperare possimus, nisi forte plena effusio illarum mirabilium gratiarum locum habeat, quas Deus, miraculorum non prodigus, cum pondere et mensura distribuit! Non patiuntur hujus operis limites de hoc diutius disserere. Si quis autem plura cupit, historiam Germaniæ a Ph. le Bas conscriptam et etiam Adam Adami eruditum opus legere potest, ubi fusius hujus pacis consecutaria politica religiosaque dilucidantur. (2) Nos verò sufficientia diximus, ut appareat, fere omnia quæ in hac pace tractata sunt, generatim sine gravissimo Ecclesiæ damno, religionisque detrimento non evenisse.

(1) Henrion-Hist. Ecclæ, lib. LXXV, ad fin.

(2) Adam Adami. *Arcana pacis Wesphaliæ*-Franf. 1698—Woltman-*Histoire du traité de Wesphalie*, -Leipz. 1808.-Ph. Le Bas, *Hist. de l'Allemagne* tom. II. Barcelona 1841.

CAPUT XI.

De ortu et progressu Jansenianæ hæresis.

Pervenimus tandem ad illam versutam larvatamque erroris formam investigandam, qua, si prævaluisset, nihil apertius ad universam catholicæ fidei œconomiam evertendam excogitari posset. Nulla enim alia, ex omnibus quæ Ecclesiam quovis tempore perturbarunt, hæresis, tot habuit, tamque scitulos persutilesque propugnatores, pro nullaque alia sustinenda majori eruditione, calliditate et pertinacia, quam pro Jansenismo, decertatum est. Qui homines eruditione præclari, singularemque morum severitatem ostentantes, brevi tempore plurimos in partes suas pertraxerunt. Eò autem erat periculosior ejusmodi secta, quò ejus defensores catholici semper haberi nervose contenderent, et maxime Apostolicam Sedem se revereri profiterentur, ejusque supremo judicio se submittere velle: cum autem Rom. Pontifex eorum sententias damnabat, subdolis excogitatis distinctionibus, pontificias censuras declinabant. Præterea *gratiæ defensores* appellabantur, seque, nonnisi veram et germanam Sti Augustini doctrinam exponere, propugnare, ac docere, pleno ore buccinabant, quo artificio secure agebant. De quibus hominibus, qui Divi Augustini mentem intelligere unci superbe præsumebant, illud quod de nonnullis sui temporis hæreticis Theodoretus refert, dici potest, quod ad eorum indolem cognoscendam est opportunissimum, quod nempe:

neminem volunt ex antiquis Patribus sibi comparari, neque illos, quibus nos ab ineunte ætate usi sumus præceptoribus, sibi pares existimari sinunt, imo vero ne unum quidem collegarum nostrorum vel ad mediocrem sapientiam pervenisse censent; sed se ipsos solos sapientes, et sibi solis ea doctrinæ patefacta misteria, quæ in nullius umquam cognitionem ac mentem venerint, arbitrentur. Ex quibus patet quanta cura et studio de hac speciosa et hypocrita hæresi est disserendum.

De Bajo agentes significavimus ejus sententias licet proscriplas in Jansenismum fuisse conversas. Eisdem enim errores, quos ille docuit, de gratia, libero arbitrio, bonorum operum merito, redemptione &, Jansenius in lucem revocavit, illius doctrinam in suo *Augustino* adstruere et defendere vehementer contendit, ita ut ab initio opus suum inscribere voluerit, *Defensio Baji*, sed veritus Romanam censuram ab illo titulo abstinuit, non tamen ab illo proposito, ut patet ex quoddam *Augustini* MS. Lovanii servato, qui in causa Quesnelli citatur sicque incipit; *Ad excussandas apophases magistri nostri Michaelis.* &. Hanc autem doctrinam a Jacobo Janson, Baji discipulo et successore didicerat, qui etiam in pluribus Lutheri et Calvinii placita sua fecerat. Ipseque Jansenius ad Sanciranum scribens mentem suam Baji simillimam significat esse, dicens, «Non audeo dicere quid sentio de prædestinatione et gratia, ne forte antequam omnia parata et maturata sint, mihi quod aliis accidat, *Romæ damner*, sicut damnatus fuerat *Bajus*.» Qui alibi sibi objiciens bullas Pii V et Greg. XIII contra Baji assertiones, exclamat; «*Hæreo, fateor, sed quid ad doctrinam Divi Augustini?*» Quapropter quæ de illius systematis damnatione, periculis, et absurditate diximus, eadem prorsus ratione de Jansenismo intelligi debent.

Erat autem Jansenius, juxta Natalem Alex (1) «quantum ad illius mores et animi dotes pertinet, vir pietate, vitæ modestia, morumque disciplina, sed maxime prudentia conspicuus. Ingenium fuit illi acerrimum, judicium gravissimum, memoria capacissima; quibus naturæ dotibus noctu diuque pertinax studium accesserat, et veritatis amor ingens, quam tamen in tradenda Stî Augustini doctrina non est assequutus, Ecclesia judice. Omnia Augustini opera decies, libros vero de gratia et libero arbitrio plusquam trigesies a capite ad calcem evolverat.» Hæ autem dotes magna superbia obscuratæ fuerunt, qua ipsum solum doctrinam Stî Augustini intellexisse, tumide sentiebat, a recentioribus theologis non satis hactenus intellectam et antiquioribus Patribus, maxime Græcis, incognitam. Et quidem ipse Jansenius, in *Augustino*, suis viribus plus æquo confisus, non solum damnat doctrinam Patrum Græcorum, quibus, inquit, aliquid ex pulvere subtilissimi erroris Semipelagiarum adhæsit, sed etiam passim in omnes theologos scholasticos invehitur, solusque contra omnes stat. Meritò proinde in epistola ad Sanciranum scribebat; doctrinam, quam in *Augustino* exponebat, plerisque stuporem incussuram; futurumque facilè, ut tanquam delirus et somniator insignis audiret. Ipsumque, fertur, mortî proximum, mandasse sanetimoniali quæ ipsi ægrotanti ministrabat, adferre librum nondum typis editum, in ignem conjiciendum, sed hunc non fuisse repertum. (2)

Itaque Jansenius in Hollandia catholicis parentibus natus est an. 1585, et postquam humaniores litteras Ultrajecti didi-

(1) Supplem. dissert. V § XXIII in hoc tamen caute legendus.

(2) Cf. Henrici Guil. Wouters, *Historiæ Ecclesiasticæ compendium*, tom II p. 196 et seq. Neapoli 1862.

cisset, anno ætatis decimo octavo Societati Jesu nomen dedit, deinde, ea relicta, philosophiæ et theologiæ Lovanii studuit. Emenso theologiæ curriculo, valetudinis causa Parisios se contulit, ubi Abbatis de San Ciran ope et favore collegii Bajonensis primarius instituitur. Post annos duodecim Lovanium redux et doctorali laurea donatus theologiam primum, deinde Sacram Scripturam interpretatus est. Anno 1633 librum scripsit, cui titulus, *Mars Gallicus*, in quo ardenti stilo Gallorum fœdera cum principibus protestantibus redarguit, et Austriacæ familiæ jura in Belgium contra illorum machinationes defendit: quo opere, Philippi IV Hispaniarum regis favorem meruit, a quo 1635 Iprensis Episcopus renuntiatus fuit. Tunc opus suum de gratia cui jam ab annis viginti manum admoverat, collatis cum S. Cirano studiis, perficere aggressus est, sed ante illius editionem, contagiosa lue, an. 1638 mortuus est. Paulo ante mortem in testamento, quod condidit, palam protestatus est se tamquam matris Ecclesiæ obedientem filium velle mori, omniaque sua scripta Rom. Pontificis subijcere iudicio, quam protestationem ad calcem sui libri etiam inseruit; (1) verum discipuli hoc Jansenii obedientiæ exemplum sequuti non sunt. Opus vero suum, vixdum absolutum, Jansenius legavit Reginaldo Lameo, cappellano suo, ut illud e consilio Liberti Fromondi, Ss. Litterarum in Universitate Lovaniensi interpretis, et Henrici Caleni, canonici, deinde Archidiaconi Mechliniensis, typis mandandum curaret.

Horum vero opera tandem an. 1640 infelix ille liber in lucem prodiit, qui tantorum dissidiorum origo fuit, cui titulus

(1) De sinceritate hujus submissionis legatur Henrion, *Hist. Ecc.* lib. LXXIII in fine.

lus; *Augustinus, seu doctrina S. Augustini de naturæ humanæ sanitate, cœgritudine, medicina, adversus Pelagianos et Massilienses*. In tres partes illud est distributum, in quarum prima exponitur hæresis pelagiana et Semipelagiana; in secunda ratio modusque aperitur definiendi et explicandi sacra fidei misteria maxime prædestinationis et gratiæ, ex auctoritate nimirum Scripturæ et Ss. Patrum, præsertim S. Augustini, cujus de hoc argumento doctrinam ab Ecelesia probatam esse, demonstratur; atque etiam fuse agitur de gratia Angelorum, et de statu humanæ naturæ ante et post lapsum, adeoque peccatum originale ejusque mali effectus exponuntur, speciatimque vulnera liberi arbitrii. In tertia denique exponitur S. Augustini systema de gratia Redemptoris, ejusque vi et efficacia, ac de gratuita prædestinatione; ubi etiam molinisticæ sententiæ, velut semipelagianis affines, refutantur. In hoc exarando 22 annis Jansenius laborasse dicitur, illudque Urbano VIII dicare cogitasse.

Igitur non obstantibus Jesuitarum aliorumque laboribus ad illius impediendum editionem, ille liber in lucem prodiit, statimque plures adversarios, atque etiam defensores obtinuit. Nonnulli eum veluti ipsum Augustinum, ad debellandam Molinistarum doctrinam, e cælo delapsum laudabant; sed alii, sanæ doctrinæ addicti, inter quos præsertim Jesuitæ, illum prædestinatiana lue, in Baji propositionibus damnata, infectum impugnabant. Contentio continuo crevit: interim liber *Augustinus* Romam delatus, anno 1642 ab Urbano VIII Bulla *In eminenti*, sub gravibus pœnis et censuris, extra mortis articulum Sedi Apostolicæ reservatis, prohibitus fuit; tum quod contra Pauli V constitutionem, ne qui libri, de auxiliis divinæ gratiæ tractantes, sine Sedis Apostolicæ facultate ederentur, fuisset typis mandatus;

tum quod contineret varias propositiones, jam decessorum suorum Pii V et Gregorii XIII bullis condemnatas. Verum contentiones non sunt sopitæ; etenim Janseniani libri defensores Urbani Constitutionem aut obreptitiam, aut subreptitiam esse dicebant, et conversi ad Pontificem et ad regem Hispaniæ, impetrare satagebant, ne ad acceptandam Bullam adigerentur; contententes, in libro Jansenii nonnisi germanam S. Augustini doctrinam esse expositam. Eadem animorum contentio in Galliis visa est, ubi Du Verger Abbas Sanciranus, ejusque discipulus Antonius Arnaud multorum animos ad suscipiendum Jansenii librum præparaverant. Posterior in apologiis duobus an. 1644 editis pro Jansenio, ostendere conatus est, nonnisi Augustini doctrinam in eo propositam esse. Ideo Urbanus Pp. bullam suam in Galliam quoque transmissit, ubi etiam ut in Belgio ejus publicatio atque acceptatio obstacula varia experta est.

Et quidem hanc bullam plures asserebant a Francisco Albizzio, S. Inquisitionis assessore corruptam esse, qui præter intentionem Urbani, propria auctoritate, Jansenii nomen illi inseruit. Hanc vero calumniosam asseverationem esse, exinde patet, quod impossibile plane videtur, aliquem contra talis Pontificis, ut Urbanus VIII erat, voluntatem, bullam adeo gravem redigere ausum fuisse: aut etiam adeo diligentem doctumque Pontificem, Jansenii nomen, quod sexies in bulla legitur, non vidisse, nec imputationem huic Episcopo factam, ipsum nempe magno fidelium scandalo, propositiones jam ab Apostolica Sede damnatas, defendere: ex quo sequeretur vel Bullam Urbanum VIII non legisse, vel illam non ausum fuisse corrigere; quod utrumque absonum est. Præterea idem Pontifex in brevi ad Governatorem, Episcopos Belgii, Universitatemque Lovaniensem, anno sequenti

dato, Jansenium iteratò nominat, atque etiam deinde prædictam bullam confirmavit. Et sane nullo alio modo, nisi Jansenium ejusque librum expresse nominando, potuisset Pontifex permagna dissidia ab illo libro commota, sedare. Denique ad definiendum utrum ille liber errores Baji contineret, necesse erat de illo, potius quam de operibus Baji, de quibus tunc non agebatur, judicare. Præcipuum autem illorum argumentum de Bullæ falsitate erat, in exemplari Romano illius datam legi an. 1644. cum tamen in alio a Legato Coloniensi typis mandato legeretur an. 1642; verum hæc differentia tantum ex diversa ratione annos computandi oriebatur, Siquidem Bulla die 6 Martii anni communis 1642 fuit data, verum Pontifex juxta morem Romanum annos numerandi ab Incarnatione Domini, superioris anni subscriptionem possuit. Atque hic etiam prava illorum fides apparet, cum hunc Romanum signandi morem non potuerint ignorare. (1)

Itaque Pontifex litteris ad nuntios suos in Gallia et apud Coloniam, et ad internuntium apud Bruxellas, ad Episcopos Belgii, ad Universitates Lovaniensem et Duacensem datis, Constitutionis suæ promulgationem et acceptationem urgebat. In Hispania jam fuerat solemniter promulgata, atque etiam in Polonia et Germania in omnibusque nationibus catholicis; et demum an. 1644 in consilio regio Galliæ acceptata, transmissa est ad Sorbonam, quæ quidem notavit propositiones, quæ tamquam a prioribus Pontificibus jam damnatæ in ea allegabantur, omnibusque ad se pertinentibus de ea disputare prohibuit; sed quoad alia Bullæ capita sententiam

(1) Henrion, lib LXXIV, num 19. et lib LXXV ubi fuse Jansenistarum artes narrantur.

suam suspendit. Contentiones igitur magis efferbuerunt, cum Jansenianæ doctrinæ defensores illam omnino propagare studerent; qui præterea Jesuitas præ aliis sibi adversos sentientes, omnia moliti sunt ut illos invisos redderent, libellis famosis, scriptis, et epistolis, in quibus Jesuitæ satyrica et maledica ratione proscindebantur. In Belgio lites aliquantum quieverunt, cum an. 1654, Inocentio X apud Hispaniæ regem agente, hocque et Archiduce Leopoldo imperantibus, Urbani Bulla recepta est.

Interim Jansenii opus a Theologis Parisiensibus mature examinatum fuit, atque ex eo a N. Cornet, septem fuerunt propositiones excerptæ, et ad Sorbonam delatæ, censura configendæ. Cum inter Doctores magna scissio, illarum causa, fuisset exorta, res judicio Episcoporum Galliæ, qui tunc solita Comitia Parisiis celebrabant, demandata est. Episcopi numero octogintaquinque ex dictis propositionibus Sorbona censuratis, selegerunt quinque, de quibus maxime disputabatur, et quæ, consentientibus ipsis hoc tempore jansenianis, summam doctrinæ in *Augustino* explicatæ constituebant. Quare litteras obsequentissimas Innócentio X Gallicani præsules scripserunt, quibus propositiones configendas ad illius tribunal detulere, rogantes, ut de singulis perspicuam certamque sententiam ferret. Contra alii undecim Episcopi, Jansenii doctrinæ faventes, Pontificem a ferenda sententia dehortati sunt. Igitur post maturam, longam et accuratam deliberationem, postquam ii etiam, quos adversarii in causæ suæ patrociniū Romam legarant, fuissent auditi, tandem celeberrimæ illæ quinque propositiones, ex *Augustino Jansenii*, anno 1653 ab Innocentio X data Bulla *Cum occasione*, damnatæ sunt. Verba Bullæ hæc sunt:

I. •Primam prædictarum propositionum: *Aliqua Dei præ-*

cepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentem quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia qua possibilia fiunt: Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

II. «*Secundam: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur: Hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

III. «*Tertiam: Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione: Hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

IV. «*Quartam; Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare: Falsam et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

V. «*Quintam: Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse: Falsam, temerariam, scandalosam, et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

«*Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusque sexus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, aut prædicare aliter præsumant, quam in hac præsentem nostram declarationem et definitionem continetur, sub censuris et pœnis contra hæreticos et eorum fautores in jure expressis.*» Addidit præterea Pontifex, se per hanc de quinque propositionibus declarationem, nullatenus approbare alias propositiones in libro Jansenii habitas.

Missæ fuit hæc bulla ad Imperatorem, Galliæ regem, cæterosque principes catholicos, Hispaniæ Inquisitorem, et præsertim ad universos Galliæ Episcopos, qui omnes summa veneratione et concordia illam receperunt, sicut omnes catholicæ nationes, ita ut hæc Bulla tamquam Ecclesiæ universæ sententia spectari debeat. (1) Ipsi Janseniani fatebantur quinque propositiones esse meritò damnatas, verumtamen doctrinæ suæ præfracte adhærentes, et ad versutias et cavillationes conversi, negarunt illas nec quoad verbum, nec quoad sensum in libro Jansenii reperiri, adeoque hæresim Jansenianam chimericam et imaginariam appellarunt. Sed hoc alterum jansenianorum effugium ipsis omnino præcluserit Alexander VII Pont. lata Constitutione, *Ad sacram*, an. 1656, qua decessoris sui Bullam confirmavit, et hæc decrevit: *Cum autem, inquit, sicut accepimus nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones in libro Jansenii prædicto non reperiri, sed fite et pro arbitrio compositas esse, vel etiam sensu, ab eodem intento, damnatas non esse, asserere magno cum Christi fidelium scandalo non reformidant: Nos..... præallatam Innocenti prædecessoris nostri declarationem, Constitutionem et definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, innovamus, et quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii excerptas, et in sensu, ab eodem Cornelio Jansenio intento, damnatas fuisse, declaramus et definimus, et uti tales iterum damnamus. &c.*

Quantum autem sit hæc pontificia declaratio rei veritati conformis, et quam perperam Jansenistæ ad illas excusationes confugerint, ex ipsius Augustini lectione perspicue ap-

(1) Cf. Receveur, *Hist. de la Iglesia* tom. XIV. lib. XLII—Madrid 1847.—Dumas: *Histoire des cinq propositions de Jansenius*,—Paris 1821.

paret. Episcopi namque Galli, qui anno 1654 consueta Comitia celebrantes has propositiones cum libro Jansenii diligentissime contulerunt, declararunt illas in dicto libro revera haberi, atque in proprio sensu, etiam auctoris, fuisse damnatas; quam declarationem ad Innocentium X transmissērunt, qui illam confirmavit. Et quidem prima propositio ad verbum in libro III cap. XIII de *Gratia Salvatoris* habetur, ubi asserit Jansenius, nihil esse in S. Augustini doctrina certius ac fundatius, esse *præcepta quædam, quæ hominibus, non tantum infidelibus, excæcatis, induratis, sed fidelibus quoque, et justis, volentibus et conantibus, secundum præsentēs, quas habent vires, sunt impossibilia; deesse quoque illis gratiam qua possibilia fiant.* Secundam propositionem viginti locis docet, inter quos cap. 25 libri citati ait; *Hæc est vera ratio, ut nulla omnino medicinalis gratia Christi effectu suo careat; sed omnis efficit ut voluntas velit et aliquid operetur: quæ doctrina reformatorum placitis simillima est.* Non minus clare tertiam propositionem Jansenius adstruit lib VI cap. 6 cui hunc titulum inscribit: *Duplex necessitas Augustino, coactionis et simplex seu voluntaria. Illa, non hæc, repugnat libertati.* Docetur etiam quarta propositio, lib II. cap 12-et III cap 1, aliisque pluribus in locis, atque ex ejus principiis manifestò sequitur, cum passim dicat Jansenius et quasi totius suæ doctrinæ basim stabiliat, nullam aliam in statu naturæ lapsæ dari gratiam, præter eam, quæ ex natura sua sit efficax, et cui resistere vel obtemperare non sit in potestate voluntatis humanæ. Denique cap 2 et 21 lib III de *Gratia Salv.* doctrinam quintæ propositionis defendit, cum ait, Patres non credidisse Christum mortuum pro salute omnium hominum, sed contrà, talem opinionem tamquam errorem fidei contrarium habuisse; sententiam S. Augustini

esse, Christum pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuum esse, nec magis Patrem pro æterna liberatione reproborum, quam pro diaboli, deprecatum fuisse. Ex quibus patet Jansenistas, ad instar talparum, in duas cæcitates incurrisse, id est, eos vidisse in Jansenii libro ea quæ non sunt, scilicet doctrinam S. Augustini, et non vidisse vel potius noluisse videre ea quæ sunt, videlicet quinque propositiones damnatas, quas octo Summi Pontifices, innumeri Episcopi, celeberrimæ Academix, Doctoresque, in ipso reperiri et cum ejus principiis omnino connexas sæpissime declararunt. (1) Imo ait Henrion quemdam præclarum scriptorem sentire, nihil aliud ex *Augustino* Jansenii exprimerendum, si prælo inferretur, quam quinque propositiones.

Igitur post memoratam Alex. VII Constitutionem, formulamque submissionis eidem, ab Episcopis Gallix conditam, ut ab omnibus clericis subscriberetur, Jansenistarum factio, subdit Wouters, instar colubri tortuosi, ejus caput attritum est, per gyros et cavillationum deflexus auctoritatem, qua damnabatur, effugere conata, excogitavit celebrem distinctionem *juris et facti*. Asseruerunt, Ecclesiam quidem esse infallibilem in quæstionibus *juris* sit ne hæc aut illa doctrina orthodoxa an hæretica, non vero in quæstionibus *facti*, an ea doctrina in hoc vel illo libro contineatur necne, aut qui sit libri ejusque auctoris sensus. Unde contendebant assensum fidei quidem esse præstandum Ecclesix judicio de quinque propositionibus in se spectatis, non vero relate ad librum Jansenii; sicque rem novis quæstionibus involvere studuerunt. Hujus vero distinctionis iniquam versutiam

(1) Cf. Ign. Hiac. Amat de Graveson, *Historia Ecclæ*. tom. VIII coll. 3.—
Henrion, lib. LXXVI num. 21.

quisque facile intelligit, ex eo quod illa Ecclesiæ infallibilitatem de medio tollit, quæ nisi in his factis esset infallibilis, pariter non esset in docendo populum sanam doctrinam. Irrita proinde et vana essent Pontificum et Episcoporum decreta, cum enim quisque suæ sententiæ tenacissimus sit, nollet subjici, semperque regnarent in Ecclesia perpetuæ lites, contentiones et jurgia, (1) ut alia præteream.

Præcipui autem Jansenistarum coriphæi, A. Arnauld, B. Pascal, P. Nicole, et de Sacy in cænobium Portus Regalis se receperunt, ubi moniales omnes hac hæresi macularunt, quæ ob id ab Archiep. Parisiensi sacramentorum usu privatiæ sunt; verum pleræque contumaces perseverarunt. Cum vero hi a pluribus protecti quotidie motus auferent, Ludovicus XIV rex ab Alex. Pont. petiit, ut ipse certam fidei formulam præscriberet subscribendam, qua iis medium eludendi apostolicas constitutiones eriperetur; cui assentiens Pontifex an. 1664 sequentem omnibus præcepit, quam Rex et omnes Episcopi, quatuor exceptis, subscribere imperarunt: *Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentii X datæ die 31 Maji an. 1655 et Constit. Alexandri VII datæ die 16 Octobris an. 1656 SS. Pontificum me subjicio, et quinque propositiones ex Corn. Jansenii libro cui nomen Augustinus excerptas, et in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio et damno, et ita juro. Sic Deus me adjuvet &*

Verum hæc formula novis dissensionibus occasionem dedit, cui absque perjurio subscribi non posse contendebant ab iis, quibus non esset persuassum propositiones in Augustino

(1) Cf. Perrone de Locis Theol. part. I. cap. IV, prop. II, et quæ ibidem dicit de Fenelon, præsertim in nota 3 object. 2.

contineri, atque ideo exprimendam esse distinctionem juris et facti. Quatuor Episcopi Alecensis, Bellovacensis, Apamiensis et Andegavensis formulæ Alexandrinæ absolutam subscriptionem denegarunt, et in litteris suis pastoralibus docuerunt, Constitutionibus Pontificiis, quantum *ad jus* seu dogma spectabat, præstandum esse assensum fidei, quantum vero *ad factum* pertinebat, sufficere obsequiosum silentium: atque hoc modo ad deprimendam Ecclesiæ infallibilitatem maligne confundebant facta mere humana seu historica cum dogmaticis. Pontificis ergo et Regis mandato adversus hos Episcopos judicium canonicum institutum est, quod tamen tum fraudulentis testificationibus, tum amicorum patrocinio, dum vixit Alexander VII, vitare potuerunt. Verum Clemens IX causam contra illos jussit conficiendam, sed tum alii 19 Episcopi pro illis intercesserunt, ut ad vitanda scandala, res compositione finiretur, ita ut hi ad retractandas priores suas pastorales non compellerentur, sed sincere formulæ suscriberent. Tunc illi ad Pontificem litteras misserunt, se formulæ subscripsisse eadem ac cæteri Episcopi ratione, (licet aliam novam suscriptionem confecerint in actis secretis servatam) quod sincere et sine restrictione ab illis factum esse, ad Clementem IX etiam scripserunt Episcopi pacis mediatores; qui his testimoniis persuassus an. 1669 cæptum contra ipsos judicium absolvit, sicque, licet non ad multum tempus, dissensiones finitæ sunt. Atque hæc est celebris illa *pax Clementina*, de qua alio loco nonnulla dicemus, ut appareat inepte prorsus ac perperam Jansenistas de illa gloriari, quasi nempe ab hoc Pontifice distinctio *juris et facti* probata sit.

Quæ hucusque diximus, ut jansenianæ hæresis maligna indoles dignoscatur, satis sunt. Ista quidem hæresis ex na-

tura sua subdola, velut una ex gravissimis Ecclesiæ calamitatibus spectari debet. Nam videntur ejus sectatores, se in praxim redigere voluisse detestabilem illam cogitationem, (*proyecto de Bourg-Fontaine*) quam quidam ad perdendum Ecclesiam aliquibus retro annis conceperunt. De qua cogitatione, an realiter habita fuerit, multum disputatur; non enim credibile videtur in sanam mentem potuisse tam absurdum et horribile consilium devenire. Scilicet Sacramentorum susceptionem, præsertim SS. Eucharistiæ, difficillimam reddere; gratiæ efficaciam extollere, ita ut liberum arbitrium evanesceret; directorum spiritualium famam premere; Romanum Pontificem impetere; atque Ecclesiæ infallibilitatem plurimum restringere. Sed aliunde Jansenistæ in posterum taliter egerunt, velut si de facto hujus nefarii consilii singulas partes perficere contenderent. Hoc certe effecerunt Arnaldi liber *De frequenti communione*, Jansenii *Augustinus*, Nic. Pascal *Epistolæ provinciales* adversus Jesuitas, atque ipsorum Jansenistarum cum Pontificibus agendi ratio, subterfugia et appellationes. Alioquin qui hoc consilium primus denunciavit, propheta dici deberet, quia quæ ipse dixit, eventus confirmavit. (1)

Verum quidquid de hoc sit, dubitari tamen non potest Jansenismum mala quamplurima et gravissima Ecclesiæ intulisse. Quod mirum non est, cum exploratum sit, Jansenii doctrinam ex Lutero et Calvino recte fluere, de quo nihil dicimus, siquidem hoc ad theologos proprius spectat, (2) ip-

(1) Hujus quæstionis aliquod specimen suppeditat Henrion, lib. LXXIII num. 12.

(2) Cf. Deschamps *De hæresi Janseniana ab Apostolica Sede merito damnata*.—Henrion, lib. LXXIV num. 22 et seq.—Tournely. *De gratia*.—Bergier, art. *Jansenismo*.

seque Moshemius faletur. Hæc autem hæresis, ait Bergier, religionis summam in animis perturbavit, viam incredulitati paravit, atque Ecclesiæ auctoritatem parvipendere fecit. Socinianis ut convellerent traditiones favit, Deistis ut miracula suspecta redderent, aliaque ejusmodi. Quæ præterea velut una ex præcipuis causis publicæ rei subversionis in Gallia, sub finem sæculi elapsi, haberi debet. Quæque demum optandum esset, ut vel ex ipsa hominum memoria deleteretur.

Ex his autem quæ insequenti sæculo dicemus hujus hæresis indoles rebellis et pessima clarius patebit. Interim legi potest noster imm. Balmes, qui proprium hujus sectæ character rectissime depingit, ejusque lethale influxum ostendit. Atque hic observatione dignum est quæcumque sæculorum præcedentium hæresim post Ecclesiæ damnationem cito evanuisse, sed tamen jansenismum (qui forsitan *postrema hæresum* erit, et Antichristum immediate præcedet) post multas damnationes iterum atque iterum revixisse, quadam calliditate usum aliis sectis incognita. (1)

(1) Balmes, *El Protestantismo* & tom. I cap. IX - Receveur, *Hist. Eccl.* tom. XIV, pag. 249, in nota.

CAPUT XII.

De aliis hujus sæculi hæreticis.

Præter atram a Jansenismo commotam in Ecclesia tempestatem, insidias etiam graves hoc sæculo veræ fidei moliti sunt alii plures improbi audacesque homines, qui omnem religionis et pietatis sensum extinguendum sibi propuisse ostenderunt, Magnas quidem ab eis clades Ecclesia experta est, cum talis illorum errorum indoles effrænis esset, ut non solum omnia ejus fundamenta de medio tollerent, sed insuper omni pene religioni bellum indicerent. Itaque breviter præcipuos referemus, quorum perniciosum influxum ad nostra usque tempora pervenisse sentimus; etenim vitiorum hodiernorum colluviem, immoderatam de rebus sacris diputandi licentiam, incredulitatem, aliaque mala iisdem deberi fatendum est.

Ac primo quidem *Edmundus Richerius*, Syndicus sorbonicus, tale systema in libro *de Ecclesiastica et politica potestate* an. 1611 evolvit, ut nullum aliud ad fovenda schismata et essentialem Eccæ constitutionem convellendam aptissimum excogitari posset. Etenim affirmans quamlibet societatem, etiam civilem, habere jure naturali potestatem se ipsam gubernandi, sibi a Deo immediate collatam, infert deinde Christum fundando Ecclesiam claves seu jurisdictionem prius, præcipue et principaliter dedisse toti Ecclesiæ, quam Petro et aliis Apostolis. Et quemadmodum facultas visiva non oculis sed se spectatis convenit, sed corpori quod cernit per oculos,

sic Ecclesia seu societas omnium fidelium potestatem a Deo accepit, quam per Episcopos et Papam exercet: proinde hos non esse nisi ministros vel potius instrumenta Ecclesiæ, Pontificemque caput ejusdem ministeriale. Richerii liber à duobus conciliis Senonensi et Aquensi damnatus fuit, an 1612, ipseque Richerius regia auctoritate et Universitatis decreto syndici officio privatus. Quanto verò jure hæ sententiæ fuerint damnatæ ex levi earundem inspectione, tum etiam ex ipsius Richerii retractatione, quam an 1629 suo nomine signatam Cardin. Richelieu tradidit, qua librum suum improbavit, aperte patet. Sic ait; «Hanc propositionem seu potius hæresim ex putridis Lutheri et Calvinii fontibus me hausisse non diffiteor, qui ambo impie falsoque contendunt, proprie et immediate jurisdictionem Ecclesiæ fuisse datam a Christo, non Sto Petro, aliis apostolis et episcopis, nisi per accidens, instrumentaliter et nomine Ecclesiæ .. &. Nec minus mihi ridiculum fuit dicere, eundem Papam esse *caput ministeriale*, ac si esset Ecclesiæ minister, quemadmodum apparitores sunt ministri justitiæ.» Igitur non est mirum hoc systema a Quesnellio et Febronio postea instauratum fuisse. (1)

Hanc vero declarationem fuisse vi et metu extortam et postea a Richerio revocatam, Morisotus et alii hostes contendunt, ad quos refellendos Nat. Alex. Mamachium sequutus validissima argumenta suppeditat. Pontificem Urbanum VIII, illi ajunt, graviter Richerii libram tulisse, multaque promississe Espernonio Duci et Cardin. Richelieu, modo eo-

(1) Perrone, *d' Locis Theol.* part. I cap. II prop. II in nota.—Nat. Alex. *Supp.* tom. II dissert. V art. 20, cum auctoribus ab ipso citatis—Moreri, *Diction.* art. *Richerius*.

rum auctoritate Richerius aut in Romanorum potestatem veniret, aut quæ scripserat revocaret: igitur illum, artibus Richelieu, a Josepho Capuccino ad prandium fuisse invitatum, atque nihil suspicantem venisse; tunc oppressum, armatisque satellitibus coactum, ut non describeret modò, sed etiam probaret palinodiam eorum, quæ in suo libro continentur, et paulo post mortuum fuisse. Ostendit vero Nat. Alexan. epistolam Morisoti mendaciorum esse refertam, nullamque fidem mereri, ipsum in magna rerum Richerii ignoratione versari, in nostrosque esse male animatum; denique ex gravissimorum virorum testimoniis, et e publicis tabulis et instrumentis constare, Richerium declarationem a Cardinali propositam sponte libereque subscripsisse. Tres præterea Doctores qui illum ægotantem inviserunt, coram publico Notario declararunt, Richerium dixisse se nullis minis aut metu unquam adductum fuisse, et illos esse suos inimicos, qui rumorem spargebant, se prædictam declarationem invitum fecisse.

Sub eodem tempore fere similes assertiones protulit *Marcus Antonius de Dominis*. Hic relicta societate Jesu in qua plures annos exegerat, primò Episcopatum Segniensem, deinde Archiepiscopatum Spalatensem adeptus est. In dissidio interdicti Venetiani pro senatu scripsit, sed ejus sententiæ damnate a Papa sunt. Tunc odium et contemptum suffraganeorum expertus, dolore amissæ litis et innata animi inquietudine percitus, infaustum consilium de patria et fide deserenda cepit, per variasque nationes erravit, donec in Angliam se recepit. Ibi ut regem sibi devinciret pessimum librum de *Republica Ecclesiastica* edidit, quo omnem Ecclesiæ œconomiam evertere tentavit. Contendit nempe regimen Ecclesiæ e sua institutione esse aristocraticum; Petrum non

fuisse principem Apostolorum, sed cum his æqualem; Papam non habere potestatem in Episcopos; plebem christianam ex institutione divina habere jus eligendi sacros ministros, ejusque consensum in eligendo Episcopo esse requirendum. Denique non solum Primatum Rom. Pont., sed etiam necessitatem capitis visibilis in Ecclesia negat. Facultas Parisiensis hoc opus damnavit an. 1617 et quinquennio post de Dominis etiam errores suos detestatus est, et veniam a Pontifice Greg. XV petiit, quam opera Hispanici Oratoris accepit. Cum vero deinde ad vomitum reverteretur, atque interceptæ litteræ fictam redderent ejus palinodiam, jussu Urbani VIII in Arcem Sti Angeli conjectus fuit, ubi an. 1625 decessit, ejusque corpus et scripta combusta sunt. Hanc quidem pœnam graves illos errores meruisse, illius temporis præsertim habita ratione, satis colligitur ex iis quæ verissime Bellarminus in præfat in libros de Rom. Pontif. n. 2 scripsit; «De qua re agitur, cum de Primatu Pontificis agitur? Brevisime dicam, *de summa rei christianæ.*» Proindeque ad salutarem terrorem aliis incutiendum, qui tam infanda docuit, gravissimamque schismatum omnium segetem possuit, graviter etiam puniri debebat. (1)

Prava etiam dogmata *Michael Molinos*, Cæsaraugustanus, mysticismi prætextu docuit, quæ «fideles a vera religione, et a christianæ pietatis puritate in maximos errores et turpissima quæque inducebant.» Animam nempe posse in hac vita ad tantam cum Deo unionem pervenire, ut cum eo unum sit; tentationes pessimas esse spernendas, et non ni-

(1) Cf. Dom. Berninus, qui omnes De Dominis errores numerat in *Historia hæresum sæc XVII*, cap. I Romæ 1731. Legi etiam possunt apud Nat. Alex. loc. cit. art. 21.

si passive eis resistendum; propriam animæ annihilationem esse quærendam, qua ipsa media cum Deo uniri possit et quiescere (unde nomen *Quietistarum*) minime sollicita de his quæ corpori obveniunt. Ex quo principio veluti fonte hauriebat nullum actum animæ positivum aut præmio aut pœna dignum esse, cum nec anima nec ejus potentiæ annihilatæ cooperentur. Hinc facilis in omne scelus, omnemque voluptatem ruina. Præterea asserebat libidines et alia hujus modi non esse peccata, et imperfectionem esse quidquam a Deo petere, aliaque non minus abominabilia. Quare Innocent. XI an. 1687 data Bulla, plures propositiones e Molinos scriptis deductas tamquam hæreticas, scandalosas, blasphemias, et suspectas damnavit, ipseque in vincula coniectus est usque ad obitum suum.

Falsò autem supponit Moshemius Molinos præcipue damnatum fuisse, eò quod inutilitatem externi cultus et ceremoniarum prædicaret. Etenim plures egregii viri, Bossuet, des Marais, card. Noailles, alique, qui Molinos impugnaverunt, aperte ostendunt illius systema abominabile esse, veteres Beguardorum errores suscitare, et ad scelestas quæque flagitia patranda ostium aperire, quorum argumentorum summa apud Amat de Graveson videri potest. Specialim vero legi debet Sti Alphonsi de Ligorio dissertatio decima quarta, qua invictissime demonstrat, hanc hæresim ex eo præcipue pessimam esse, quod ex una parte bonum destruit, ex altera vero malum fovet: (1) quare jure affirmat Pacichellus

(1) Amat de Graveson. *Hist. Ecc.* coll. III sæc. XVII.—Stus Ligorius apud Bergier, *Diction Theol* art. *Molinos*, in additionibus factis ab Excmo. Dno. D. Ant. Monescillo, dudum hujus Diœcesis, nunc vero Giennepsi præclaro Episcopo. Madrid 1546.

hanc pseudomisticam doctrinam cujusvis erroris infamiam longe superasse.

Pseudo mysticismum etiam propagare conata est in Gallia nobilis vidua Joanna de la Mothe Guyon, cujus occasione non modica concertatio inter Bossuet et Fenelon fuit excitata. Nam Fenelon Archiep. Cameracensis Joannæ persuasit ut libros suos Bossuetii judicio submitteret, qui 54 articulos ex illis rejiciendos proposuit, quos Fenelon subscribere recusavit. Existimans enim Joannam potius in ratione exponendæ mysticæ doctrinæ quam in ipsa errasse, ejus sententias de contemplatione, morte spirituali animæ, unione substantiali cum Deo, aliisque in sanum sensum explicare contendit in libro *des Maximes des Saints sur la vie intérieure*, verum Bossuet illum acriter impugnavit, et apud Ludov. XIV egit ut hic liber Romæ damnaretur; atque lis inter utrumque antistitem ad Pontificem delata est. Innocentius XII re diligenter discussa, an. 1699 Brevem dedit in quo 23 propositiones ex libro Fenelon excerptas damnavit. Fenelon egregio humilitatis et submissionis exemplo censuram pontificiam non tantum approbavit, sed etiam conscenso in Ecclesia sua metropolitana suggestu prælegit, et auditores admonuit ut eidem obtemperarent, idemque in litteris fecit ad clerum suum datis.

Sed jam de aliis gravioribus impietatibus et erroribus aliqua breviter referre præstat. Quare nihil dico de *Isaaco La Peyrerie*, *Præadamitarum* duce, qui in libro an. 1655 scripto stulte contendit, contra universam fidem Scripturarum, traditionumque, etiam popularium, Adamum non esse universorum hominum, sed tantum judæorum parentem, et ante eum alios extitisse homines a Deo conditos, quos neque Adami prævaricatio perdidit, neque universale diluvium dele-

vit: quod absurdum commentum ab omnibus rejectum est, ipseque postea abjuravit. Extiterunt autem hoc sæculo nonnulli homines qui eò impietatis et insanix devenerunt, ut non tantum religionis fundamenta, sed ipsius etiam Dei naturam et existentiam convellerent. Et primò *Luc. Vanini*, Neapolitanus sacerdos apostata, in cano libidinum demersus, non tantum revelatam sed etiam naturalem religionem, Dei existentiam, atque animæ immortalitatem impugnavit, quapropter an. 1619 jussu senatus Tolosani, tamquam protervus combustus est; et meritò quidem, indignus est enim vita qui Deum vitæ auctorem negat. Nolo autem Bælio respondere, qui hanc Vanini mortem refert, ut inde concludat, etiam atheismo suos martyres non defuisse; hoc enim plane absonum est, ut per se patet. Id vero quod ait, ut suo argumento robur addat, Vaninium honeste vixisse, ex testibus oculatis qui de ejus flagitiosa vita fidem faciunt, corruit; præterquamquod illius scripta omni turpitudine scaudent.

Post hunc eandem impietatem amplexus est *Ben. Spinosa* Judæus Lusitanus, qui atheismum seu potius pantheismum geometricè exponere conatus est, discipulosque habet *Mejerum* et *Lucam*, Medicos, *Jo. Tolandum* et comitem *Brownlainvilliers*. Libris suis id aperte agit, ut hanc rerum universitatem a Deo minime differre, et quæcumque fiunt æterna et immutabili lege naturæ, ex infinito tempore necessariò agentis, contingere convincat. Non esse nisi unicam substantiam, extensam simul et cogitantem, omnia vero quæ existunt et fiunt non esse nisi modificationes ipsius substantiæ, et quidem animæ, quatenus est cogitans, reliqua entia, quatenus extensa est. Hoc vero quam absurdum est nemo non videt, etenim si verum esset jam unusquisque sibi

Deus esset, nec amplius peccare posset, cum hoc systema, ut patet, libertatem humanæ voluntatis, et moralitatem humanarum actionum e medio tollat. Obiit in Hollandia an. 1677.

Nescio autem quo fundamento nonnulli affirmant Spinosam suum systema ex Cartesiana philosophia deduxisse; etenim nihil aliud fecit nisi Cartesii principia sophisticè detorquere ad pantheisticam suam molem construendam. Etsi enim verum sit Cartesium cogitationem et extensionem admittere, tamquam essentialia attributa spiritus et materiæ, tamen ex oppositione horum essentialium attributorum, essentialem etiam differentiam utriusque concludit, Deumque admittit ab hac universitate prorsus distinctum, utpote substantiam infinite perfectam, quæ necessariò limites excludit; mundus vero constat substantiis imperfectis, atque a Deo plene dependentibus. Quæ omnia a systemate Spinosæ toto cælo differunt, imo ex Cartesio ipso a pluribus Spinosæ impugnantur.

His omnibus illi etiam addendi sunt *Deistæ* seu *Naturalistæ*, qui divinam quamcumque revelationem rejicientes, religionem quam dicunt naturalem adstruxerunt. Horum præcipui fuere Herbert baro de Cherburi, et Blount. Hic religionis christianæ originem suspectam reddere sibi proposuit, Apollonium Thianensem cum Christo comparans. Quos deinde alii plures sequuti sunt, qui viam pararunt, ut sequenti sæculo longe major numerus a vera religione deficeret. Absurditatem hujus systematis quisque videt; perinde enim est sola religione naturali contenti esse ac nullam religionem habere, vel tot religiones quot capita admittere. Quanta vero mala tales impietates Ecclesiæ pariter ac societati intulerint, rebelliones, seditioes, ac motus, insequen-

ti sæculo videbimus. Compertum est enim veram pacem, populorumque progressum, religionis incolumitate solidari, et e contra, fide negata, citò interire. Atque hoc inter præcipuos et pessimos protestantismi fructus numerari debet, siquidem filiationem deismi ex protestantismo veluti per gradus, et ex ipsa rei natura, La Mennais demonstrat. (1)

Antequam vero huic capiti finis detur, nonnulla de *Quakeris* dicenda sunt, qui potentio rem hujus sæculi sectam constituerunt, quæ adhuc, magna morum severitate, perdurat. Parens ipsorum fuit Georgius Fox sutor, quo tempore in Anglia omnia bello civili ardebant, quapropter facillime potuit plurimos suæ parti perducere. Ad quod etiam plurimum ipsius dogmata contulerunt, quæ homines ab omni cultu externo et religionis officiis absolvebant, simulque vectigalia et tributa damnabant, sacerdotes rejiciebant, et severiorem moralem doctrinam prædicabant. Nempe voluptates omnes, oblectationes, pompas et luxum in vestitu et suppellectili tamquam res sensualitatem nutriendas, prorsus fugiendas esse, aut si omnes per naturæ legis vitari nequeunt, moderatione esse temperandas: nefas esse receptos vulgi mores imitari; hinc alios salutare aliter quam secunda persona, caput denudare, aliosve honores cuiquam, rege non excepto exhibere, illicitum esse: atque etiam accurate juramenta et bellum esse vitanda. Asserebant præterea omnibus a Deo lumen inditum, quod Christus internus appellatur, quo duce omnes salvari possunt, et juxta quod est agendum; ex quo principio prædicandi et docendi facultatem, quibus placet, tam viris quam fæminis tribuebant. Eorum sacra in

(1) *Essai sur l'indifference en matiere de religion*, cap. 4 y 5=Bergier lib. cit. art. *Deismo*. Balmes. *El protestantismo*. etc. tom. 1. cap. IX.

eo solo consistebant, quod prout quis a lumine interno excitabatur, nudato capite vel ad dicendum surgeret, vel ad orandum in genua procumberet, cæteris idem facientibus; si vero nemini quid in mentem veniebat, totus cœtus, ne verbo quidem audito, discedebat.

Hæc autem doctrina plurimas turbationes in Anglia excitavit, atque ideo in Quakeros, qui fanatico ardore sectam propagare studebant, severe animadversum est. Quamobrem Guillelmus Penn, unus e præcipuis sectatoribus, qui pro debili solutione, quod patri suo natio debebat, unam provinciam in America a rege et senatu obtinuit, ibi secessit, cum Fox et aliis multis; a suo nomine *Pensilvaniam* vocavit, urbemque *Filadelphiam* fundavit, ubi præcipua illorum sedes ab an. 1682 posita est. Adhuc Quakeri in illis regionibus austera vivendi ratione, vestitu, consuetudine, facile ab omnibus distinguuntur, etsi a primæva severitate plurimum defecisse certum sit.

Immoderatis laudibus hanc sectam auctores *Encicloptedice* extollunt, eo sane fine, ut de catholicis detrahant. Quakeros enim cum primævis christianis comparare audent, ut inde inferant ipsos solos, non vero catholicos, puriorem J. C. doctrinam in praxim redigere. Ostendit vero Moshemius, qui certe suspectus videri non potest, illorum antesignanos Fox et Penn in multis reprehendi debere, primosque sectarios fanaticos insanos et turbulentos fuisse, qui magistratus despiciebant, pacemque perturbabant, propter quæ a iudicibus acriter puniri debuerunt, licet Anglia omnes sectas, etiam absurdissimas, toleraret. Imo si civi de Virginie fides habenda sit, talem de Fox et Quakeris ideam formare deberemus, ut nec probi homines a nobis ipsi iudicarentur: quare a christianis priorum sæculorum prorsus differunt.

CAPUT XIII.

De Missionibus catholicis.

Lætam nunc narrationem, etsi breviori calamo, suscipimus, quæ in magnum Ecclesiæ decorem atque laudem non potest non devenire. Ipsa enim hoc sæculo per totum, qui nobis notus est, orbem terrarum, innumeros filios Christo peperit, et per remotissimos populos, qui in tenebris sedebant, evangelicæ lucis coruscantes radios diffudit, atque ita magnam illam defectionem protestantium, quam in Europa passa est, multipliciter in America, Asia et Africa reparavit. Etenim innumeræ pene missiones, ab ipsa perfectæ, uberimos fructus dederunt, quæ inter ejus meliora fata numerandæ sunt. Non est ergo mirum Protestantes, invidia actos, in missiones furere, earumque gloriam suis accusationibus obscurare conari. Quapropter ad illas a conviciis vindicandas aliquid significandum est.

Jam a sæculo præcedenti Stus Franciscus Xaverius Indiam fere totam Christi nolitia et fide ditavit, cujus laboribus religio christiana ita propagata fuit, ut in pluribus urbibus, velut Cochini et Meliapuri sedes episcopales, Goæ vero metropolitica sint erectæ. In Japonia vero tot tamque insignes progressus fecit, ut paucorum annorum spatio numerus christianorum ad sexcenta millia et amplius pervenerit, quod mirandum non est, eo quod Deus ejus apostolicos labores linguarum et miraculorum donis roboraverit.

Semen autem ab eo jactum ita mirabiliter crevit, ut sexaginta post ejus mortem annis 12,000,000 christianorum ibi essent, etsi postea teterrima persecutione durante pene suf-

focatum sit. Reges Bungi, Arimæ et Omuræ aliique plures magnates fidem amplexi sunt, qui ad Greg. XIII an. 1584 Legatos miserunt, qui Pontifici obsequium professi sunt, novosque missionarios postularunt, ipseque Imperator Nobunanga christianis favebat; verum post hujus mortem *Taikosama* a bonzis excitatus missionarios omnes exulare jussit. Ad quod Batavi non parum contulerunt, qui Hispanorum invidi, ipsos accussarunt de consilio imperium ad se, missionariorum ope, transferendi. Quare plures atrocissimis suppliciis interfecti sunt, ex quibus maxima pars Hispani fuerunt. Inter quos viginti sex qui crucibus affixi gloriose obierunt, a sanctissimo PP. Pio IX die Pentecostes an. 1862, convocatis ad id ex omnibus mundi partibus Episcopis 310, magna solemnitate, et Urbis Orbisque lætitia, inter Sanctos numerati sunt. Horum nomina, necnon ritus et cætera ad canonizationem spectantia, festaque insignia Romæ habita, in tom. II Ephemeridis Hispalensis *La Cruz* an. 1862 continentur.

Magis adhuc persecutio sæviit sub *Dai fu-sama*, qui interfecto imperatore, potestatem usurpavit, et adversus christianos severissimas leges tulit, sub pœna mortis aut imperio exire aut ad cultum patrium redire jubens; quare cum ethnici mandarini legem imperatoris contra fideles urgent, multi eorum martyrium pertulerunt. Eandem sortem experti sunt postea sub *Xogunsama*, an. 1616, qui patrem crudelitate vicit, et severiora edicta promulgavit, vi quorum horrenda supplicia sine sexus, ætatis, aut conditionis discrimine, in christianos exercita sunt. Tandem *Toxogunsama* persecutionem ita proseguutus est, ut post ejus mortem 1650 pauci superessent christiani; atque ita vera fides inscrutabili Dei consilio, penitus in Japonia deleta est, et tan-

tum Batavis ibi veniendi facultas est data, ea tamen conditione, ut Crucifixi imaginem conculcare tenerentur. Vix credibile videtur quot suppliciorum genera in illis regionibus christiani pertulerint, et quam heroica fortitudinis et constantiæ exempla dederint, adeo ut merito cum priorum sæculorum martyribus conferri queant. Horum quorundam insignium martyrum acta et processus Nat. Alex. habet, tormentorum vero specimen tum apud Henrion, tum apud Postel et alios videri potest. (1)

Ut hanc eximiam certe laudem increduli Ecclesiæ abripiant, non causa religionis, sed tamquam rebelles, japonenses punitos fuisse asserunt, sed hanc calumniam ipse baro de Harem, licet Batavis addictissimus, abunde rejicit, qui ostendit numquam Japonenses nisi pro legitimo principe adversus usurpatores decertasse. Quod in magnum Batavorum dehonestamentum cædit, qui victorum vindictam excitarunt, tumque etiam maximam Ecclesiæ gloriam affert, quæ tales filios gignit, qui usque ad sanguinem regibus fideles sunt.

Verum de hac clade solatium per alias missiones Ecclesia accepit. Etenim instituta est hoc sæculo an. 1622, a Gregorio XV sacra Congregatio *de Propaganda fide*, quæ missiones ubique terrarum fovet ac dirigeret, sub cujus influxu fidei progressus abunde omnes alios præcedentium temporum superarunt. Hujus merita etiam ipse Moshemius confitetur: Ranke vero hæc ait, «Quis non agnoscit innumera beneficia quæ *Propaganda* philosophiæ, et generali linguarum scientiæ attulit? Verum speciatim animum intendit præci-

(1) Nat. Alex. *Supp.* t. m. II, dissert. II, cap. I. — Henrion *lib. LXXI* et alibi. — Postel, *Hist. Ec.* cap. X, pag. 508 et seq. — Receveur *lib. XLIII* p. 88 et.

«puo suo muneri propagandi fidem, quod quidem felicissimo successu perfecit.» Et quidem hujus collegii alumni in omnibus compertis linguis loquuntur, et ad remotissimos populos se conferunt.

Hæc congregatio, præter alia, tipographiam habet cum characteribus 48 linguarum, magnam Bibliothecam et locupletatum archivum possidet, et a tredecim cardinalibus gubernatur. Initium tanti operis studiis, *Joan. Bapt. Viles, Hispani*, in Aula Romana commorantis debetur, qui omnes opes suas una cum domo quam pulcherrimam habebat, Pontifici ejus causa obtulit. Greg. XV illam amplissimis redditibus et privilegiis instruxit, cui postea Urbanus VIII Seminarium addidit. Præterea Parisiis a Bernardo a Sta Theresia an. 1665 Seminarium missionum exterarum fuit fundatum, præter Lazaristarum Congregationem, jam a pluribus annis laborantem, et denique in sola Europa octoginta fere Seminaria hoc fine instituta numerantur.

Igitur horum opera, maxima incrementa fides habuit. Et in primis missiones in Sinis impense fovit, quas Joannes Cabosius, Hispanus, sæculo præcedenti inchoavit, qui primus sua lingua loqui cum Sinensibus potuit. Mathæus vero Ricci S. J. cum duobus sociis in Sinas venit ab an. 1582, ubi modestia et eruditione, linguæ et morum peritia, ac scientiis mathematicis, quas Sinenses præ cæteris pluris faciunt, eos sibi conciliavit: multique ex illustrioribus fidem susceperunt. Paucis post annis virtutis et eruditionis fama ad imperatorem *Van-Ly* aditum invenit, quem, oblati ei imaginibus Christi et Mariæ (quas Imperator in loco insigni collocari jussit) et horologio, sibi conciliavit, ex quo tempore multo plures ex omnibus ordinibus ad christianismum conversi fuere. Tunc novi missionarii Jesuitæ et Dominicani ve-

nerunt, quorum laboribus, progressu temporis, non obstante mandarinorum et bonzorum invidia, ita religio aucta est, ut sub dimidio sæculi XVII ipsa mater Imp. *Yung-Lye*, primaria ejus uxor, unus e filiis ejus, et 50 feminæ aulicæ abaptismum susceperint. Anno 1645 post Sinam a Tartaris occupatam Imp. *Xum-tschi* christianis plurimum favit, Ad. Schall S. J. præfectum tribunalis matheseos constituit, et in Pekin aliisque urbibus ecclesias ædificare permisit.

Verum inter diversorum Ordinum missionarios, occasione quorundam rituum Sinensium, altercationes oriri cœperunt, de quibus postea loquemur, unde factum est, ut Sinenses suis ritibus addictissimi a suscipienda nostra religione abstinerent. Itaque post mortem Imperatoris an. 1661 tutores ejus filii *Cang-hi* persecutionem moverunt in Religionem christianam, velut erroneam, noxiam, et patriis legibus ac moribus contrariam, et P. Schall cæterosque missionarios relegarunt. Cum vero *Cang-hi* ad majorem ætatem pervenisset, ei Jesuitæ libellum supplicem pro christianis obtulerunt, qui ad supremum rituum tribunal pro more delatus est. Hujus judices responderunt christianismum in imperio tolerari non posse, verum imperii comitia, hac declaratione non obstante, ejus professionem permittere decreverunt. Imperator ipse ad patris sui exemplum Jesuitas magni fecit, et Ferdinando Verbiest, in locum Schall mortui, præsidium collegii mathematici commissit, talemque tolerantiam ostendit, ut vel unus princeps illius consanguineus, et quidam e supremis belliducibus, aliique multi Christo nomen dederint. Paulo post quidam regulus in provincia *Che-kiang* persecutionem excitavit, et religionem prohibuit, sed supplicantibus Jesuitis, imperator, et rituum collegium hanc prohibitionem revocarunt, mandaruntque, ut

in omnibus provinciis templa christianorum, quum nihil omnino mali isti facerent, conservarentur. Præterea omnibus præfectis mandatum est, ut huic decreto morem gererent, illud cæteris mandarinis patefacerent, et si quid a quocumque secus fieret ad aulam referrent. Ex quo tempore religio christiana late diffusa fuit, novis missionariis ex Europa venientibus, atque etiam ex ipsis Sinensibus aliquibus sacerdotibus ordinatis, inter quos Episcopus Basileæ celebris est. Cum quæstiones de ritibus Sinensibus postea ferrentur, persecutio est excitata, et imperator ipse missionarios ejecit: ejus autem filius et successor *Yong-tching* an. 1722 penitus religionem proscripsit. Postquam autem Benedictus XIV horum rituum usum damnavit, taliter persecutio crevit, ut numquam postea extincta sit.

In Tonkino regno etiam missionarii Jesuitæ, duce Alexandro de Rhodes hoc sæculo prædicarunt, (1620) qui genti barbaræ, effrenatisque moribus viventi persuasserunt, eos qui Christum ignorarent, perpetuo esse perituros. Qui tam prosperum laborum suorum succesum habuerunt, ut duodecim post annis plusquam 80,000 christianorum ibi numerarentur. Anno 1664 persecutio contra illos mota est, atque missionarii comprehensi Macaum transducti sunt; tuncque Tongkinensibus christiana religio sub gravibus pœnis interdicta est. Franciscus Heliopolitanus Episcopus eos epistola solatus est, monens ne se tormentis vinci paterentur, posteaque nihil veritus illuc ipse contendit. Quem deinceps, periculis spretis, alii plures sequuti sunt, quorum opera postremis hujus sæculi annis major regni pars Christo addicta fuit, etsi persecutiones maxime furerent, multique martyrio fungerentur. Similiter in Cochinchinam, Bengalam, Siamense imperium, insulas Javam, Molucas, et alibi intro-

ducta est christiana religio, ita ut an 1656 in solo regno Madurano 150.000 fideles essent. In quod regnum speciosa quadam industria Robertus de Nobili, S. J ab an. 1606 fidem detulit, quam antea modico fructu quidam nuntiarunt. Etenim servant inviolabiliter Indi discrimen inter diversas hominum classes, cumque missionarii *Pareas* ad fidem admitterent, factum est, ut classes superiores ipsos et res christianas despicerent. Robertus vero Braminorum veste indutus, illorum opinionibus sese accomodans, omnem cum *Pareis* conversationem fugiens, et indicos ritus observans, et quasi braminus extraneus prodiens, brevi illorum gratiam sibi conciliavit et plus quam septuaginta ex eis ad Christum convertit. De ipsorum ritibus quæstio orta est, de qua postea dicemus. In insulis Philippinis ab Hispanis ab an. 1564 occupatis religio catholica dominabatur, qui etiam in Marianis, dimidio hoc sæculo, missiones cum magno fructu foverunt.

De missionibus Americæ aliqua præcedenti sæculo diximus Sed post illas etiam aliæ plures hac ætate fuerunt felici quidem eventu perfectæ, ex quibus præcipue Paraquariensis celebritate præstat. Nihil etenim in historia legitur, ait Postel, quod hujus operis christiani decorem superet. Jesuitæ, qui in Peruvia et Brasilia feliciter laborabant, in Paraquariam venerunt, et post ingentes conatus illas inmansuetas gentes ad Christum converterunt, deindeque illarum mores mites reddere curarunt, atque insuper illis civilizationis beneficia nota facere, imo præstare; quod taliter assequuti sunt, ut vere auream ætatem in illis populis suscitasse viderentur. Conversi quidem in pagos distributi sunt, quos *Reductiones* vocabant, ubi summa pax, religio, integritas, virtusque regnabant. Hos novos christianos Jesuitæ non solum in sacris sed etiam in civilibus diri-

gebant; eos ad colendas terras, ad exercenda opificia et artes, quibus idonei erant, instituebant, rationem etiam gerentes fructuum, quos Paraquarienses e sua industria et mercaturis percipiebant. Cum autem prava exempla Europeanorum plurimos perverterent, impetrarunt Jesuitæ a Philippo III Hispaniarum rege, ut nulli advenæ aditus ad provinciam concederetur. Inde factum est, ut Paraquariensis missio non solum lætissime floruerit, sed etiam a vitiis omnino caruerit; summa inter eos vigeat concordia, pluresque ad sanctitatis apicem pervenerunt.

Verum Jesuitarum hostes suis calumniis apud Regem Hispaniæ effecerunt, ut iste missionarios omnes e Paraquaria egredi jasserit, sub dimidio sæculi XVIII, ex quo tempore plurimum in illa regione religio decrevit, atque ita impiorum hominum conatus fructum plurimorum annorum brevi destruxerunt. Etenim Indiani a gubernatoribus oppressi in rebellionem proruperunt, cujus seditionis culpam in Jesuitas rejiciendam esse, eorum inimici accusarunt. Qui præterea addiderunt illos non tam salutem animarum quam augmentum opum quæsivisse, et quotannis ex missionibus quinque milliones eruisse, omnia sibi appropriando, nihilque aliud nisi miseram sustentationem indigenis relinquendo, ac demum eos regnum ab Hispanis independens machinatos fuisse. Sed Muratorius (1) in libro de hac missione scripto, omnia contra Jesuitas objecta plene rejecit, atque illa non nisi mendacia et calumnias esse demonstravit: quod etiam alii plures, etiam increduli, veritatis lumine perciti, fassi sunt. Quare non est cur de hoc longam disputationem instituere debeamus.

(1) *Il cristianesimo felice nelle missioni del Paraguay*. Venetiis 1745.

Nulla sane fuit in hoc sæculo terræ pars, in quam missionarii, quibuscumque spretis periculis ac laboribus, non se conferrent. Et quidem præter memoratas regiones, in Americam septentrionalem, Floridam et Canadam penetrarunt, veramque fidem in easdem intulerunt. In Africa quoque Evangelium nuntiarunt, ubi in Congo et Angola ecclesias condiderunt, deinde in promontorio Viridi, Senegal, littore Zanguebar, insulisque finitimis nonaginta fere millia hominum ad Christum converterunt. Denique, ut uno verbo cum Psalmista dicatur, *in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum*. De quo postea iterum agemus.

Interim quæ hucusque diximus luculenter ostendunt, Ecclesiam catholicam a Deo ipso missionem accepisse ad prædicandum Evangelium omni creaturæ, cujus proinde labores fructu omnigeno et divina benedictione donati sunt.

Non solum nullum regnum vel provincia, sed nec regio nec civitas nec vicus est in toto terrarum orbe, qui ad Christi fidem aliter venerit quam per Ecclesiæ catholicæ operarios. Etenim ipsi soli dictum est, *Euntes docete omnes gentes*, minime vero Protestantismo, aut cuilibet sectæ ab unitatis capite separatae, quibus nec vera fides esse potest. Atque hinc quovis sæculo factum est, ut, dum Protestanticæ missiones, subsidiis externis quamplurimis pollentes, misera sterilitate laboravere, catholici missionarii absque ullo præsidio, immo inter ingentia et continua pericula felicissimum exitum habuerint. Proinde ipsæ, ait Perrone, cum videant irritos ac inanes esse suos omnes conatus et infelicem exitum suarum missionum, invidia quodammodo tabescunt, et illud crimini vertunt Ecclesiæ catholicæ, quod ipsæ attingere licet maxime velint, omnino non possunt.

N. A. Penafé

Nullam sane aliam causam agnoscunt innumeræ accusationes et calumniæ adversus missiones prolatæ. Et illud imprimis de quo Moshemius missionarios carpit, illos scilicet mollem vivendi rationem habuisse, voluisseque tantum mercaturis ditescere, atque non tam propagandis christianis sacris, quam temporalibus disciplinis, operam dedisse, plane absonum est. Cui protestantes ipsi Milne, Malcolm, Pauer respondere possunt, qui missionarios catholicos amplissimis laudibus extollunt, velut *homines sanctos, sacrificii plenos, qui a nemine superari possent, vitæ integritate martyrioque conspicuos* «*vocatione supernaturali procul dubio excitatos*» «*charitate insignes, pietate claros, omnique genere virtutum ornatos*. Qui præterea mortem, supplicia, labores, pericula, et generatim talia subire debuerunt, ut nullatenus pro quacumque re temporali tolerari possent. Constat etiam missionarios nullum aliud præmium laborum suorum accepisse, nisi quod in cælis dat Deus iis, qui Christum coram hominibus absque timore constantur.

Accusatio vero de studio Rom Pontificum suam temporalem potestatem missionibus amplificandi, aperte ridicula est. Nullas enim alias copias, aut arma missionarii deferebant nisi Christi Crucifixi imaginem, nihilque aliud prædicabant nisi Christum, et hunc crucifixum. Quod si aliquando bellis aut seditionibus fuerunt implicati, hoc minime ipsis crimini vertendum est, sed rapacitati, crudelitati, aut vitii aliorum Europæorum, qui hac prava agendi ratione, indigenarum odium in se concitabant. Atque hoc quidem in majorem missionum laudem vertitur, quæ, non obstante illorum populorum ab Europæis aversione, uberrimos fructus consequutæ sunt. Quod vero additur de rebellionibus a missionariis promotis nec specie tenus verisimile est, cum

e contrario constet, populos post suam conversionem, pacificos omnino mores in posterum coluisse.

Denique aliquid dicendum est de ritibus Sinensibus et Malabaricis, quorum causa missionarii præsertim Jesuitæ accussantur, pessime religionem christianam interpretatos fuisse, et suis contentionibus veræ fidei progressus cohibuisse. Sed hæc controversia non facile negotium afferebat, siquidem ad ejus solutionem plurimis annis a viris omnium eruditione præclaris laboratum est; ac proinde mirum non est, quod missionarii ab initio in diversas sententias abiierint. Quare vestigiis insistentes H. Guil. Wouters, sicut interdum facimus, illam controversiam historica ratione exponemus, quæ in missionibus celebris est, ex cujus narratione apparebit, quodnam fundamentum habeat hæc, quam Moshemius *maximam accusationem* appellat.

Si a controversia hac removeantur, quæ ad Jesuitas potius ipsos, quam ad rem de qua agitur, pertinent, binis quæstionibus tota continetur, scilicet qua voce Sinensium idiomate verus Christianorum Deus sit exprimendus, et num cultus Confucio et majoribus defunctis deferri solitus permitti possit. Etenim Sinenses in propriis ædibus tabulas in honorem majorum defunctorum appendebant cum hac inscriptione, *Thronus animæ sanctissimi N.* Coram his quamdam oblationem, *Ci* dictam, apponebant e fructibus, floribus, et vino, pluries prosternebantur, atque sciphum sanguine et vino plenum in terra fundebant. Litterati eisdem honores Confucio præstabant. Ne Sinenses a christiana religione suscipienda alienarentur, his ritibus prohibitis, visum est Jesuitis illos tolerare, tamquam mere politicos etciviles, sed J. B. de Morales dominicanus Hisp. alique missionarii illos ab. an. 1630 religiosos, ac proinde permitti non posse, ju-

dicarunt. Præterea Sinenses ad designandum Deum voces *Tien* et *Chang-ti* (id est, cælum) adhibebant, quas Jesuitæ tolerabant, tamquam Dominum significantes, alii vero reprobabant, quasi ipsum cælum materiale significarent.

Morales in Europam reversus Sac. Congregationi de *Propaganda fide* libellum contra hos ritus obtulit, tamquam superstitiosos et idololatricos, qui proinde ab Innocentio X an. 1645 interdicti fuere. Cum hæc damnatio in Sinis ab ipso Morales reduce vulgata fuisset, Jesuitæ existimantes hos ritus longe aliter quam revera essent, Pontifici fuisse expositos, Romam legatum misserunt cum libello, in quo e classicis Sinensium libris et missionariorum testimoniis expositionem a Morales factam invicte confutabant. Quare post multas disceptationes Alexander VII declaravit ritus illos permitti posse, civiles nempe, sed vitandos superstitiosos. Verum an. 1693 iterum controversia acriter recrudit, cum Carolus Maigrot Vicarius Apostolicus contra hos ritus mandatum dedit, quod mandatum Romam cum litteris ad Pontificem missit. Sed Jesuitæ etiam libellum supplicem obtulerunt, in quo contabatur numquam se novellis christianis permississe ritus cum circumstantiis a Maigrot expositis. Misserunt etiam testimonium ab ipso Imperatore et a millibus Sinensium confirmatum, quo constabat hos ritus «*mere civiles esse, quibus pax publicâ imperii foleitur,*» Confucio cultum exhiberi non ad petenda bona, sed dumtaxat propter præclara merita, cœremonias erga majores fieri ad significandum amorem et filialem observantiam, non vero ad postulandum aliquod auxilium, quod etiam de tabulis dicendum; denique Deum tum *Tien* (cælum) tum *Chang-ti* (cæl dominum) vocari; non secus ac Imperator *summus dominus* et *imperialis aula* vocatur. Præterea quatuor Episcopi consi

derantes in quantum discrimen Religio christiana in Sinis vocaretur, his ritibus proscriptis, legatos etiam Romam miserunt, idem scripto declarantes.

Itaque hujus controversiæ exitum avide Europa universa expectabat. Jesuitarum hostes hanc occasionem eos deprimendi arripuerunt, præcipue Jansenistæ, qui id maxime efficere conabantur, ut irritato Alexandri VII de ritibus Sincensibus decreto, alterum etiam de Jansenii doctrina antiquaretur. Clemens XI an. 1704 T. de Tournonio Visitatorem apostolicum pro illis regionibus nominavit, qui in Malabaribus aliquo tempore moratus est; et interim post multas deliberationes S. Inquisitionis officium secundum mandatum Mairrot, hanc sententiam definitivam dedit: videlicet voces *Tien* et *Chang-ti* ad verum Deum designandum non esse adhibendas, sed vocem *Tien-chu* (cæli dominum); tabulas *King-Tien* (cælum colito) in sepulchris non esse appendendas, neque licere christianis solemnibus oblationibus interesse, quibus in equinoctio Confucius et defuncti honorabantur, posse tamen erga defunctos peragere ea, quæ superstitiosa non essent, de judicio Episcopi. Imperator *Cang-hi* Tournonium legatum honorifice excepit, at ubi eum legibus imperii contrarium novit, eundem abiecit, atque etiam omnes imperio exire jussit, qui patriis ritibus adversarentur. Paulo post Tournonius sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, Sedi apostolicæ reservatæ, omnibus præcepit, ut de prædictis cæremoniis interrogati, responderent eas non esse licitas, utpote Pontificio decreto prohibitas; quare multi missionarii secundum prædictam ab Imperatore legem imperio exire debuerunt. Episcopi vero et Vicarii a Legati decreto Romam appellarunt, sed Clemens XI Tournonii decretum confirmavit.

Cum varii et contradictorii rumores de hoc Clementis XI decreto in Sinis vulgarentur, Pontifex an. 1715 constitutionem edidit *Ex illa die*, qua omnibus cujuscumque classis et conditionis præcepit, ut responsa data an. 1704 servarent, atque insuper juramenti formulam omnibus missionariis præscripsit, sub pœnis gravissimis, qua hanc constitutionem ejusque præscripta exacte observaturos promitterent. Itaque persecutio in Sinis adversus christianos multum crevit. Pervenit autem Pekinum an. 1721 Ambrosius *Mezzabarba*, Patriarcha Alex. et Vicarius Apostolicus designatus, cui Pontifex legationem apud Imperatorem commissit, ut Bullæ promulgationi consentiret. Negavit Imperator dicens optimum fore ad lites has finiendas, si prohiberentur missionarii in Sinis prædicare. Igitur reditum *Mezzabarba* paravit, sed interim litteram pastorem dedit, quæ varias restrictiones bullæ *Ex illa die* continebat, et quasdam cæremonias, de quibus disputabatur, christianis Sinensibus permittebat. Tunc christianorum protector, *Chang-hi* mortuus est, cui ejus filius *Yong-tching* successit, qui vix imperium obtinuit leges patris sui christianis favorabiles revocavit, et gubernatoribus præceptum dedit Ecclesias diruendi, quare christiani multifariam vexati sunt. In hoc rerum statu plures missionarii concessionibus *Mezzabarbae* usi sunt, alii vero illas improbarunt, utpote Constitutioni Clementis XI contrarias; et contentiones auctæ sunt. De his certior factus Clemens Pp. XII an. 1735 sibi reservavit facultatem Sinensibus declarandi Sedis apostolicæ mentem, et tandem an. 1742 Benedictus XIV, data bulla *Ex quo singulari*, post expositam totius controversiæ originem et progressionem, tum ritus Sinenses, tum mitigationes a *Mezzabarba* concessas reproboavit, et ad excludendas tergiversationes et subterfugia om-

nibus missionariis præscripsit jurisjurandi formulam, de hæc sua constitutione intègre et inviolabiliter observanda. Sic tandem post hæc Pontificiam declarationem lis terminavit. (1)

Quod de ritibus Sinensibus dictum est, fere simili ratione de Malabaricis evenit. Haud pauci Malabarorum in Christum crediderunt, sed magna pars eorum ritus quosdam superstitiones retinuerunt, unde magnæ ortæ sunt contentiones. Scilicet, in administratione Baptismi a saliva et insufflatione abhorrebant, nec illud infantibus ministrabant, morem habebant, ut pueri septem annorum matrimonia contraherent; nuptias variis superstitionibus celebrabant, ramis, cibis, vasis ad auspicia capienda; mulieresque nuptæ in signum matrimonii deferebant tesseram auream seu *Taly* ex funiculo 108 filorum pendentem, quæ præ se ferebat imaginem *Pyllajaris* idoli nuptiis præpositi. Demum *Parcas* ita despiciebant, ut nec spiritualia auxilia eis in domibus præstari vellent; aliaque ejusmodi

Hos vero ritus in edicto Pudicherii lato supra memoratus Tournonius in primis damnavit, totam que rem Pontifici exposuit, qui decretum ejus confirmavit, *donec aliter a Sede Apostolica provisum fuerit*. Hæc vero clausula causa fuit falsi rumoris qui per Indiam percrebuit, Clementem scilicet Tournonii decretum revocasse, et nonnullas caeremonias approbasse, quas ille proscripsit, cui rumori cursum intercepturus Pontifex authenticum exemplum decreti sui cum litteris brevibus ad episcopos illos missit, ut nullo modo

(1) Wouters, tom. II, epoch XII n. 47 et 56. — Gmeineri Xaverii, *Hist. Eccl.*, epoch. IV memb. I cap. 1. — Qui plura cupit legat Nat. Alex. supp. tom. II disert. IV cum appendice monumentorum hæc controversiam respicientium,

Pontificis mens de Tournonii decreto in dubium vocari posset. Cum autem plures reclamarent novum iudicium postulantes, Clemens XI rem totam a capite repetendam putavit, et Prospero Lambertini commissit, ut controversiam examinaret, sed paulo post Papa mortuus est. Innocentius XIII ejus successor etiam antequam res esset perfecta obiit, sed Benedictus XIII finem controversiæ constituit, litteris datis, quibus Tournonii decretum confirmavit et observandum præcepit. Sed hoc mortuo rituum defensores ad Clementem XII confugerunt, nihil sibi legitime de litteris Benedicti nuntiatum dicentes. Itaque orabant, ut congregationi S. Officii mandaret, ut in causam inquireret, statueretque quid factu esset opportunum. Annuit Pontifex, ac congregatio majorem partem decreti Tournonii servandam, nonnulla vero explicanda censuit, cujus sententia a Pontifice confirmata fuit, an. 1754. Cum vero postea audivisset Clemens, quod quidam contra facere præsumerent, rursus an. 1759 ad episcopos et missionarios litteras misit, utque jurejurando omnes se obtemperaturos pollicerentur sub gravibus pœnis præcepit; et reipsa omnes huic decreto obtemperarunt. Demum Prosp. Lambertinus, mortuo Clemente, Pontifex sub nomine Benedicti XIV renuntiatus, quasdam dubitationes resolvit, atque rem totam terminavit.

Hæ controversiæ, ut patet, maturo examine dirimi debuerunt, ne forte, ritibus damnatis, si mere civiles erant, missionum fructus impediretur, vel contra, si religiosi judicabantur, illis toleratis, evangelii puritatem idolatriæ superstitiones sædarent. Injuriâ proinde missionarii accusantur, pessime religionem christianam interpretatos fuisse, cum etiam inter ipsos Apostolos ab initio, occasione legalium, disceptationes ortæ fuerint.

CAPUT XIV.

De Romanis Pontificibus sæc. XVII.

Superius significavimus Ecclesiæ suæ Dominum, in hoc sæculo, egregios undequaque Pontifices præposuisse, qui illam sapientissime gubernarunt; nunc vero illam assertionem comprobandi occasio est. Atque simul eorum nomina ab illis nævis defendemus, quibus Moshemius aliique plures ea obscurare conati sunt: etenim hujus sæculi Pontifices maxima virtutis laude præstare, perspicua res est. Quamobrem instituti nostri rationem non implemus, nisi de eis aliqua notitia traderetur, sed tamen brevitati consulentes, quamvis de aliquibus peculiaris deberet tractatio suscipi, ea tantum perstringemus, quæ nostro scopo sufficientia sunt.

Itaque mortuo Clementi VIII Alex. Octav. Medicis successit, qui *Leo XI* voluit appellari, sed tantum viginti sex diebus sedit, magno bonorum dolore, qui ab ejus virtutibus plurimum sperabant. Cujus elogium Baronius his verbis absolvit: *In triplici certamine triplici victoria gloriosus, eluso mundo, confuso Satana, sibi dominans, migravit in cælum.* Post hunc, magna Cardinalium tranquillitate, electus fuit die 16 Maji an. 1605 Camillus Borghesius, Cardin. qui *Pauli V* nomen assumpsit. Quem Cardin. Perronius *virum purum, irreprehensibilem, insignis exempli, libertatis et auctoritatis apostolicæ custodem, et rerum usu tantæ dignitati congruente præditum,* appellat. Spondanus vero *magnum rerum usum, divini honoris et ecclesiasticæ libertatis zelum, placidam in om-*

nes beneficentiam, moresque incorruptissimos, in eo agnoscit. Pariter Biographia Ecclesiastica Paulum V magnificentum Pontificem, magnificentum Mæcenatem sæpius dicit, ac demum comes de Beaufort gloriam Ecclesiæ catholicæ illum vocat.

Plura quidem pro religione amplificanda fecit hic Pontifex, novos missionarios ad Congos, Persas, Indos et alios populos mittens, postquam harum nationum legatos honorificentissime excepit; nullusque alius majorem numerum Congregationum et Ordinum religiosorum approbavit. Fideles in Britania vexatos, juramenti causa a Jacobo rege præscripti, Pontifex solatus est, et hæresis progressum ubique cohibuit. Controversijs *de auxiliis* finem constituit, atque sacrarum litterarum studia maxime promovit. Plura etiam Paulus V ad ornatum Urbis, ad rectam politici status ecclesiastici regiminis institutionem, ad concilianda populo cui imperabat commoda sapientissime peregit. Vaticanam bibliothecam locupletavit et picturis exornavit, Vaticanum palatium multis in locis instauravit, perlicu et hortis adjunctis, viasque aperuit et dilatavit, et aquæductus extruxit, simulque accurate providit, ne annonæ copia in urbe deesset. Extra Romam vero propugnacula munivit, portus aperuit et purgavit, atque omni ratione subditorum bonum intendit. Sic omnium æstimationem et amorem sibi conciliavit, atque post feliciter gestum Pontificatum annis quindecim morbo correptus an. 1621 obiit.

Verum si Moshemio fides habenda esset, aliam omnino diversam sententiam de Paulo V amplecti deberemus, quasi scilicet vehementis animi viro, superbo et majestatis suæ impotentissimo sæpe vindici. Hæc vero Moshemius criminatur, ut Pauli V agendi rationem in dissidio cum republica Venetorum reprehendat: quamobrem ad illum refellendum

hujus dissidii certam notitiam afferre opportunum est. Senatus videlicet reipublicæ duo decreta ediderat, quibus prohibebatur novas ecclesias extruere, aut bona immobilia clero vendi vel donari. Præterea duos clericos criminum reos, nulla habita eorum status ratione, in vincula conjici jusserrat. Igitur Paulus V de his decretis et actis quasi ecclesiasticæ libertati et immunitati contrariis conquestus est, utque illa revocarentur et clerici sacerdotum judicio redderentur postulavit. Quum vero Senatus per Legatum suum decreta illa defenderet, Pontifex monitorias litteras ad rempublicam dedit, quibus decreta illa irrita declaravit, et sub excommunicationis pœna revocari jussit. Senatus in sententia sua perstitit, quare Paulus consistorium Cardinalium convocavit, qui omnes uno Venetiano excepto unanimiter conveniunt, in rempublicam censuris procedendum esse. Tunc Pontifex an. 1606 post iteratam admonitionem sententiam contra Venetos scriptam fulminavit, qua Dux et Senatus cum suis asseclis excommunicabantur, et si porro resisterent tota respublica interdicto subjiciebatur. Senatus minime flexus omnibus sui territorii Episcopis decretum edidit, quo excommunicationem immeritam declaravit, et sub capitis pœna vetuit, ne quis clericorum interdictum observaret; qua de causa Ecclesiastici viri multa pertulerunt, inter quos Jesuitæ, Theatini et Capuccini e ditone Venetiana discesserunt. Protestantes vero has dissensiones fovebant, futurum sperantes ut, in apertum schisma respublica Venetorum prumperet. Igitur Pontifex arma parabat, ab Hispanis etiam adjutus, sed Henricus IV Galliæ rex inter ipsum et Senatum intercessit. Senatus itaque omnia sua decreta revocavit, excepto illo de Jesuitarum expulsionem, et Paulus censuras absque effectu reliquit, sicque hæc difficillima lis composita est.

Paulus V autem licet animo magnus et flecti nescius, suæ tamen prudentiæ, ad schisma et bellum vitandum, obsequi maluit, etsi canones a Venetis violatos maxime doleret, contra regulas et praxim in omnibus catholicis nationibus tunc temporis servatas. Ex quibus patet quid Moshemio respondere debeamus.

Gregorius XV, Alexand. Ludovisius vocatus, Pauli successor, an. 1621 Pontificatum exorsus est a Jubilæo universali, quod ad divinum auxilium pro salutari Ecclesiæ catholicæ regimine implorandum indixit. Si quis, inquit Gravesson, multitudinem, magnitudinemque rerum a Gregorio XV gestarum consideret, eas a Pontifice non per spatium duorum annorum cum dimidio, quibus ipse sedit, sed vix per totidem lustra peragi potuisse sibi persuadeat. Nescias vero, addit Natalis continuator, an in his, aggrediendo promptior, an proseguendo constantior, an in perficiendo felicior fuerit. Sub initio Pontificatus diploma dedit jam a multis optatum de electione Romani Pontificis per secreta suffragia, atque insuper Congregationem *de Propaganda fide* instituit, de qua superius diximus, quod quidem opus ad hunc Pontificatum ornandum per se sufficit: et reformationem religionum Ordinum in Gallia perfecit.

Gravissimas etiam inter Principes obortas contentiones Gregorius XV sapientissime composuit, inter quæ Vallis-Tellina celebris est. In hac valle in Italiæ et Germaniæ confinibus sita Calvinistæ dominabant et catholicos in eo degentes opprimebant, quare isti facta conspiratione an. 1621 omnes Calvinistas occiderunt, atque favore et auxilio Ducis *Feriæ* Gubernatoris Mediolanensis universam vallem occuparunt, eamque dominio regis Hispaniæ vindicarunt. Id ægre tulit Lud. XIII Galliæ rex, ægerrime vero Veneti et Sa-

baudiæ Dux, quorum mens erat atque consilium ut ea vallis libera permaneret. Ludovicus ergo Legationem ad Philippum III Hispaniæ regem misit, ut Vallem-Tellinam restitueret Rhælis seu Grissonibus, ejus legitimis possessoribus. Pro-misit Rex Hispaniæ, sed tamen eam sibi conservare pro vi-ribus adnitebatur, cumque jam controversia in acre bellum erumpere immineret, intercedente Greg. XV ad religionem catholicam in hac valle conservandam, memorati principes ita res composuerunt, ut illius vallis arces et propugnacula Summo Pontifici in depositum traderentur, donec jus omne principum plane discussum ac eliquatum esset. Quo Ponti-fex impendens bellum avertit, et magno malo impediendo opportune consulit.

Præterea Galliæ et Hispaniæ Reges excitavit, ut alter hæ-reticorum reliquias prorsus everteret, alter ut Batavos de-nuò bello aggrediretur, quod utrumque magno regum ipso-rum bono contigit. Ferdinandum Imp. II contra rebelles in Germania juvit, auctorque fuit ut catholicorum Principum fædus stabiliretur, atque Maximiliano Baviariæ duci septem-viratum Augustalem conferendum enixe curavit. A quo proinde dono accepit Bibliothecam Palatinam, pluribus li-bris et manuscriptis locupletissimam, e monasteriis post *re-formationem* surreptis, quæ a Leone Allatio Romam deducta Vaticanæ addita fuit. Segismundo regi Poloniæ adversus Tur-cas pecunia et milite præsto fuit, et in ipsa Britania multa tentavit, ut eam nationem ad pristinam veræ religionis nor-mam revocaret. Nec tamen his curis ab Urbana administra-tione quidquam remisit, ut tunc maxime patuit cum Romam summa caritate annonæ, morborumque gravitate laborantem, magna frumenti copia aliunde comportati recreavit, quod viliori quam emptum fuerat pretio distribui jussit. Alia etiam

plura egregia perfecit, quibus gloriosum Pontificatum consumnavit, an. 1625.

Post hujus obitum *Urbanus VIII* Ecclesiam rexit, antea *Maphæus Barberinus* appellatus. In hoc Pontifice vel ipso *Moshemius* optimas dotes agnoscit, et tantum nimiam cum protestantibus intolerantiam ei objicit. Et quidem, inquit *Graveson*, ex triplici potissimum capite *Urbanus VIII* jure optimo laudari debet. Primò ex pietate, per quam summus ille Pontifex omnibus prodesse voluit; secundò ex eruditione singulari qua exornatus, præclaram universæ Ecclesiæ navavit operam; postremò ex laboribus et continuis occupationibus, in quibus eluxit tum ejus pietas, tum doctrina, tum in procurandis subditorum commodis jugis et indefessa sollicitudo. Duo præcipue negotia feliciter perfecta hujus Pontificatum commendant; vaferrimæ jansenianæ hæresis damnatio, ut superius dictum est, et etiam quod prudenti intercessione sedaverit imminens bellum inter Hispaniam, Galliam et Austriam, quod totius catholici orbis commotionem minitabatur. Nam mortuo *Gregorio XV* Galli de *Valle-Tellina* iterum disceptarunt, atque immisso exercitu, Pontificios milites ab ea ejecerunt, Hispani vero et Austriaci montium angustias occuparunt, jamjamque in manus deventuri erant, cum Pontifex ut ad pacem componendam incumberet *Franciscum Barberinum*, Card. suum a latere Legatum declaravit; utque res ex voto succederent solemnes supplicationes adhibendas censuit. Igitur an. 1627 Cardinalibus narravit negotium hujusmodi feliciter fuisse compositum, redditaque *Torquato de Comitibus Ecclesiasticarum* copiarum ductori propugnacula, quæ ille mox regum Galliæ et Hispaniæ ministris solo æquanda reliquit; et inter alia hæc protulit verba: *Demum quod nostris erat in votis, ex unanimi*

Regum voluntate pax est firmata; omnem movimus lapidem, ne quid detrimenti catholica religio pateretur: testes sunt ipsi Reges et ipse novit Deus, cujus honorem et gloriam præ oculis semper habuimus. Sub hoc Papa Status Pontificii maximam integritatem acceperunt, post ducatum Urbinum Sedi Apostolicæ restitutum. Hic Pontifex Cardinales titulo Eminentia auxit. Varios dies festos abolevit, tum ut pauperum inopiæ, tum ut populorum, per eos dies vitis potius quam piis exercitiis vacantium, licentiæ occurreret. Reliqua vero præclara quæ gessit, innumera pene inscriptiones, in ipsius honorem in sculptæ, perspicue testantur.

Urbanum VIII plerique accusant, quod plus æquo de ordinandis atque ditandis suis cognatis curasset. Sed vero, quamvis ædes amplissimas nepotibus suis extruxerit, reditusque cum purpura contulerit, in hoc tamen vel ab ipsi Rom. Pontificum ossoribus laudatus est, quod vita functo Francisco Duce Urbini, dominium illud non suis, sed ditio- ni Ecclesiasticæ addiderit, quod quidem commendatione dignum est. Qui post longum 21 annorum Pontificatum an. 1644 ex hac vita decessit.

Tunc *Innoentius X*, antea Card. Jo. Bapt. Pamphilius ad Petri Cathedram ascendit. Is pietate, defendendæ et propagandæ religionis ardore, justitia, prudentia, liberalitate aliisque virtutibus claruit. A primis Pontificatus diebus secum animo reputans se esse Vicarium Dei, in Dei honorem cultumque totus incubuit. In Turcas catholici nominis hostes, in bello Cretico, quod per annos 25 perduravit, Venetis et equitibus Melitensibus triremes et pecunias subministravit. Pacem Wesphalicam, ut vidimus, quæ sacra Ecclesiæ jura kedebat et religioni catholicæ perniciosa habebatur, Pontifex tamquam Sedi Apostolicæ injuriosam damnavit. Hisce ad-

denda sunt quæ ad catholicorum sustentandas vires in Hibernia contra hæreticos Anglos perfecit, ad quos Archiep. Firmanum legavit, ut illorum inopiam sauro et consiliis sublevaret. Præterea Jansenianas turbas sedare cupiens quinque famosas Jansenii propositiones censuris notavit.

Magna etiam animi fortitudine, justitiæ et rectitudinis amore Innocentius X præstavit. Quod maxime enituit cum audita nece iniquissima Episcopi Castrensis, a marchione Gaufrido ordinata, cives anathemate percussit, et conscripto citissime exercitu, arctissima obsidione Castrum cinxit, expugnavit, soloque æquari a fundamentis jussit. Necnon etiam in Barberinos, Cardinales Urbani VIII nepotes, qui favore ei præstito in electione plurimum abutebantur, acriter animadvertit. Qui in Galliam fugerunt, procesum adversus eos institutum timentes, et tunc eorum munera et dignitates Pontifex aliis contulit, et bona ab eis male parta occupavit. Quæ quidem bona ad onerosum tributum super frumenti molitione sublevandum, ab iisdem pontificatu præcedenti impositum, destinata sunt. Præterea adversus eosdem Bullam promulgavit de Cardinalium residentia sub gravibus penis, sed tamen postea illos in suam gratiam recepit. Hæc vero Inn. X agendi ratio Romanis multum probata fuit, qui probe illos homines cognoscebant. Atque hoc, quidquid hostes clament, hujus Pontificis virtutem commendat, qui in causis habendis, nulla habita divitum aut principum virorum ratione, integerrimo cursu voluit ut justitia procederet. Omnes autem sciunt, quænam Moshemio, cum de Romanis Pontificibus loquitur, fides habenda sit, ac proinde ab ipso Innocentium X atris coloribus fuisse depictum, mirum non est. Cæterum vel ipsi protestantes scriptores cum

Rankio fatentur, hunc Pontificem non mediocribus dotibus fuisse præditum. Mitto dicere quæ ipse Romæ reliquit suæ beneficentiæ magnificentiæque documenta, necnon Jubilæum decimum tertium ab ipso celebratum, aliaque plura, donec an. 1655 mortuus est.

Ejus successor *Alexander VII* usque ad an. 1667 Ecclesiam rexit, Fabius Chisius antea dictus. Cujus elogium, dotes, optimosque mores Natal. Alex. continuator fuse narrat. Maximam tantæ dignitatis recte administrandæ spem ab initio omnibus fecit summus hic Pontifex, qui adhuc Cardinalis, propter res præclare gestas principibus et populis gratissimus erat. Sub ejus Pontificatu maxime notatu digna *Christinæ Sueciæ reginæ* ad catholicismum conversio, ejurata lutherana hæresi, locum habuit, quæ Romam veniens a Pontifice honorificentissime excepta est. Proscripsit *Alexander VII* effugia et cavillationes jansenistarum contra Decessorum suorum constitutiones, atque nonnullas propositiones mollioris ethices, et quorundam casuistarum opiniones damnavit. Nihil omisit quod ad officii sui munus pertinere arbitrabatur; principes christianos ad ineundum sædus hortatus est, ut Turcas conjunctis viribus coercerent, ad quorum impetus repellendos Venetis et Hungaris auxilium dedit. Auxilia quoque destinavit regi *Poloniæ*, Succorum armis pene oppresso; et *Carolo Emmanueli Sabaudiaë* duci, ad reprimendos in *Alpinis vallibus Waldensium* conatus.

Exorta vero est an. 1662 inter *Alexandrum VII* et *Ludov. XIV* Galliaë regem gravissima contentio quæ Pontifici magnas molestias attulit. Rex Ambasciatorem suum apud Pontificem destinavit *Ducem Crequium* superbum hominem, eo sane fine, ut eum deterreret, et molestiis afficeret: audive-

rat enim Ludovicus, de se suaque Regni administratione, Papam parum honorifice fuisse loquutum. Itaque Dux Crequius erga Pontificis cognatos se insolenter gerebat; militesque Galli et horum duces, qui cum Legato erant, pontificios milites natione Corsos, diversis modis vexabant et impetebant, tandemque an. 1662 unum ex-eis occiderunt. Corsi inde irati palatium Ducis Crequi obsederunt, Gallos adorti sunt, horumque plures in pugna vita privarunt, et fenestris Palatii perfractis, ipsum Crequi injuriis affecerunt. Legatus graviter irritatus Romam illico deseruit, et Regem jam iratum magis incendit, qui nuntium Pontificium per milites Gallia eduxit, et a Pontifice gravissimam satisfactionem postulavit. Interea Avenionera et comitatum Venesinum militari manu occupavit et adversus Romam ipsam copias misit. Alexander VII qui potiori quam Ludovicus XIV jure satisfactionem exigere poterat, per triennium restitit iniquis conditionibus a Rege positis, sed postea molestiis contractus et viribus destitutus, etsi magno dolore, inflexibili regis voluntati satisfacere coactus fuit. Quod tali mœrore Pontificem affecit, ut ob id ejus dies fuisse breviores affirmari possit. Obiit an. 1667.

Illo mortuo, communi Cardinalium consensione electus fuit Julius Rospigliosi, qui *Clemens IX* voluit appellari. Tot inter curas, quibus in suo Pontificatu Clemens IX implicitus fuit, in hanc unam præsertim incubuit, ut revocatis ad pacem Catholicorum principum animis, Turcarum potentiam omnino profligaret. Venetis arma et pecunias dedit, et principes tandem addixit, ut periclitanti Candie suppetias ferrent. Verum etsi illi cum Pontifice nihil intentatum reliquerant ad prædictam insulam liberandam, nihilominus magno omnium mœrore an 1669, a Turcis expugnata est.

Ubi autem Clemens audivit, insulam a Turcis captam, maximo angore oppressus fuit, et jam ægritudine decumbens, dolori succubuit, duobus mensibus elapsis.

Quid in causa Jansenistarum egerit jam diximus pace Ecclesiæ Gallicanæ reddita. Apparet autem ex totius facti germana relatione Clementem IX a Decessorum suorum agendi ratione non recessisse, ac proinde perperam Jansenianos fuisse gloriatos, quasi nempe hic Pontifex distinctionem inter *jus et factum* approbasset. Etenim neminem latent Jansenitarum subterfugia et cavillationes quibus Pontificem deceperunt; existimavit autem Clemens IX illos Episcopos propositæ ab Alex. VII formulæ sincere subscripsisse, quamobrem gratulatorias litteras ad eosdem misit. Cujus rei testimonium, ut alia plura præteream, ex ipsis Clementis litteris habemus, quas ipse scripsit tum Episcopis qui de pace conficienda egerunt, tum iis qui causæ Jansenistarum quasi signiferi fuerunt. In quorum primis hæc habet: *quod nobis prius ample significatum, ac deinde iteratis ac gravibus documentis confirmatum fuit, de perfecta atque integra obedientia nobis et Apostolicæ Sedi præstita per Episcopos Andegavensem, Bellovacensem, Apamiensem, et Alethensem, subscriptione Formularii sincero animo, et juxta præscriptum Litterarum Apostolicarum ab eis facta: utque charitatis Apostolicæ fervore succensi potius in obedientes clementia, quam justitia in contumaces uti gaudemus, volumus iis paternæ benevolentie nostræ argumenta præbere &c.* In Epistola vero ad ipsos data gratulatur Pontifex, illos formulario sincere subscripsisse, et subscribi fecisse, *nam, inquit, Nos dictorum prædecessorum nostrorum Constitutionibus firmissime inherentes, nullam circa illud exceptionem aut restrictionem admissuri umquam fuissimus.* Quibus addi etiam possunt gratulatoriæ litteræ a Cæsa-

re de Estrees, Episcopo Laudunensi, Pontificem datæ, tum de pacata Europa, tum de tranquillitate Ecclesiæ Gallicæ restituta, in quibus hæc habet: *Absolve tandem magnum illud opus, Beatissime Pater; nova, necnon sincera subscriptione aliis Episcopis consentiunt Illmi. Alectensis, Apamiensis, Andegavensis et Bellovacensis, a quibus in subscribenda fidei formula aliquatenus recesserant.* Demum Clemens XI in Constitut, an. 1705 lata severe redarguit illos, qui *Clementis IX litteras in erroris sui patrocinium advocare temerario plane ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens..... aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem admisisset.* Ex quibus patet quam inepte triumphum canerent Jansenii patroni, palam evulgantes, Clementem sola externa reverentia seu religioso silentio esse contentum, cum constet nihil aliud hunc Pontificem fecisse, nisi quod a suis prædecessoribus fuerat sancitum.

Mortuo Clemente IX Cardinalium sententiæ per quinque menses divissæ sunt, quin de eligendo successore convenirent, sed tandem in Card. Æmilium Altieri communia suffragia consenserunt, qui nomen *Clementis X* assumpsit. Hic tali lætitia a Romanis exceptus est, ut in ejus coronatione Senatus nummum eusserit cum epigraphe olim Vespasiano dicata, *Roma resurgens.* Hujus Pontificis res gestæ, virtutesque in oratione funebri a Card. Passionæo prolata, eleganter et vere describuntur. Laudat quoque inter alios scriptores Muratorius Clementem X ob utilissimum ab eo promulgatum edictum, quo viri ditionis suæ nobiles admoneretur nullam splendoris generis passuros jacturam, si mercaturis operam dare vellent. Nec minore laude prosequendus ob leges decretaque sapientissima, quæ edidit, ut antiquam revocaret Ecclesiæ disciplinam, veteresque confirma-

ret canones. Modus etiam ab eo publicis sumptibus adhibitus fuit, et tributa inminuta.

Sub hoc Pontifice agi ceperunt in Gallia disceptationes illæ, quæ postea sub successore Innocentio XI magis recruduerunt, et quæ sub nomine *Regaliarum* diu utramque partem divexarunt. Etenim contendebat rex ad se pertinere quædam bona, imo et beneficia ecclesiastica Episcopatibus et Monasteriis adnexa, præsertim tempore vacationis, quæquæ a regali beneficentia profectitia dicebantur. Sed cura Episcoporum Alecensis et Apamiensis consilia pacis injecta sunt, ut mox dicemus.

Obiit autem Clemens X an. 1676, et eodem anno Ecclesiæ regimen demandatum est *Innocentio XI*, antea Ben. Odeschalchio, Cardinali. Pontifex fuit exempli recti domi forisque, et pro causa Ecclesiæ probatæ virtutis, dignusque habitus quem hæretici ipsi ferrent laudibus, qui tametsi in difficilibus et periculosis reipublicæ christianæ temporibus vixerit, præclaras, inquit Gravesson, omnium Pontificum dotes in se uno collegit. Omnem curam aplicuit ad corrigendo; abusum et ad restituendam ecclesiasticam disciplinam, sapientissimasque dispositiones dedit, tum de Episcoporum residentia, tum de regularibus, tum adversus nepotismum, aliasque non minus eximias. Innocentii fama permoti plures Episcopi Orientales, schismate deposito, sese Romanæ Sedi conciliarunt. an. 1682.

Sedente Innocentio XI dissidia illa cum Ludovico XIV Galliarum rege contigerunt, ex quibus Pontifex magnum et accerbissimum percepit dolorem, verum summa animi fortitudine et invicta constantia se gessit. Et primo Ludovicus XIV *prætensa jura regalicæ* extendere cupiens, acres cum Pontifice concertationes habuit, quæ celebri cleri Gallicani

declarationi ansam dederunt, de quibus postea agemus. Interim opportunum est Pontificem ab illis accusationibus vindicare, quas illi quidam levissimi scriptores objiciunt, illum nempe non debuisse tam acriter Regis voluntati resistere, aut etiam ideirco erga Ludovicum minus obsequentem fuisse, quod jamdiu Nationi Gallicæ fuisset infensior. Etenim hæc a vero prorsus abhorrent. Nam extat autor valde bonus Philippus Cassonius, qui vitam Ludovici XIV descripsit, et Pontificis gratum erga Gallos animum ostendit; extant Comitiorum Pontificiorum Ephemerides, ex quibus intelligitur, Gallorum Cardinalium præsertim opera atque suffragiis, summam Innocentio dignitatem fuisse collatam. Præterea Pontifex pluribus Gallis viris familiariter utebatur, et plures Galliæ Episcopos secum consentientes habebat. Nota denique omnibus est illa Inn. XI sollicitudo, ut Ludovici XIV filius sancte institueretur, præterquamquod in ipso controversiarum æstu ne verbum quidem illi excidit, quo non egregia quædam erga Regem et Gallos voluntas significaretur. Verum Ludovico Magno morem non gerendum in illa controversia Pontifex duxit, in qua neglecti Apostolici muneris culpam pertimescebat. Cumque esset custos legum Ecclesiasticarum nullo modo debuit ad promerendam gratiam principis sæcularis illas violare; cavendum enim erat, ne illa indulgentia ad maximam exempli perniciem statueretur. Prudenter ergo se gessit Innocentius, cum Ecclesiæ jura tam fortiter defendit, sicut etiam inter ipsos Gallos consultissimi et sanctissimi viri judicarunt. Igitur nemo, nisi partium studio iniquissime abreptus, inficiabitur Innocentii propositum rectum et incorruptum fuisse, et non ab inimico neque cupido animo, sed a certa stabilique bene agendi ratione profectum.

Quod similiter de alio dissidio dici debet occasione immunitatum an. 1687 commoto, cum Pontifex jus asyli, quo principum catholicorum Legati, Romæ residentes, gaudebant, in suis palatiis imo in eorum circuitu facinorosis perfugium concedendi, abrogatum voluit. Post brevem resistantiam omnium fere Nationum Oratores consenserunt, et solus Rex Francorum cedere noluit. Hic Oratorem statim delegit C. Lavardinum, quem Romam proficisci jussit, atque antiqui juris possessionem omni ratione tueri. Lavardinus Romam profectus, 800 circiter militibus totam Urbis regionem, qua Gallicum asylum protendebatur, occupavit, excubiasque disposuit. Sed non fregere minæ aut metus Pontificem, qui illas adeo neglexit, ut Lavardinum neque ut Legatum agnoverit, nec in suum conspectum admitterit, Cardinalibus et Proceribus cum eo conversari vetans, atque Ecclesiam Sti Ludovici, in qua Lavardinus communionem acceperat, interdicto subjiciens. Ludov. XIV iratus Avenionem occupavit, et Nuntium Apostolicum Parisiis ab Innocentio evocatum militari manu retinuit. Dissidium ita auctum est, ut in apertam bellum eruperit, quod tamen Pontici honorificentissimum evasit, ipso Rege summam ejus virtutem agnoscente, et universa quæ gesserat revocante. Nihil quidem in hac quæstione fuit, in quo Innocentius XI vigilantissimi Pastoris partes non expleverit, cum ea asyla in magnum tranquillitatis et salutis publicæ damnum vergerent, siquidem flagitiosis impunitatis spem afferebant, et dum civium innocentium salus in periculum quotidie vocabatur, sceleratorum hominum impunita remanebat audacia.

Nihil vero dico de calumniosa criminatione in hunc Pontificem conjecta, quasi nempe Jansenianis partibus ille studuerit, etenim hæc negligi potius, quam refelli debent, Cer-

tum quidem est Innocentium ad Jansenianos Episcopos et Arnaldum scripsisse, sed in ejus epistolis ne verbum quidem est, quod in malam partem accipi possit, sed omnia summum tuendæ religionis ac Pontificiæ auctoritatis studium declarant. Unum tantum dicam. Cum Tornacensis Episcopus quædam sibi concedi postulasset, quæ Innocentii X atque Alex. VII Constitutionibus repugnabant, id acerbissime tulit Pontifex, illumque jussit statim prædictorum Pontificum decretis obtemperare: atque etiam ad Ipreensem Episcopum rescripsit, quid factu opus esset ad Janseniani erroris fibras omnes in Belgio convellendas. Quod quidem ejus mentem a jansenismo prorsus alienam satis demonstrat.

Post Pontificatum adeo feliciter gestum Innocentius XI an. 1689 pie obiit. Extant vero Philippi V Hispaniarum regis ad Clementem XI litteræ, quibus hunc Pontificem impensius rogat, ut de cælestibus honoribus Innocentio discernendis, quam primum agat; et reipsa causa incheata est. In ejus locum pridie nonas Octobris ejusdem anni subrogatus fuit *Alexander VIII*, genere, prudentia atque constantia commendandus. Is Leopoldo I et Venetis contra Turcas, qui quamvis sæpius victi bellum in Christianos continuo instaurabant, opem tulit. Dissidia cum Francorum rege componere studuit, verum tametsi Ludov. XIV Avenionem restituit et asyli juri renuntiavit, nihilominus celebrem declarationem cleri an. 1682 tueri pergebat. Quapropter in ipso mortis lecto Alexander VIII coram duodecim Cardinalibus sollemniter constitutionem *Inter multiplices* promulgari jussit, qua omnia et singula, quæ in Conventu Gallicano, tum quoad extensionem regaliæ, tum quoad declarationem de potestate Ecclesiastica et quatuor articulos, acta et gesta fuerant, cum omnibus et singulis mandatis a quacumque per-

sona publicatis, . . . nulla ipso jure et irrita declaravit, rursumque ea annullavit. Præterea ad Decessoris sui exemplum iis, qui dictis comitiis interfuerant, et ad Episcopales Sedes a Rege nominati erant, confirmationis bullas denegavit. Princeps fuit sane aptus imperio; hoc enim tantum objeitur venerabili seni a suis adversariis, quod a prædilectione nepotum non satis sibi cavisse videatur. De quo quidem, si negari non potest, ob provecam ætatem facile veniam obtinebit, et quia eadem largitate erga pauperes et alios usus est. Obiit mense Februario an. 1691.

Innocentius autem *XII* hujus sæculi Pontificiam historiam dignissime absolvit. Valde agitata comitia propter Cardinalium discordiam istius electionem præcesserunt. Etenim valde magnus numerus Cardinalium, quos *Zelantes* vocabant, talem Pontificem eligere volebant, qui abusus nepotismi penitus cohiberet. Itaque Anton. Cardin. *Pignatellio* vota directa sunt. Quam sapiens vero fuerit hæc Cardinalium electio eventus confirmavit, nam *Innocentius XII*, data bulla, nepotismi plagam in perpetuum compescuit, districte prohibens, ne Pontificum consanguinei Ecclesiæ bonis ditarentur. Plura quidem sapientissima tum pro Ecclesiæ bono, tum pro ditione Pontificia constituit, inter quæ illa constitutio ad coercendos ministros justitiæ, ne munera acciperent, aut officia venderent, multorum laudibus celebratur. Eadem ac Decessores fortitudine præditus, Ecclesiæ jura adversus Gallos defendit, et nonnisi post acceptam ab Episcopis plenam declarationis an. 1682 retractationem, ipsis bullas confirmatorias dedit; quo facto diu optatam pacem Gallicanæ Ecclesiæ restituit. Compescuit etiam lites Jansenistas in Belgio exortas, ad Episcopos an. 1694 diploma dirigens, quo prohibuit, ne præter formularium juramenti ad damnandas quinque propositio-

nes Jansenii in sensu obvio, quem tam ipsius formularii quam propositionum verba præferunt, aliam declarationem exigent. Cum vero Jansenistæ verba Pontificis *in sensu obvio*, abusive intelligerent, perinde ac si propositiones solum damnandæ forent in sensu obvio, quem earum verba præferunt, nulla habita mentione vel respectu ad sensum Jansenii, Pontifex hunc vanum eorum triumphum repressit altero brevi an. 1696 dato. Magnam etiam hic Pontifex habuit partem in pace Riswicensi componenda, vi cujus Catholici Principes a pertinaci tot annis inter se bello quieverunt.

Inter Innocentii XII virtutes memorari speciatim ejus efusissima charitas debet, ob quam *Pater pauperum* meruit appellari, nam debitum nepotibus amoris affectum in pauperes totum transtulit, quibus semper aditus ad eum patebat. Mitto dicere, ne longior sim, varia ornamenta, ædificia, nōsocomia, cæteraque quibus Romam et alias urbes decoravit. Igitur in historia Pontificum Innocentius XII clarissimum semper locum obtinebit. De quo proinde jure Muratorius affirmat, ejus nomen, virtutem, regimenque in omnibus futuris sæculis benedicenda esse. Mortuus est an. 1700.

Jure quidem felicissimis Ecclesiæ sæculis hoc, quod tales Pontifices habuit, adnumerari debet. Si quis vero horum beneficium influxum in societatem universam fusius agnoscere desiderat, tum apud Cardin. Matheu, tum apud Beaufort, plures observationes notatu dignas, et his Pontificibus perhonorificas, inveniet. (1)

(1) Card. Mathieu, egregium opus, *El poder temporal de los Papas justificado por la historia*, editio Matritensis 1863—Comes de Beaufort, *Histoire des Papes*.—Parisiis, 1841—Cf. etiam de hoc capite, *Biografia Ecclesiastica* in singula horum Pontificum nomina—Natal. Alex. *Supp. tom. II. dissertatio I.*—Hiac. Am. de Gravesson, sæc. XVII colloq. II, tom. VIII.—Heurion et Receveur, opera et loc. jam cit.

CAPUT XV.

*De Cleri Gallicani declaratione an. 1682, et libertatibus
Ecclesie Gallicanæ.*

Catholicus præ cæteris regibus Ludovicus XIV Galliæ rex a plurimis appellatur. Quod quidem si verum est, quantum ad ejus personales sententias attinet, fideique observantiam a majoribus acceptæ, constat tamen nullum alium regem gravioribus molestiis Rom. Pontifices affecisse. In nullo vero negotio hujus Principis pertinacia animique elatio magis, quam in celebri *Regaliarum* causa, apparuit. Consueverant etenim Reges Galliæ, tolerantibus RR. Pontificibus, percipere fructus episcopatus vacantis, et conferre tempore vacationis omnia ejusdem episcopatus non curata beneficia; quod vocabant jus regaliæ. Certis autem hoc jus erat limitibus circumscriptum, et nihilominus frequentes abusus irrepserant. Nunc vero Ludovicus jus illud ad omnes suæ ditionis diœceses extendere voluit, unde factum est, ut resistentibus RR. Pontificibus, parum abfuerit, ut in apertum schisma tota natio Gallicana dilaberetur.

Gravioris certe momenti materiam hoc negotium suppeditat, de quo tamen, brevitati consulentes, pauca perstringemus, cum ab omnibus compertum sit. Etenim omnium manibus teruntur præclara opera tum Com. de Maistre, tum A. Charlas, tum Fr. Ant. Zaccariæ, ut Cardin. Orsium aliosque plures prætermittam, qui fusius et mature de hoc argumento pertractarunt. Ostenderunt autem citati scriptores, quid de celeberrima Cleri Gallicani declaratione sentiendum

sit; totum illud scilicet, quod in iis Comitibus fuit agitatum, *vindictæ et odio* tum regis, tum præsulum deberi; jussos Episcopos a Rege in Conventum cogi et declarationem edere; hanc vero declarationem imprudentem maxime atque funestam esse, qua nullum forte in Historia documentum magis reprehensione dignum potest inveniri. Præterea Ecclesiæ Gallicanæ miserrimam subjectionem ab illa declaratione ortam esse ostenderunt.

Itaque cum Ludov. XIV ad omnes Galliæ Episcopatus extendere regalia contenderet, plures Episcopi, quorum Ecclesiæ hætenus ab ea fuerant liberæ, regiis decretis restiterunt, sed deinde jussionibus minisque tum regis, tum Parlamenti cedere coacti sunt. Episcopi vero Alecensis et Apamiensis Innocentium XI appellarunt, qui eorum appellationem suscepit, atque eosdem ad tutelanda Ecclesiarum suarum jura hortatus est, simulque regem scripto monuit, ut ab extendenda regalia abstineret, quam majores ejus tolerabili potius quam legitima ratione, Sedis Apostolicæ benignitate, exercuerunt; ac proinde nullum ipsi jus esse eandem amplificandi. Verum Ludovicus XIV, qui nullam etsi maxime justam contradictionem ferebat, Pontificis consilia et monita sprevit. Quod autem magis dolendum est, tum suprema curia, tum plures antistites Galli regi contra Pontificem consenserunt. Igitur an. 1631 præsules triginta quatuor, vel juxta alios quadraginta, a rege Parisios convocati, litteras seu Brevia Pontificis ad regem improbarunt; jus regaliæ non tantum ab Alex. III, Innocentio III aliisque postea Pontificibus et conciliis approbatum, sed Regi Gallorum innatum et nulli ecclesiastico tribunali, disciplinæ aut politiæ obnoxium esse contenderunt, ac demum in illis Ecclesiis, quæ hætenus ab onere regaliæ fuerant immunes, pro

bono pacis voluntati regis esse cedendum. Præterea Ludov. XIV suasserunt nationalis synodi vel generalium Comitiorum convocationem, quæ Romanam Curiam ad satisfaciendum regis et Ecclesiæ Gallicanæ querelis cogerent. (1)

Rex secundum eorum consilium generalia Cleri comitia Parisiis indixit, ad quæ tamen solum regi addicti, et a ministro Colbert, primo hujus consilii suassore, electi Episcopi venerunt, qui etiam; juxta Fleuri et Bossuet, Pontifici erant infensi. Cæpta Comitia sunt V idus Novembris an. 1681 et per plures menses anni sequentis protracta. Orationem ad præsules congregatos habuit Illm. Bossuet Episcopus Meldensis, in qua plura dixit de obedientia Sedi Apostolicæ debita, de Ecclesiæ unitate, de meritis Francorum Regum in protegenda Ecclesia, et de libertatibus, quas vocabant, Ecclesiæ Gallicanæ. De his postremis plurimum disceptatum fuit, atque etiam de Pontificia et regia potestate; præceperat enim Ludovicus ut de Pontifice ipsi agerent. Unde mense Martio an. 1682, juxta illa duo principia, quæ ut mox dicemus, Fleuri libertatum Gallicanarum cardines vocat, ediderunt celebrem declarationem, qua Rom. Pontificis potestatem restrinxerunt, et specioso libertatum nomine Ecclesiam Gallicanam in majorem regis et Parlamenti subjectionem conjecerunt. Ejusmodi vero declaratio sic se habet:

«Ecclesiæ Gallicanæ decreta et libertates, a majoribus nostris tanto studio propugnatas, earumque fundamenta, sacris canonibus et Patrum traditioni nixa, multi diruere moliantur; nec desunt, qui earum obtentu primatum B.

(1) Ita Wouters, loc. cit. p. 214 qui hanc opportunam observationem subjungit: *Quanta præsulum ad supremam principis voluntatem subjectio! Memnisse debuissent in præsenti dissidio potius de ecclesiarum suarum libertate, quam de regis juri bus agi.*

» Petri ejusque successorum, Romanorum Pontificum, a
» Christo institutum, eisque debitam ab omnibus christianis
» obedientiam, Sedisque Apostolicæ, in qua fides prædicatur
» et unitas servatur Ecclesiæ, reverendam omnibus gentibus
» majestatem imminuere non vereantur. Hæretici quoque ni-
» hil prætermittunt, quo eam potestatem, qua pax Ecclesiæ
» continetur, invidiosam et gravem regibus et populis osten-
» tent, iisque fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris
» Christique adeo communione dissocient. Quæ ut incommo-
» da propulsemus, Nos Archiepiscopi et Episcopi, Parisiis
» mandato regio congregati, Ecclesiam Gallicanam repræsen-
» tantes, una cum cæteris viris nobiscum deputatis, hæc san-
» cienda et declaranda esse duximus:

I. « Beato Petro ejusque successoribus Christi vicariis,
» ipsique Ecclesiæ, rerum spiritualium et ad æternam salu-
» tem pertinentium, non autem civilium et temporalium, a
» Deo traditam potestatem dicente Domino; *Regnum meum*
» *non est de hoc mundo*, et iterum, *Reddite ergo quæ sunt Cæ-*
» *saris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*, ac proinde stare aposto-
» licum illud; *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita*
» *est; non est enim potestas nisi a Deo; quæ autem sunt a Deo*
» *ordinata sunt. Itaque qui potestati resistit Dei ordinationi re-*
» *sistit*. Reges ergo et Principes in temporalibus nulli eccle-
» siasticæ potestati Dei ordinatione subjeci, neque auctorida-
» te clavium Ecclesiæ directe vel indirecte deponi, aut illo-
» rum subditos eximi a fide, atque obedientia, ac præstito fi-
» delitatis sacramento solvi posse: eamque sententiam publi-
» cæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ quam
» imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni et Ssrum
» exemplis consonam omnino retinendam.»

II. « Sic autem inesse Apostolicæ Sedi ac Petri successo-

»ribus Christi vicariis rerum spiritualium plenam potesta-
»tem, ut simul valeant atque immota consistent sanctæ
»œcumenicæ synodi Constantiensis, a Sede Apostolica com-
»probata, ipsoque RR. Pontificum ac totius Ecclesiæ usu
»confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione
»custodita, decreta de auctoritate conciliorum generalium,
»quæ sess. IV et V continentur; nec probari a Gallicana
»Ecclesia qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctori-
»tatis ac minus approbata, robur infringant aut ad solum
»schismatis tempus concilii dicta detorqueant.»

»III. «Hinc Apostolicæ potestatis usum moderandum per
»canones, Spiritu Dei conditos et totius mundi reverentia
»receptos; valere etiam regulas, mores et instituta, a regno
»et Ecclesia Gallicana recepta, Patrumque terminos manere
»inconcussos; atque pertinere ad amplitudinem Apostolicæ
»Sedis, ut statuta et consuetudines, tantæ Sedis et Ecclesia-
»rum consensione firmatæ, propriam stabilitatem obtineant.»

»IV. «In Fidei quoque quæstionibus præcipuas Summi
»Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singu-
»las Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judi-
»cium, nisi Ecclesiæ consensus accenderit.»

»«Quæ accepta a Patribus ad omnes ecclesias Gallicanas
»et Episcopos, iis Sp. Sancto auctore præsidentes, mittenda
»decrevimus, ut idipsum credamus omnes, simulque in
»eodem sensu et in eadem sententia.»-Quam declarationem
»subscripserunt 34 Episcopi et 35 deputati.

»Quum Inn. Pp. XI hanc declarationem cognovisset, per
»litteras in forma Brevis, datas postridie Kalendas Aprilis
»ejus anni 1882, omnia quæ in istis comitiis acta fuerant, res-
»cidit, improbavit, delevit et perpetuo irrita atque inania de-
»claravit. Verumtamen Ludov. XIV mandatum dedit, ut præ-

dieta declaratio ejusque articuli ab omnibus curiis, balliviis, et universitatibus susciperentur; omnes Ecclesiasticarum scientiarum professores iisdem suscriberent, et quatuor istos articulos seu propositiones docerent; nullus ad licentiatum aut doctoratum gradum admitteretur, nisi prius eandem doctrinam in thesibus defendisset; omnes Episcopi in suis diœcesibus hanc ipsam doctrinam tradendam curarent; nullusque, sive sæcularis sive regularis Ordinis, quicquam ei contrarium verbo aut scripto assereret. Quorum omnium executionem syndicis et decanis facultatum districtè imperavit. Pontifex autem Episcopis a Rege nominatis bullas confirmationis denegavit. Graves deinde contentiones inter Innocentium XI et Ludov. XIV fuerunt, quæ occasione immunitatum, ut superius diximus, magis exarserunt. Etenim eò dissidium devenit, ut de Harlai, generalis causarum regiarum procurator, et Toulon earundem causarum generalis actor, ab Innocentio XI ad primum generale concilium, tamquam ab abusu potestatis pontificiæ, appellationem instituerint.

Alexander VIII prædecessoris vestigiis insistens, bulla *Inter multiplices*, Gallicanam declarationem pariter damnavit, sed tandem ab Innoc. XII dissidia composita sunt. Etenim Episcopi 35 a rege nominati, sed nondum canonice instituti, an. 1692 litteras secundum formulam, de qua inter Pontificem et regem convenerat, ad Innocentium XII dederunt, in quibus sententiam pristinam retractantes dicebant: *Ad pedes Beatitudinis vestræ provoluti, profiteremur et declaramus, nos vehementer et supra id quod dici potest, ex corde dolere de rebus gestis in Comitibus prædictis, quæ Sanctitatis vestræ ejusque prædecessoribus summopere displicuerunt. Ac proinde quidquid in iisdem comitiis circa ecclesiasticam potesta-*

tem et pontificiam auctoritatem decretum censeri potuit, pro non decreto habemus et habendum esse declaramus. » Rex ipse, qui antea ab omnibus declarationem an. 1682 teneri et tradi jusserat, in litteris ad Papam VIII Kalendas Octobris scriptis testatus est, se mandasse, ut edictum quo pro temporum circumstantiis omnes ad declarationem servandam coegerat, deinceps nullum haberet effectum. « *Et quia animo statui, inquit, qua maxime ratione possum id ipsum Sanctitati vestrae testatum facere; latere eam nolo, jam a me provisum esse, ut edictum, quo Parisiensium comitorum declaratio an. 1682 die 2 martii, munita fuerat, quodque illorum temporum conditio a me expreerat, effectu deinceps careat, suspensumque censeatur.* » Quo facto nominati Episcopi bullas institutionis a Pontifice acceperunt, et concordia inter Apostolicam Sedem Regnumque Gallicanum restituta est. (1) Ita quidem Pontifices, maxima fortitudine ac zelo Sedis Apostolicæ jurâ adversus potentissimum regem defenderunt. Cum vero pseudo-synodus Pistoriensis Cleri Gallicani declarationem suam fecerit, iterum Pius VI Constit. *Auctorem fidei*, illam damnavit.

Et sane de jure ab omnibus recognito RR. Pontifices decertabant, siquidem illa declaratio perversa principia a Paulo Sarpio et Richerio tradita instaurabat. Atque hinc factum est, ut in universa Ecclesia libelli et censurae prodierint, quibus Cleri Gallicani declaratio a communi Ecclesie sensu abhorrere ostendebatur. Fortiter illam universitates Lovanienses et Duacensis reprobarunt; in Hispania vero supremi fidei inquisitores an. 1685 decretum ediderunt, quo sin-

(1) Wouters, loc. cit. p. 216 — Vide etiam Bergier, *Diccion. Teol. art. Igle-sia Galicana* additiones ab Illmo. D. Monestillo factas.

guli articuli peculiari censura notabantur. In Hungaria quoque a Nationali episcoporum conventu an. 1686 propositiones illæ damnatæ sunt, «*quum schismaticum virus instillent, et perpetua Ssrum Patrum traditione, Œcumenicorum conciliorum decretis, et apertis ipsius divini verbi testimoniis satis exploræ confutatæque sint.* &» Ipsa Sorbonica facultas a suscipienda Cleri declaratione se alienam satis indicavit, vi tamen Parisiensis Senatus in sua acta eam declarationem relatam vidit. Quapropter optime potuit D. Kauffmans Conventum illum Gallicanum *conspirationem* vocare.

Deberet autem ex his tandem intelligi, Gallicani conventus declarationem eam non esse ut nos a certissima nostra sententiâ de pontificia potestate deterreat. Absurdum etenim est supponere omnes per anteaacta sæcula Pontifices, cum in sæculares res intervenerunt, abusive processisse, regibus ipsis consentientibus, aut etiam Christi sententias *Regnam meum non est de hoc mundo*, et similes, ipsos, Episcopos, et Reges perperam interpretatos fuisse, cum temporalibus negotiis se immiscuerunt. Atqui nihil magis in historia exploratum esse potest, summam in his etiam rebus RR. Pontificum auctoritatem semper habitam esse, atque eos præter Ecclesiæ totius administrationem, de Reipublicæ etiam præcipuis negotiis pertractare; atque obortas in politicis rebus controversias dirimere debuise. Quantæ vero fuerit utilitatis hæc politica Pontificum interventio etiam ipsi Protestantes fatentur, qui exinde religionis integritatem in Europa servatam, despotismi pericula sublata, aliaque non minus egregia, derivant. De quo specialim legi debet præclarum opus, *Pouvoir du Pape sur les Souveraines au mogen-age*, a cl. Gosselinio conscriptum, ut alia præteream

Quod vero ad II articulum attinet, fuscè auctor noster de

sensu et auctoritate decretorum in sess IV et V Concilii Constantiensis editorum pertractat, (tom. IV. cap. IV) quo lectorem remittimus, cum de hoc argumento præsertim occasione declarationis Gallicanæ ibi dissertatio sit. Ostendit autem pluribus argumentis, decretorum Constantiensium contextum talem esse, ut de schismatis tempore tantum et de schismatis causa intelligi debeant, qua posita, concilium affirmavit se potestatem ad ea omnia habere, quæ schismatis extinctionem afferre potuissent. Non possunt igitur hæc decreta de quolibet tempore intelligi vel de quocumque etiam legitimo Pontifice, præterquamquod ipsa nullo modo auctoritate potiuntur, quæ generalis concilii decretorum, a Rom. Pontifice confirmati, propria est.

Supponere autem sicut in art. III Pontificem aliquando contra canones agere posse, vel limites ab ipsis præscriptos excedere, injuriosum est. Omnes namque nationes catholicæ agnoscunt et facto suo demonstrant, supremam moderandi canones potestatem apud Pontificem esse, de quo Concordata testes sunt. Quod vero ad instituta et mores Ecclesiæ Gallicanæ refertur, mirandum sane est, inquit Alzog, Episcopos regi jura et libertates Ecclesiarum subjecisse, Romani Pontificis potestatem minuentes, qui harum libertatum defensor natus existit. Et cito quidem animadverterunt, suo malo, Ecclesiam Gallicanam, dum a Pontifice libertatem habere voluit, in servilem et miseram principibus subjectiōnem incidisse, de quo jam Fenelon conquestus est, posterioribus vero temporibus tristi experientia fuit compertum, quod ipsum opportune et eleganter Zalwein describit; (1)

(1) Apud F. Ant. Zaccariam, in *Antifebronio vindicato*, dissert. X, cap. III — Cæsena 1772.

«Deplorant, inquit, Episcopi suam jurisdictionem mirum in
»modum depressam, clerici suas immunitates *reales et per-*
»*sonales* penitus fuisse amissas, Ecclesiæ sua bona vix non
»ex integro *sæcularizata*, Capitula et Monasteria suum jus si-
»bi præficiendi Episcopos et præsules totaliter ferme extinc-
»tum. Paucis; præsules Ecclesiarum cum suo clero facti
»sunt *vasalli* Regum vel potius Parlamentorum, et ipsa Ec-
»clesia, turbato et inverso ordine, facta fuit ancilla Reipu-
»blicæ.» Commemorat postea tot lites et controversias
»abhinc exortas, et demum concludit: «Melius itaque has li-
»bertates dixeris *libertates Regum et Parlamentorum*, quam
»Ecclesiæ Gallicanæ. Judicet igitur æquus rerum arbiter, an
»Ecclesiæ Gallicanæ causam sufficientem habeant gloriandi
»de suis libertatibus, vel potius suam servitutum, quam ex-
»cusso jugo papali, ut ajunt, subierunt, deplorandi, an, in-
»quam, causam habeant suum regnum vocandi *regnum li-*
»*bertatis*, cætera vero regna obedientiæ.»

Non consentiunt autem eruditi in origine, conditionibus, aut vero objecto harum libertatum definiendis. Sunt qui harum fundamentum ponunt in sanctione pragmatica Sti Ludovici; sed Charlas alique plures censent eam esse supposititiam. Alii eas firmatas dixerunt, per sanctionem pragmaticam an. 1438 a Carolo VII ex decretis Basileensibus confectam; at hæc sanctio an. 1516 per concordatum inter Leonem Pp. X et Franciscum I regem abolita est; (Palma tom. IV cap. IX) «et præsules, ait Spondanus ipse Gallus, hæc pragmatica in libertatem se asserere arbitantes, in servitutum sæcularium principum redacti sunt.» Definiunt autem has libertates, *usum juris antiqui jure noviori temperati*, sed tamen si accuratam definitionem aliquis expostulet, nemo illas stricte explicare potest. Fleuri easdem his duo-

bus principiis superstruxit, I. Quod potestas Ecclesiæ sit mere spiritualis, II Quod plenitudo potestatis, quæ est penes RR. Pontifices, ex præscripto canonum sit exercenda.» Ex his principiis quot conclusiones elicueris, inquit, tot libertatis nostræ monumenta habebis.» Tales vero conclusiones aliqui scriptores elicuerunt, ut Sedem Apostolicam legitimis suis juribus privaverint, Ecclesiam Gallicanam de ea detraxerint, et in servilem potestatis temporalis servitutem redegerint, ut jam monuimus. Ipse autem Clerus hoc agnovit et ad Pontificem tandem oculos suos convertit; plures scriptores præfatas libertates derelinquendas hortati sunt, jamque vix ullus illas defendit. Pius Pp. VII in Concordato an 1801 omnia Ecclesiarum Gallicarum statuta, consuetudines etiam immemorales, privilegia quoque, indulta & suppressit et annullavit; quo facto has quæstiones perpetuò extinxit. Jamque insistere opus non est in demonstrando, præfatum Cleri Gallicani declarationem nullo modo Pontificiæ potestati detrimentum afferre valuisse. Nihilque de IV articulo seu de Rom. Pontificis infallibilitate dicimus, cum hoc ad theologos proprius spectet. Notissima vero est et ab omnibus catholicis admissa sententia, solidissimis argumentis fundata, Rom. Pontificem cum *ex cathedra* definit ita esse infallibilem, ut ipsius decreta, etiam antequam Ecclesiæ consensus accedat, prorsus irreformabilia sint. (1)

(1) Cf. de hoc capite.—De Maistre, *De le Eglise Gallicane dans son rapport avec le Souverain Pontife*.—F. A. Zaccaria, *Antifebronius vindicatus*, dissert. V, cap. V, et dissert. X, cap. IV,—A. Charlas, *Tractatus de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*.—Cardin. Orsius, *De Rom. Pont. in synodos œcumenicas potestate*.—Henrion, *Hist. Eccl.* tom. IV. *Sententiæ Fleuri ex ejus opusculis ab Abb. Emerj editis*, tum etiam tom. VII, *Dissert. de Ecclesiæ statu sæculo XIX*, & &.

CAPUT XVI.

De Hispaniæ fati sæc. XVII.

Hispaniæ florentissimum statum præcedenti sæculo vidimus, jureque potuimus de illo lætari; nunc vero non adeo felicem narrationem suscipere cogimur. Mutatur enim, sicut individuorum, etiam regnorum sors, vicissitudinesque ista patiuntur, quæ paulatim præteritum splendorem obscurant. Quod etiam (dolore fatendum) nostræ Hispaniæ evenit, quæ hoc sæculo tristia sane fata adversæ fortunæ percurrit. Nam multiplicia, quibus fuit implicata, negotia, bella et seditiones felicem exitum non habuerunt, ac proinde illam ad statum non modicæ decadentiæ perduxerunt. Cum vero litterarum, artium, morum, culturæ conditio, nationum etiam conditionem sequatur, pronum est inferre, hæc omnia pariter in deterius devenisse. Quapropter magno mœrore affecti calamum huic narrationi admovemus, quam tamen, historici partes explentes, fideliter et vere exponemus.

Itaque Philippus II an. 1598 obiit, cui in vastissima dominatione filius ejus Philippus III successit, qui usque ad 1621 regnavit, princeps quidem *Pius*, humanisque moribus, sed gerendarum nationis rerum expers. Viginti fere annorum erat, cum regnare cæpit, et cum indolis esset ignavæ, universam regni administrationem Duci de Lerma commisit, homini ambitioso et ignaro, qui præcipuos homines præteriti gubernii a negotiorum interventione seclussit, aliasque onerosas dispositiones dedit. Infelicissimum tenaxque in Flandria bellum et alibi, ærario exhausto, tandem illas pro-

vincias independentes fecit, induciis duodecim annorum firmatis (1609.) Verum sub respectu politico religiosoque, nullum majoris ponderis negotium, sub Philippo III, quam moriscorum expulsio se offert, de quo superius aliquid dictum est. In quo tamen aliqua excussatione dignum Philippum III Vincentius de La Fuente ostendit, etsi mala ab hac lege tum Ecclesiæ, tum regno exorta fateatur. Sed tamen ingens bonum exinde provenit, unitas nimirum religiosa jam a *Regibus Catholicis* et successoribus, tot ac tantis conatibus intentata.

Dum autem hæc agerentur, inepta quædam vanitas in Clerum irrepserat, ipsis Episcopis non exceptis, ac per consequens, morum etiam relaxatio et litterarum incuria. Immoderatus scilicet luxus invaserat, apparatus, ostentatioque mundana tum in suppellectili, tum etiam in vitæ ratione, exteriorique modo; et quod magis est, de quibusdam vanis ritibus et prælationibus ingentes lites fuerunt motæ. Cumque reditus Ecclesiastici pinguiores essent, mirum in modum numerus clericorum crevit, qui commodam vitæ rationem quærentes, materialesque proventus, non semel simoniæ vitio se commacularunt. Et absque vocatione ordinibus initiati, agendi rationem adhibuerunt ab Ecclesiæ mente prorsus alienam. Atque huc etiam referuntur odiosæ illæ generis informationes (*de limpieza*) quarum vi, nullus qui a judæis vel mauris descenderet, aliqua munera et beneficia obtinere poterat. Hæ vero informationes magnum detrimentum religioni, pietati, litteris ac scientiis attulerunt.

Non tamen hæc omnia sic intelligenda sunt, quasi in hoc sæculo defuerint plurimi egregiique litteris et sanctitate viri, qui Ecclesiam Hispanicam exornarent. Etenim omnibus comperta sunt nomina B. Petri Claverii, *Apostoli nigrorum*,

BjB. Alphonsi Rodriguez, Michaelis a Sanctis, Simonis de Roxas, Josephi Oriolani, ut alios plures sanctos præteream. Tum etiam inter Episcopos præcipuum obtinent jure locum Ven. Palafox, Oxomensis, Ven. Petrus Tapiá, Archiep. Hispalensis, Hieronimus de Lanuza, Fr. Dominicus Pimentel, Episcopus Cordubensis, a Philippo IV Legatus ad Pp. Urbanum VIII, et ab Inn. X Cardinalicia purpura decoratus, alii- que plures, quos longum esset percensere. Mitto dicere de insignibus theologis et litteratis hujus sæculi, de quo tantum significare sufficiat, in sola Universitate Salmanticensi plusquam 500 ingentia volumina theologica a professoribus hujus epochæ scripta, inedita custodiri. Si quis etiam missiones ab Hispanis promotas recensere vellet, certum inveniet, universas fere illas, de quibus superiori capite loquuti sumus, ab his inchoatas et perfectas fuisse. (1)

Est etiam hic aliquid respondendum illis hominibus, qui de magno in hac epocha clericorum numero conqueruntur. Plures certe Episcopi hunc abusum tollere satagerunt, inter quos mentionem meretur D. Petrus Gonzalez Episcopus Calagurritanus, qui in suo Pontificatu, paucissimos tantum ipsosque aperte pios et litteratos ordinavit. Observandum vero est ipsos reges et magnates tunc temporis plerasque beneficiorum et conventuum foundationes fecisse, quibus numerus clericorum præsertim regularium auctus est. Non debuit autem Ecclesia novas foundationes rejicere, nec etiam sacros ordines petentibus negare, nisi iis, qui secundum canones indigni judicarentur: quapropter Ecclesiæ hoc crimini vertendum non est. Deinde nullum stimulum artes, industria

(1) Cf. Vincentius de la Fuente, *Hist. Ecc. de España*, perio. III, sect. II.—
P. Ramon Buldu, *Hist. de la Iglesia de España*, lib. XVIII. etc.

misere collapsa et despecta adolescentibus offerebant, quod propterea ad statum ecclesiasticum confugebant; in quo quidem regni administri tantum reprehendi debent, eò quod Hispaniam, ad talem agriculturæ, commercii, industriæ decadentiam, vel potius ruinam, suis dispositionibus aut ignavia perduxerint.

Obiit Philippus III an. 1621 in regno successorem filium suum Philippum IV relinquens. Sed non melior sub hoc regni conditio evasit, nec præteritæ dominationis vitia et inordinationes imminuta sunt. Hic etiam regni administrationem comiti de Olivares dimissit, cujus regimen plura mata statui Hispaniæ jam collapsæ addidit. Multis bellis et seditionibus fuit implicatus, varia fortuna gestis, ex quibus tamen nationis paupertas, majorque declinatio et ærarii difficultas subsequutæ sunt. Quinimo alias graviores consequutiones hæc bella traxerunt. Lusitaniæ nimirum independantiam, (1640) Catalauniæ acrem seditionem, a Gallis etiam patrocinatam, Siciliæ rebellionem a piscatore Massaniello excitatam et directam, aliaque hujusmodi; quæ tantum significare sufficit, nam de eis fusius agere politicorum scriptorum interest.

Habuit autem Philippus IV cum RR. Pontificibus occasione *regalarium* quasdam contentiones, quæ tamen honorifice terminatæ sunt. Nam percrebuerat opinio Urbanum VIII Hispanis esse infensum, et Gallos in Italia clam pecunia et aliis mediis adversus Hispanos juvare. Hæc vero Pontificis aversio mirum in modum crevit, postquam in suspicionem venit, Regem Hispaniæ consilium habere illum deponendi, aut etiam occidendi. Huic suspicioni ansam dederunt gravissima documenta, a quodam falsario Molina conficta et Sedis Apostolicæ Nuntio Campeggio tradita, quæ honori et dig-

nitati tum Hispaniæ tum aliarum nationum detrahebant, quamobrem Pontifex in subsidio clericorum regi concedendo parum remissus fuit; sed tamen postea illud benigne ad sexennium prorrogavit. In expeditionibus vero et negotiis cum Rom. Curia gravia damna Hispaniæ inferri Regni Comitia ad Regem, Rex vero ad Pontificem conquestus est, duobus Legatis ad Pontificem missis D. Dom. Pimentel, Episcopo Cordubensi, et D. Joanne Chumacero, qui citata damna exponerent, quique post decem annos frustra Romæ transactos in Hispaniam reversi sunt. Ut autem hæc et alia quam plurima componerentur missus est a Pontifice extraordinarius Legatus Cæsar Fachenetti, renuntiatus Patriarcha Alexandrius, sed valde juvenis et nondum sacris ordinibus initiatus.

Id ægre admodum tulit Philippus IV, qui talis Nuntii adventum despectioni vertens, tribunal Nuntiaturæ claudere jussit. Tunc Pontifex bullas ad Fachenetti misit simul præcipiens, ut quamprimum consecraretur, quas tamen Rex acceptare recusavit, eisque veniam negavit, nisi prius Nuntius promitteret se jurisdictionem suam ita compositurum, ut legitimæ Episcoporum jurisdictioni non obstaret, amplissimis insuper facultatibus sibi in bullis concessis prius renuntiatis. Post longas et iteratas responsiones et Pontificis reclamations, utraque parte de suo jure aliquid remittente, tandem Nuntius possessionem accepit an. 1640 et *Concordia* a suo nomine vocata, ad abusum impediendos firmata est, quæ legibus regni fuit inserta. In ea jurisdictio Episcoporum fuit restituta, dispensationes ordinatæ, et stipendia curiæ imminuta, ac ad stabilem normam reducta; aliaque plura, quæ apud D. Joan Tejada in *Collectione Canonum Ecclesiæ Hispaniæ* legi debent, ut hujus quæstionis indoles et ratio melius dignos-

cantur. Si quis vero subsequentes lites *de subsidio millionum* dicto, a clericis persolvendo, agnoscere desiderat, cum magno fructu leget jam citatam historiam Eccl. Hisp. a D. Vincentio Lafuente scriptam.

Philippo IV mortuo an. 1665 statim post ejus funera, acclamatus est Carolus II ejus filius, qui tamen cum quadriennis dumtaxat puer esset, rerum summa ex testamento regis matri Mariannæ de Austria demandata est, una cum sex aliis regni proceribus; verum hæc universam negotiorum procurationem P. Nithard S. J., magna Hispanorum offensione, commisit, quem etiam Generalem Inquisitorem renuntiavit. Ex hac autem epocha alia non modica calamitas Hispanis calamitatibus addi debet; confessoriorum regionum scilicet in politicis rebus interventio influxusque in reges, ex quo factum est, ut religio misere cum politica commisceretur. Graves enim contentiones promotæ sunt, tum inter P. Nithard et Dom. Joannem de Austria, Philippi IV ex comæda Calderonia filium, tum postea cum Carolus II regni curam per se gerere voluit. Etenim Joannes Hispanis admodum dilectus P. Nithard favorem ægre tulit, ejusque administrationem Hispanis pertæsam tolerare non potuit, cumque ministro oppositionem moveret, a regina vidua petens, ut illum a gubernatione separaret, ab aula regia exulare jussus est; deinde vero Josephus Malladas magnus ejus privatus interfectus fuit. Tunc Cesaraugustæ et alibi seditiones adversus Jesuitas, eruperunt, populusque insurrexit, Joannes autem de Austria militibus stipatus Matritum contendit et sublevavit. Obviam illi occurrerunt Pontificis Nuntius aliique rogantes, ut arma deponeret, verum ille cedere noluit, nisi prius P. Nithard destitueretur, ut reipsa, licet invita regina, factum est.

Cum vero Carolus II ad majorem ætatem pervenit, reginam Marianam in monasterium misit, atque Ferdinandum de Valenzuela, qui post P. Nithard discessum reginæ favorem et negotiorum gestionem obtinuit, custodiæ tradidit. Hic vero in monasterium Escorialense confugerat, sed inde, non obstantibus immunitatibus, a militibus fuit per vim eductus, quamobrem Prior excommunicationis sententiam in magnates tulit, qui ut absolutionem obtinerent, verberibus affecti sunt. Hæc autem magnatum contumelia D. Joannem de Austria, jam ante in regni administrationem a rege vocatum, maxima ira replevit, qui ob id numquam postea pacifice cum Pontificis nuntio egit. Quæ aversio clarius apparuit, cum clerici Sti Franc. Caraccioli de eligendo ministro Provinciali decertassent. Nam Joannes de Austria apud Castellæ præsidem effecit, ut Nuntium Mellinum Capitulo interesse prohiberet, qui cum obedire nolisset, mille scutis mulctatus fuit. Acriter ergo Nuntius ad Pontificem de hac injuria conquestus est, et ut Castellæ Præses destitueretur impense flagitavit. Joannes vero paulo post mortuus est, mulcta in Nuntium prius remissa, ipseque Rex obsequentes litteras ad Pontificem dedit, sed tamen Nuntius non acquievit, donec Præses destitutus fuit, (1680) ; nam timebatur, ne Pontifex offensus Gallos juvaret. Quod quidem factum per se sufficit, ut Hispaniæ status, administratio, et potentia tunc temporis appareant.

Successerunt postea in negotiorum procuracione Dux de Medinacæli, et Comes de Oropesa, sub quibus in majorem quotidie ruinam Hispania pergebat. Tunc regii Confessarii politicis negotiis misere se immiscuerunt, quos suarum passionum instrumenta ministri efficiebant. Unde factum est ut hoc gravissimum munus non modo miseris factionibus an-

sam dederit, verum etiam plurimum de sua gravitate et dignitate amisserit. Necnon etiam abhinc Ecclesiam increpandi occasionem plures hostes arripuerunt, non considerantes Ecclesiæ mentem ab abusibus privatorum esse prorsus alienam, præterquamquod plures confessarii absque dubio bona fide egerunt. Ipsi vero ministri confessarios pro arbitrio mutabant, cum ad hoc gravissimum munus obeundum minime viros virtute, scientia, meritisque conspicuos, sed tantum homines sibi addictos illi quærent.

Quod magis eluxit in miseris aulicis machinationibus, quæ postea invectæ sunt. Erat etenim Carolus II infirmus homo, adversæ valetudinis, pusillanimis et in superstitiones proclivis, cumque absque liberis esset, universi Europæ Principes de regno Hispaniæ hæreditando cogitarunt. Vix credibile videtur, quot artes adhibuerint omnes, ut in suam partem regis animum flecterent, quò testamentum ipsis favorabile Carolus II conficeret. Inter cæteras vero præteriri in Historia Ecclesiastica non debet scandalosa illa machinatio, a Gallis evoluta, qua persuadere conati sunt, Regem maleficiis irretitum esse. P. Froylanus Diaz, Regius confessarius, primus videtur scriptoribus hanc speciem suscitasse, cujus simplicitate mirum in modum Card. Portocarrero, Archiep. Toletanus, et Generalis Inquisitor abusi sunt. Originem autem huic absonæ opinioni dedit, quod Rex maligna ægritudine laborans, nullam in medicina medellam inveniret, unde in suspicionem confessarius venit. Regem esse maleficis artibus læsum. Consulto quodam confessario monasterii oppidi Cangas de Tineo, ubi tres moniales obsessæ dicebantur, respondit, dæmonem a se exorcizatum significasse, revera Regem maleficium habere, jamdudum in potu sumptam; cujus maleficii reginam deinde accusarunt. Pluries ergo

Rex exorcizatus fuit, donec Inquisitor Generalis Rocaberti mortuus est.

Tunc regina suo nomini consulens P. Froilanum Diaz ad Inquisitionem detulit, qui Romam fugit, etsi compertum omnibus esset, hunc Patrem nullam sinistram intentionem habuisse, sed cæcum tantummodo instrumentum Gallicæ ambitionis fuisse. Verum regina vindictæ cupida nihil non mólita est, donec P. Diaz custodiæ arctissimæ fuit datus. Declararunt autem ad hoc delecti theologi, Supremumque Consilium non esse locum in P. Diaz procedendi, quapropter Generalis Inquisitor Mendoza, Segoviensis Episcopus, adversus Consiliarios Supremæ processit, et tres ex ipsis destituit, altero in exilium misso (1699). Sed paulo post Supremum Castellæ consilium omnes Inquisitoris Generalis processus in P. Froilanum Diaz *notorie injustos, nullos et violentos*, nemine discrepante, resolvit, ac demum sacra Inquisitio illum plene et omnimode absolvit, quo facto hoc longum negotium, in quo Nationes clam decertabant, terminatum est.

Et quidem hoc negotium cum altero successionis in regno, ut innuimus, erat arcte connexum. Duo præcipue factiones acriter dimicabant, regis voluntatem flectere studentes; Gallorum scilicet a Card. Portocarrero sustenta, et Austriacorum, quam regina et plurimi magnates favebant: illa vero maleficiorum fabula nullum aliud præter testamentum regis, habuit objectum, nec aliunde profecta est, quam ab æmulatione illa potentiae et dominatus, quæ duas inter familias Borbonicam et Austriacam jam ab annis ducentis, et tunc maxime vigeat. Rex testamentum suum pluries confecit et mutavit, cum primum ipsius animus in Archiducem Carolum propenderet, deinde vero inciperet in Andegaven-

sem Ducem se inclinare. Plura ab utraque parte inde Carolo regi proposita sunt, quæ illum indecisum premebant, quare Cardin. Portocarrero regi persuasit Romanum Pontificem consulere, quid e re publica in hoc maximi momenti negotio censeret esse; sciebat enim Portocarrero quænam Pontificis mens esset. Innoc. XII, re per interiores Aulæ ministros et Cardinales expensa, Regi ex horum sententia renuntiavit, patriam primas in hominum mentibus vindicari sibi partes, secundas propinquos, hac lege unicuique vivendum, at multo magis Principi, cujus unica agendi regula commune bonum esse debet. Quamobrem Carolus II testamentum scripsit, quo Philippus Dux Andegavensis, regni hæres instituebatur. Id ægre cæteri Principes tulerunt, qui domus Borbonicæ præponderantiam invidebant, unde post mortem Caroli, an. 1700 tetrum *bellum successionis* incæpit, de quo postea dicemus.

Carolo II mortuo Austriacæ familiæ dominatio in Hispania finem accepit, cui præcipuas suas glorias nostra Natio debet. Ecclesia vero Hispanica semper illam regum seriem amplissimis laudibus ob plura capita celebrare debet, tum ob unitatem religiosam accurate servatam, tum ob *reformationis* progressus cohibitos, reformationem religiosorum ordinum promotam, missiones excitatas, divinumque cultum ad maximum splendoris gradum evectum. Præter hæc nulla umquam natio adeo in litteris, scientiis, artibus, armis, potentia, ut Hispania sub horum regimine excelluit, nec inter alias nationes honorificentiorum locum obtinuit. Sub postremis vero hujus familiæ Principibus hoc regnum antea extensione ad dignitate florentissimum paulatim sublapsus est. Magistra autem veritatis historia hoc factum maxima notatione dignum docet; quod Hispania nimirum ad maxi-

num splendoris et potentiæ culmen pervenit, dum fidem intemeratam, morumque integritatem servavit, dum vero mores corruptos et molles fuit amplexa, in majorem quotidie languorem devenit; vita namque moralis, ut ita dicam, et religiosa populorum directe et aperta ratione in eorum præstantiam et amplitudinem influit. Hoc tamen Hispaniæ plane honorificum fateri debet, quod in tanta rerum perturbatione, bellicis calamitatibus, superstitione, morumque mollitie, nihil ipsa de pristinæ fidei puritate amisserit. Plurimum quidem ad hanc incolumem servandam Inquisitio contulit, cui sane sæcularis potestas semper auxilium præbuit, verumtamen nisi ipsa tam alte fuisset in fide radicata, forsitan ingruentibus hæresibus et præsertim Jansenismo sese commaculasset. Jure proinde iterum affirmari potest, Hispaniam glorioso *catholicæ* cognomine distingui debere. (1)

(1) De hoc capite vide *La fuente*, op, cit. § CCCXLI ad CCCLXVII.—*Buldu*, op, cit. lib. XVIII et XIX.—Valladares, *Semanario erudito*, in variis locis.—Gonzalez Davila, *Teatro Eclesiastico*, tom II.—Mariana, *Historia de España*, continuada por D. Eduardo de Palacio.—Madrid 1868.

EX SÆC. XVIII

CAPUT XVII.

Universalis Ecclesiæ conspectus sæc. XVIII.

Novam epocham Historiæ Ecclesiasticæ inchoamus, in qua debuit Ecclesia magis apertos hostes debellare, et tenaces eorum assultus undecumque perferre, ex quibus tamen divina virtute incolumis servata est. Lites enim jansenianæ, sæculo præcedenti acri animorum contentione agitata, magis hac ætate exarserunt, in maximum periculum integras Ecclesias vocantes. Exsurrexit præterea perditissimum hominum genus, a quibus omnis prorsus religio, ipsaque Dei existentia impugnata est. Sed et acerrima certamina Ecclesiæ intulit incredulorum schola, qui specioso philosophorum nomine Religionem christianam oppugnarunt, omnem revelationem rejicientes, solamque religionem naturalem, ut dicebant, seu Deismum adstruere conantes. Hæc autem sæculi XVIII incredulitas seu pseudo-philosophia erat effectus et prava progenies pseudo-reformationis sæc. XVI. Etenim Novatores solam Scripturam, quam, rejecta Ecclesiæ auctoritate, secundum privati sui spiritus dictamen interpre-

tabantur, esse Fidei regulam contententes, ipsam hominis rationem credendorum iudicem constituebant. Hujusmodi doctrinam ad dubietates et incuriam in religionis negotio ducere compertum est. Eadem enim libertate seu licentia, qua Lutherus et Calvinus nonnullas Scripturæ partes, et varia dogmata, quæ Ecclesia ab Apostolis constanti traditione conservaverat et docuerat, abnegarunt, ita etiam isti pseudo-philosophi omnem Scripturam et revelationem rejecerunt.

Ex his autem evenit illa animorum inquietudo et in novitates proclivitas, quæ huic sæculo tale character indiderunt, ut a cæteris elapsis, religione et moralitate, plurimum differat. Multi enim omnis generis scriptores hujus sæculi tum indirecte, tum aperta fronte illa indubitata principia, et doctrinæ capita negarunt, vel perverterunt, quæ ab omnibus hucusque firma rataque habita, numquam in controversiam vocata sunt. Qui homines fama, ingenio, eruditione, opibusque pollentes taliter in animos populi influxerunt, ut novæ generationes ab avorum institutis plane defecerint, atque incredulitatem, velut morum culturam, habuerint: ac proinde suis scriptis effecerunt, ut catholica dogmata, mysteria, cultusque despicerentur, vel saltem nullo delectu tractarentur. Ex quibus etiam immanis morum corruptio subsequuta est, effrenisque omnia carpendi et innovandi libido. Ipsique Principes hoc sæculo novitatibus proni, perversis principiis imbuti, et in religione indifferentes Ecclesiam variis modis insectati sunt. Acceserunt societates occultæ Liberorum cœmentariorum (*Francis-Massons*) et aliorum, quæ mala multigena Ecclesiæ et societati intulerunt, et in generalibus rerum civicarum et ecclesiasticarum conflagrationibus maximam partem habuerunt.

Hæc itaque omnia magnum odium in Ecclesiam, in religiosos ordines, et præcipue in Societatem Jesu concitarunt, quæ postrema tandem, data Bulla, ad majora vitanda mala, a Clemente XIV suppressa fuit. Interim illud religiosæ et civilis libertatis studium, licentiæ amor, novique regiminis cupido, universam rerum dissolutionem tandem attulit, tetramque tempestatem malorum omnium feracissimam præparavit, Gallicam scilicet revolutionem, qua nullum in recentiori historia majus malum inveniri potest. Non defuit autem in his rerum angustiis Ecclesiæ suæ Dominus, sed illam misericorditer ab hostium incursionibus defendit. Hæc autem Ecclesiæ in tam atroci concussione firmitas, argumento ad ejus divinitatem ostendendam, ex ipsius mira conservatione desumpto, magnum robur suppeditat.

Licet ista sufficiant, ut hujus sæculi specimen habeatur, præstat tamen aliqua breviter de statu Ecclesiæ in diversis regionibus dicere. Et primo quidem in Oriente apud Maronitas seu christianos montis Libani, qui raro constantiæ exemplo in unione cum Rom, Ecclæ perseverarunt, plurimum religio florebat. Hi liturgiam et ritus proprios habent, in quibus peragendis lingua antiqua syriaca utuntur, et a clericis gubernantur, Romæ in collegio suo, instructis. Præcipua eorum sedes est Libanus, ejus partem Kesruam dictam ipsi incolunt. Ibi in monasterio Cannobim supremus eorum Episcopus residet, qui titulum Patriarchæ Antiocheni retinet, et semper a Pontifice constituitur. Apud ipsos vero aliqui abusus irreperant, quamobrem Clemens Pp. XII ad eos delegavit doctissimum J. S. Assemani, ejus consilio an. 1756 synodus convocata est. Interfuerunt Patriarcha et plures Episcopi et Abbates, qui saluberrima decreta de disciplina ediderunt, a Bened. XIV postea approbata, quibus

religio in posterum maxime viguit ac viget. Antea etiam pro Albanis Clemens XI multa opportuna decreverat de ratione prædicandæ et conservandæ fidei inter Turcas et hæreticos, de sacramentis, aliisque ad reformationem spectantibus. Utque huic objecto majus præsidium adjiceret, adolescentibus istius Nationis Romæ in collegio de *Propaganda Fide* locum et congruam dotem constituit, quatenus sic orthodoxa doctrina et recta disciplina instituti, deinde apud suos sacro ministerio fungerentur.

In aliis autem Turciæ provinciis dura erat numerosorum christianorum ibi degentium conditio, nam universim gravibus tributis et præfectorum exactionibus opprimebantur, ipsis exercitium religionis variis limitibus erat constrictum, et Mahumetanos ad christiana sacra convertere vel admittere severe erat interdictum; quibus non obstantibus, missionarii catholici plurimos ad veritatem catholicam perduxerunt. Apud Persas missiones Ispahamensis et Sirvanensis magnos fructus dabant, primis autem hujus sæculi annis Clemens XI peculiaribus litteris missionarios Hosaino Persidis sultano commendavit, et ab eodem subditis catholicis liberam suæ Religionis professionem impetravit.

In Africa vero, ubi tantopere religio sæculo lapso floruerat, non adeo frequentes aut numerosæ missiones catholicæ erant; sed tamen in insulis, quas Hispani, Galli et Lusitani possidebant, religio catholica dominabatur, atque in Azoricis, Canariis, Promontorio Viridi et alibi omnes incolæ catholicam fidem profitebantur et episcopos habebant. Florebat etiam religio catholica in insulis Gorea, Senegaglia, Guinenibus in regnis, ipseque rex Congi cum aulicis suis religioni catholicæ erat addictus. His aliisque apud infideles missionibus plerique laici Europæi subveniebant, qui, primos

christianos imitantes, pro ecclesiis pauperibus et fratribus egentibus collectas faciebant, et ita ad sustinendas et promovendas missiones subsidia conferebant.

In Sinis postquam Benedictus XIV ritus Sinenses damnavit, persecutio vehemens exarsit, et an. 1750 plusquam 70 missionarii in carceres coniecti et christiani quamplurimi bonis ipsaque vita privati fuerunt, sed Legatus a Rege Lusitaniæ ad imperatorem cum muneribus missus, pacem ipsis impetravit, quæ tamen sæpe interrupta est, quomobrem missionarii posteriori tempore apostolicos labores, ea qua opus erat prudentia resumpserunt, et illata religioni detrimenta aliquatenus repararunt. Indiæ Orientales varia sorte fruebantur, sed ab anno 1760 ibi religio decrevit, bello inter Anglos et Gallos de Pondicherii possessione excitato. Tongkini vero regnum post plurimas persecutiones tranquillitatem postremis hujus sæculi annis accepit, et majorem numerum christianorum recensuit. Sub his etiam temporibus persecutio in Cochinchina remissa, triginta Jesuitæ in hoc regnum venerunt, et Evangelium prospero successu propagarunt.

Quod attinet ad insulas, Sinam et Indiam circumjacentes, ex quo tempore in illis dominium nacti sunt Batavi et Angli, res catholicæ ibidem declinarunt, et in multis interierunt. Nam non solum obstacula multifaria missionibus catholicis a Batavis et Anglis suscitata sunt, sed etiam ministri protestantes ad sua sacra insulares pertrahere studuerunt, eumque in finem Biblia sua aliosque libros religiosos, in linguas asiaticas versos, inter illos disseminarunt, scholas fundarunt, aliisque mediis usi sunt, quæ etiam adhibuerunt in terris Indiæ Danorum et Anglorum dominio subjectis. Prosper vero in America ecclesiarum et missionum status

perdurabat, præsertim in coloniis quas illic Hispani et Galli creaverant, ita ut in sola Californiensi missione, a Jesuitis directâ, indigenæ conversi an 1745 quadraginta et tres reductiones seu pagos efficerent. In *Statibus-Unitis* et cæteris coloniis ab Anglis conditis, catholicorum conditio multifariis vexationibus fuit obnoxia, sed illa mitior reddita fuit, ex quo tempore Status Uniti suam independentiam nacti sunt, quam an. 1783 Angli ratam habuerunt.

Verum in Europa non tam jucundus, ut modò diximus, religionis status apparebat. De Hispania suo loco dicemus, Gallia vero universam fere hujus sæculi Historiam occupat. Catholicorum in Anglia conditio, etsi persecutiones intermissæ fuerint, dura remanebat, etenim leges contra ipsos latæ, quibus omni civitatis jure et religionis libertate erant privati, per maximam hujus sæculi partem viguerunt, ipsique sæpe populi et magistratuum vexationibus fuerunt obnoxii. Guillelmus III ab an. 1689, ejecto Jacobo II, rerum potitus, omnibus, exceptis catholicis, religionis libertatem concessit, juraque omnia denegavit, nisi communionem apud Episcopales perciperent, et ipsi fidem jurejurando promitterent. Tunc omnes sed præcipue Hiberni multa pertulerunt. Etenim hi sicut in vera fide ita etiam in legitimi regis obedientia constantes, arma pro Jacobo II cepissent, quare Guillelmus cum exercitu in Hiberniam profectus, eos ad internecionem persecutus est. Quo facto plura Hibernorum millia patria pulsa sunt, et reliquis omnes fundi adempti, et omnia publica munera prohibita sunt. Ita fere hic rerum status perduravit donec an. 1778, supplicantibus catholicis, Camera tum *Communium* tum *Procerum* leges iniquas a Guilielmo III contra ipsos latas abrogarunt, eisque præsertim Hibernis, jus hæreditatis et emptionis restituere-

runt: quæ decreta confirmavit Georgius III rex. Deinceps illorum conditio melior evasit.

Universæ Germaniæ nationes plurimum ab incredulis perpressæ sunt, cum antea jam animos ad hoc Pietistæ præparassent, qui magis practicam quam theoreticam religionem curantes, viam ad indifferentiam dogmaticam aperuerunt. Magisque incredulitas vixit favore Friderici II, postquam hic (1740) Borussiae solum ascendit, nam hic incredulos e Gallia profugos suscepit, et beneficiis prosequutus est, nec non cum præcipuis ipsorum coriphæis, Voltaire, Alembert, aliisque familiaritatem litteris mutuis colebat. Qui ipse inter apertos Ecclesiæ hostes numerari debet, licet aliunde catholicis suis subditis liberum religionis suæ exercitium, pluraque jura civilia concesserit. In Suecia item et Dania, posterioribus hujus sæculi annis, catholici aliquantum profecerunt.

In Polonia religionis catholicæ prosperitas impedita fuit, tum domesticis Polonorum dissidiis, tum bellis, quibus Russi supremum suum dominium in hoc regno stabilire conati sunt. An. 1772 Catharina II Imperatrix Russiæ, Josephus II Austriæ, et Fridericus II Borussiae maximam partem regni Poloniæ sibi diviserunt, paucis tantum provinciis Stanislae Augusto II relictis; has vero etiam an. 1795 rursus usurparunt, regnumque Poloniæ penitus aboleverunt. Interim in omnibus provinciis Polonicis liberum suæ religionis exercitium unicuique concessum est. Verumtamen Catharina II quamvis catholicos *ritus latini* toleraret, Græcos unitos in Lithuania, Volhunia, aliisque veteris Poloniæ provinciis diversimode vexavit, eorum ritum sub pœna exilii proscribens, ecclesiasque sacerdotibus schismaticis tradens; quo effectum est, ut plura millia catholicorum *ritus græci* fallaci-

bus promissis, minis aut violentiis cesserint, et ad schisma defecerint, alii in ritum latinum transierint, plurimi vero in Siberiam fuerint relegati.

In Austria vero grave negotium obtulerunt decreta quamplurima a Josepho II ad innovandam rem ecclesiasticam promulgata. Hic inter alia liberam Episcoporum cum Apostolica Sede relationem impedivit, *placet* regium pro omnibus pontificiis scriptis decernens; rem matrimonialem propria lege definiens, plura matrimonii canonica impedimenta vel restrinxit vel abrogavit, et alia nova constituit; immunitatem clericorum sustulit, monasteria suppressit, forum ecclesiasticum ademit, aliaque plura gravissima innovavit. Fere omnes Episcopi, plures doctores Universitatum, ipseque Nuntius Apostolicus libellos supplices ad imperatorem contra noxias novitates dederunt, verum Josephus praelatorum preces et monita sprexit, pluresque eorum dure redarguit. Tunc Pius Pp. VI an. 1782, postquam plures litteras ad Imp. frustra dedit, Viennam se contulit.

Josephus II Pontificem honorifice excepit, quo cum laichrymis expostulante de malis Ecclesiae illatis, nonnulla decreta temperavit, sed brevi post, consiliis sophistarum, praesertim ministri sui Kaunitz, obtemperans, suas innovationes persequi non destitit.

Idem Imperator dissidia de Nuntiaturis inter quatuor Germaniae Metropolitanos et Sedem Apostolicam exorta fovit, protexitque. Nam consueverant RR. Pontifices a tempore *Reformationis* Nuntios in Germania constituere certis juribus et privilegiis instructos. Adversus hoc Ecclesiastici electores Imperatori obtulerunt triginta gravamina, postulantes, ut nullae deinceps causae ad Sedem Apostolicam a jure Nuntios deferrentur, quibus Imperator assentiens, edic-

to an. 1785 lato, Nuntios in Germania omni jurisdictionis exercitio interdixit. Brevi post iidem Metropolitæ Deputatos ad aquas Emsenses misserunt, instructionibus munitos, qui celebrem *Punctationem Emsensem* 23 articulis confecerunt, quibus pene totus hierarchicus Ecclesiæ status, ecclesiasticique regiminis forma temerarie convellebatur. Sed motibus in Belgio excitatis, et morte Josephi Imperatoris, tum generali rerum in Galliis conflagratione, conceptæ in congressu Emsensi innovationes evanuerunt. Quinimo ipsi Metropolitæ electoribus suis privati, Sedibus ejecti, et in exilium acti sunt. Pius vero VI temerarios eorum ausus graviter redarguit, omniaque ad Nuntiaturas spectantia in responsione ad eosdem solidissime et copiose tractavit.

Ex quibus omnibus satis liquet Ecclesiæ statum hoc sæculo graviter fuisse concussum. Hæc vero, quæ vix summatim delibavimus, divinam, qua ipsa regitur, virtutem, iterum luculenter ostendunt. Non enim absque divino præsidio evenire poterat, ut Ecclesia incolumis inter tot, tantasque ruinas sola perstaret et tam atroces tempestates superaret. Alioquin, nisi ita esset, nullo modo ejus existentia et firmitas non obstantibus tantorum hostium conatibus, explicari possent. (1)

(1) De hoc capite vide Wouters, *op. cit.*, epocha XII.—Alzog. *perio*do III, epocha II, § CCCLXVII et seq.—*Memorias para servir á la historia Eclesiástica del siglo XVIII*, in Hisp. linguam versæ a D. Vincentio Gimenez, Gerundensi Canonico. Madrid, 1814. etc. etc.

CAPUT XVIII.

De bello successionis in Hispaniarum regnum.

Est nunc aliquid breviter dicendum de isto negotio, quod in politicis hujus sæculi fatis valde supereminet. Nam plurimæ Nationes acriter et diuturne inter se dimicarunt, ex quo etiam Apostolicæ Sedi molestiæ non leves illatæ sunt, Hispaniæ vero gravissima detrimenta et damna evenerunt.

Itaque Carolus II Hispaniarum Ræx die prima Novembris an. 1700 absque liberis mortuus, Philippum Andegavensem Ducem, sororis suæ Mariæ Theresiæ et Ludov. XIV nepotem, regni hæredem testamento constituit. Cardin Portocarrero Regni Gubernator, pluresque proceres ad Ludov. XIV oratores misserunt, qui Philippo fidelitatem et obsequium præstarent, ut reipsa factum est; et iste deinde communi plausu ab Hispanis rex salutatus fuit, et a Nationibus recognitus. Valde autem commotæ sunt hæc re quamplurimæ potentiæ Europenses, quæ domus Borbonicæ præponderantiam ægre videntes, æquilibrium Europæum sublatum pertimescebant. Intercessit etiam Leopoldus imperator, jura meliora in Hispaniam filio suo Carolo Archiduci Austriæ esse contendens, utpote Mariæ de Austria, Philippi IV sororis, nepoti, ac proinde propinquiore hæredi; quare Leopoldus bellum paravit, sed prius Anglos, Batavos, aliosque in partes suas pertrahere studuit.

Sentiebat autem Clemens XI Summus Pontifex, quot mala Italiæ universæ atque catholico orbi ex hoc bello imminerent, quare, gravibus ad principes missis litteris, omnibus

modis publicam tranquillitatem asserere studuit, atque instantis belli periculum amoliri Timebat enim feralia belli theatra, Insubriam in primis et utriusque Siciliae regna esse futura, quae quamvis haereditario nomine Hispani reges possederant, non latebat, plures principes illis varia fretos ratione inhiare. Itaque Imperator a Pontifice impense hortatus ad rejiciendas belli curas, per Apostolicum in Germania Nuntium significavit, se libentissime stabiliendae concordiae sequestrem Pontificem habiturum, neque missurum in Italiam copias, dummodo Galli Hispanique pari interim moderatione uterentur. At Ludov. XIV qui noverat, Philippum Andegavensem unanimi Hispanorum optimatum suffragio salutatum regem, eumque regno jam concordiae populorum voluntate potitum gaudebat, Pontificis consilia, prolataeque Leopoldi nomine conditiones neglexit, immo vero de sanciendo cum Pontifice foedere impensius egit. Interim unoquoque potiora sua jura defendere curante, illud repente conflatum est bellum, quod publicam totius Europae tranquillitatem perturbavit. Anno igitur 1701 Germani milites Italiam invaserunt ac Ferrariensem Ducatum occuparunt, Pontifex vero suas copias opposuit, et deinde Gallo-Hispanorum parti aliquatenus proclivem se praebuit.

Tamen Angli, Batavi, Lusitani cum Leopoldo juncti viribus atque consiliis, Archiducem Carolum per id tempus Hispanorum regem Viennae pronuntiarunt, classemque instructissimam contra Ligurum steterunt, quo timor magnus Pontificiam ditionem invasit. Sed accurrentes eodem anno Hispani foederatorum classem prope Malacam fuderunt, multaque praesidia in Italia expugnarunt, atque eodem prospero Marte in Sabaudia, Lusitania et alibi usi sunt. Sed postea, sorte mutata, gravissimam cladem ad locum Hochstet ex

perti sunt, (1704) qua fere dissipati Gallo-Hispani fuerunt, quam cladem ipsi deinceps multo pacto resarcire potuerunt. Deinde Hispanicam classem ex America reducem Fæderatorum naves prædatae sunt; quamobrem Archidux Carolus causam suam actam existimans, Ulissipone excensionem fecit, atque a nonnullis provinciis acclamatus Matritum usque penetravit, (1706) unde Philippus V jam fugerat. Sed anno sequenti, Philippus V, insigni victoria de Fæderatorum exercitu ad Almansam relata, res suas pene perditas erexit, Matritum recuperavit, plures rebelles civitates domuit, suoque dominio Ilerdam et Tortosam subjecit; Dux item Noailles Catalaunos tumultuantes sæpius repressit. In Italia simul et Belgio bellum varia fortuna gerebatur.

Interim Imperator Leopoldus an. 1705 obierat, eique primogenitus filius Josephus I successit, qui pari ac pater animo bellum continuavit. Hic vero Pontificem ad se trahere enixe contendit, quod cum efficere non posset, graviter in ipsum excanduit. Nuntius e Viena pulsus fuit, et præterea Imperator exercitum *primarum precum* magis quam par erat, extendere voluit, Episcopis renuentibus, in quos ille ob id pœnam decrevit. Pontifex vero hoc imperatoris factum improbavit, litteris ad Episcopos datis, nullum ei jus in hujusmodi precibus esse; et insuper copiis Imperialibus hibernalia in Parmensi provincia negavit. Imperator iratus Pontificis dominium in provinciam Comachio impugnavit, et hanc urbem per milites cepit, quæ res universam fere commovit Europam, eoque periculi Pontificis negotia traxit, ut sine præcipuo Dei auxilio componi non posse viderentur. Pacem autem Josephus I concessit, ea tamen conditione, inter alias, ut Carolum Archiducem Clemens XI legitimum Hispaniæ Regem agnosceret, (1709) quod Pontifex præstare

coactus fuit. Hæc Pontificis agendi ratio Ludovicum XIV graviter commovit, qui propterea minatus est se velle, repudiata potestate pontificia, suo regno Patriarcham a se delectum præficere: sed et Philippum V ita offendit, ut quamquam Pontifex metu imperatoris adactus id fecerit, Legatum Apostolicum solum Hispaniæ migrare jusserit, numquamque deinceps hujus rei oblitus fuerit. Clemens Antistitum Hispanorum opera usus, regem flectere studuit, quod et obtinuit.

Dum autem hæc in Italia eveniebant, Fæderatorum arma in Hispania prospero Marte pugnabant. Nam Ludovicus XIV ab hostibus impetitus copias suas exinde educere debuit, et Philippus V sibi relictus iterum salutis suæ fuga consulere coactus fuit. Tunc Comes de Staremberg cum numeroso exercitu in Hispaniam a Fæderatis missus, Carolum secundò in Matritum perduxit, qui rerum potitus est, et deinde Barcinone suam sedem fixit. Sed resumptis viribus Philippus et a Marescallo de Noailles adjutus, plures civitates reduxit, et postea Anglos apud Brihuegam, Germanos apud Villamvitiösam plene fudit, (1710) quo dominium suum magis solidavit. Mortuus est per id tempus Imperator Josephus, (1711) et ei successor Carolus Archidux ejus frater datus est, cujus res fere desperatæ in Hispania incedebant, qui de sua electione certior factus, relicta Barcinone, confestim Viennam in Austria se contulit, imperio potiturus.

Tunc Nationes quæ de æquilibrio Europæo servando impense curabant, timuerunt ne forte vastissimum Caroli V imperium iterum constitueretur, quamobrem in Caroli juribus ad coronam Hispaniæ defendendis multum remisserunt; et paulo post, à Philippo V omni jure in Galliæ regnum renuntiato, de pace componenda serio cogitarunt, et reipsa in Congressu Ultrajectensi pax inter Nationes omnium

votis tantopere exoptata, an. 1713 sancita fuit. Præcipuæ vero inter conditiones pacis hæ sunt, scilicet; Philippus V suo et successorum nomine Coronæ Galliæ renuntiavit et legitimus Rex Hispaniæ et Indiarum declaratus et recognitus est: Siciliæ regnum Duci Sabaudia fuit concessum, et regna Sardinia et Neapolis in dominium Imperatoris transierunt. Tamen Carolus his pactis assensum præbere renuit, et bellum usque ad annum sequentem prosequutus est, quo suis rebus consulens pacem cum Ludov. XIV dumtaxat, exceptis Hispanis, pepigit. Philippus vero Barcinonem, quæ resistantiæ vexillum crexerat, post longam et obstinatam obsidionem perdomuit, et insulas Balearicas suo dominio subjecit, atque ita firmitatem in regno assequutus est.

Plurimum in hac pace Pontifex laboravit, ut Ecclesiæ iura contra hæreticorum conamina defenderet, nihil enim hæretici studiosius moliebantur, quam orthodoxæ religionis violatis iuribus, ampliores hæresi fines conquirere, atque Wesphalicæ pacis damnata pacta innovari flagitabant. Plures etiam catholici viri, humana potius quam divina spectantes, ejusmodi perniciosis postulatis, suorum Principum nomine, suffragabantur. Quare Clemens, misso in Comitia Dom. Passionæo, a Principibus feliciter obtinuit, ut catholica religio, juxta pacta Riswicensia, in omnibus provinciis ubi ea vigeat, integre servaretur.

Sed Imperator Carolus, ut diximus, in concordiam cum Hispanis non ivit; Sabaudia item dux, qui Siciliam a Rege Hispaniæ relictam, possidendam accepit, pacta conventa non servabat. Interim Imperator bellum acriter Turcis declaravit, de quibus præclaras victorias an. 1716 et deinceps retulit. Philippus V hanc favorabilem occasionem suis consiliis existimans, adornata classe, Sardiniam per id tempus

occupavit, et anno sequenti regnum Siciliae aggressus, Pa-normum, Messanam et alias urbes cepit. Tunc denuo bellum exarsit, in quo Philippus Europam fere totam, ipsius Gallis non exceptis, sibi adversam habuit. Carolus enim pace cum Turcis firmata, adversus Hispaniae regem totus incubuit, Galli in regnum Navarrae arma intulerunt, et munitissima castra occuparunt, Germani, post varios eventus, Siciliam et Sardiniam in suam potestatem denuo redegerunt, eoque tandem Hispaniae regem adduxerunt, ut pacem onerosis conditionibus an. 1725 Viennae firmare coactus fuerit. Quo facto denique, etsi non ad multum tempus, Europa quievit.

Gravissima damna ex his diuturnis et infelicibus bellis Hispaniae illata quisque facile videt, et apud Marchionem a Sto Philippo, in historia hujus belli, legi possunt.

Nolumus autem huic capiti finem dare, quin prius significemus, injuste prorsus de Clemente XI, occasione hujus *belli successionis*, a nonnullis detrahi, quasi nempe hic Pontifex miserae instabilitatis in suis politicis opinionibus exempla dederit. Verum si impartiali animo historia legitur, nihil apparet unde Clemens hujus rei jure insimulari possit. Testem enim minime suspectum Ranke habemus, Pontificem non nisi necessitate coactum, Archid. Carolum Hispaniae regem agnovisse, postquam frustra Principum auxilia expectasset, et ad postremam usque horam praefixi temporis, ut subscriptionem suam daret, restitisse, quo elapso, minati fuerant Faederati Romam et Status Pontificios militaribus copiis occupare. Praeterea Clemens XI Sedis Apostolicae libertatem periclitantem dolebat, nihilque omissit, ut dissidia inter Principes componerentur. Necesse non habemus omnes politicas vicissitudines hoc factum subsequentes attinge-

re, cum exploratum sit nihil aliud Pontificem intendisse, nisi quod religionis causæ magis expedire, pro diversis adjunctis, ipse iudicavit. Horum autem bellorum terminus in summa a Sedis Apostolicæ consiliis non fuit alienus; quod nimirum domus Borbonica in Hispania, et magna Italiæ parte regnaret.—Demum, quod sedulo notandum est, prudenter omnino Clemens in Archiducis recognitione se gessit, ad normam Constitutionis a Clemente V latæ declarans; *Si quem Summus Pontifex sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa scientia, verbo, constitutione vel litteris nominet, honoret seu quovis alio modo tractet; per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligatur, aut quidquam ei tribuere novi juris.* Quo prudentissimo actionis momento non minus Apostolicæ Sedis in utrumque Siciliæ regnum, quam aliena jura, præsertim de Hispana successione contententium, æqualiter salva et illæsa manserunt. Atque hoc pacto potuit deinceps cum Siciliæ rege contendere, ut Sedis Apostolicæ jura integra permanerent. (1)

(1) De hoc capite cf. *Historia de España*, superius citata.—Buldú, *loc. cit.* Amat de Gravesson, *sæc. XVII, colloq. I.*—et præcipue *Clementis XI vita* ab Angelo Fabronio scripta, et historia hujus belli a Marchione de Sto. Philippo, *sup. cit.*

CAPUT XIX.

*De Litibus Jansenianis, Constitutione Unigenitus et schismate
Ultrajectino.*

Superius significavimus Ecclesiæ statum sæculo præcedenti acriter a Jansenistis fuisse concussum, donec pace Clementina an. 1669 lites aliquantum quieverunt. Sub finem vero sæculi elapsi Innocencius XII exorientes in Belgio motus data bulla sedavit. Sed hujus hæresis indoles rebellis et versuta nunquam destitit in posterum bellum infestum Ecclesiæ inferre; et lites jansenistæ ab annis aliquot jam sopitæ, majori intensione ineunte hoc sæculo recruderunt. Apparuit anno 1701 famosus ille *casus conscientiæ* a jansenistis, ut fertur, confictus, et á quodam sacerdote propositus doctoribus sorbonicis, cujus occasione ingens conflagratio animorum erupit. Nam licet hic casus hominem privatum videretur attingere, omnes Ecclesiæ decissiones adversus jansenismum revera convellere tentabat. Quærebatur scilicet an in sacro confessionis tribunali absolvere liceret clericum, qui confiteretur se quinque propositiones Jansenii damnare in omni sensu, quemadmodum eas damnaverat Ecclesia: quantum autem ad factum spectat, an scilicet sensu damnato in libro Jansenii continerentur, se non nisi religiosum servare silentium. Quadraginta Sorbonici Doctores consulti responderunt talem clericum absolvi posse, ejusque opiniones nec novas nec damnatas esse. Hoc responsum secretum integro anno servatum est, sed anno 1702 tipis vulga-

tum, jansenistarum audaciam auxit, eoque ad eludendas pontificias constitutiones mirum in modum abusi sunt. Clemens Pp. XI an. 1705 Sorbonistarum decissionem damnavit. Eamdem sententiam Cardinalis de Noailles lato decreto proscripsit, tanquam Pontificiis constitutionibus contrariam, et ad fovendas scissiones aptissimam, restrictionesque mentales, immo perjuriam promoventem; cui deinde plures Episcopi, Theologique Duacenses et Lovanienses accesserunt, qui prædictam doctorum resolutionem variis censuris notarunt. Ipsi doctores Sobornici a Ludovico XIV decissionem suam revocare coacti sunt; quod reapse omnes, uno excepto, ut vitarent damnationem, fecerunt.

Tunc jansenistæ a Quesnellio excitati adversus brevia a Pontifice lata acriter insurrexerunt, eumque diversimode accussarunt: cumque postea continuò contenderent circa factum sufficere obsequiosum silentium, hacque via pontificias constitutiones eluderent, iterum Clemens XI anno 1705 a Galliæ Rege et nonnullis Episcopis rogatus, bullam edidit *Vineam Domini Sabaoth*, qua omnes jansenistarum cavillationes in posterum præclusit. In ea postquam constitutiones Inocentii X et Alexandri VII confirmavit, litterasque Clementis IX et Inocentii XII a falsis jansenistarum interpretationibus vindicavit, doctrinam in relato casu conscientiæ expressam iterum damnavit, declaravitque; » *Obsequioso illo silentio minime satisfieri obedientiæ, quæ præinsertis Constitutionibus debetur; sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Jansenii libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ut præfertur, ab omnibus Christi fidelibus, ut hæreticum, non ore solum sed et eorde rejici et damnari deberi, nec alia mente, animo, aut credulitate supradictæ formulæ subscribi licite posse.* »

Huic bullæ a Clero Gallicano in comitiis generalibus ac-

ceptatæ, et a Curiis Regni in catalogum legum relatæ, moniales Portus regii quarum cænobium præcipua erat refractariorum Sedes subscribere recussarunt, quapropter earum monasterium Regis mandato an. 1709 suppressum et destructum est; ipsæ vero per diversa cænobia dispersæ sunt. Cum autem Ludovicus XIV neminem constitutionibus apostolicis aperte refragari ferret, plures jansenianorum coriphæi in Belgium et in Hollandiam transierunt, ubi atrox schisma inter catholicos excitarunt, de quo postea dicemus.

Nunc vero de Paschasio Quesnelio quædam notanda sunt, quo præcipuo factore majores jansenistarum perturbationes evenerunt. Hic oratorio Berulliano ab an. 1657 nomen dederat et cum fidei formulæ in congregationis comitiis contra jansenismum propositæ subscribere detrectasset, ut sibi consuleret, Brusellas se recepit an. 1685, deinde Hollandiam petiit, ubi plura scripsit, quibus liberius rem jansenianam promoveri, clerum et populum abstrahendo a debita sedi apostolicæ et Episcopis obedientia conatus est. Igitur an. 1705 jussu Philippi V Hispaniarum Regis ab Archiepiscopo Mechliniensi carceri addictus est, at paulo post amicorum opera effracto pariete e custodia ereptus an. 1719 Amstedolami mortuus est. Hic quidem gravissimis commotionibus ansam dedit libro à se gallicè scripto cui titulus *novum testamentum cum adnotationibus moralibus super quæntibet versum*. Opus primum prodit an 1671 multisque propter sermonis elegantiam et pietatis speciem placuit. Præ cæteris Cardinalis de Noailles illud populo commendavit, posteaque a se correctum denuó typis mandari curavit, contra vero alii plures Episcopi haud paucas erroneas assertiones jansenismo affines in ipso deprehenderunt, imo Episcopus Vapincensis an. 1705 illud diœcesanis suis prohibuit

Crescente lite Clemens XI conplurium Episcoporum ipsiusque Regis Galliae querelis et precibus permotus, librum Quesnelli damnavit, et ne quis eum légeret aut venderet sub pæna excommunicationis majoris interdixit. Verum hoc non obstante controversiæ magis recruderunt, pluresque Episcopi cum Cardinali de Noailles Quesnelli defensore acriter decertarunt. Quapropter Pontifex controversiam finire cupiens an. 1713 celebrem Bullam *Unigenitus Dei Filius* edidit, qua unam supra centum propositiones ex illo excerptas tanquam respective falsas, perniciosas, Ecclesiæ ejusque praxi injuriosas, etiam in potestates sæculi contumeliosas, hæresibus et schismati faventes in globo damnavit. Omnes ubique Episcopi Pontificis bullam maxima cum reverentia susceperunt, sed tamen in Gallia aliqui eidem refragati sunt. Proposuit enim Ludovicus XIV bullam quadraginta et octo Episcopis Parisiis congregatis. eamque quadraginta ex eis incunctanter acceptarunt, sed reliqui octo quorum Dux erat Cardinalis de Noailles contestati sunt, se non posse bullæ subscribere, eoquod plures propositiones damnatæ in bonum sensum accipi possent: quibus deinde alii sex Episcopi se adjunxerunt. Horum pertinacia animos novatorum ita extulit, ut constitutionem Pontificiam incredibili audacia perverse interpretari, pravæque doctrinæ et errorum insimulare non erubuerint. Dum Ludovicus XIV de eorum audacia frangenda eum Pontifice agebat an. 1715 mortuus est.

Post hujus obitum adversarii constitutionis *Unigenitus* majores animos resumpserunt. Nam Dux Aurelianensis Regni procurator, vir moribus corruptus et religionis expertus, Quesnellianæ factioni vires addidit, relegatis a Ludovico XIV redditum concedens, amplissimoque favore Cardinalem de Noailles prosequens. Tunc lites auctæ sunt. Doctores Sorbonici,

paucis reclamantibus, protestati sunt, se non libere Bullam acceptasse, et deinde illius acceptatione e regestis deleta, mentiti sunt, eam numquam a Facultate fuisse receptam; alii petulantiores in ipsam bullam acerrime invecti sunt, alii novas bullæ declarationes et propositionum explicationes petierunt; contra Episcopi acceptantes in clericos suos eam reprobantes fortiter animadvertabant. Ad pacem et concordiam restituendam frustra varia media a pluribus adhibita sunt.

Cum Clemens Pontifex Cardinali de Noailles factionis duci minatus esset cardinalitiæ dignitatis ademptionem, nisi bullam acceptaret, is in sententia sua constans, respondit se suosque nunquam bullam acceptaturos; cum inter propositiones damnatas plures essent, quæ nullam censuram mereantur. Ex hac declaratione factum est ut plurimi ad futurum concilium generale appellarent, suamque appellationem Romam mitterent. Iis deinde alii undecim Episcopi, Sorbona et Cardinalis ipse de Noailles se adjunxerunt. Pontifex de hoc certior redditus documentum appellationis schismaticum et hæreticum pronuntiavit, et appellantis terminum præscripsit, intra quem appellationem suam revocarent. Quo elapso, an 1718 litteras *officii pastoralis* dedit, quibus palam edixit, eos omnes qui præfatæ bullæ omnimodam obedientiam præstare recussaverint, nullam deinceps cum Romana Ecclesia communionem habituros. Tunc universa appellantium factio et senatus Parisiensis iterum a Bulla tamquam ab abusu pontificiæ potestatis appellarunt. Graves proinde turbationes in Ecclesiis Galliæ exortæ sunt, cumque Episcopi acceptantes in suos clericos rebelles secundum jus procederent, hi præsidium magistratus civilis implorarunt; et parlamentum diversiis pœnis in Episcopos animadvertit. Turbæ ita creverunt, ut publica tranquillitas

regni sæpe in periculum vocata fuerit, quare dux Aurelianus appellantes cohibuit. Interim Clemens XI an. 1724 obiit.

Post hujus mortem blandiebantur sibi factiosi fore ut plus favoris causæ suæ jam desperatæ in ejus successore reperirent: quapropter litteras Inocentio XIII inscribere ausi sunt, quibus Clementis XI memoria proscindebatur, et auctoritatem novi pontificis in sui auxilium vocabant; sed Inocentius XIII anno sequenti litteras vigoris plenas ad Philippum Regentem et Ludovicum XV dedit, quibus refractoriorum audaciam merito castigavit, atque coercuit. Benedictus XIII in Lateranensi Sinodo a se an. 1725 habita præcepit, ut constitutio *Unigenitus*, quæ fidei regula appellata est, ab omnibus cum omnimoda obedientia observaretur, et si quem cognovissent Episcopi de tali constitutione malè sentire aut loqui in ipsum animadvertent; et insuper omnes libri contra ipsam scripti damnati sunt. Clerus autem Gallicanus in comitiis generalibus non semel regis favorem adversus appellantium turbas expostulavit. Anno vero 1726 Joannes de Soanem Episcopus Sanitiensis, comendato libro Quesnelli, appellantium causam enixe defendit. Adversus hujus audaciam Sinodus provincialis quatuordecim Episcoporum convocata est, ad quam Soanem citatus, ejus competentiam recussavit. Sinodus vero illius pastoralis damnata illum ab omni jurisdictione et officio suspendit, et Sanitiensis Ecclesiæ administrationem Vicario generali commendavit. Soanem contra Sinodi sententiam reclamante, duodecim Episcopi pro eo apud Regem intercesserunt, et quinquaginta advocati Parisienses Synodi acta improbarunt, sed Ludovicus XV illius decreta sua auctoritate communit, et contumacem Soanem relegavit. Plures Episcopi ipseque Benedic-

tus Pp. sinodi decreta confirmarunt. An. 1728 Cardinalis de Noailles bullam *Unigenitus* demisse accepit, quem Sorbona deinde subsecuta est; ac demum Senatus Parisiensis an. 1750 a Rege rogatus bullam denuo inter leges publicas retulit. Jansenistæ causam suam desperatam videntes confictis miraculis populi favorem obtinere studuerunt. Vulgarunt præcipue miracula Francisci Paris diaconi an. 1727 in Cæmenterio Sancti Medardi sepulti, cujus sanctitatem alta tuba canebant. Brevi rumor de morbis illius intercesione curatis, curiositas et pecunia ab hæreticis distributa effecerunt, ut ingens multitudo ad sepulchrum ejus concurreret. Ibi singularia phænomena veniebant; vehementibus scilicet convulsionibus illi qui sepulchro Paris incumbant, corripiebantur, quæ corpore inde amoto confestim cessabant. Quibus omnibus cum turbæ magnæ excitarentur, an. 1752 aditus ad Cæmenterium Sancti Medardi, jussu Regis, interclusus est. Verum fanatici in domibus privatis easdem fraudes prosecuti sunt, quapropter Rex (1755) tum privatos tum publicos conventus istorum spasticorum seu convulsiones habentium severe interdixit.

Necesse non putamus istorum miraculorum falsitatem ostendere cum de re ab omnibus comperta agatur. Constat enim tum e confessionibus eorum qui miraculose sanati dicebantur, tum e testimoniis medicorum, tum ex assertionibus testium oculatorum et auritorum, ejusmodi miracula non nisi Jansenistarum fraudes esse, de quibus inter alios legi potest L. La Taste in opere de hoc argumento scripto. Ostendit autem inter cæteros, D. Vincentius Gimenez in opere supra citato (*Memorias para la Historia Eclesiástica del siglo XVIII*) conventus horum fanaticorum e perditissima plebe tantum coalesci, atque etiam ridiculos plane

esse, imo in illis falsitatem, sævitiam, turpitudinem et blasphemias locum habere; unde multi a Jansenistis recesserunt.

Turbæ autem in posterum prosecutæ sunt; quamobrem Beaumont Archiepiscopus Parisiensis clerum suum præcepit Sacramenta denegare iis omnibus, qui testimonium confessionis proprii parochi non exhiberent. Jansenistæ parochos apud curias sæculares accusarunt, quamobrem Senatus Parisiensis decretum edidit, quo vetabatur ne cui sacramenta denegarentur, propterea quod testimonium confessionis exhibere aut nomen confessarii sui indicare aut Bullam *Unigenitus* acceptare recusarent. De tanta audacia Episcopi ad Regem conquesti sunt, qui ipsos audiens, Senatui potestatem de rebus sacris decernendi ademit, et plures Senatores relegavit, qui tamen postea revocati et audaciores facti, nihil non moliti sunt, donec Archiep. Parisiensem et alios et diœcesibus eiecerunt, vel custodiæ manciparunt. Benedictus XIV litteris ad cleri comitia an. 1756 datis declaravit, notoriis Bullæ *Unigenitus* refractariis Viaticum esse denegandum, quas litteras etiamsi Curia acriter detrectaverint, Rex constanter defendit; dissidia tamen in posterum perdurant.

Quæ hucusque diximus ex toties memorata H. G. Wouters historia deprompta a nobis sunt. Nunc autem opportunum esset adversus Febronium et alios Constitutionem *Unigenitus* vindicare, verum hoc præclare inter cæteros fecerunt F. A. Zacharia in *Antifebronio vindicato*, diss. V cap. V, tum etiam auctor operis *Obbiezioni e risposte risguardanti la Costituzione Unigenitus*, ad quos lectorem remittimus. Etenim, ut verbis Turnellii utar, *nihil huic Constitutioni, quantum ad auctoritatem quam obtinet, deesse ostendi facile potest. Summo*

consensu Apostolicæ Sedi adhæret maxima multitudo Episcoporum, ne uno quidem in exteris regionibus dissentiente. In una Gallia reluctantur numero admodum pauci. Et quidem omnes fere Orbis Episcopi majorque pars Galliæ illam habuerunt, velut dogmaticum hujus sanctæ Sedis et universæ Ecclesiæ decretum, ut loquitur Clemens XIII in Breui an 1765 ad Leodiensem Episcopum sub annulo Piscatoris dato, quod etiam testimoniis plurimorum Antistitum Galliæ, si opus esset, ostendi potest.

De schismate Ultrajectino pauca etiam adjicienda sunt, quo etiam Febronius abutitur, ut de prædicta Constitutione detrahat. Sufficit autem hujus rei notitiam exhibere ut statim appareat, quam injuste Febronius Ultrajectinæ pseudo-Ecclesiæ defensionem sumpserit. Prima schismatis semina jecit Petrus de Codde ab ann. 1686 Archiep. Sebastenus et Vicarius Apostolicus renuntiatus, qui Jansenismo infectus, an 1704 a Clemente XI ob id depositus fuit, quique nihilominus a populo tamquam verus Episcopus haberi non desiit. Illo mortuo septem Clerici contumaces, qui se canonicos capituli Ultrajectini dicebant, Cornelium Stenhoven, invita Sede Apostolica, Vicarium generalem constituerunt, imo deinde eo temeritatis progressi sunt, ut ipsum an. 1723 Archiep. Ultrajecti elegerint, eamque electionem Rom. Pont. significarint, ut illam confirmaret. Cardinalium Collegium, Sede vacante, omnibus Episcopis prohibuit, ne C. Stenhoven manus imponerent, verum id facere ausus est Dom. Varlet, episcopus Babilonensis qui tamen excommunicatus et depositus ipse erat. Benedictus XIII Stenhoven electionem et consecrationem nullam et sacrilegam declaravit, quo non obstante, schismatici post ejus mortem (1725) Joannem Barchman elegerunt qui ab eodem Varlet consecratus est. Tanta

temeritate Pontifex motus omnes quoscumque in hoc facinore partem habuerunt excommunicavit, illi vero in majorem pervicaciam prolapsi sunt, et ad uturum concilium appellarunt, Bullam autem *Unigenitus* tenaciter rejiciebant.

Mortuo Barchman in ejus locum suffecti sunt primo Theod. Van-der-Croon, qui an 1739 obiit, et deinde Jo. Meindarts, qui ambo ab eodem Varlet fuerunt consecrati. Uterque pari modo et eorum fautores à RR. Pontificibus Clemente XII et Ben. XIV fuerunt anathemate percussi, sed illi ad suorum decessorum exemplum ad generale concilium appellarunt. Meindarts post mortem sacrilegi consecratoris J. Varlet, metuens, ne post suum obitum schismaticæ Ecclesiæ pastore orbata maneret, propria autoritate Harlemiensem et Daventriensem sedes episcopales, dudum extinctas, excitavit, et ad eas duos episcopos ordinavit, quo schisma altiores radices egit. Habuit etiam an 1763 synodum, in qua sententiæ cujusdam Leclere, fanatici jansenistæ proscriptæ sunt, et plura fuerunt de disciplina innovata. Postea synodi acta Romam missit eorum confirmationem a Pontifice petens, verum Clemens XIII istam synodum sine legitima auctoritate coactam, nullam et irritam declaravit, ejusque decreta annullavit, insuperque fideles monuit, ne cum hujusmodi hominibus, excommunicatis vitandis, ullam communionem haberent. Schismatici in sua rebellione usque adhuc perseverant, Rom. vero Pontifices, quibus Ultrajectini electionem novorum Episcoporum semper notam faciunt eorum confirmationem petentes, in ipsis excommunicandis prosequuntur.

Post hæc omnia igitur opus non est ingentia mala Ecclesiæ et societati Jansenismo illata singillatim dinumerare,

quæ omnes quidem boni agnoscunt et magnis clamoribus deplorant. Inter gravissimas porro Ecclesiæ calamitates istam hæresim contineri satis superque liquet. (1)

(1) Cf. Wouters. loc. cit.—Vinc. Ximenez—*Memorias para servir á la Hist. Ecl. del sig. XVIII.*—F. Ant. Zaccaria, *Antifebronius*, loc. cit.—Reveur, lib. XLVI et XLVII—Henrion, lib. LXXXV et seq.—Si quis vero Constitutionem *Unigenitus* theologice vindicare cupit, legat Fontaine opus—*Constitutio Unigenitus theologice propugnata*, ovi rem quatuor tomis in folio plenissime absolvit—Delingæ, 1725.

CAPUT XX

De societatibus secretis.

Altera ex gravissimis, quibus Ecclesia et societas hoc sæculo afflictæ sunt, calamitatibus, ea certe fuit, quam societates occultæ suscitaverunt. Omnes enim, qui de ipsis egerunt, scriptores, in hoc conveniunt, scilicet, nihil aliud tales societates intendere, nisi ut omnem religionem revelatam si fieri posset, everterent, regiamque autoritatem destruerent. Unde maxime ipsæ incredulitatem foverunt, atque etiam publica rerum in Gallia conflagratio ipsarum machinationibus principaliter tribuenda est. Precipuæ vero harum societatum *Franc-Massones Illuminati*, et *Carbonarii* sunt. Ipsarum adepti terrificis juramentis cooptantur, varios gradus habent, et symbolicis signis verbisque inter se distinguuntur.

Societates in conventus partiales, seu *logias* in singulis civitatibus dividuntur, quorum regimen ad supremum magistrum pertinet, *Magni Orientis* nomine cognitum. Præcipuum earum centrum hodie Parisium est, sed in omnibus fere Nationibus sucursales habent, quibus innumeri fere homines adscripti sunt.

Quamvis difficile sit primam originem harum societatum accurate investigare quæ forte antiquissima est, certum tamen videtur ipsas ex Anglia cum ipso incredulitatis genio manasse. et in Galliam penetrasse, cum dux Aurelianensis publico regimini præset. Primam eorum logiam circa an. 1720. Parisiis instituisse dicuntur Lord Dewent-Water et

aliqui Angli, quæ brevi tempore, ut fertur, ultra quingentos fratres numeravit. Postea alii conventus in aliis locis formati sunt, qui gubernii vigilantiam excitarunt, et quorum supremus magister fuit primo Dewent-Water deinde d, Harnovester. An. 1738 apud La Rappée horum conventus prohibitus fuit, cumque plures obedire recussarent, custodiæ mancipati sunt, sed hæc in *Massones* severitas eorum progressus non cohibuit, qui eodem anno duci de Antin dignitatem magni magistri contulerunt, quæ dignitas tribus post annis Comiti de Clermont, regii sanguinis principi, collata fuit, eo sane fine ut hi perversi cæmentatores contra persecutiones auxilium sibi compararent.

Commoti autem plures Principes horum conventuum numero ac frequentia, per id tempus, illos prohibuerunt. Jam ab an. 1755 in Hollandia societates secretæ proscriptæ sunt, et deinceps in Helvetia gubernium Bernense, sub gravibus pœnis, iisdem interesse vetuit. Gubernium Gallicanum eorumden secreta consilia habens suspecta, conventicula denuo proscrispsit. Quapropter Clemens XII has societates sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ damnavit Bulla *In eminenti*, an. 1738 data, in qua speciatim reprobatum est juramentum ab initiatis præstandum, et occulta atque suscepta initiatorum molimina. Hanc constitutionem Bened XIV per suam *Providas* confirmavit an. 1751 et denuo illas societates compescuit, specialiter notando «*earum arcana mysteria, occultos congressus, suspecta quibusvis bonis consilia, contraria auctoritati publicæ, a qua in variis terris fuerunt interdicta.*» Has etiam societates postea Pius VII (1821) et Leo XII (1825) iterum condemnarunt. Episcopi vero per universas orbis regiones, populos sibi commissos monere suis pastoralibus non desierunt, ut sibi ab hisce secretis so-

cietatibus caverent, earumque perversitatem perspicue ostenderunt.

Legendus est autem inter cæteros B. de Henrion, lib. 88 Historiæ Eccl. sæpius citatæ, qui de societatibus occultis tum in antiquitate, tum in media ætate, tum demum in nostris temporibus erudite pertractat: Ostendit quidem cl. scriptor *Franc-massones* ab extincto Templariorum equitum ordine provenire, et cum veteribus Manichæorum sectis maximam affinitatem habere. Cujus argumentationis summa huc refertur, videlicet; harum societatum cum veteribus manichæorum sectis comparatione instituta, maximam inter utraque similitudinem reperiri; unde infert, veros auctores codicis et mysteriorum massonicorum indubio manichæos esse. Tum etiam ex affinitate rituum, nominum, dogmatum idipsum perspicue pluribus argumentis ostendit, necnon ex ipsis eorum libris, qui his societatibus nomina dederunt, argumenta deducit, unde earum vera indoles et finis deprehendantur, atque de earum gradibus disserit. Finis autem huc tendit, nimirum ut christianismum et reges penitus deleant, ad *æqualitatem et libertatem* generis humani stabiliendam, ita ut propriissima earum formula jurejurando ab ipsis ultimò expressa sic possit describi, *Odium in Deum Crucifixum, odium in reges*. Omnes autem norunt quantum in præsentiarum his nominibus, *libertatis et æqualitatis*, perperam intellectis, abusum sit, et abuti possit.

Præterea vero, hoc certò constat illos ipsos homines, impietatis fautores, qui nullam de religione curam habendam asserunt, eisdem societatibus favisse, suaque nomina dedisse, contra verum eos qui christianæ religioni sincera mente addicti sunt, ab illis semper fuisse alienos. Illud etiam prætereundum non est, quod opportune Card. Mathieu mo-

net, quamcumque secretam societatem, hoc ipso quod secreta sit, publicæ societati et tranquillitati adversari. Et quidem si earum scopus bonus et licitus esset, quid tanta cura in occulto misterioque suam existentiam servandi? Ad quid terrificum juramentum servandi arcana, ab initiatis præstandum? Hæc omnia perspicue ostendunt, inquit Receveur, has societates consilium vituperabile celare, quod tantum supremis initiatis patefactum erat. Idipsum similiter ostendunt oculi congressus, secretæ loquendi formulæ, symbola misteriosa, variaque documenta ex ipsorum sociorum revelationibus, litteris, libellisque collecta. Nec in harum societatum commendationem adduci potest, ipsis plures principes viros fuisse adscriptos; constat enim inter ipsos plures gradus esse, et secretiora consilia nonnisi probatissimis summa prudentia communicari: præterquamquod ex industria cooptarunt magni nominis viros, ut illorum patrocinio tutius celeriusque propositum sibi finem assequerentur.

Francmassones postea cum *Illuminatis* conjuncti sunt. Fuit autem hæc societas anno 1776 ab Adamo Weishaupt juris professore, in Bavaria instituta eo etiam fine ut Christianismum et regimen civile everteret, in quorum locum dictamina rationis et regimen domesticum, quod patriarchale appellabat, ponerentur. Hujus socii summopere solliciti erant, ut viros muneribus publicis fungentes in suam societatem perducerent, munera publica suis fautoribus conferrentur, et libri propagarentur suis consiliis et sententiis faventes. Anno 1784 perniciose eorum conspiratio a Regimine Bavarico detecta est, et funesta statuta atque consilia intercepta, socii muneribus publicis privati, et nonnulli carceri addicti; Weishaupt vero cum aliis fugit, Anno 1786

Illuminati Legatos Parisios misserunt, ut societates Franc-Massonum sibi conjungerent, quod eó citius effectum est, quó illæ jam tum per incredulos sophistas, qui in illas admissi erant, tum per cæterorum scripta, in eadem consilia descenderint. Quòd igitur adversus Franc-Massones dictum est Illuminatis pariter convenit.

Carbonariorum denique societas, velut rivulus ex corruptis fontibus prædictis exoriens, nostris fere temporibus (1845.) in Italia prodiit. Sunt autem tales ejusmodi homines, qui nullo religionis aut moralitatis fræno continentur, nec aliud antiquius habent, quam Pontificatus eversionem, imo etiam totius catholicismi ruinam, unam et indivisibilem rempublicam in Italia erigant. Quot autem vulnera istorum machinationes Ecclesiæ inflixerint, luctuosa experientia comprobamus, qui oculis nostris vidimus, quid adversus Pium IX præsertim nuperrime egerunt. Omnes enim tumultus et revolutiones a quadraginta retro annis usque adhuc in Italia emergentes, ipsis deberi fatendum est. (1) Et quidem nihil aliud sperandum erat ab illis hominibus, qui huic societati nomina dederunt, inter quos unum Josephum *Mazzini* memorare sufficiat, virum certe, quo acerbiorum hostem hisce temporibus Ecclesia et societas non habuerunt. Hic enim associatione instituta, (*Giovine Italia*) variisque libris editis, impietate refertis, omnia pene dogmata negavit, nihilque omisit, ut adolescentes Italos seduceret, ut reipsa in pluribus obtinuit. Quæ societas res omnes susque deque vertere molita est, Carolo Alberto Sardiniaë rege in suas partes per-

(1) Etiam in Hispania recentes revolutiones, et præsertim postrema et maxima 29 Septembris 1868 non in merito societatum occultarum machinationibus tribui debent.

tracto; sed hic in Novariensi prælio an. 1849 ab Imp. Austriæ superatus, regno abdicare coactus fuit, succedente ejus filio Victore Emmanuele II. Verum machinamenta non cesarunt, ut de Pio IX agentes suo loco dicemus.

Bellum acre ab his sectis Sedes Apostolica pertulit, cum exploratum sit potestatem Pontificis temporalem cum exercitio spiritualis arctissime et inseparabiliter conjungi.

Quapropter jure optimo Romani Pontifices omnem sollicitudinem explicuerunt, ut illorum conatus repellerent, eo vel magis quod iniqua ipsorum consilia societati universæ adversarentur. Ex quibus iterum patet, RR. Pontifices, dum Sedis Apostolicæ jura intemerata servare contendunt, simul totius mundi paci et tranquillitati invigilare. Catholici vero ab his sectis et earum consiliis abhorreere toto corde debent, etenim quævis politica opinio cum religione tandem commiscetur, et de hac detrahere intendit. (1)

(1) Cf. de hoc capite Wonters epoch. XI n.º 65 Henrion, lib. LXXXVIII n. 21 et seq.—Barruel *Memoires pour servir a l' Histoire du Jacobinisme.*—Cardin. Mathieu, *El poder temporal de los Papas*, & epoch. II period. III cap. III.

CAPUT XXI.

De extinctione Societatis Jesu.

Scriptis Illmus Beaumont Archiep. Parisiensis pereruditam litteram pastorem, in qua ostendit innumeros abusus a curiis sæcularibus in negotio Jesuitarum commisos, Ecclesiæ auctoritatem deprimentes, quæ epistola inter documenta in favorem Jesuitarum à B. de Henrion allata, primum obtinet locum. Scripsit etiam Ludovicus Vevillot de extinctione Jesuitarum opusculum sub titulo *Clement XIII et Clement XIV* in quo horum Pontificum diversam agendi rationem in hoc negotio defendere intendit. Ex utroque probationes hauriemus, tum ut iniquitas processuum in Societatem Jesu deprehendatur, tum ut illorum Pontificum opposita omnino agendi ratio, tamen juxta prudentiæ regulas composita, appareat.

Oportet vero prius aliquam hujus facti notitiam exhibere. Et quidem Jesuitæ ob insignes labores in defensione religionis perfectos, omnibus novatoribus, incredulis, sophistis odio erant, qui proinde ad unum in destructionem Societatis Jesu conspirarunt, ut facilius impium suum contra Ecclesiam certamen perficerent. Quare calumniis in Jesuitas disseminatis, aliisque artibus plures principes ad se pertraxerunt, ut religionem hoc validissimo propugnaculo in suis regnīs expoliarent. Primumque in Lusitania Marchio de Pombal, regius administer, an. 1758 adversus illos signum per se belli extulit. Hic odio in Societatem actus libellos in publicum disseminandos curavit, in quibus Jesuitæ tum

pessimæ doctrinæ contra bonos mores et potestatem regiam, tum ambitionis, mercaturæ et aliorum criminum accusabantur, tuncque effecit ut illi è provinciis Americæ Lusitanæ subditis expellerentur. Elâpso aliquo tempore Josephus I rex noctu fuit a Sicario vulneratus, tuncque Pombal conjurationem effinxit, atque hujus facinoris culpam in Jesuitas conjecit. Nihil quidem iniquius hac calumnia excogitari potuit, ut ex ipsa rei consideratione Henrion demonstrat (libro XCI, n. 15 et seq.) ipsaque aula Lusitanica serius in litteris publicis professa est; verum ex ea factum est, ut plures Jesuitæ nullo judicio instituto fuerint in carceres conjecti, in quibus plerique perierunt et 7 proceres capitis damnati. Deinde Pombal Jesuitas omnibus scholis expulit, et episcopis imperavit, ut eos sacris functionibus interdicerent, quod ipsi misera debilitate effecerunt, et demum an. 1759 edictum publicatum est, quo Jesuitæ ceu proditores, seditiosi, inimici regis et aliorum criminum rei e regno relegabantur, et eorum bona fisco addicebantur. Vi hujus edicti omnes Jesuitæ maxima crudelitate vexati in territorium pontificium navibus deportati sunt, atque ibi omni subsidio destituti, inhumane relictî.

Exemplum Pombal in Lusitania, brevi dux de Choiseul ninister Ludov. XV in Gallia imitatus est. Nam ibi curia Parisiensis, quæ è sophistis Societati Jesu æque infensis constabat, occasione processus P. Lavalette, in Martinica S. J. procuratoris, universos Jesuitas in solidum condemnavit, eorumque Constitutiones oppositas auctoritati Ecclesiæ et regiminis civilis pronuntiavit. Deinde plura Jesuitarum scripta, ceu doctrinas seditiosas continentia, per manum carnificis comburi jussit. Nihil vero est injustius quam ob culpam unius universam Societatem condemnare.

Ludov. XV Curiaē actis sæpius se opposuit, at dux de Choiseul et Domina de Pompadour Senatores clam excitabant ne cæptis desisterent. Convenerunt autem jussu regis an. 1761 præsules Galli numero 51 ut de his quatuor capitibus sententiam ferrent, «An Jesuitarum institutum in Gallia utile esset, et an damna quæque ex eo forent metuenda? Que esset ipsorum doctrina sive theoretica sive practica? Quæ eorum agendi ratio erga Episcopos, et an aliorum jura usurparent? An et quæ reformatio Instituto conveniret? Cum Episcopi in favorem Jesuitarum respondissent, Rex mense Martio edictum dedit, quo eorum Institutum in Gallia conservabatur, etsi in aliquibus reformatum, verum Curia Parisiensis, destructionem Societatis expetens, regis edictum recipere noluit, ipseque rex à duce de Choiseul excitatus illud brevi post revocavit. Curia ergo omnia Jesuitarum collegia claudi jussit, et non obstantibus Cleri Gallicani supplicationibus, et Clementis XIII iteratis litteris, postridie Nonas Augusti 1762, eorum Institutum abolevit et bona confiscavit, exilio proposito iis qui huic decreto assensum non jurassent, cujus audaciam plures provinciales Curiaē secutæ sunt.

Clemens XIII his auditis, quæcumque à Curis in Jesuitas acta fuerunt irrita et nullius valoris declaravit. Similes plures Episcopi Galli fecerunt, et præ aliis de Beaumont, Archiep. Paris. celeberrimam instructionem pastorem edidit quæ est Societatis apologia. Curia vero Parisiensis ab irato procedens hanc pastorem per carnificem cremari jussit, et præterea præscripsit ut Jesuitæ vel institutum abjurarent vel regno exirent; et postea Rex consilio ducis de Choiseul Societatis suppressionem firmavit. (1764.) Tunc Pontifex fortitudine utendum esse ratus, litteris etiam Episcoporum ex

omnibus orbis partibus motus, incipiente an. 1765, Bullam *Apostolicum* dedit, qua Institutum S. J. à calumniis adversariorum alienum pronuntiavit, illudque de novo confirmavit. Sed aulæ Lusitana et Gallica noluerunt hanc Bullam recipere.

Præfatis Jesuitarum hostibus alter magis implacabilis se adjunxit, Carolus III Hispaniæ Rex. Ignoratur quidem causa ob quam adversus Jesuitas tanta sævitia processit, sed illud certum est, scilicet; die 27 Februarii 1767 regem ad omnes Gubernatores et præfectos regni litteras dedisse propria manu scriptas, et eadem hora aperiendas, quibus sub pæna mortis præcipiebatur, ut stata die omnes Jesuitæ interciperentur et in oras regionis Pontificiæ deportarentur. Edictum magna cum barbarie executioni demandatum est, nam una eademque nocte (2 *Aprilis*) omnia domicilia Jesuitarum, nihil suspicantium, à militibus occupata sunt, bona eorum confiscata, iique sine discrimine, senes, infirmi, veredis ad littora maris ducti, et ad territorium Pontificium navibus transvecti sunt. Pontifex dolore oppressus omni modo regem à hac iniqua via reducere conatus est, sed hic petulantibus litteris respondit. Illius autem immanis agendi ratio, inquit Vevillot, universum orbem commovit, eò magis quod ille *in suo regali corde* motiva talis actus celare decrevit.

De quo apposite Voltaire ad D. Alembert scribebat. *¿*«Quid dicis de rege Hispaniæ, qui adeo violente ejicit Jesuitas? Si ille habuit ad hoc bonas rationes, nonne debuit illas exponere potius quam servare intra *suum regale cor*? Nonne debuit Jesuitis permittere se defendere? Non credis rem tam rationabilem debuisse meliori ratione fieri?»

De causa ob quam Carolus III Jesuitas expulerit, plures suppositiones factæ sunt, sed adhuc incognita remanet.

Illud est certum, consiliis comitis de Aranda, primarii ministri, hominis impii, qui sophistis hujus ætatis maxima familiaritate utebatur, regem ad illam determinationem venisse. Nam seditione populari excitata, confestim Aranda Jesuitas tamquam illius auctores ad regem detulit, epistolasque sub egrum nomine confixit regi injurias, quare hic eorum expulsionem decrevit. Juxta alios Aranda Carolum III persuasit, Jesuitas de honore matris regis detrahere, atque illum tamquam filium illegitimum accusare, ac proinde regno expoliari ipsos contendere. Nec desunt qui dicant Carolum III cogitasse, ad exemplum Henrici VIII Angliæ, schisma in Hispania perficere, ad quod præcipuum obstaculum erant Jesuitæ. Quidquid vero sit nullum majorem hostem Carolo III in posterum Jesuitæ habuerunt, à quo iniquissima et maxima injustitia persecuti sunt. Ipse etiam filium suum Ferdinandum IV utriusque Siciliæ regem, et fratrem suum Ferdinandum Ducem Parmensem, et magnum magistrum equitum Melitensium excitavit, ut Jesuitas è terris suis ejicerent, quod reipsa eodem an. 1767 factum est.

His vero Borbones non contenti omni via Pontificem flectere studuerunt, ut illorum Institutum abrogaretur, sed Clemens XIII eorum consiliis et minis fortiter restitit, imo etiam nihil omissit ut Jesuitas defenderet, donec mortuus est. (1769.) Opportunum hic esset artes et machinationes principum in conclavi ad designandum successorem Clementi XIII referre. Cardinaliumque dissensiones; sed hoc nimis longum et difficile est. Sufficit significare ipsos omni modo, etiam vi adhibita, Papam suis consiliis faventem, creari conatos esse, absque ullo respectu ad regulas conclavis et libertatem Ecclesiæ, nam plures Cardinales Jesuitis faventes con-

clavi interesse prohibuerunt, aliaque plura contra canones adhibuerunt. Immo etiam, ut fertur, proposuit aliquis tiam pretio donare, sed potentiae hoc infame consilium rejecerunt. Electus fuit autem praeter communem expectationem Card. Ganganelli (19 Maji 1769) qui Clementis XIV nomen assumpsit. Hunc aulae Borbonicae omni via, precibus, promissis, comminationibus ad supprimendam S. J. compellere studuerunt, qui quatuor annorum spatio restitit, sed tamen postea ad majora vitanda mala cedere coactus fuit. Itaque die 21 Julii an. 1773 Breve dedit *Dominus ac Redemptor*, quo Societatem Jesu, quae hoc tempore ultra 20,000 socios habebat, suppressam extinctamque declaravit. Dum eorum hostes triumphum cecinebant, Jesuitae magno obedientiae exemplo se Pontificis sententiae submitserunt. Quod autem mirum est, duo principes acatholici, Fridericus II Rex Prusiae et Catharina II Imperatrix Russiae, suppressioni Jesuitarum contradixerunt, et in suis ditionibus eos conservarunt.

Quam injustum esset odium ab aulis Borbonicis in Jesuitas conceptum, per se patet. Etenim Societas nihil a primava Institutione defecerat, nec ullo reformatione indigebat, quare optime potuit P. Rieci, Praepositus Generalis respondere. *Jesuitae aut sint ut sunt, aut plane non sint.* Deinde nullus eorum alicujus criminis convinci potuit, etsi id probare maxime hostes conati fuerint. Quantum vero ad Parla-menta attinet, quae Constitutiones ipsas *Societatis* velut seditiosas et corruptioni fovendae aptas condemnarunt, doctrinasque Jesuitarum dixerunt vitae principum et civium periculosas, et ethices christianae destructivas, optime Illm. de Beaumont in citata pastoralis respondet. Ostendit quidem eruditus et pius Praesul eorum Institutum optimum esse, a

Summis Pontificibus approbatum et laudatum, a Sanctis quamplurimis et doctoribus commendatum, et ab ipsis Regibus et Curii favore prosequutum; deinde objectiones singillatim diluit, speciatim eas mysterii et mutuae delationis, atque in secunda parte Jesuitarum vota perspicue exponit et defendit, ita ut ex. gr. obedientia ab ipsis jurata ita caeca sit, ut tantum de rebus licitis intelligatur. De doctrina vero ipsorum, testimoniis quamplurimis citatis et comparatis, demonstrat in tertia parte, adversarios impudenter ea fœdasse et corrupisse, ut Jesuitas inculparent, atque etiam censores incompetentes esse, et insuper nimia praecipitatione et partialitate processisse, ut alia praeteream. Ac demum in quarta parte exponere pergit innumera bona a Jesuitis Ecclesiae praestita, ut exinde injustitia appareat illius decreti Curiarum, quo concionare prohibiti sunt. Denique dubitare non possumus Jesuitas habuisse hoc tempore sicut et ab initio pietatem exemplarem, integros mores, doctrinam sanam, miram eruditionem, indefessos labores; palmasque innumeras ipsos reportasse in omnibus ministerii apostolici laboribus, publica quoque juventutis institutione.

Quapropter mirum non est, Clementem XIII omni via principum machinationibus contra S. J. restitisse, noverat enim Pontifex ipsam merito solidissimam Ecclesiae columnam dici debere. Ipsum praeterea non latebat, quo fine Jesuitarum hostes istorum suppressionem peterent, nimirum ut Ecclesiam hoc validissimo propugnaculo expoliarent. Acceperat etiam ab omnibus fere orbis Episcopis litteras, quibus continebatur in isto negotio de causa religionis agi. Judicabat igitur sui muneris partes requirere Jesuitarum causam fortiter defendere. Nihil ergo omissit ut hoc praestaret. litteris ad regem Lusitaniae et ad ipsum de Pombal

scriptis, patienterque Nuntii expulsionem ferens: sicut etiam postea fecit apud Lud. XV et Carolum III. Undecumque vero simul impetitus, inquit Vevillot, invincibilis patientia mansuetudine, fortitudine, omnia pericula superavit, et nunquam destitit vocem suam, sive precando, sive reprehendendo, sive puniendo, ad impediendam iniquitatem, extollere. Omnibus autem conciliationis mediis frustra tentatis, Clemens XIII debuit; ut ipse ad Cardin. Gallos scribit, Ecclesiam vindicare. «Nec solum Ecclesiam, sed etiam libertatem concientiæ christianæ, prosequitur Vevillot. Quid enim esset de mundo si potestates sæculares possent decernere, talem vivendi rationem esse sanctam, talem vero non esse?... Et quidem omnes Pontifices idem fecissent.»

Non tamen hæc sic intelligenda sunt, quasi Clemens XIV jure reprehendi possit, qui oppositam omnino agendi rationem sequutus est, cum S. J. suppressit. Uterque enim Pontifex sub suo respectu juxta prudentiæ regulas se gessit; sicut enim Clemens XIII debuerat Ecclesiæ jura et libertatem defendere, ita etiam, mutatis adjunctis, debuit Clemens XIV ad ejusdem Ecclesiæ pacem et unitatem servandam aliqua concedere, quæ in alio casu non concessisset. Etenim aulæ borbonicæ incredibili conatu destructionem S. J. expetebant, nihilque non moliebantur, ut Pontificem ad hoc ipsis concedendum cogerent. Clemens XIV integro quadriennio earum precibus, minis, artibus restitit, sed «processu temporis ita res inestricabilis et periculosa evasit, ut quilibet rectus et pius posset de transactione cogitare, quam antea rejecisset.» Erat autem Clemens XIV bonus et sapiens sed hæsitans et timidus, quare principes majori vi hoc negotium urgebant, quod etiam Ambasciatores præceptum habebant. Ex quibus Cardin. Bernis a Choiseul litteras accepit, quod nisi

intra duos menses Pontifex abolitionem S. J. firmasset, omnem cum eo communicationem principes domus borbonice intercepturi essent. Cum autem Pontifex quædam adversus Jesuitas decrevisset, eo tantum fine, ut Borbonum iram aliquatenus sedaret, Ambasciator Hispaniæ dixisse fertur; *Inutile est hanc miseram gentem affligere; unum tantum verbum sufficit*; ABOLITIO.

His tamen angustiis Pontifex pressus, inquit M. de Saint Priest, omnia frustra tentavit, ut sibi Borbones conciliaret, quin eorum vindictam adversus Jesuitas ipse expleret. Illi vero principes admodum obstinati erant, et in schisma parati, patriarchis nationalibus jam designatis. Non debuit igitur Pontifex tetri schismatis periculo Ecclesiam objicere, aut illorum iram provocare, a quibus mala multigena Ecclesiæ et Europæ universæ, oppositione ipsis facta, timeri debebant; eó magis quod ejus resistentia nihil jam Jesuitis profecisset. Itaque doloribus et angore plenus, minis, vi, calumniis, promissis, per Reges, Ambasciatores, nonnullosque Cardinales circumventus, frequenter dicere solebat; *Hoc negotium erit mihi causa mortis*; tandemque resistere impotens Breve suppressionis S. J. die 13 Julii 1773 dedit. Pontifex nihil aliud potuit facere, etenim prudentiæ est, inter duo imminetia mala, minus eligere. Qui hunc Pontificem accusant, respondeant sincere, quid aliud ipsi in eodem casu fecissent. Quod quidem probe noverat Stus Ligorius, qui suppressionem audiens, exclamavit, *¡Povero Papa! che poteva fare?* ipseque Clemens XIV frequenter inter lachrimas ingemiscebat; *Compulsus feci, Compulsus feci*, donec anno sequenti dolori succubuit.

Post ejus obitum rumor percrebuit Pontificem fuisse veneno sublatum, sed hæc apertissima calumnia est, ut ex testimonio jurato ipsius P. Marzoni, cujus auctoritate accusa-

tores nituntur, perspicue liquet, a D. Salicetti medico et ab alio medico a Camera confirmato, qui cadaveris *autopsiam* effecerunt. (Henrion lib XCIV n.º 55 et seq.)

Mutatis vero temporum adjunctis, mortuisque acerrimis Jesuitarum hostibus, Pontifex Pius VII Societatem Jesu iterum restituit in Russia, an. 1801 in regno Neapolitano 1804 et demum in universo orbe, solemnī constitutione, die 7 Augusti 1814. Unus Pontifex S. J, pro Ecclesiæ tranquillitate suppressit, alter pro ejusdem Ecclesiæ bono eamdem restituit, Jesuitæ ejecti fuerunt e Gallia, Lusitania, Hispania, Neapoli, ut seditiosi et cujuscumque auctoritatis hostes, sed ut ait protestans Muller, «brevi compertum est omnis auctoritatis commune propugnaculum cum ipsis cecidisse.» Quapropter quævis auctoritas ipsorum restitutionis necessitatem sentiebat. Sicque veritatis et justitiæ testimonium redditum est.

«Nos vero, inquit Vevillot, nec Clementem XIII accusamus eó quod multum restiterit, nec Clementem XIV eó quod multum concesserit. Uterque enim sincero boni desiderio in diversis adjunctis se gesserunt. Debuit Clementis XIII prælium committere; debuit vero Clemens XIV pacta signare, filios que suos pro pace obsides tradere. Si quis unum aut alterum istorum Pontificum ob id in vituperationem adducat, pari modo posset omnes Pontificum actus, omnes oppositiones, omnesque concessionis reprehendere.» Verum hi Pontifices, ut defendantur, *non indigent nisi veritate.*»

CAPUT XXII.

De Galliarum revolutione.

Inter mœstissima Ecclesiæ et societatis universæ fata, Gallicam revolutionem numerari debere, perspicuum est. Breviter nunc, H. G. Wouters duce, illam magnam tragædiam narrabimus, quæ velut virga furoris Domini, propter populorum et principum peccata excitata, universam excussit Europam, tantamque tempestatem excitavit, ut sævior post hominum memoriam vix nota sit. Nec aliud quidem ex causis, quæ illam foverunt, provenire poterat; impia nempe philosophia, quæ omnem religionis spiritum in animis corripit, omniaque ordinis civilis fundamenta subvertit, societatum occultarum indefessa molimina, reipublicæque status perversissima administratione innumerisque abusibus misere collapsus. Ex quibus factum est ut omnia in regno fuerint atrociter concussa, et religio quaquaversum proscripta. Tali enim furore in Ecclesiam fuit actum, ut non modo sacros ministros ad interneccionem usque persecui, Ordines religiosos suppressere, sacraque bona confiscare sufficiens fuerit, sed insuper dies festi fuerint abrogati, verique Numinis cultus abolitus, altaria eversa, templaque 40,000 et amplius destructa; immo vero eò dementiae et perversitatis perventum est, ut ipsum nostræ redemptionis adorabile signum ubique fuerit confractum et dejectum.

Itaque cupiens Ludovicus XVI rex Galliæ, Nationis ingentibus malis mederi, *generales regni status* seu comitia Versaliis congregavit an. 1789, eo præcipue fine ut publicæ æconomiae rationes componerentur. Jam in electione Deputato-

rum magni fuerunt per provincias conflictus excitati, electique sunt homines perversis principiis imbuti, unde horum comitorum noxios effectus prudentiores quique prædicebant.

Et quidem brevi tertii Ordinis delegati, qui numerosiores erant, effecerunt ut comitia in Congregationem nationalem converterentur, posteaque decreverunt summum jus esse apud nationem cujus nomine se congregatos dicebant. Qui deinde suis orationibus ita animos incenderunt, ut seditione populari excitata, ipsum Ludov. XVI Versaliis captum Parisios adduxerint, quò etiam postea congregatio nationalis se transtulit. Tunc probi deputati discesserunt, sed reliqui iniqua decreta contra regiam auctoritatem et contra religionem ediderunt, cultuum libertatem sanxerunt, bona Ecclesiastica confiscarunt, religiososque Ordines suppresserunt. Anno sequenti (1790) ulterius progressi quadraginta sedes episcopales sustulerunt, reliquasque independentes a quacumque auctoritate extranea declararunt, cathedralibus etiam in paræcias commutatis; tum electio Episcoporum et parochorum populo commissa est, quorum confirmatio a metropolitano peti debebat, tantumque electis concedebatur Epistolam ad Pontificem mittere, qua eorum communio cum Sede Apostolica constaret. Hæc decreta *Constitutio civilis Cleri* ab omnibus sacris ministris jure jurando acceptari debebant, nisi vellent suis muneribus, juribusque civilibus privari, sed in tota Gallia tantum quatuor episcopi, inter quos Talleirand, et pauci presbiteri eis adhæserunt; rex vero, licet invitus, Constitutionem Cleri approbavit.

Tunc episcopi et parochi *non jurati* è sedibus suis ejecti sunt, et in eorum locum alii, *constitutionales*, secundum præscriptas in nova Constitutione formas successi, quos Ta-

Heirand consecrāre ausus est: atque ita, ejectis ubique legitimis pastoribus, dominicum gregem lupi invaserunt. His auditis Pius Pp. VI, post varia media frustra tentata, tandem 15 Aprilis 1791 litteras ad universum clerum et populum Galliarum dedit, in quibus novam Constitutionem declaravit, *ex principis coalescere ab hæresi profectis, adeoque in pluribus decretis hæreticam esse et catholico dogmati adversantem, in aliis vero schismaticam, sacrilegam.... non alio denique consilio excogitatam atque vulgatam, nisi ad catholicam Religionem prorsus abolendam.* Constitutionales etiam declaravit omni Ecclesiastica et spiritali jurisdictione privatos et ab omni Ordinis exercitio suspensos, mandavitque omnibus, ut iuramentum intra 40 dies retractarent; sed tamen major constitutionalium pars in schismate perstiterunt. Deinde multi ex his, terroris tempore, sacra abjicientes, Religionem abjurarunt, conjugiaque contraxerunt. Hæc vero Constitutionalis Ecclesia, per probrosas metamorphosis acta, usque ad concordatum inter Sedem Apostolicam et Gubernium Francicum an. 1801 celebratum, perduravit.

Interim luctuosissima anarchia Gallia agebatur, nam mense Octobris 1792 congregationi legislativæ successit *Conventus nationalis*, qui regia potestate abolita, rempublicam proclamavit, et Ludovicum XVI die 21 Januarii 1793 capite plexit. Regina etiam mense Octobris ejusdem anni eandem sortem subiit. Tunc sanguinolenta factio *Terroristarum* erupit, quæ regiam familiam, nobiles, et sacros ministros insatiabili odio persecuta est, ex quibus plurimi atrocissima crudelitate, quæ ab ipsis populis barbaris longe abest, necati fuerunt. Deinde maxima perfidia cum his qui latebant usum est; nam licentia emigrandi clericis promissa, eos qui hac spe è latebris exierunt, iniquissime capitis damna-

runt. Igitur sacerdotibus necatis, vel captis, vel exulibus, jussu *Conventionis* an. 1793 religio penitus proscripta est, ita ut ipsis clericis constitutionalibus imperatum sit, ut religionem abjurarent, populumque hactenus à se deceptum fuisse confiterentur. Tunc templa fuerunt direpta, vasa et vestimenta sacra turpiter profanata et inquinata, omniaque cultus objecta in rogum missa, adeo ut omnium animi *furore impietatis* agi viderentur. Utque ipsa Religionis christianæ memoria, si fieri posset, deleteretur, jussu *Conventionis* ara christiana abolita fuit, dieique dominicæ celebratio severe prohibita. Christianæ vero religioni substitutus est cultus *Rationis*, per statuam vel mulierem prostitutam repræsentatæ. Quinimo Parisiis comæda quædam, infamis meretrix, in splendido curru, Crucifixo pedibus ejus substrato, per urbis frequentiora loca in Cathedralem ducta, tamquam *Rationis*, unici Gallorum numinis, symbolum in altare posita fuit, et in ejus honorem thus concrematum, hymnique decantati. Mitto dicere innumeras cædes, crudelitates, spoliationes, flammam ubique perpetratas, ita ut universa Gallia sanguine et horroribus scateret; siquidem hæc ad profanos scriptores attinent et omnibus nota sunt. Gallorum acta omnium animos in universa Europa commoverunt, quare principes fædus inter se contra Galliam inierunt. In ipsa Gallia bellum etiam Vendeense ardebat, quod illi rustici magna fortitudine et ardore pro religione et rege agebant. Qui homines pro rebus tam sacris strenue dimicantes, heroes nominari meruerunt, felicique morte functi sunt. De hoc vero et aliis hujus revolutionis fati, viva voce in aula loquemur.

Tandem 27 Julii 1794 sævus Robespierre, Terroristarum coriphæus, securi qua antea tot capita abstulerat, percussus

interiit, et cum eo plures crudelitatis ejus complices. Tunc novum regimen institutum est, (*Directorium*) cum duabus cameris, quarum una *quingentorum*, altera *seniorum* dicta est, et quædam ordinis species apparuit, quæ tamen brevi perduravit. Nam ab utraque camera decretum editum est, quo liberum religionis exercitium, sacerdotum in carceribus gementium libertas, deportatorumque revocatio sanciebantur, legesque pænales contra *non juratos* revocabantur. Sed *Directorium* decretum utriusque cameræ rejecit novumque juramentum, odii in regiam majestatem præscripsit, in sacerdotes recusantes acris fuit persecutio instaurata. Hic rerum status ad finem usque 1799 perduravit, quo Bonaparte bellidux, ex Egipto redux, *Directorium*, quod jam intus ad diram tyrannidem, foris ad commune odium et despectum erat collapsum, evertit, regimenque consulare constituit, cujus ipse primus Consul declaratus est. Deinde plura iniqua *Directorii* decreta abrogavit, et ecclesiasticis viris tantum fidei professionem novæ constitutioni imperavit.

Quoniam in præsentiarum in nostra Hispania simile aliquid, jurisjurandi occasione clericis impositi, evenire potest, juverit breviter exponere quid tunc à Sede Apostolica decisum est. Prædictum juramentum odii magnam scissionem in clero excitavit, aliis illud tamquam sacrilegum facinus detestantibus, aliis illud salva conscientia emitti posse contententibus. Priusquam Pius VI Pontifex sententiam suam tulisset, per vim à Gallis à Sede sua avulsus, ut postea dicemus, captivus a Gallis abductus est; sed jam in Hetruriam profecturus, communi Cong. Cardinalium judicio cognito, istud nempe juramentum divinæ legi repugnare, edixit illud esse prorsus illicitum, eosque, qui illud emise-

rant, ad retractationem teneri; ad quod omne Isauriensem Episcopum specialiter delegavit. Idem Pontifex cum audisset professoribus R. Univ. præfatum juramentum fuisse imperatum, sub initio an. 1799 litteras ad Octavium Boni Ep. Nazianzenum dedit, cui ob oculos posuit decissionem ante á se prolatam, addiditque solum admitti posse hanc formulam: «Ego N. juro me partem non habiturum in qua-
«cumque conjuratione pro restituenda monarchia, et contra
«republicam quæ nunc imperat; odium anarchiæ fidelita-
«tem atque adhæsiõnem reipublicæ, et constitutioni, *salva*
«*de cæterò religione catholica.*» Verum professores juramen-
tum odii cum verbali declaratione præstiterunt, quod Ar-
chiep Nazianz. probavit, quapropter Pius VI, alia epistola
data, juramentum pure et simpliciter, quamvis cum verba-
li declaratione factum, reprobavit, et Archiepiscopum ad
revocandam suam approbationem, et ad publicandum S.
Sedis de præsentì negotio iudicium, coegit. Quæ omnia cle-
rici Hispani agendi rationem, dato casu, gubernare debent.

Tandem Ecclesiæ Gallicanæ calamitates, concordato inter
R. Pontificem et Rempublicam an. 1801 inito, aliquatenus
sedatæ sunt, cultu catholico restituto de quo postea dice-
mus. Interim sufficit levis, quam fecimus, istius revolutio-
nis expositio, ut constet illam esse *radicaliter pravam*, ut co-
mes de Maistre loquitur, summumque corruptionis et im-
pietatis apicem. Ex hac etiam immani et atrocissima in Ec-
clesiam persecutione, validissimum argumentum pro ip-
sius indefectibilitate ostendenda erui potest: etenim num-
quam sententia illa Christi verior apparet: *Et portæ inferi*
non prævalebunt adversus eam. Cum enim jam impii trium-
phos agerent, et ruinam Ecclesiæ lætabundi occinerent, *im-*
peravit Dominus mari et ventis, et facta est tranquillitas magna.

CAPUT XXIII.

De RR. Pontificibus sæc. XVIII.

Oportet, ut uberius hujus sæculi conspectus habeatur, aliquam RR. Pontificum notitiam recensere, qui semper Ecclesiasticam historiam suis gestis exornant. Ex qua iterum patebit, divino prorsus auxilio Ecclesiam gubernari, cum aliter evenire non posset, ut homines præclaris adeo dotibus ornati, Pontificatum semper adepti sint.

Post Innoc. XII rara Cardinalium concordia, die 24 Novembris 1700, electus est Card. Jo. Franc. Albani, qui sub nomine *Clementis XI* Sedem tenuit usque ad an. 1721. Eximia scientia, prudentia, pietate, aliisque virtutibus præditus, quales Ecclesiæ status postulabat, propter tot bellorum strepitus, quibus Europa agitabatur, innumeris fere curis quibus fuit implicatus occurrere potuit. Præter ea, quæ jam diximus a Clemente XI gesta in causa jansenistarum, in controversia de ritibus Sinensibus, et in bello successionis in Hisp. regno, celebris est etiam sub ejus Pontificatu de *monarchia Sicula* contentio. Etenim Siciliae reges, vi privilegii ab Urbano II circa an. 1091 Rogerio comiti concessi, contendebant habere se eadem jura et potestatem, quæ sunt Legatorum a latere. Hæc præsumpta legatio tribunal efformabat, quod sibi arrogabat jus causas et personas ecclesiasticas judicandi et puniendi, laicos excommunicandi et absolvendi, aliaque non minus clero et Episcopis Siculis, quam Apostolicæ Sedi, injuriosa. Anno igitur 1711 Lipariensis Epis-

copus, propter violatam immunitatem ecclesiasticam quosdam officiales excommunicavit, qui a regis ministris, pretextu *Monarchiæ Siculæ*, absoluti sunt. Clemens XI de hoc certior factus, ministrorum absolutionem nullam declaravit, sed isti in sententia sua pertinaces, carcere aliisque modis in clericos Liparienses sævierunt, qui excommunicatos ad sacra admittere volebant: quare Pontifex illos anathemate mulctavit, ministri vero regii minime flexi, Episcopos qui Pontifici parebant carcere aut exilio affecerunt. Tunc Clemens eorum audaciam compescere volens, mense Februario 1715, præsumptam monarchiam Siculam ejusque tribunal, data Bulla (*Romanus Pontifex*) abolevit, a qua tamen regii fisci procurator appellavit. Tandem hoc longum dissidium Philippus V, Siciliae potitus, an. 1718, juxta Pontificis vota cum eo composuit. Deinde Benedictus XIII (1728) Apostolicam Legationem in Sicilia Carolo VI Imperatori restituit, præcisibus abusibus, propter quos a Clemente XI fuerat abolita. Novissime vero Gregorius XVI et Pius IX, ad novos coercendos abusos, facultates *tribunalis monarchiæ* suis Constitutionibus præfinierunt.

Magno quidem zelo in hac controversia Clemens XI Ecclesiæ libertatem defendit. Habebat etiam validissimas ita procedendi rationes. Etenim Baronius et plures eruditi viri, multis animadversionibus diploma Urbani II, Rogerio datum, suspectum reddiderunt, eò quod usque ad an. 1515, quo primus omnium J. L. Barberius illud in lucem prodiit, nullus scriptor illius meminisset. Deinde admissa ejus authenticità, ostenderunt illud tantum concessum fuisse Rogerio Comiti ejusque hæredibus, ac proinde cessasse, cum Siciliae regnum ad aliam familiam transiit. Præterea diploma illud nullum vestigium dicendi juris sacri et ecclesiastici præse-

ferre, sed eas tantum partes, quæ sunt principii Ecclesiæ fili Rogerio demandare, ut pro sua in Ecclesiam reverentia Apostolicorum jussorum executionem curaret. Demum post Urbani II etiam ætatem præcipuas R. Eccæ. legationes in Sicilia a viris sacris fuisse peractas, et Siculos, more consueto, ad Apost. Sedem appellationes instituisse.

Alia item plura et insignia Clemens XI fecit, propter quæ nomen adeo celebre acquisivit, ut vel ipsi heterodoxi Norimbergenses in ejus honorem nummos eusserint; Baxá autem Ægypti non semel dixerit, se nihil aliud ad gloriam Corani optare, nisi Pontificem Clementi similem Hujus Pontificis, ab omnibus, solis Jansenistis exceptis, communi præconio celebrati, elogium apud Henrion (lib. LXXXVI n. 20) videri potest, et melius adhuc apud P. F. Laffitau, qui *Histoire de Clement XI* accuratissime scripsit.

Innocentius XIII, ejus successor brevi tempore multa perfecit, et subditorum amorem et gratitudinem meruit. De quo Comes de Albon et Lalande affirmant, fuisse illum optimum illius ætatis principem, habuisseque magnas virtutes, dotesque gubernii, quas tamen morte præreptus evolvere non potuit. Disciplinam ecclesiasticam in Hispania composuit constitutione *Apostolici ministerii* appellantiumque factiones in Gallia repressit. Obiit 7 Martii 1724.

Electus post illius obitum Cardin. Orsini, nomine *Benedicti XIII*, omnia solliciti Pontificis officia amplissime explevit. Zelo disciplinæ Ecclesiasticæ Synodum an 1725 in æde Lateranensi habuit, in qua plura ad optimum Ecclesiæ regimen statuta sunt. Graves contentiones habuit cum duce Sardinia, qui contra morem sibi jus asseruit episcopatus et alia beneficia conferendi; atque etiam cum Joanne V Lusitaniæ rege, qui Nuntium Vinc. Bichi purpura decorari conten-

debat, quod jam superiores Pontifices negaverant. Contra utrumque Benedictus XIII fortiter Sedis Apostolicæ independentiam defendit. Pontifex fuit bonus, humilis, in pauperes misericors, cui tantum objicitur, quod Card. Cosciam favore prosequutus fuerit, quo ipse abutens populum valde oppressit: verum id aperte contra mentem Benedicti erat.

Mortuo Bened. an. 1750 successit Clemens XII, Cardin ex illustri Corsinorum familia, cui ob optimam administrationem grata civitas statuam æneam in Capitolio erexit. Præcedentis Pontificatus abusus energice compescuit, et in pravos ministros Cosciam et alios animadvertit. Contentiones cum rege Lusitaniæ composuit, verum cum rege Sardinie acriores, quam decessor, similtates habuit, eó quod conventionem inter Pontificem et regem celebratam ipse de consilio Cardinalium, resciderit, cum consueta solemnia in ea fuissent prætermissa, et Bened XIII non bene informatus ad eam ineundam accesserit. Lutheranis, ut ad Ecclesiæ communionem redirent, bona Ecclesiastica retinere permisit, atque ita plurimi in Saxonia et Palatinatu errores abjurarunt. Multa ad Urbis ornatum et commodum disposuit, monumenta, fontes, vias, collegia, in quibus insignes laudes adeptus est. Societates occultas damnavit, missiones fovit, jansenistarum fallacias repressit, populos optime rexit, tributa laxavit, atque meritis pro Ecclesia plenus, in omnes denique mortales beneficentissimus, debitum naturæ persolvit, an. 1740.

Sedit postea immortalis *Benedictus XIV*, antea Card. Prosper Lambertini, cujus laudes ipsi protestantes cecinere, inter quos Matheus Pfaffius doctrinæ præstantiam admiratus, eum uti talem virum celebrat, *quo per multa sæcula non sedit eruditior alter*. Singulis sui Pontificatus annis sollemnem

Bullam edidit, tum ad coercendos abusus, tum ad Ecclesiæ bonum promovendum. Magnis voluminibus opus esset si præclaras hujus Pontificis dotes, singulæque gesta numerare liceret, de quo ipse Voltaire sequens dysticum composuit:

Lambertinus hic est, Romæ decus et pater orbis,

Qui mundum scriptis docuit, virtutibus ornat.

Nihil est in christiana ethica, in jure canonico, in disciplina ecclesiastica tam arduum aut reconditum quod ipse suis scriptis non definierit, unde sacri Antistites cunctique fideles rerum agendarum normam percipere possunt. Exortas, eo sedente, controversias de matrimoniis mixtis, de usuris, jejunio, aliasque vel ad dogmata vel ad disciplinam spectantes luculenter et perspicue explanavit, adeo ut ejus scriptis 16 volumina in folio impleantur.

Quid cum jansenistis, schismaticis Ultrajectinis, et de ritibus Sinenfibus egerit jam diximus. Præterea omnes fere contentiones cum principibus feliciter composuit, conventionibus cum ipsis initis, inter quas illa cum Ferdin. VI Hispan. Rege an. 1753 inita celebris est. Ad Coptos etiam, Maronitas, et Armenios suam sollicitudinem extendit, visusque est in omnibus nonnisi religionis splendorem enixe curare. Quod objicitur de præjudiciis ab ipso habitis aperte calumniosum est, siquidem ut scriptor, ut princeps, et ut Papa, ab omnibus indiscriminatim magni habitus fuit.

Hic egregius Pontifex an. 1758 defunctus, successorem se dignum habuit Card. Rezzonicum, qui sub nomine *Clementis XIII* Ecclesiam rexit usque ad an. 1769. Superius vidimus, qua constantia Borbonum suggestionibus adversus Jesuitas restiterit. Non minus etiam ejus agendi ratio commendari debet cum duce Parmænsi, ut ad revocanda plura decreta, clero injuriosa, ab ipso lata, eum adduceret. Sed ille Au-

larum Borbonicarum, quibus sanguine jungebatur, auxilio fretus, Pontifici tenaciter restitit. Hic vero an. 1767 decreta illa temeraria et irrita declaravit, Parmenses ab obedientia iisdem præstanda absolvit, et Ducem excommunicationi obnoxium pronuntiavit. Tunc Borbones causam Ducis suam fecerunt, et Galli Avenionem, Neapolitani Beneventum et Pontem-Corvum occuparunt; verum Pontificis constantia his iniquis violentiis frangi non potuit. Tamen has inter aliasque simultates mærore confectus an. 1769 obiit.

Proscripsit etiam librum Justini Febronii *de Ecclesiæ statu et legitima Rom. Pont. potestate*, in quo divina Ecclesiæ Constitutio et Papæ primatus convelluntur. Etenim «omnia «ex hæreticorum et S. Sedi insensissimorum hominum libris «conquisivit, absurdissima quæque de suo adjecit.» Plures Episcopi et Universitates eundem librum damnarunt, pluresque eruditi viri inter quos F. Ant. Zaccaria, ipsum doctissimis scriptis confutarunt, ostendentes non alium Febronii finem fuisse, quam Rom. Sedi universi orbis invidiam parere. Cæterum pessimos fructus infelix Febronii liber proferre non destitit, nam principes in suis ad Sedem Apost. relationibus passimsecundum illius perversa principia egerunt.

Clementi XIII defuncto Card. Ganganelli successit, qui nomen *Clementis XIV* assumpsit. Hic aliquibus concessionibus Borbonum expostulationes placavit, et Avenionem, Beneventum et Pontem Corvum recuperavit, nihilque omissit, ut dissidia inter Rom. Curiam et aulas Borbonicas pendentia componeret. Compulsus tamen necessitate S. J. suppressit, a quo tempore viribus destitui cepit. Quare plura quæ in Ecclesiasticæ et publicæ rei bonum animoolvebat, opere complere non potuit. De hoc Pontifice varii varia scripserunt: quidam maxime suspectæ fidei homines, summis lau-

dibus extulerunt, alii nimia libertate depresserunt. Aliqua pro ejus defensione superius diximus, etenim nihil facimus vitam ejus a Marchione Caraccioli scriptam, fabulis et calumniis refertam, ut eruditi consentiunt.

In conclavi ad designandum successorem non minor ac in præcedenti dissensio fuit; cum alii, a Gallia et Hispania curiis excitati, Pontificem cuperent, qui defuncti decretum contra S. J. confirmaret; alii talem, qui illud revocaret, aut saltem illius executionem non urgeret. Tandem in Card. Braschi omnium suffragia directa sunt (15 Februarii 1775) qui *Pii VI* nomen habuit.

Valde longum Pontificatum iste habuit difficillimis negotiis et curis agitatum, ingentiaque hostium conamina contra S. Apost. expertus est. Et in primis Josephus II Imperator, princeps inquietus et novitatum amans, ad innovandam rem ecclesiasticam, ut supra innuimus, edicta edictis cumulavit, Pius VI pluribus litteris Imperatorem ad meliorem mentem revocare conatus, Viam 1782 contendit, ubi omnem sollicitudinem in ejus consiliis mutandis frustra adhibuit. Sed in Hetruria magnus Dux Leopoldus audaces innovationes introducere studuit circa divinum cultum, disciplinam, regimenque ecclesiasticum. Ad quod synodos diœcesanas convocari præcepit, inter quas Pistoriensis an. 1786 celebris est a Scipione Ricci habita, qui de suo clero diffidens, plures extraneos novitatis genio imbutos ad eam vocavit. Vix credibile videtur quò stultitiæ synodus ista pervenerit, quæ omnes sordes Jansenii et Febronii circa potestatem Ecclesiæ et Rom. Hont. indulgentias, impedimenta matrimonii, aliaque plura suas fecit. Pius VI acta istius synodⁱ et 85 propositiones ex iis excerptas, cujusque censura designata, per sollemnem Constitutionem *Auctorem fidei* an.

1794 damnavit. Tunc Ricci Pistoria ejectus fuit et deinde episcopatu abdicavit, et an. 1805 ad pedes Pii VII provolutus errores suos detestatus est, quo facto veniam obtinuit.

Pius VI adversus Leopoldi decreta iteratò reclamavit, sed cum iste non respiceret, episcopis ab illo nominatis canonicam institutionem negavit: hic vero legatum suum Romæ avocavit, et Nuntium apostolicum jurisdictionis suæ exercitio interdixit. Anno 1790 Leopoldus in locum fratris sui Josephi II ad imperium evocatus, Hetruriæ Ducatum filio suo Ferdinando cessit, sub quo concordia et pax sensim redierunt. Similiter in Sicilia gravia negotia Pontifex peregit, variisque mediis ministrum Tannuci ad officium revocare tentavit, donec post magna dissidia, an. 1790 conventionem concessit.

Sed majores amaritudines Pio VI Gallia paravit impia illa revolutione, de qua superius diximus. Magno quidem dolore Pontifex progressus impietatis videbat, omnique zelo episcopos ad constantiam et ad legitime certandum pro domo Dei hortatus est. Innumeras epistolas gravitatis plenas in hunc finem scripsit, et Congregationem Cardinalium instituit pro expediendis negotiis ad præsentem ecclesiarum in Galliis crisim spectantibus. Brevi autem in propria domo impiorum assaltus sustinere debuit; nam Galli, duce Bonaparte, Italiam universam suis armis subjecerunt, pluresque civitates pontificiæ ditionis occuparunt. Pontifex ad pacem obtinendam iniquissimas condiciones firmare coactus fuit, nimirum 21,000,000 francorum solutionem, legationum Bononiensis et Ferrariensis et arcis Anconitanæ cessionem, præter pretiosissima manuscripta et artis monumenta Gallis tradenda; sed *Directorium* pacem confirmare noluit, nisi Pontifex quæcumque in causa Constitutionis civilis cleri decre-

verat, bullas etiam et brevia ab initio revolutionis a Pio edita revocaret. Pontifex hanc iniquitatem exhorruit, quare *Directorium* sub prætextu sedandorum in Roma motuum, (quos ipsummet per emissarios suos excitabat) belliduci Berthier mandavit ut Urbem occuparet, et Pontificem custodiæ traderet.

Igitur Berthier (4 Feb. 1798) armata manu Roma potitus, per calvinistam Haller decretum ad Pontificem missit, quo regno seu statibus suis orbatus et exauctoratus declarabatur. Mox respublica Romæ proclamata est. Tunc rapax manus missa est in omnia Pontificis mobilia, magistratus ejecti, cardinales dispersi, statuaque *Libertatis*, insignia pontificia pedibus tenens, erecta est. Pius VI opprobriis saturatus, 20 Februarii, violenter e palatio suo raptus, in Hetruriam abductus fuit, et in Carthusiam Florentiæ inclusus. Eum principes Europæi obsequentissimis litteris solati sunt; multi fideles é diversis locis copiosa subsidia ei obtulerunt, Episcopi que Orbis suam observantiam et dolorem testati sunt. Quibus Pontifex respondit mæstos afflictosque consolando, alios ob zelum et fortitudinem laudando, omnes denique ut in officio perstarent viriliter verbo et exemplo hortando. Deinde impii an. sequenti 1799 venerabilem senem, viribus doloribusque fractum, et rogantem, ut sibi in Carthusia quiete mori concederetur, iterum rapuerunt, et conjectum in vehiculum, per aerem inclementem, viasque difficiles et montosas in Valentiam Galliæ apportarunt. Illic Pius VI, paulo post, diuturnis ærumnis fractus, et paralisi laborans, die 27 Augusti, *ex toto corde* inimicis dimittens, pretiosa morte, ad martyrii coronam evolavit.

Pius VI sacra tiara dignissimus, inter optimos Pontifices præclarissimum locum jure obtinet. Religionis studio ar-

dens, doctrina et prudentia clarus, indefessi laboris patiens, pro Ecclesiæ et Statuum suorum bono assidue vigilans, in pauperes misericors, omnibus affabilis, omni laude superior dici potest. Et quidem divina Providentia hunc Pontificem calamitosis temporibus aptissimum suscitavit.

Igitur Pontifice in manibus hostium mortuo, Cardinalibus dispersis, Roma a Francis seditiosis occupata, Ecclesia peritura videbatur. Tunc vero novum documentum Deus dedit de Christi promissionum firmitate, se usque ad consummationem sæculi ab Ecclesiæ tutela non recessurum. Etenim adduxit Deus a longinquo gentes, a catholica fide alienas, quæ juncto cum Austriacis et aliis fœdere, Gallos hoc ipso anno 1799 Italia expulerunt, et Petri Sedem libertati restituerunt. *Qui habitat in caelis iridebit eos.* (1)

(1) *Wouters, op. cit.—Memorias para la Histria Eccla del sig. XVIII—Henrion, Hist. Ec. lib. LXXXV ad XCVIII in variis locis—Beaufort, Histoire des Papes. Nat. Alex. Hist. Ecc. supplem. dissert. I. De Pio VI—Blanchard, Precis hist. de la vie de Pie VI.*

EX SÆC. XIX.

CAPUT XXIV.

Universalis Ecclesiæ conspectus sæc. XIX ineunte.

Impietatis sæculi præcedentis perniciosum influxum omnes fere Nationes expertæ sunt. Ecclesia vero nihil de suo vigore amissa inter tot tempestates incolumis perstitit, quin imo triumphum super ruinas inimicorum cecinit et indefectibilem cursum tranquille prosequuta est. Et ex inflictis ictibus convalescens majores vires ad nova prælia sustinenda acquisivit.

Missiones quidem generali rerum in Europa perturbatione, Ordinibus religiosis et missionum seminariis sublatis, aliquantulum declinarunt, sed deinde, pace reddita, viriliter reffloruerunt. Nam congregatio *Lazaristarum* à Ludov. XVIII Galliæ an. 1816 restituta, congreg. de *Propaganda fide* et alia 1822 Lugduni instituta novos operarios ad diversas missiones destinarunt, subsidiaque magna precum et eleemosinarum illis contulerunt. Restituta etiam an. 1814. *Societas Jesu* consueto zelo et fructu laboravit. Atque ita in

Oriente, in Sinis, Tongkino, Australia et alibi catholicæ missiones redintegratae sunt, novæque institutæ, adeo ut an. 1845 præfata societas de *Propaganda* 122 Vicariatus apostolicos et diœceses in diversis regionibus numeraret, quibus subsidia ferebat. Et dum missiones catholicæ mirifico incremento dilatantur, protestanticæ majoribus subsidiis pollentes, misere macrescunt. Societates vero biblicæ initio hujus sæculi (1804) Londini fundatæ et postea plurimum auctæ, nonnisi detrimentum veræ fidei proficiunt; jure proinde à RR. Pont. proscriptæ, de quibus J. Perrone erudite pertractat. (1)

In America etiam religio catholica tum in civitatibus, tum in missionibus inter feros indigenas institutis incredibilia pene incrementa cepit. Etenim perturbatis in Europa rebus et exorta inde contra Ecclesiam persecutione multi sacerdotes in *Status-unios* se contulerunt, quorum opera varia collegia et cænobia illic erecta sunt, et catholicorum numerus continuo auctus. Quapropter Pius VII episcopalem sedem an. 1789-Baltimore erectam ad dignitatem metropolitanam an. 1808 evexit, et quatuor suffraganeas creavit. Ex quo tempore tales progressus vera fides habuit, ut an. 1858 episcopatus 17 illic numerarentur, 538 ecclesiæ, 28 semina-ria et 58 xenodochia; anno vero 1846 synodo sexto Baltimorensi 25 episcopi interfuerint. In reliquis-Americæ regionibus, Mexico, Guatemala, Peru, quæ Hispanorum dominium detrectantes, independentes factæ sunt, catholica religio nihilominus intemerata remansit.

In Sinis vero persecutiones in christianos, præsertim nobiles, perdurarunt. An. 1814 à gubernatore provincie

(1) *De loc. Theolog.* part. II. cap. IV. *De vera relig.* part. II. prop. X.

Setschnem tam vehemens fuit et diuturna excitata, ut plus quam 400 fideles crudeliter torti sint, qui cum antiquis martyribus fortitudine et constantia conferri possunt. Ecclesia vero, velut hortus divinus, martyrum sanguine irrigatus, uberiores fructus quotidie ferebat, et fert, ex quo præsertim an. 1845 Imper. *Tao-Kouang* liberum christianæ religionis exercitium et Ecclesias ædificare permittit, adeo ut paucis abhinc annis ultra 600,000 catholicorum ibi essent. In Tongkino, post imperium Anamense conditum, *Gia-Long* primus imperator qui ab an. 1800 usque ad 1820 regnavit, religionem christianam protexit et missionariis benevolum se exhibuit, verum ejus filius et successor *Minh-menk* an. 1825 plura contra ipsos decrevit, quæ tamen anno sequenti revocavit.

Status vero Ecclesiæ in Europa, hoc sæculo ineunte admodum perturbatus erat. De Gallia et Hispania suo loco dicemus. In Germania religio catholica grande detrimentum subiit, cum per congressum Viennensem ecclesiastici status principibus acatholicis subjecti sunt. Pius VII ad componendum in his terris ecclesiarum regimen an. 1821 cum Friderico Guilielmo rege Borussiae et cum fæderatione Germanica conventiones iniit; sed protestantes executionem eorum de quibus cum Apostolica Sede convenerant, parum curarunt.

Guilielmus I etiam Belgii rex pluribus arbitrariis actis catholicorum conditionem in dies duriolem reddidit. Ann. 1815 constitutionem proposuit plures articulos catholicæ religioni adversantes continentem, adversus quam cum Episcopi reclamassent, plures eorum variis pænis afflicti sunt. Anno 1727 concordatum cum Leone XII iniit, sed mala fide in exequendis pactionibus usus est. Quare Belgæ

1830 jugum Batavicum excusserunt, Guilielmum I ejece-
runt, et Leopoldum principem Saxo-Coburgensem regem
acclamarunt. Sub hoc vi novæ constitutionis regimen eccle-
siasticum á civili factum est independens, nuncque Episco-
pi summa libertate gaudent et cum Sede Ap. communicant.

Catholicorum Russiæ et Poloniæ conditio, tum græci, tum
latini ritus maxime tristis etiam est. Sub Alexandro I qui us-
que ad annum 1825 imperavit persecutiones quidem sopitæ
sunt, sed schismatici ecclesias ereptas retinuerunt. Post
hunc vero, catholici omnis generis vexationes experti sunt,
propter quas anno 1859, tres episcopi cum suo clero et po-
pulis a R. Eccæ communiione deficientes ad schisma transie-
runt. Greg. XVI et Pius IX omni sollicitudine catholicorum
in iis partibus indigentias levare studuerunt. Dura tamen
eorum sors aliquantulum levata est, cum Nicolaus I imp
an. 1845 Greg. XVI invisit, et postea concordatum cum Pio
IX egit: Alexander II vero ab an 1683 novas turbationes pa-
ravif, Pio IX frustra intercedente.

Anglia vero felicem aspectum hoc sæculo reddit. Post
unionem Hiberniæ cum Anglia, jam ab an. 1805 de eman-
cipatione catholicorum pluries actum est. Hæc autem anno
1829 a Cameris sancita est, ex quo tempore catholici, om-
nia jura civilia adepti, plurimum numero aucti sunt. Sed
etiam Puseystarum studiis factum est, ut conversiones ad
Rom. Eccam. quotidie fierent frequentiores. Pusey, Doctor
Oxoniensis an 1855 theologiam anglicanam instaurandam
suscepit secundum veterum patrum traditionem, quo facto,
veritate comperta, viam ad Rom. Ecclesiam aperuit. Grego-
rius XVI an. 1840 pro magno fidelium numero, novam re-
gionum ecclesiasticam partitionem facere debuit, quæ hu-
cusque a Vicariis Apostolicis gubernabatur. Sed 1850 Pius IX

nova ibi rei catholicæ incrementa cernens, toto Orbe mirante, *ordinarii* regiminis episcopalis formam restituit. Nunc autem in sola Anglia, exceptis Scotia et Hibernia, plusquam 622 templa catholica, 42 monasteria, et 11 collegia numerantur in quibus Benedictini, Domin, et Jesuitæ juventuti erudiendæ operam navant.

Et hæc quidem ut hujus sæculi quædam species habeatur sufficientia sunt, quæ viva voce in aula fusius enarranda erunt. Dedit etiam Ecclesiæ suæ Dominus perinsignes Pontifices, qui eam in difficillimis adjunctis sapientissime gubernarunt. Atque hodie nova vita et vigore plena, scientiarum cultura et progressu, virtutum fulgore, fideique firmitate et puritate ubique floret. (1)

(1) Cf. Alzog. *Hist. univ. de la Iglesia* per. III, ep, II part. II.—De Smet, *Goup. de oeil sur l'histoire eccl. du XIX siècle.*

CAPUT. XXV

De Napoleone Imperatore.

Magnum in historia Ecclesiastica hujus sæculi locum, inter Ecclesiæ persecutores, Napoleon occupat. Qui enim ab initio in Gallia restituendo religionis exercitio operam contulerat, ut populi animos et summum imperium sibi conciliaret, firmato suo principatu, Ecclesiam multifarie oppressit et vexavit, ejusque Pontificem per lustrum integrum captivum retinuit. Quod serius Pius VII sensit et declaravit, Napoleonem scilicet ejus esse indolis, ut amicitiam cum Ecclesia affectaret unice ad eam facilius prodendam, ejusque patrocinium simularet ad securius eam opprimendam.

Itaque hic a primis Gallicæ revolutionis annis magnam nominis celebritatem obtinuit, variis bellis rara fortuna gestis, et ad supremos militiæ honores juvenis admodum pervenit. Anno 1799 ex Ægypti expeditione victor redux *Directorium* populis odiosum evertit, regimenque Consulare proclamavit, cujus ipse primus Consul electus est. Tunc plures dispositiones statui Galliæ aptissimas intus dedit, exules revocavit, et religionem restituit, Concordato cum Pontifice inito. Deinde foris prospero Marte adversus fæderatorum exercitus pugnavit, resque Galliæ multum collapsas iterum erexit. Nam an. 1800 selectum exercitum per Alpes et montem Sti Bernardi traduxit, superatisque Austriacis in celebri prælio apud *Marengo*, quidquid Galli anno præcedenti amiserant, cum fænore recuperavit, et rempublicam Cisalpinam restauravit. Similiter in Germania præclaras victorias

Galli belliduces apud *Hohenlindem* retulerunt, ac domum Austriacam et Imperium ad postulandam pacem compulerunt, quæ 1 Januarii 1801 Lunevillæ signata, præter cessiones jam ante factas, Gallorum dominio adjecit quidquid ad lævam Rheni situm est. Pacem etiam cum Anglis et aliis potentiis pepigit, ob quod Napoleon an. 1802 a Senatu Consul perpetuus renuntiatus fuit.

Anno vero 1804 ob optimam administrationem, Senatus consulto, Imperator Francorum proclamatus est. Napoleom ut assumptæ dignitati majorem firmitatem conciliaret ab ipso Pontifice sacram unctionem recipere voluit; multa pro Ecclesia ad hoc assequendum promittens, cui Pius VII duobus conditionibus satisfacit; ut Episcopi Constitutionales se decretis Sedis Ap. sincere subjicerent; ut imperator qui civiles tantum nuptias cum Josephina inierat, coram Ecclesia matrimonium confirmaret. Verum Episcopi rursus nonnisi subdole se submitterunt, Imperator vero coram avunculo suo Cardin. Fesch matrimonium contraxit, sed sine testibus, quorum defectu serius matrimonium suum invalidum declarari jussit. Consecrationis cæremonia (2 Decembris 1804) in Ecclesia metropolitana Parisiensi cum magna pompa peracta est. Napoleon postea maxima ingratitude erga Pontificem egit, seipsum anno sequenti regem Italiæ coronari faciens.

Tunc immanis ipsius ambitio cognosci cæpit, qui Gallorum imperio non contentus, universam Europam sceptro suo submittere cupiebat. Quapropter iterum Nationes fædus inter se inierunt, Napoleon vero contra Austriacos et Russos bellum eodem anno prospera fortuna resumpsit. Nam Austriacos sub Ulmæ muris plene fudit, et Viennam petens, 13 Novembris ea urbe regni sede potitus fuit: deinde 2 Decem-

bris apud Austerlitz Austriacos et Russos junctos ita vicit, ut pacem onerosis conditionibus apud Presburgo firmare debuerint. Tunc Bonaparte ad destructionem Imperii Germanici, fœdus dictum Rhenanum instituit, regna Bavariæ, Saxoniae et Wurtemberg creavit, fratrem suum Josephum regem Neapolis proclamavit, fratrem suum Ludovicum regem Hollandiæ, et anno sequenti in favorem fratris sui Hieronimi erexit regnum Westphaliæ. Atque Borussos et Russos pluribus præliis victos ad hæc omnia acceptanda, pro pace, compulit. An. 1807 Gallorum exercitu occupavit Lusitaniam, et anno sequenti, magno suo malo, Hispaniam submittere voluit, quam fratri suo Josepho dedit: verum Hispani fortiter pro sua libertate dimicantes, Napoleonis ruinam paraverunt, ut mox dicemus.

Interim an. 1809 bellum denuo inter Austriacos et Gallos exarsit, qui postremi rursus Viam occuparunt; et superatis Austriacis apud Wagram, ea conditione inter alias pacem dederunt, ut Francisci Imp. Austriæ filia, Napoleoni desponsaretur. Hic jam a pluribus annis Josephinam de Beaubarnais uxorem duxerat, sed prole ex ea carens, suum matrimonium per Eccam curiam Parisiensem invalidum declarari fecit, tanquam contra præscriptum concilii Tridentini sine parochi et testium præsentia contractum. (1) Quo facto. (2 April. 1810) Mariam Ludovicam Austriæ uxorem duxit, ex qua deinde filium suscepit, quem regem Italiæ in incunabulis declaravit.

Verum ex hoc tempore cæpit Napoleonis stella obscurari. Nam an. 1812 cum exercitu 500,000 hominum contendit in Russiam, et post varia prælia Moscovam usque penetravit, ve-

(1) Vide Henrion lib. C. n.º 26 et seq.-et in appendice ad finem tomi VIII edit. Barcin. 1835.

rum Russi fugam simulantes, urbem hanc, incolis egressis incenderunt, quo facto Galli recedere coacti sunt. Tunc ipsos frigore et fame pereuntes, a tergo et latere Russi aggressi tantis cladibus affecerunt, ut totus pene exercitus perierit. Atque omnes Napoleonis fœderati, metu soluti, fœdus cum Russis contra illum sanxerunt. Sed ipse anno sequenti novum exercitum 550,000 hominum in Germaniam conduxit, verum post varia prælia, insignem cladem apud Lipsike expertus est. Deinde fœderati victores Parisios usque venerunt, ubi anno 1814 Napoleon imperio abdicare coactus fuit, et ad insulam Elbam conductus. Tunc solium paternum Ludovicus XVIII et cæteri principes depositi receperunt.

Napoleon vero a pluribus adjutus ex insula sua egressus 1 Martii 1815 imperium recuperavit. Sed tribus mensibus elapsis apud Waterloo in Belgio plene victus a fœderatis fuit; cumque hostium manus evadere nesciret se deditur Anglis, a quibus in insulam S. Helenæ in extremis Oceani plagis asportatus est. Ibi terribili sane divinæ justitiæ exemplo, idem ille homo, cui antea totus orbis sufficere vix videbatur, in remoto rupis angulo an. 1821 obiit. Pius VII cum ipsius familia benignissime egit, et non obstantibus illius in Ecclesiam persecutionibus, illum morientem sua benedictione solatus est.

Et quidem multa adversus Ecclesiam et Pontificem ille patravit. Cum enim Pontifex in neutram partem beligerantium propenderet, id ægre ferens Bonaparte Anconam (1805) primum intercepit; deinde Beneventum et Pontem-Corvum, et demum 2 Februarii 1808 ipsam Romam militari manu occupavit: adversus quæ facinora Pius VII iterato protestatus est. Tunc maxima pars Cardinalium deportati sunt, Pontificis ministri in Carcerem conjecti, ipse Papa detentus,

aliaque plura, jure gentium repugnante, attentata. Deinde in provinciis Urbini, Marchiæ &c., quas Ap. Sedi ademptas Imperator regno Italiæ adjunxit, episcopi fuerunt exturbati, et multa facinora nefaria et sacrilega patrata sunt. Demum decreto Viennæ in Austria an. 1809 dato, Napoleon totum *Petri patrimonium* Pontifici eripuit, et imperio Francico adjecit. Pius VII de hoc certior factus, maxima fortitudine, Bullam excommunicationis contra usurpatorem ejusque cooperatores promulgavit.

Imperator iratus Pontificem ex Urbe rapuit et Savonam captum adduxit, ubi hic toto triennio Napoleonis artibus et minis, ut ditionibus suis renuntiaret, fortiter restitit. Ejus invicta firmitas persecutorem frangebatur, cum præterea episcopis, ab Imp nominatis, canonicam institutionem denegasset, donec pristino statui foret restitutus. Tunc Imperator capitula sedium vacantium compulit ad conferenda episcopis nominatis jura vicariorum generalium: Pius vero Brævem dedit nullam atque invalidam ejusmodi delegationem declarans. Napoleon ira percitus Pontificem arctiori custodiæ tradidit, et nationale Concilium, inter minas, an. 1811 convocavit, sed cum in eo res non secundum ejus vota procederent, illud dissolvit. Sed postea resumptum, decretum inter alia edidit, quod nisi Pontifex intra sex menses canonicam institutionem conferret, eandem conferre posset metropolitana vel senior Episcopus provinciæ. Quod decretum Pius VII variis artibus pressus, metu etiam flexus malorum, quæ illi prædicebant, approbavit, sed postea approbationem suam revocavit. Episcopi vero ad Ecclesias suas redire jussi sunt.

Interim venerabilis senex mense Junio 1812, Imperatoris jussu, in Fontainebleau translatus fuit. Multa in itinere

perpressus, adeo graviter ægrotavit, ut in monasterio Cisterciensi montis Cenis sacramenta suscipere debuerit: quo non obstante viam prosequi inhumane coactus fuit. Tunc Napoleone bello Russico superatus, Pontificem ut conventionem signaret instantis schismatis periculo minatus est: deinde ipse Fontainebleau venit, ubi blanditiis et minis á Pio VII jam admodum confracto subscriptionem extorsit. Verum ea tantum conditione Pontifex subscripsit, nempe, ne articuli vulgarentur, neque ullam vim haberent, priusquam in libero cum Cardinalibus consistorio fuissent approbati. Cum Imperator præfatos articulos magna perfidia tamquam leges publicasset, Pontifex de fraude monitus, fortiter protestatus est illos nullam vim habere; quo facto novas vexationes expertus est. Tandem post prælium Lipsiense libertatem Pontifex obtinuit, qui inter magnas populorum ovationes, et exultante universo Orbe, Romam die 4 Aprilis 1814 profectus est. Ejecto vero Napoleone, omnes Sedis Ap. provinciæ, excepta Avenione, in congressu Viennensi inter principes ad componendum statum Europæ habito, Pontifici restitutæ sunt.

Atque hic jam divinam pro Ecclesia providentiam agnoscere et laudare debemus. Etenim tanta erat, tamque firma videbatur Napoleonis potentia, ut temporalem Pontificis potestatem, cum qua ejus in regenda Ecclesia libertas arctissime conjungitur, in perpetuum intercidissee, ipsiusque Ecclesiæ excidium secuturum hujus hostes lætabundi vaticinarentur. Nam utique summum erat Ecclesiæ discrimen, Capite ejus sub arctissima custodia posito, Cardinalibus dispersis, cunctis ecclesiasticorum negotiorum Congregationibus in Urbe Roma dissolutis: sed cum magis desperatæ res videbantur, coronam Dominus de capite persecutoris dejecit, impiorumque consilia velut fumus abierunt.

CAPUT XXVI

*De bello ab Hispanis contra Napoleonem sustentato, et statu
Ecclesiae Hisp. sæc. XIX ineunte.*

Magnam historiæ hujus sæculi partem res Hispaniæ im-
plent. Illas, qua merentur amplitudine, præstituti operi li-
mites narrare non sinunt, etsi aliunde notissimæ sint, cum a
patribus repetitas plerumque omnes audierimus. Nonnulla
tamen de his dicenda sunt, quæ illis in memoriam revocan-
dis sufficiant.

Primis hujus sæculi annis tristis admodum erat Hispaniæ
conditio. Etenim Carolus IV Rex, venationi deditus, regni
administrationem Emm. Godoy commissit, qui suis pessi-
mis dispositionibus regnum et Ecclesiam ad maximam de-
cadentiam perduxit, ita ut Vinc. de La Fuente affirmet, nu-
llum esse in diebus nostris regni malum, quod sub illo fu-
nesto homine non incæperit. Hic post infaustum bellum
cum Gallis onerosissimam pacem signavit ((1796), qua An-
gliæ inimicitiam atraxit. Diuturno bello inde secuto, Angli
plurimas clades Hispaniæ intulerunt, inter quas maritimæ
clasis apud Trafalgar profligatio an. 1805 acerbiorum obti-
net locum. Hoc tempore Napoleon Escorialenses machina-
tiones fovebat, vi quarum Asturiæ princeps Ferdinandus pa-
ternum solium usurpare velle fingebatur; quare ipse præ-
textu defendendi Carolum numerosas copias in Hispaniam
missit, quæ munitissima castra et civitates occuparunt.

Verum Hispani de Napoleonis amicitia jure timentes, in

Aranjuez arma sumpserunt, magnis clamoribus, Godoy destitutionem postulantem, quem velut istorum malorum fautorem ipsi spectabant. Igitur Godoy ab omnibus Hispanis exaceratus custodiae traditus fuit, et Carolus IV regno abdicavit. (1808) Napoleon vero Ferdinandum VII agnoscere moratus est, et ipsum ejusque patrem colloquiorum praetextu dolose in Bajonam pertractos, ad renunciandum solio Hispanico coegit, quod fratri suo Josepho assignavit, constituto pro eo rege Neapolis Joachimo Murat. Hispani autem pro regis et patriae defensione acerrime dimicaverunt, malueruntque succumbere, quam Gallorum jugo colla submittere.

Itaque die 2 Maji generalis belli primum vexillum erexit, gloriosoque sanguine signavit, populus Matritensis quem deinceps omnes provinciae sequuntae sunt. Nam ad impediendum principum, qui adhuc Matriti erant, in Galliam discessum, in arma prorupit, viriliterque pugnavit, atque non nisi prodicione et perfidia tandem victus cecidit. Atque hic praecleara nomina D. LUDOV. DAOIZ et D. PETRI VELARDE praeteriri non licent, qui velut heroes pro patria caesi, memoriam Hispanis semper charam et laudabilem reliquerunt. Horum exemplo nempe Hispanorum animi ad repellendam Gallorum dominationem incensi sunt. Cruentus autem Murat inaudita ferocia in infensum populum saevit, et praeterea plusquam 140 cives igneis globulis interfici jussit.

Haec igitur infamis Gallorum agendi ratio omnium Hispanorum in ipsos odium universim concitavit. Bellum ergo per omnes provincias maximo ardore erupit; gubernii conventus (*juntas de gobierno*) ubique formati sunt, et Angli in auxilium vocati. Brevi apud Valentiam Galli fuerunt profugati, ipsorumque maritima classis in Gades praedata: deinde in memorabili praelio apud *Bailen* (19 Julii) bellidux

Castanos Gallorum exercitum plene fudit, ex quibus 3,000 cæsi, et ultra 20,000 capti sunt. Alias etiam præclaras victorias Hispani retulerunt; quamobrem Joseph Bonaparte, Matrito relicto, fugam celeriter ad Gallorum exercitum petiit, qui, Cæsaraugustæ obsidione relicta, trans Iberum castra posuerat.

Sed brevi sors mutata est: res enim Hispaniæ sibi adversas Napoleon videns cum lectissimo exercitu 100,000 peditum et 20,000 equitum, a peritissimis Imperii Marescallibus gubernato, ipse venit. Et quamvis Hispani fortissime et heroice restiterint, totam fere Peninsulam, (non tamen absque cladibus ab ipso expertis) suis armis subjecit: quod quidem mirum non est, eó quod tyrones hispani milites essent, Galli vero veterani et pluribus præliis assueti. Non tamen ob id manus victas nostri dedere, sed in parvas turmas (*guerillas*) divisi, bellum separatim prospera plerumque fortuna prosequuti sunt, partiales quidem sed continuas jacturas Gallis inferentes, ita ut in toto bello Hispanico plusquam 500,000 Francorum perierint. Angli etiam milites Lord Wellington duce, generatim prospero Marte pugnarunt, præsertim vero an. 1813 apud Victoriam et alibi insignes triumphos obtinuerunt, quibus Galli Hispaniam desserere coacti sunt. Napoleon ergo Ferdinandum VII die 11 Decembris 1813 Hispaniæ regem agnovit, et libertati restituit.

Interim in Hispania regni Comitia jam ab an 1810 (24 Septembris) convocata, pro patriæ defensione et regimine plura decreverunt, novamque status constitutionem an. 1812 promulgarunt. Horum autem Comitiorum celebratio et subsequuta inde *Constitutio* non modicis scissionibus tum inter ipsos Deputatos, tum inter reliquos hispanos ansam dederunt. Etenim ab initio plurima decreta sanxerunt, quæ His-

pani antiquæ traditioni adversa sentiebant. Et primò quidem supremum apud Nationem jus esse (*Soberania nacional*) decreverunt, omnesque Deputatos hoc decretum jurejurando acceptare coegerunt, plurimis Deputatis clericis frustra reclamantibus. Cardinalis autem D. Petrus de Quevedo et Quintana Episcopus Auriensis, cui cum aliis quatuor supremum regimen demandatum erat, juramentum præstare noluit, Regentisque et Deputati muneribus renuntiavit: verum minis cædens, protestatione tamen facta, illud tandem apud Card. de Borbon præstavit, et in Diæcesim suam profectus est. Hujus exemplum plures alii Episcopi et clerici postea imitati sunt.

Igitur Comitia Gaditana plures res a spiritu populi prorsus alienas effecerunt, quibus inter ipsos Hispanos magnum scissionis germen jactum est, cujus infelices fructus adhuc perdurant. Etenim vocabula *liberalium et regalistarum* tunc primum audita sunt, quæ tantorum malorum scaturigo in posterum fuerunt. Primum autem horum nominum novarum institutionum assertores, secundum vero antiqui regiminis, juxta priscam patrum traditionem, defensores designabat. Et sane a Comitibus libertas typographica, excepta tamen materia Religionis, decreta est. Hujus vero libertatis periculum ex hoc inter cætera patet, quod major pars populi, rudiores nempe ad quæque amplectenda parati, scriptorum malitiæ aut errori obnoxia est. Luctuosa præterea experientia testatur, quantum ab initio et deinceps hac libertate abusum sit: nam brevi tunc plures libri prodierunt ab ipsis *liberalibus* jure meritò execrati.

Rebus ecclesiasticis deinde sese Comitibus immiscuerunt, Josephi Bonaparte vestigia prementes. Hic quidem Ordines religiosos et militares suppressit, *votum Sti Jacobi* abolevit,

Inquisitionem abrogavit, Clericorum que immunitatem sustulit, quibus decretis magnam Hispanorum invidiam subiit. Idipsum pariter Comitia Gaditana decreverunt, scilicet, ne religiosi Ordines in posterum tyrones admitterent, ne conventus repararentur, utque clauderentur illi qui numerum saltem duodecim fratrum non haberent: atque etiam S. Inquisitionis officium abrogarunt. Quibus factis se non esse verum voluntatis populi interpretem satis ostenderunt. Atque hinc factum est, ut plures Episcopi litteras pastorales magno zelo scriptas adversus Comitiorum decreta dederint: verum nihil aliud nisi tetram a supremo Regimine persecutionem obtinuerunt. Ob eandemque causam S. Apost. Nuntius dimissus est.

Igitur Hispanorum spiritus religiosus qui ad repellendam Gallorum invasionem adeo fuerat a clero excitatus, adversus Comitiorum innovationes, Gallicæ revolutionis affines, prorupit, quare multi cives deinceps eodem modo Gallos et *liberales* sub communi hostium ratione spectabant. Quot vero mala ex hoc exorta fuerint, et historia docet et quisque facile deprehendere potest. Sed Ferdinandus VII an. 1814 in solium suum restitutus, Gaditana Comitia, jam Matritum ranslata, dissolvit, et Constitutionem 1812, magno Hispanorum plausu, abolevit: deindeque in Deputatos Gaditanos regiæ dignitati infensos iudicium institui jussit. Horum ergo plures carceri mancipati sunt, vel deportati, Ecclesiastici vero in conventus in perpetuum missi. Tunc Ferdinandus VII ecclesiasticam rem admodum perturbatam, ex quo Hispaniam Galli occuparunt, componere studuit.

Et quidem Ecclesia Hispanica plures calamitates his temporibus passa erat. Noti sunt administri Godoy pravi conatus, ecclesiasticorum honorum dilapidatio, xenodochiorum

et cappellaniarum venditio et in publicos reditus conversio, aliaque plura ab ipso patrata. Nemo item ignorat multigena mala a Gallis illata, impietatis progressus ab ipsis excitatos, ecclesiarum expoliationem et destructionem, iniqua decreta a Bonaparte lata, clericorum persecutionem, quibus omnibus belli horrores, monachorum et monialium profanationes, sacrilegia, cædes, incendia addenda sunt. Societatum etiam occultarum machinationes, pluresque pravi libri in tanta rerum confusione editi vel aliunde introducti, populis pastoribus orbatis, non modicum damnum attulerunt. Quare Ecclesia ad extremam indigentiam et maximas difficultates redacta erat. Ferdinandus VII aliquam medelam his malis posuit, S. Inquisitionis tribunal restituit, religiosos Ordines et *Societatem Jesu* instauravit, Ecclesiasticos favore prosequutus est, aliaque plura concessit: verum hic status parum perduravit.

Nam an. 1820 plures milites, duce Raphaele Riego, in rebellionem acti Constitutionem Gaditanam proclamaverunt, rerumque post varios triumphos potiti sunt. Deinde regem ad illam Constitutionem jurandam (quod ab ipso die 7 Martii factum est,) et ad convocandos populi deputatos coegerunt. Comitata ante omnia Inquisitionis suppressionem jam ante a militibus factam approbarunt, Societatem Jesu et plures religiosos Ordines, speciatim Benedictinum aboleverunt, et bona ecclesiastica nationi adjudicarunt. Pius Pp. VII litteris ad regem datis, de Comitatorum actis questus est, verum ejus reclamationibus spretis Deputati ad majora transierunt. Et inter alia clericos militari servitio obstrictos declararunt, monialibusque libertatem e conventibus egrediendi dederunt, cumque plures ecclesiastici adversus hæc et similia expostulationes ad Comitata dedissent, judicium in ipsos ins-

titutum est. Præterea episcopis mandatum est, ut nemini sacerdotum, qui a nova regni Constitutione animo alieno essent, facultatem prædicandi aut confessiones excipiendi tribuerent; quin imo præciperent, ut parochi, constitutionem e suggestu explicarent. Rex quidem has innovationes confirmare recussabat, verum timore pressus, illas tandem, licet invitus, ratas habebat. Episcopi et ecclesiastici, ut patet, his iniquis decretis obedire renuerunt, quare plures eorum exilio, carcere, aut deportatione mulctati sunt, nonnulli inter quos Episcopus Vicensis, inhumane interfecti, plurimi vero ad evitandas injurias et vexationes in terras exteras aufugerunt.

Igitur hac iniqua *liberalium* agendi ratione boni omnes religiosique viri plurimum offensi arma sumpserunt, et Ferdinandum VII regem absolutum proclamarunt; Nationes etiam Europenses ad talia facinora impedienda, armata manu intervenerunt. Itaque anno 1823 Dux Engolismensis cum exercitu 400,000 hominum a Ludovico XVIII in Hispaniam missus est: comitia vero Hispalim primum, deinde Gades translata sunt, regemque auctoritate ab ipsis expoliatum, secum abduxerunt. Brevi tamen postremi eorum conatus dissipati sunt, et Ferdinandus VII libertati restitutus regni gubernacula suscepit, (1 Octob. 1823) ex quo tempore paulatim res ecclesiasticæ ad pristinum reductæ sunt statum. Licet autem postremis hujus regis annis nonnulla motuum conamina non defuerint, generatim tamen pax servata est, Regnumque et Ecclesia aliquatenus præterita vulnera repararunt. De infausto bello successione post ejus obitum excitato postea dicemus.

Interim magnis laudibus in tota hac epocha Clerus Hispanus prosequi debet, eó quod pro patria et religione egregio

zelo et fortitudine laboraverit. Etenim compertum omnibus est, quantum ipse ad promovendum et fovendum *Independentiæ* bellum contulerit, quot persecutiones toleraverit, quantaque et insignia charitatis, fortitudinis et virtutis exempla dederit. Per ipsum Hispania de ambitioso Europæ totius domitore præclarum triumphum retulit, atque immarcescibilem gloriam assecuta est, dignam sane, ut heroicis poematibus celebretur. Nam omnibus spectatis adjunctis, Hispanorum resistentia totius Orbis admiratione, elogio, ac gratitudine digna est, quod jam plures exteri scriptores notarunt. Nescio autem quid de illis hominibus judicandum sit, qui *fanatismum*, ut ipsi ajunt, clericorum deplorant, ideo quod plura bona a napoleonica dominatione percipienda impederit. Sed quænam bona, quæsumus? Utrum isti heroum ossores jure merito *Hispani* et *catholici* vocari possint, nos non dicimus. Hæc autem et similes accusationes, illa etiam quod ministri pacis nullo modo bellum fovere debuerint, in nostro casu potius laudes sunt. Quod autem additur de crudelitatibus in milites Gallos commissis, non diffitemur quandoque verum esse, et sincere aliquorum clericorum agendi rationem deploramus, qui tamen paucissimi fuerunt. Aliquid verò justarum belli compensationum titulo populis omni ratione oppressis et vexatis concedendum est, præterquam quod invasores fere semper tales perfidias, sævitias et iniquitates committebant, ut nequaquam ulla miseratione digni existimarentur. Cæterum major cleri pars eximiis laboribus, virtutibus, et patriæ amore claruit.

Quod etiam similiter de *Constitutionis* epocha dicendum est. Etenim omnes fere Constitutionalium dispositiones plerumque Religioni et Ecclesiæ adversabantur: notæ sunt etiam ecclesiarum deprædationes, sacrorum ministrorum

persequutiones, vexationes, cædes ab ipsis patratae; innovationes ab antiqua traditione prorsus alienae ab ipsis decretae, aliaque similia; unde mirum esse non debet clerum illi parti adhærere, quae immunitatem Ecclesiae defendebat, atque patrum traditiones intemeratas servabat: illae denique parti in qua de propria vita et tranquillitate non timeret. Existimo ergo clerum ob illud nullam reprehensionem mereri, cum omnes ad se defendendum, etiam armis, ubi necessitas cogat, jus habeant.

CAPUT XXVII.

De Rom. Pontificibus qui Ecclesiam hac ætate gubernarunt.

Inextricabilia sane videbantur, cum Pius VI obiit, Ecclesiæ adjuncta, ita ut illum Paparum esse ultimum impii hostes, magna lætitia, buccinarent. Stultas autem eorum cogitationes Dominus dissipavit, nam præter communem expectationem Cardinales dispersi, conclave ingressi, Gregorium Barnabam e Comitibus Chiaramonti, Card. Episcopum Imolæ in Pontificem elegerunt 14 Martii an. 1800, qui *Pii VII* nomen assumpsit, et 21 ejusdem mensis coronatus est. Valde longum et præclarissimum Pontificatum hic gessit, variis tempestatibus jactatum, ipse vero magna prudentia Petri naviculam per tumentes fluctus tutam conduxit. Et primum ad ordinandas Ecclesiæ res totus incubuit, deindeque publicam rerum administrationem miserum in modum collapsam ita composuit, ut publicos palatii sui sumptus ad quartam fere partem reducerit. Agriculturam etiam, commercium, artes, sapientissimis dispositionibus fovit.

Pii VII cum Napoleone relationes, captivitatem, vexationes expertas, etc. superius diximus, quare in iis repetendis non moramur. Aliqua vero de Concordato an 1801 inter ipsum et Napoleonem, tunc primum Consulem, inito, addere oportet, quo in Gallia religionis catholicæ exercitium restitutum est. Præcipui illius articuli huc referuntur: videlicet, Religionis catholicæ cultus in Gallia erit liber et publicus; Pontifex suppressis antiquis novam diæceseon circumscrip-

tionem faciet, antiquosque Episcopos monebit, ut sedes suas resignent; nova etiam parochiarum divisio ab Episcopis fiet: his a primo Consule nominatis Pontifex canonicam institutionem conferet, ipsi vero juramentum fidelitatis gubernio præstabunt; Seminaria etiam erigere poterunt, quin gubernium ad ea sustentanda obligetur: sed tamen parochis et ecclesiis congruam sustentationem gubernium assignabit: illi denique qui bona ecclesiastica acquisierunt, in quieta eorum proprietate et possessione a Pontifice et ejus successoribus relinquuntur.

His articulis Romæ compertis, Cardinales in duas partes super eorum acceptatione divisi sunt, Pius VII vero has conditiones licet duras, pro temporum indole, ratas haberi judicavit die 15 Augusti. Deinde ad omnes antiquos Archiepiscopos et Episcopos *titulares* Galliæ encyclicam scripsit, qua eos docuit, quomodo non obstantibus votis contrariis, urgente temporum necessitate, compulsus fuerit ad novam diœceseon, suppressis antiquis, circumscriptionem: quapropter eosdem omnes hortatus est, interpellavitque, ut ob bonum religionis Sedes suas abdicarent. Alia etiam epistola Episcopos Constitutionales excitavit, ut relictis sedibus, quas sine institutione canonica occuparant, ad Ecclesiæ unitatem reverterentur. Ex 84 Episcopis Gallis, qui adhuc in vivis erant, 45 secundum Pontificis vota Sedes suas abdicarunt, reliqui 36 aut inducias, aut nationalem Synodum ad deliberandum de tanto negotio postularunt. Pontifex de horum responsis graviter doluit, sed nihilominus Cardinalium consilio audito, Bullam 26 Novembris dedit, qua cuicumque titularium assensui expresse derogavit, et iis quodcumque jurisdictionis exercitium perpetuo interdixit; et deinde omnium Galliæ Ecclesiarum titulos cum respectivis juribus & sup-

pressit, et 60 novas diœceses in decem Metropoles divisas creavit. Porro ad novas Sedes Episcopales decem et octo ex antiquis titularibus assumpti sunt, ex constitutionalibus vero duodecim, prævia satisfactione et obedientia Sedi Ap. exhibita.

Igitur Concordatum in codicem legum relatum una cum Pontificis Bullis mense Aprili 1802 promulgatum fuit, sed gubernium mala fide procedens simul cum eo plures articulos dictos *organicos* publicavit, quibus ecclesiastica libertas admodum limitata regimini civili tota subijciebatur. Etenim continebatur in eis Episcopos Ordines sacros absque gubernii consensu conferre non posse; diœceses Sede vacante a Vicariis generalibus esse gubernandas; parochos matrimonium benedicere non posse nisi prius ante civilem magistratum contractum esset; Seminariorum Professores sese jurejurando ad docendos *quatuor articulos* declarationis Cleri an. 1682 obstringendos esse, aliaque similia. Pontifex de his articulis a se ante incognitis amarè questus, per legatum suum Card. Caprara adversus eos protestatus est, verum nonnisi serò et in paucis articulis satisfactionem obtinuit. Eis vero qui dicunt, S. Sedem numquam adversus articulos *organicos* reclamasse, peremptorium responsum offert Artaud de Montor, a quo in *Histoire du Pp. Leon XII* tom. II hæc protestatio integra refertur.

Multa bona e Concordato provenisse nemo dubitare potest; verum eidem non pauci adversati sunt, contententes Pium VII in eo, præsertim quantum ad generalem sedium episcopalium in Gallia extinctionem spectabat, potestatis suæ limites excessisse. Igitur memorati 56 Episcopi titulares libellum ediderunt, quo de violenta titularum suorum extinctione expostulabant, et speciatim contra concordatum et

articulos adjectos, atque contra Bullas et Brevia Pontificis protestabantur, suam tamen reverentiam erga R. Pont. ut supremum Ecclesiæ caput asserebant. Quorum plures præterea litteris ad Pontificem datis (1816) contestati sunt mentem suam semper ab omni schimate a S. Sede fuisse alienam. Eorum tamen occasione novæ divisiones in clero et populo exortæ sunt, unde prodiit schisma sic dictæ *Parvæ Ecclesiæ*, ab Andrea de Themines, olim Episcopo Blessensi concitatum. Huic etiam plures sacerdotes et laici adhæserunt, qui ipsius Pii VII communionem desererunt; sed eorum numerus continuo decrevit. De libris autem Blanchard, et temerariis epistolis presb. Gaschet nihil dicimus, cum absurdorum summa sint. Nemo enim dubitat supremam potestatis plenitudinem Ecclesiam moderandi apud Rom. Pont. esse; speciatim vero si gravissimæ rationes ut in hoc casu adsint.

Alia etiam plura Concordata cum diversis principibus Pius VII celebravit, quæ ejus pro Ecclesia sollicitudinem testantur. Etenim post suum e captivitate reditum non nisi reparandis ecclesiarum damnis animum adjecit. Inter primarias autem ipsius curas *Societatis Jesu* restitutio numerari debet, quam die 7 Augusti an. 1814 sollemni Bulla instauravit: nam post ejus suppressionem a Clemente XIV factam multi-gena damna in missionibus præsertim et juventutis institutione experta sunt. Deinde iniquas leges tempore anarchiæ publicatas abolevit, vectigalia imminuit, sacras congregationes restituit, societates occultas iterum proscripsit, atque inter hæc et alia præclara die 20 Augusti an. 1825 gloriosissimum Pontificatum 25 annis gestum felici morte consummavit.

Post hunc *Leo XII* Petri Cathedram ascendit, antea Card.

Annibal de la Genga, vir insignis pietatis, animi excelsi et probatæ prudentiæ, qui Decessoris sui prosequutus vestigia in id totus incubuit, ut una cum scientiis ingenuisque artibus religio ubique floreret. Is celeberrimam encyclicam ad omnes Orbis Episcopos scripsit, qua eos enixe contra duo graviora epochæ mala excitabat, indifferentismum scilicet religiosum, qui ad Deismum et materialismum recte ducit, et societates biblicas, quæ prætextu sacras Scripturas propagandi, verum ipsarum sensum diversimode corrumpunt. An. 1825 Jubilæum celebravit, injunctasque supplicationes, licet infirma semper usus valetudine, nudis pedibus obivit. Quod Jubilæum anno sequenti ad universum Orbem extensum, mirum est quanta populorum devotione, quantoque animarum lucro celebratum fuerit. Ejus vero labores adversus *societates occultas* omnes norunt. Ad religionem erigendam, instaurandamque disciplinam cum regibus Angliæ et Hannoveræ, Bataviæque, cum principibus etiam societatis Germanicæ et aliis, conventiones confecit, nullisque pepercit laboribus, ut Ecclesiæ bonum promoveret. Consanguineitatis penitus oblitus, munia et ecclesiastica beneficia non nisi viris scientia et religione spectatissimis collata voluit; scientiarumque et liberalium artium studia strenue promovit. Obiit autem 4 Februarii 1829. Cujus elogium quidam scriptor his verbis comprehendit: *Leonis XII morte populus ingenti mærore affectus, illum benedicens laudabat, ut litterarum protectorem, patrem pauperum, integrum principem, indefesum facinorosorum persecutorem, zelatorem cultus, disciplinæque restauratorem.*

Successit pridie kalendas Aprilis Card. Franc. Xav. Castiglioni, Episcopus Tusculanus, qui *Pii VIII* nomen habuit. Hic celeberrimam encyclicam *Traditi humilitati nostræ* de-

dit, in qua amaré deplorat progressionem impietatis et societatum occultarum, contra quas Decessorum suorum decreta confirmat: queritur etiam de propagatione perversorum librorum, deque pravis doctrinis quibus adolescentes in multis gymnasiis et lyceis imbuuntur; hortaturque Episcopos, ut constanter istis malis obstent, clericorum institutioni invigilent, et sanctitati matrimonii consulentes populum christianum edoceant, illud non terrenis sed sacris rebus esse accessendum, ideoque Ecclesiæ legibus omnino subijci.

Graves simultates in Borussia de matrimoniis mixtis exorta omni labore componere studuit. Præceperat namque Guilielmus III rex, ut in hujusmodi matrimoniis filii utriusque sexus in religione patris educarentur, simulque sacerdotibus interdixit, ne a personis matrimonia hujusmodi contracturis ullam exigent super religiosa prolis institutione sponsonem. In magnas anxietates hæc res Episcopos et sacerdotes conjecit, cum ejusmodi conjugia divinæ et ecclesiasticæ regulis opposita probari non possint. Pius VIII ad Episcopos Brevem dedit 25 Martii 1830, rationem præscribens quam in causa matrimoniorum sequerentur. Pontificis litteris adjuncta erat instructio Card. Albani ad eandem rem spectans; verum gubernium Apost. Sedis responsa secreta tenuit, et episcopis haud communicavit. Gregorius XVI cum Guilielmo IV tandem an. 1840 has difficultates composuit. Dum autem Pius VIII optima quæque a suis prædecessoribus constituta servare sarta tecta que curaret, ac majora pro Ecclesiæ bono moliretur, illum adversa semper usum valetudine præpopera mors eripuit pridie Kalendas Decembris 1830, cum omnes propter ejus eximiam (præsertim sacrorum canonum) scientiam, magnamque in sacris

muneribus expediendis dexteritatem de ipsius Pontificatu maximam spem concepissent.

Brevi autem populi Romam luctus in lætitiā conversus est, electione Card. Mauri Cappellari summo consensu a Cardinalibus facta, qui *Gregorius XVI* appellari voluit. Etenim comperta omnibus erat eximia ejus scientia cum magna pietate et mira prudentia conjuncta, quapropter ad emergentes undique tempestates superandas aptissimus judicabatur. Valde agitata tunc temporis universa Europa erat, recentis Gallicæ revolutionis causa, qua civile Galliarum regimen penitus immutatum est. Nam a Carolo X an. 1830 quibusdam decretis datis de reprimenda typographica licentia, et immutanda electionum forma, ingentes motus civiles Parisiis excitati sunt, et post cruentam trium dierum pugnam rebelles prævaluerunt; quos deinde reliquæ regni civitates sequutæ sunt. Consequenter Carolus X exauctoratus et e regno ejectus est, in cujus solium Lud. Philippus, Dux Aurelianensis ascendit. Hac vero revolutione societates occultæ vires resumpserunt; et illico in ipsa Italia, in Legationibus, commotiones populares non leves a *Carbonariis* excitatæ sunt. Gregorius XVI variis ad comprimendam seditionem mediis frustra tentatis, Austriacas copias in auxilium vocavit, quæ brevi rebelles in ordinem redegerunt, totoque deinceps hujus Pontificatus tempore pacem servari curarunt.

Tunc pace restituta sapientissimam dedit ad omnes Orbis Præsules encyclicam, qua maxime querebatur de novarum doctrinarum progressu, de licentia quælibet imprimendi et scribendi, atque de negligentia in negotio Religionis, deindeque antistites hortabatur, ut ad medendum his malis omnem vigilantiam adhiberent. Ipse autem fidei incolumitati

studiosissime prospiciens, doctrinam philosophico-politicam F. Lamennais reprobavit, opera Georgii Hermes condemnavit, erroresque Ab. Bautain proscripsit: simul vero litterarum et artium culturam impense fovit, et Universitates, seditione durante clausas, denuò aperuit, auxitque. Forum etiam Romanum multis impensis totum effodi et perlustrari jussit, et ita non pauca antiquitatis monumenta in lucem edita sunt. Præterea publicam rerum administrationem optimis legibus, quorum summa apud Alzog legitur, faciliorem et æquiore[m] fecit, aliaque plura præclara gessit, quæ Pontificatum ejus celeberrimum reddiderunt.

Ejus Pontificatu durante teterrimas persecutiones Ecclesia toleravit. De Hispania mox dicemus. In Russia sub Nicolao I imp. multifarie catholici vexabantur, ibi enim dire tormentis et insidiis petiti fuerunt, ut schismati adhærerent, plures verberibus affecti, alii in Siberiam relegati; at ipsi omnia potius mala tolerare maluerunt, quam a fide catholica et Ecclesiæ unitate desciscere. Gregorius XVI mœstas fecit de istis persecutionibus querimonias cum Nicolao Ressorum autocrate, cum hic Neapolim petens, Romam invivendi Pontificis gratia diversatus est; tamque illius immitem animum emollivit, commovitque, ut lachrymas quoque ex ejus oculis expresserit, atque promissa exceperit, ne in posterum catholici tam dure in imperio Russico tractarentur. Interim nihil omissit eorum quæ muneris sui erant, ad defendendam Ecclesiæ causam et levandas catholicorum indigentias, uti constat ex alloquutionibus, declarationibus, litterisque, quas iis de rebus habuit et edidit. Atque sic aptissime respondetur illis hominibus, qui hunc Papam, quasi de illorum catholicorum sorte indifferens fuisset, accusare non erubuerunt.

Obiit Gregorius XVI die 1 Junii anni 1846, cujus nomen jure meritò in Historia immortalem locum obtinebit. Ei successor fuit datus Joannes Maria Mastai-Ferreti, Cardinalis, Episcopus Imolæ, qui PIUS IX vocatur et hodie feliciter regnat. De isto vero ob nominis amplitudinem peculiaris debet pertractatio suscipi. Interim ex iis quæ breviter de statu Ecclesiæ in diversis Orbis partibus diximus, facile colligitur, quantas tribulationes et difficultates ipsa in hoc sæculo experta sit. Ex quibus etiam iterum habetur omnes Dei promissiones Ecclesiæ suæ factas ad Romanam, unitatis centrum, præcipue spectare. Cum enim acerrimi hostes jam de Pontificatu actum esse hac ætate cogitarent, miris modis effecit Dominus, ut *Petri Successorum* perpetua series non rumpe- retur. Hanc autem perpetuam Rom. Pontificum in Apostolica Sede successionem Sancti Patres tanti semper fecerunt, ut ex ea invictum deprompserint argumentum ad probandum contra hæreticos, Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, adversus quam conjuratæ portæ inferi prævalere numquam poterunt.

CAPUT XXVIII.

De rebus Hispaniæ sub Elisabetha II Regina.

Politicas Hispanorum inter se divisiones, cum spiritu religioso plerumque commixtas, superius innuimus. Mortuo vero Ferdinando VII anno 1833 majori acrimonia animi exarserunt. Nam iste, abolita lege salica, Elisabetham II, suam e Maria Christina filiam, regni hæredem, sub regimine et tutela matris, testamento constituit; vi autem legis salicæ Ferdinando succedebat Carolus princeps frater ejus, tunc temporis exul. Post regis obitum die 24 Octobris anni 1835 Elisabetha II Matrivi fuit regina proclamata, et illico, cum minor ætate esset, Maria Christina nomine ejus regni gubernacula suscepit.

Princeps autem Carolus ægre ferens se testamento fratris jure solii inique expoliatum, illud armis vindicare sibi proposuit. Plurimi in dies ipsi adhæserunt, quorum numerus continuo augebatur, et brevi a pluribus civitatibus et provinciis Rex salutatus est, quare collecto exercitu jura sua fortiter defendit. Igitur bellum civile in provinciis Vascis primum, deinde in Catalaunia, Valentia et alibi maximo ardore erupit, et septem integris annis continuatum est. Hujus infausti belli acerbiter, iracundiam ac diversa fata non est hujus loci commemorare, cum præterea a testibus oculatis sæpe audierimus. Bellum propter perfidiam et proditorem belliducis Maroto anno 1839 terminavit, qui die 31 Augusti apud Vergaram conventionem cum Duce Espartero signavit, vi cujus Carolus V in Galliam confugere coactus fuit.

Interim, bello durante, luctuosos omnino et amaros dies hispanica Ecclesia toleravit. Nam Caroli causæ plerumque clerus, religiosi fratres, bonique omnes veteris traditionis studiosi, impense favebant, a quo religionis bonum, Ecclesiæque patrocinium jure sperari posse noverant, dum contrà infensas Ecclesiæ dispositiones, vexationes &. a Christianæ gubernio sentiebant. Christianæ vero omnes homines novis doctrinis imbuti, regiæ auctoritatis et religionis hostes, inquieti plerique et ambitiosi adhæserant, sub quibus proinde licentia et anarchia invaluerunt. Itaque variis modis Christianæ gubernium ab his hominibus directum in Episcopos et Clerum sæcularem et regularem invecum est. Et primo provisionem præbendarum et beneficiorum prohibuit, deinde omnes fere conventus suppressit, posteaque omnes religiosos ordines abolevit, et omnia bona Ecclesiastica, templorum gemmis et ornamentis non exceptis, fisco addixit, et vilivendidit. Episcopos præterea et clericos carcere, exilio, deportatione, et quandoque morte mulctavit, aliaque plura iniquissima perfecit, quæ omnibus comperta sunt. Atque in tanta rerum perturbatione plures Episcopi ad Sedes vacantes a regni regente nominati, spretis sacris canonibus, ecclesiarum administrationem sibi usurparunt.

Numquam sane tam tetris tempestatibus Ecclesia hispanica concussa fuerat, aut in tristiore statum conjecta, etenim impiorum odium omni ratione in sacros ministros sæviebat. Inter maximos autem horrores *indefensorum religiosorum occissio* an 1834 recenseri debet. Cum enim Matritiet alibi atra pestis ignotæ indolis (*elcolera*) grassaretur, rumorem infames homines sparserunt, fontes a Fratibus fuisse veneno infectas. Igitur populus ab ipsis in cæcum furorem actus, ferarum more, Jesuitarum domum primum, deinde

Sti Francisci et Trinitariorum, hinc alias religiosas domos aggressus est, et 72 innocentes Fratres crudeliter interfecit, aliosque plures graviter percussit, qui postea mortui sunt. Interim gubernium nihil aut fere nihil ad tales excessus cohibendos dispossuit, imo, inquit Lafuente, nec apparenter simulavit, aut publicæ vindictæ talium criminum punitione satisfacit. Eadem facinora et cædes anno sequenti Cæsaraugustæ patrata fuerunt, tum etiam Murcia, Barcinonæ, ubi post religiosorum cædes conventus incensi sunt, Malacæ, Salmanticæ et alibi, ita ut priorum sæculorum persecutiones innovari viderentur.

Atque hic jam responsio patet ad illos homines qui clericum accusare non verentur, quasi nempe civile bellum ipse præcipue foverit. Nam ad summam indigentiam redactus, diversimode impeditus et despectus, ac in vitæ discrimen continuò vocatus, mirum esse non debet, ut sibi prospiciens, ad illam partem confugeret, ubi tutus degere posset; mirum esse non debet ut Caroli V causæ impense faveret, a quo tantorum malorum medela, si vinceret, jure speranda erat; hoc inquam mirum esse non debet, nisi velint accusatores, ut clerici, ligatis manibus, velut oves ad occisionem seipsos traderent. Cæterum bellum civile in multis provinciis jam acriter ardebat, atque illius causa præcipue persecutions in clericos, plerumque innocentes, commotæ sunt.

Licet autem pax per conventionem Vergaræ fuerit restituta, non ideo tamen Ecclesiæ conditio melior evasit. Nam *liberales* per id temporis jam in duas factiones divisi erant, quæ inter se nervose de dominatu decertabant. Seditione autem excitata anno 1840 *progressistæ* rerum potiti sunt, atque Mariam Christinam regimine abdicare coegerunt (120c).

tobris) quæ a suis deserta Hispaniam absque honore reliquit. Tunc regni regimen Duci D. Bald. Espartero demandatum est, quem si Historia Ecce qua meretur severitate judicaret, tetrīs coloribus depingere deberet. Etenim mala religioni illata non reparavit, sed potius auxit; sub eo namque Episcopi fuerunt ejecti et in exilium missi, ita ut anno 1841 vix decem Episcopi sedes suas occuparent, cæteris mortuis vel exulibus; *tribunal Rotæ* etiam ad quod negotia Ecclesiastica deferebantur, suppressit, et bona ecclesiastica cleri sæcularis vendi jussit. Cum adversus hæc Josephus Ramirez de Arellano Nuntii Apostolici vices in Hispania gerens protestatus esset, jussu gubernii e regno ejectus fuit.

Gregorius Pp. XVI summo dolore tanta mala in Hispania catholicæ religioni illata videbat, nihilque prætermisit, ut gubernium ad meliorem viam revocaret. In alloquutione præsertim die 1 Martii anni 1841 ad Cardinales habita, fortiter coram Deo adversus iniquam gubernii hispani agendi rationem protestatus est. Gubernium autem hac alloquutione plurimum offensus omni violentiarum genere ejus publicationi sese opposuit, et in clericos eam defendentes animadvertit; deinde relationes cum Ap. Sede interruptæ sunt. Igitur in his rerum angustiis Pontifex litteras apostolicas ad omnes Orbis fideles dedit, quibus ob infelicem in Hispania religionis statum præces publicas commendavit indixitque, (1842) indulgentia plenaria in forma Jubilæi concessa. Tandem anno sequenti Ecclesiæ persecutores pœnas luerunt; nam magna rerum mutatione facta, Espartero a Statibus publicis et militia rejectus, in Angliam ut sibi consulere fugit. Elisabetha II major ætate declarata est, (Oct. 1844) tuncque Episcopi fuerunt revocati, *Rotæ tribunal* restitutum, aliaque disposita, quæ sortem Ecclesiæ hispanæ aliquantu-

lum levarunt. Anno 1847 communicationes cum Ap. Sede tam sincera mente resumptæ sunt, ut anno sequenti militares copias in auxilium Pontificis Gubernium Hispanicum misserit, quæ cum Austriacis et Gallis junctæ, brevi Pium IX in throno suo reposuerunt. Præterea ad componendum, quantum fieri posset, Ecclesiæ statum, præteritorum temporum habita ratione, Concordatum amplissimum mense Martio 1851 inter Pium IX Pont. Max. et reginam Elisabeth II celebratum est.

Hujus Concordati præcipui articuli sunt: catholicæ religionis, qualibet alia exclusa, professio; amplissimæ facultates in juventutis publica institutione Episcopis concessæ; nova Diæceseon circumscriptio, et capitulorum compositio, et numerus; immunitatum horum Capitulorum suppressio; clero ad congruam sustentationem certa assignatio a gubernio persolvenda: Seminariorum erectio et a gubernio sustentatio; quorundam Ordinum religiosorum restitutio; regulæ ad provisionem Præbendarum et Beneficiorum, aliaque plura, quæ auctoritatem Episcoporum valde amplificabant. Addebatur præterea bonorum Ecclesiasticorum emptores numquam a Sede Apost. in illorum possessione inquietandos esse. Igitur vi hujus Concordati Ecclesiæ hispanicæ status plurimum compositus est, verum non multo post, in *celebri biennio* progresistæ dominationis, non paucas vexationes Ecclesia iterum tolerare debuit. Etenim tales sunt ejusmodi politici homines ut, nisi Ecclesiam diversimode opprimant, gubernare nesciant.

Cum hæc omnia sub oculis fere nostris evenerint, in illis fusius narrandis non insistimus, sed tantum hac levissima indicatione contenti sumus. Nec aliter facere potuimus, cum adhuc in vivis plures homines sint, de quibus loqui

deberemus, et quibus Historia Ecclesiastica nullo modo parcere potest. Alioquin frustra *magistra veritatis* historia diceretur, nisi res prout evenerunt, nulla personarum habita acceptione, narraret, cum aliunde veritas omni humana consideratione fortior sit. Unusquisque autem sine magno labore hujus epochæ certum judicium efformare potest, si in publicas tunc temporis ephemerides oculos conijciat.

Atque ob eandem rationem nihil dicimus de publica revolutione 29 Septembris anni 1868, qua Elisabetha II e solio ejecta, omniaque in regno sus deque versa sunt. Funes-tissimos hujus subversionis effectus, mala quam plurima religioni et Ecclesiæ illata, regni decadentiam, et apud exteras Nationes despectum, œconomix publicæ ruinam, animorum intranquillitatem, omnisque generis abusus, omnes hodie persentiunt et magnis clamoribus deplorant. Quod autem magis est, numquam usque adhuc Hispania protestantico cultu infesta fuerat, aut nostræ divinæ fidei sacra dogmata in dubium vocata, ne dicam ludibrio habita, quod ;heu! in publico Deputatorum Congressu non semel evenit. Velit misericors Deus, ut hi amari dies super populum nostrum cito brevientur. (1)

(1) Cf. *Historia general de la Iglesia de España* a Rv. P. Raim. Buldu, duobus tomis, Hist. Ecc. B. de Henrion conjuncta, edit. Barcin. 1837, ubi fuses hujus epochæ res ecclesiasticæ exponuntur.—Lafuente vero toties citatus meliori criterio, etsi brevius, eadem pertractat. in sua *Historia Ecclesiastica de España*, o adiciones a la General por Alzog.—Barc. 1835.

CAPUT XXIX.

De Pio IX Pont. Max.

Universa Pontificatus historia, omniumque Pontificum præclara gesta non immerito in Pio IX collecta dicerentur. Quaquaversum enim ipse spectetur, talibus dotibus, tamque eximiis virtutibus ornatus fulget, ut omni prorsus admiratione et elogio dignus appareat; cujus nomen proinde et res insignes ab ipso perfectas amplissimis laudibus historia immortalitati commendabit. Qui præterea jactatissimum undique Pontificatum agens, præsentissimi auxilii, quo Deus Ecclesiam suam semper moderatur ac regit, inconcussum in seipso argumentum suppeditat.

Is Senoglagliæ in Umbria die 15 Maji anni 1792 ex illustri Comitum Mastai-Ferreti familia natus est. Sacèrdos factus eximia charitatis et mansuetudinis exempla in hospitiiis puerorum indigentium dedit, et anno 1823 a Pio VII in Chilium missus magnam peritiam in negotiis illius Ecclesiæ expediendis ostendit. Quapropter Romam redux a Leone XII canonicatu donatus est, et paulo post Archiepiscopus Spoletinus ab eodem creatus, unde ad Sedem Imolæ an. 1852 transiit. Ob egregias autem dotes, virtutumque ornamenta inter Cardinales anno 1840 a Gregorio XVI cooptatus est: hoc vero mortuo, ad Petri Cathedram die 21 Junii anni 1846 summis Europæ totius acclamationibus ascendit, et *Pius IX* voluit appellari.

Pius vere pius actu valde laudabili Pontificatum suum exorsus est; amnestia scilicet generali politicis reis conces-

sa, vi cujus omnes rebellionis causa detenti e carceribus exierunt, exulesque redire permisi sunt. Omnes etiam ob æs alienum sub custodia positos libertate donavit, debitis eorum prius ab ipso persolutis. Deinde probe noscens in quantis rerum ac temporum difficultatibus versaretur, nihil intentatum reliquit, tum ut Ecclesiæ bono prospiceret, tum ut Pontificiæ ditionis subditos bonis omnibus locupletaret. Et primo miranda Enciclica *Qui pluribus* ad omnes Orbis Episcopos scripta, rationalistarum artes detexit, societates secretas iterum damnavit, et præterea eos, ut adversus Communismi monstrum, et effrenatam loquendi scribendique licentiam in morum et fidei damnum, sese opponerent, vehementer hortatus est: et paulo post Jubilæum indixit. Aliis etiam litteris omnes a communione Sed. Ap. alienos impense sollicitavit, ut ad unitatem redirent. Præterea publicam rerum administrationem instauravit, judiciorum ordinem composuit, agriculturam, industriam, commercium promovit, pluribus dispositionibus constitutis, temporum adjunctis valde consonis. Musæa, gymnasia, universitates fundavit vel auxit, vias ferreas stravit, aliaque plura pro subditorum bono perfecit. Vetera etiam monumenta tanta cura colligenda aut reparanda curavit, ut ab archeologis *Antiquitatis vindex* fuerit appellatus.

His vero non obstantibus, maxima ingratitude populi, a secretis sectis agitati, adversus tantum Pontificem seditionem moverunt. Plura enim a Pontifice exigebant, quæ ipse concedere non poterat, post *Statutum* jam ante concessum: quare arma capientes comitem Pellegrinum Rossi, Pii IX ministrum in ipsa Curia interfecerunt, et postridie (16 Nov. 1848) Pontificem in Quirinali palatio obsederunt, globulos igneos in eum mittentes, quorum percussione Joan-

nes Baptista Palma, Pont. Cubicularius cum aliis cecidit, ipseque Pontifex in vitæ discrimen adductus est. Interim rebelles Romæ per omne fasque nefasque irruentes, republicam democraticam constituerunt, quæ per triumviros gubernaretur. Igitur Pontifex die 25 Novembris, non sine magno periculo, simulato habitu e palatio egressus, Cajetam noctu aufugit, ubi a Ferdinando II rege benignissime exceptus fuit: brevique eum Oratores Nationum sequuti sunt. Tunc adversus violentias in illum a seditiosis commissas protestatus, ditionis ecclesiasticæ invasores excommunicavit, et catholicorum principum auxilium petiit. Galli, Hispani et Austriaci precibus Pontificis acquiescentes, rebelles in ordinem redegerunt, et Pontificii regni jus et dominium iterum Pio IX vindicarunt. Sed et populus Romanus, sectariorum jugo excusso, Pontificis redditum maximopere postulabat; quare ipse a regibus et belliducibus, honoris causa stipatus, die 12 Aprilis an. 1850 Romam ingressus est.

Post suum in Urbem redditum omni diligentia ad reparanda mala e revolutione exorta intendit. Deinde Ecclesiæ regimini totus incubuit, in quo præclara merita adeptus est. Et primo catholicis Hiberniæ magna egestate laborantibus subsidia contulit, pro quibus jam antea omnes Orbis Episcopos hortatus fuerat, ut eleemosynarum largitiones colligerent. In Anglia etiam, præcipua Protestantismi Sede, Ecclesiasticam hierarchiam restituit, anno 1850, ex quo tempore ibi catholicorum numerus valde crescit; quod ipsum pariter in Hollandiâ perfecit, an. 1853, petitiones illorum catholicarum benigne audiens. Fidei propagationi in longinquis regionibus summopere studuit, missiones fovit, atque inter alia piissimum opus *Sanctæ infantæ*, quod bono

Sinensium puerorum primum ipso auspice institutum est, valde commendavit et indulgentiis ac privilegiis ditavit. Talia autem incrementa sub Pio IX catholica fides suscepit, ut centum triginta fere novi Episcopatus in diversis Orbis regionibus ab ipso erecti sint. Quinque etiam nova religiosa instituta approbavit, quod quidem in hac ætate impietatis et furoris in regulares Ordines valde mirum est.

Magnam præterea sollicitudinem pro recta clericorum institutione, ejus litterarum occasione controversiæ de usu ethnicorum scriptorum, ad Episcopos Galliæ die 21 Martii 1853 datæ testantur. In quibus præcipit, ut adolescentes clerici in Seminariis « humanioribus litteris, severioribusque disciplinis, potissimum sacris, ab omni prorsus cujusque erroris «periculo alieni ita diligenter imbuantur, ut non solum germanam dicendi, scribendique elegantiam, eloquentiam «tum ex sapientissimis Sanctorum Patrum operibus, tum ex «clarissimis ethnicis scriptoribus ab omni labe purgatis ad «discere; verum etiam perfectam præcipue, solidamque «theologicarum doctrinarum, ecclesiasticæ historiæ et sacerorum canonum scientiam ex auctoribus ab Apostolica «Sede probatis depromptam consequi valeant.» Insuper novas philosophicas doctrinas, operaque nonnullorum scriptorum, quæ tuto legi non possunt, proscripsit.

Inter præclarissima vero ipsius Pontificatus gesta declaratio dogmatica de Immaculata B. Mariæ Virginis Conceptione præcipue eminet. Vix enim ad Petri Cathedram evectus Pius IX de hoc eximio privilegio B. Virgini vindicando, cujus præsentissimum auxilium non semel expertus fuerat, impense curavit. Hac de causa tum præstantissimis theologis, tum etiam peculiari Cardinalium Consilio commisit, ut quæ ad immaculatum Virginis conceptum pertinent, ac-

curato exâmine perpenderent, suamque sententiam scripto exponerent. Deinde die 2 Februarii 1849 litteras Cajeta dedit ad omnes Orbis Episcopos, ut quamprimum clare aperteque significarent, quæ esset suorum fidelium de hac re sensus, et quid ipsi potissimum Episcopi de eodem Conceptu sentirent. Theologi consultores, argumentis perpensis, opportunum fore affirmarunt, hoc Deiparæ insigne privilegium, velut fidei dogma definiri. Sed et Episcopi sexcenti et amplius responsa Romam misserunt, suam scilicet et proprii Cleri populique singularem erga Deiparæ Immaculatam Conceptionem pietatem testantes et confirmantes, simulque Pontificem iteratis precibus rogantes, ut universalem credentium fidem de tanto Virginis privilegio quamprimum supremo suo et Apostolicæ Sedis iudicio definire vellet. Præterea ducenti circiter Episcopi ex diversis Orbis partibus Romam pervenerunt, qui dogmaticum a Pio IX decretum postularunt. Quapropter Pontifex, omnibus mature perpensis, tandem die 8 Decembris 1854 sollemnem definitionem edidit; *Doctrinam quæ tenet Beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suæ conceptionis fuisse singulari Omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris humani generis, ab omni originati labe præservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constantem credendam.* Quæ definitio Christifideles omnes cumulatissima lætitia replevit, ac propterea in omnibus Orbis partibus magno gaudio et festis celebrata est.

Nostris item diebus opportunum putamus, cleri catholici laudes a Pio IX factas recensere, in alloquutione die sequenti coram Cardinalium Collegio et omnibus Episcopis habita, qua eis felicem ad suas Diæceses redditum precatus est. «Immortaliter quidem, inquit, gaudemus, Clerum catho-

«licum nihil prætermittere, nihil molestiarum defugere, ut of-
«ficio suo ac muneri cumulate satisfaciatur: atque adeo non aspe-
«ritate et longitudine itineris, non ullo incommodorum me-
«tu retardari, quominus regiones pertingat terrarum maris-
«que tractu disjunctissimas, ut efferatas ibi gentes ad hu-
«manitatem, et christianæ legis disciplinam salubriter insti-
«tuat: gaudemus pariter clerum ipsum in teterrima hac ca-
«lamitate, quæ tot oppida, tot frequentissimas urbes funes-
«tavit, adeo alacriter obivisse quælibet charitatis officia, ut
«vitam profundere ad salutem proximorum pulchrum sibi
«ac decorum existimaverit. Quo sane argumento magis cons-
«tabit, catholica in Ecclesia, quæ unice vera est, inextinc-
«tum ardere pulcherrimum charitatis ignem, quem Chris-
«tus venit mittere in terram, ut accendatur. Vidimus enim
«religiosas mulieres in adjuvandis ægris cum clero certasse,
«neque mortis aspectu fuisse deterritas, quam pleræque
«constantissime oppetiverunt; cujus inusitatæ fortitudinis
«exemplo illi ipsi obstupefacti admiratione sunt, qui a ca-
«tholica fide dissentiunt.» Quæ verba aptissima responsio
esse possunt iis hominibus, qui Clerum tam acriter hac æta-
te nostra insectantur.

Præcipua vero Pio IX laus ex illo zelo debetur quo Rom.
Pontificis potestatem temporalem maxima fortitudine, animi-
que constantia defendit. Etenim omnes sciunt sacrilegas
usurpationes a rege Sardinie commissas, quibus *Italiae reg-
nuum* constitutum est. Et primo flagitiosi *Junioris Italiae* sec-
tarii anno 1859, junctis consiliis et armis cum Gallorum
Imperatore, Longobardiam Francisco Josepho I Austriaco
Imp. eripuerunt; deinde Parmensem et Mutinensem Duca-
tum atque magnum Hetruriae Archiducatum Sardinie regno
adnexuerunt. Postea in Pontificia ditione tumultu excita-

to Pedemontii milites Bononiam, Ravennam et Perusiam occuparunt, quas illico Sardiniae rex extorto populari suffragio sibi vindicavit. Sed ad defendendum Pontificem multi ex diversis Nationibus viri venerunt, ut inter ejus milites adscriberentur, quorum moderatio Gallo belliduci Lamoriciere demandata est. Gubernium autem subalpinum innumeras militum copias, absque praevia belli declaratione, in territorium Pontificium Immissit: atque belliduces Pedemontani Fanti et Cialdini, infami proditione usi, Pontificias cohortes in insidias perductas, 12 Martii 1860 apud Castelfidardo fuderunt, quo facto Legationes et Umbriae provinciae Pontifici ereptae sunt. Sicque Pontifex majori ditionis suae parte privatus fuit. Quod vero magis lugendum est omnes fere Europae Nationes, Hispania non excepta, has sacrilegas usurpationes, approbarunt, et praetensum *Italiae regnum* tam iniqua ratione formatum, recognoverunt. Tot autem perfidiae et hostilitatis argumenta expertus est Pius IX post iteratas Imperatoris Gallorum pollicitationes, se numquam Apost. Sedis defensionem defuturum. Immo etiam adhuc scelesti sectarii machinari non cessant, insidiis, proditionibus, armis, ut ipsam urbem Romam Pontifici eripiant.

His vero omnibus iniquitatibus Pius IX fortiter sese opposuit, adversus eas et omnes actus regis Italiae dicti iterato protestatus est, ac demum omnes injustos Ecclesiae patrimonii occupatores anathemate perculit. Deinde in Encyclica ad omnes Orbis episcopos data fortiter proclamavit, quod—*singulari prorsus divinae providentiae consilio factum sit, ut Romanus Pontifex.... civilem assequeretur principatum.... seque civilem Rom. Eccles. principatum, ejusque temporales possessiones ac jura, quae ad universum catholicum orbem pertinent, integra et violata constanter tueri et servare velle: immo Sanctae*

Sedis principatus, Beatique Petri patrimonii tutelam ad omnes catholicos pertinere; paratumque esse animam potius ponere, quam hanc Dei, Ecclesie et justitie causam ullo modo deserere. Universi etiam Orbis episcopi flagitiosorum hominum molitionibus restiterunt, easque detestarunt, tum Epistolis ad Pontificem, tum pastoralibus ad proprios fideles datis. Hic vero totius Orbis in Apostolicæ Sedis juribus tuendis consensus magis patuit sacro Pentecostes die anni 1862, quo ipsi, occasione cælestis honoris SS. Martyr. Japonensibus decernendi, Romæ collecti sollemnem acclamationem ab omnibus subscriptam Pio IX obtulerunt; *civilem, scilicet, Sanctæ Sedis principatum, ceu quiddam necessarium, ac providente Deo manifeste institutum agnoscimus; nec declarare dubitamus, in presenti rerum humanarum statu, ipsum hunc principatum civilem pro bono ac libero Eccæ. animarumve regimine omnino requiri. Oportebat sane totius Ecclesie caput Romanum Pontificem nulli Principi esse subjectum, imo nullius hospitem; sed in proprio dominio ac regno sedentem suimet juris esse, et in nobili, tranquilla et alma libertate catholicam fidem tueri ac propugnare; totamque regere ac gubernare christianam rempublicam.* Præterea dicente Pontifice, se animam potius velle ponere, quam hanc Dei causam deserere, Episcopi plaudentes responderunt se etiam paratos esse cum ipso et ad carcerem et ad mortem ire. Quod opportunum monere diximus, eo quod hæc quæstio valde nostris diebus agitata sit. Nec solum Episcopi, sed etiam fideles suum erga Rom. Pont. potestatem temporalem obsequium et reverentiam sua agendi ratione ostenderunt. Nam ob iniquam regni sui expoliationem Pontificium ærarium ad magnam penuriam reductum est, quamobrem fideles omni studio copiosas elemosinas Pio IX obtulerunt, et quotidie offerunt, (*pecuniam*

divi Petri dictas) ut ejus angustiis occurrant; quod quidem non modico solatio Pontificis animum affectit.

Interminabile esset omnia Pii IX præclara merita singillatim enumerare. Omnes sciunt quanta cura et sollicitudine laboraverit, ut infelicem catholicorum sortem in Hibernia, Polonia, Turcia et alibi levaret. Neminem etiam fugit ejus studium missiones fovendi et promovendi, tum præterea ipsius indefessa sollicitudo, ut ecclesiasticam rem in diversis regionibus componeret, ut plurima Concordata cum principibus inita testantur. Denique ejus zelum, labores, sapientiam innumeræ fere Encyclicæ, Bullæ, Alloquutiones ostendunt, ex quibus præcipue in illa *Quanta cura* die 8 Dec. 1864 data, et *Syllabo* eidem adjuncto, omnes omnino recentes errores aperte deteguntur, damnanturque. Pluribus præterea Sanctis cælestes honores decrevit; et Jubilæi beneficium pluries concessit.

Insuper sub Pio IX ter universi Orbis Episcopi Romam convenerunt tam ingenti multitudine, ut frequentiorum Conciliorum numerum adæquarent, scilicet 200 circiter ad dogmaticam Conceptionis B. V. M. declarationem, 510 ad Canonizationem Martyrum Japonensium anno 1862, atque 400 et amplius ad *sæcularem diem* Divi Petri an 1867 celebrandum: quæ quidem Episcoporum erga ipsum devotio, maximum Pio IX decus affert, magnumque argumentum Ecclesiæ unitatis suppeditat. Utque nihil gloriosissimæ tanti Pontificis coronæ deficeret, Concilium Œcumenicum an. 1868 indixit, ad quod omnes etiam a catholica fide et communione dissentientes, sollicite et peramanter vocavit. Quod Concilium die 8 Decembris hujus anni 1869 inaugurari debet, a quo multa bona absque dubio sperare debemus. ¶Faxit Omnipotens Deus, ut istud *Vaticanum Conqilium* tantorum

malorum, quibus Ecclesia et societas laborant, aptissima medela sit!

Interim quod initio hujus capituli diximus verum apparet, universam scilicet Pontificatus historiam, omniumque Pontificum præclara gesta in uno Pio IX collecta reperiri. (1)

Atque jam pulcherrimam sane Ecclesiæ historiam absolverent, de ejus divinitate, inter tot contradictiones probata, securi, ipsius præclarum triumphum ita canimus, quæ tot hostium certamina vicit:

Ergo age, sancta Sion, Excelsi sponsa Tonantis,
Religio dulcis, genuit quam sanguine Christus,
Terribilemque choris furibundæ effecit abyssi.
Ergo age, et in victa conquassans calce ferinas
Serpentis veteris soboles, quæ vertice flammæ
Anhelante, solo tentat tua vertere regna,
Ginge triumphali demum tua tempora lauro.

En micat Augusto solio subnixa columnis
Numinis immensi, aut manibus; dumque impia turba
Opprobrio tristi per sæcula cuncta tegetur,
Religio regina potens hac fulmen et illac
Vibrans errorem perimet, super atque ruinis
Concinet æternum radiis amicta triumphum.

(Rius: *De vera relig.*)

O. S. C. S. R. E.

LAUS DEO.

(1) Cf. Wonters, op. citat. in app.—Card. Matheu loc. cit. etc.

INTRODUCTIO

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM.

§ I.

Historia generatim definitur: Narratio fidedigna et ordinata factorum memorabilium, quorum notitia hominum utilitati aut moralitati conferre potest. Facta vocantur a philosophis res quæ sunt vel fiunt. Notitia factorum dicitur *cognitio historica*; eaque est vel *vulgaris*, si tantum aliquorum factorum series cognoscatur, vel *philosophica* aut *pragmatica*, si præterea deprehendantur eorum nexus, causæ, effectus &.

Cum Historia ad perfectionem hominis ordinetur, pronum est inferre, illa tantum esse ejus objectum, ex quibus homo aliquam moralitatem aut utilitatem deducere potest.

Cognitio historica præcipue habetur: I ex observatione et propria experientia: II ex testimonio scriptorum fide dignorum; III ex monumentis facta testantibus. Hæc et similia dicuntur *fontes Historiæ*, quibus ars *Critices* auctoritatem, roburque præbet.

Dividitur historia ratione objecti in *Sacram* et *Prophanam*. Hæc non solum originem, incrementa, vicissitudines, vitam denique societatum et populorum, vel potius totius humanitatis, complectitur, sed etiam de omnibus fere vitæ re;

bus pertractat. Ita habetur *historia litterarum, scientiarum, artium, commercii &c.* ac proinde tot sunt possibile Historiæ prophanæ divisiones, quot possibiles sunt diversæ factorum species. Præterea historia potest esse *Universalis, Generalis,* aut *Particularis,* prout majorem vel minorem eventuum et objectorum numerum comprehendat.

Ratione formæ dispescitur etiam in

Chronica, sive narrationes ordinatas alicujus epochæ, regii dominatus etc. ordinem temporum accurate servantes, quamvis nonnullæ res prætermittantur:

Annales sive historias per annos minutatim scriptas:

Decades, relationes eventuum decem annorum;

Memoriales, seu accuratas annotationes rerum, quatenus præsertim ad certas personas referuntur:

Fastus, in quibus aliquæ res separatim dicuntur. Libri erant in quibus veteres Romani Magistratus ludos publicos, festa, victorias, aliaque Reipublicæ fata signabant.

Est denique *Historia Genealogica,* si alicujus familiæ, *Biographica* si alicujus personæ gesta pertractanda suscipiat; ac *Monographica* si particularem eventum per partes enarret, v. g. Americæ detectionem, Independentiæ bellum.

Ratione temporis historia dividitur in *antiquam, mediam, et recentiore.*

Antiqua a creatione hominis (quæcumque demum sit de antiquitate et origine mundi opinio) protrahitur usque ad finem Imperii Occidentis an. 476 æræ christianæ.

Media abhinc usque ad destructionem Imperii Græci an. 1453, vel usque ad Americæ inventionem an. 1492.

Recentior ab his epochis ad nostram usque ætatem pervenit. Atque etiam hæc historiæ divisiones *ætates* nuncupantur, eo quod, iis durantibus, genus humanum quamdam unifor-

mitatem morum, rituum, civilizationis etc. exhibuerit, quæ posterioribus sæculis sensim mutata est, eodem fere modo ac homo alias in pueritia, alias in adolescentia, alias in virili ætate inclinationes habet.

Periodus est certum temporis spatium inter duas epochas vel eventus insignes comprehensi.

Epocha dicitur duratio quædam ob aliquod insigne factum celebris, quod sua magnitudine se præstat, aliorumque factorum est initium et quasi clavis: vel etiam celebre quoddam tempus ad quod memoriæ causa cætera referuntur; quemadmodum in mappis geographicis ad certas civitates celebriores alia loca minus illustria referri solent.

Æra terminus a quo enumerari incipiunt anni alicujus populi vel Nationis. Harum præcipuæ sunt:

1.^a *Æra Olympiadum* a ludis Olympicis circensibus Græciæ celebratis, quæ ab illis incipit in quibus victor extitit Coræbus anno ante Christum 776.

2.^a *Nabonassaris* ab anno 747 a. J. C., quo ipse Babiloniæ solium ascendit.

3.^a *Romanorum* ab Urbe Roma condita 753 ante J. C., quæ communissima et celeberrima est.

4.^a *Alexandrina*, dicta etiam *Seleucidarum* vel *Græcorum*, aut *contractum*, qua libri Machabæorum utuntur, incipitque a Seleuco Nicator, Babiloniæ rege, anno 512 ante J. C.

5.^a *Æra christiana* sive *vulgaris*, qua jam omnes fere Orbis populi utuntur, a Nativitate Domini nostri Jesu-Christi, anno 753 Urbis conditæ Varroniano inchoata. Monendum vero est hanc æram sex annis vero J. C. anno natali, juxta certiolem opinionem, (Palma, cap. I.) posteriorem esse.

Mahumetani vero et plures Orientales populi annos suos

numerant ab *Hegira* sive fuga Mahometis in Medinam anno 622 nostræ æræ.

Omnes autem cultæ Nationes, et magis probati scriptores velut communem Historiæ mensuram, regulamque temporis dividendo aptiorem, natalem Domini nostri Jesu Christi habent: ac proinde annis ante J. C. res anteriores, annis vero post J. C. res posteriores historicas ordinant, numerantque. Et sane nulla alia epocha aptior excogitari potest aut notabilior, eo quod multis ante ejus adventum sæculis plures populi jam Jesum Christum expectarent. Jesus Christus præterea maximam in universo mundo mutationem perfecit, in moribus, actibus, judiciis, opinionibus, omnesque gentes in eadem fide et charitate collegit; ac demum divina ipsius apparitio maximum et insignius Historiæ totius factum proculdubio est.

§ II.

Historia *Geographiam* et *Chronologiam* præcipuas auxiliares habet, sine quibus nec scribi ipsa nec doceri potest: jure proinde a Bacone *oculos Historiæ* vocatas. Chronologiam præterea ipse *clavem* historiæ esse dixit. Quapropter qui historiam discere cupit, has prius scientias callere debet. Etenim nisi probe deprehendatur *ubi* et *quando* historica facta evenerint, nullo modo distincte cognosci et æstimari queunt, præterquamquod eventus, tempore, loco et cæteris adjunctis citatis, credibiliores evadunt.

Geographia illa scientia est, quæ terram describit, limites nationum designat, urbium situm, populorumque positionem docet. Mores item diversarum gentium, habitus, religionem, culturam, monumenta, cæteraque in regionibus notatu digna pertractat.

Chronologia temporis divisionem et mensuram pro objecto habet. Hæc cum *Astronomia* arcte conjungitur; quapropter non semel hujus ope temporum rationes compertæ sunt, v. g. per Eclipsium concursus, Lunæ phases etc. Præterea ad tempora comperienda auctores cœvi, inscriptiones, nummismata, æra, monumenta et alia hujusmodi consulenda sunt.

Communiores temporis divisiones sunt; *Ævum*, quod est mille annorum duratio; *Sæculum*, sive spatium centum annorum, *Lustrum* quinque, *Olimpias*, quatuor annorum summa. Sed Ecclesiasticæ datæ plerumque per *Indictiones* numerantur, quæ quindecim annos comprehendunt.

§ III.

Altera etiam scientia Historiæ studio maxime necessaria *Critica* est, quæ definiiri potest: *Ars veritatem historicam comperiendi*. Etenim in Historia duo scopuli sunt accurate vitandi, nimia scilicet credulitas, et immoderata dubitandi libido. Critica autem de monumentis, seu fontibus, et testimoniis tum scriptis, tum non scriptis judicat; quis sit eorum auctor, quæ ætas, quam fidem testes faciant, an documenta sint genuina, vel supposititia vel interpolata, aliaque plura quibus veritas est investiganda atque sectanda. Ad rectum vero critices usum sequentes regulæ præcipue observandæ sunt.

I. Non licet a testimonio veterum scriptorum recedere, nisi graves rationes adsint.

II. Documentum historicum, quod veteres repudiarunt, apocriphum et falsum æstimandum est, nisi perspicue probetur contrarium.

III. Liber in quo citantur personæ, facta, vel adjuncta, auctoris ætate posteriora, spurius dicendus est.

IV. Testimonium vel factum quod cum chronologia certa, vel aliis eventibus historice certis, aut cum temporis ritibus, moribus aliisque adjunctis pugnat et conciliari nequit, commentitium habendum est.

V Merito suspecta est narratio scriptoris posterioris, si æquales vel suppare omnes, alioqui exacti et diligentes, de re sileant; quam propter celebritatem scire debuissent. Argumentum vero negativum ex silentio deductum nihil valet, nisi scriptor talem eventum præcise narrare debuerit.

VI Testes rem quam narrant scivisse æstimantur, si ejus fuerint auctores vel consilarii, vel ei præsentibus fuerint, vel notitiam acceperint ab ejusdem auctoribus, consiliariis aut testibus oculatis vel auritis, vel vixerint loco et tempore cognoscendæ rei opportunis.

VII Assertio testis vel scriptoris qui factum novisse æstimatur, habetur sincera, quamdiu e rationibus sufficientibus non vocetur in dubium. Rationes præcipue hic perpendendæ, sunt affectiones amoris, odii, adulationis, exaggerationis genius, studia religionis, sectæ, patriæ etc.

VIII In dissensu testium, cæteris paribus, præferri debent coævi posterioribus, domestici extraneis, publici privatis, probi, docti et graves iis, qui is dotibus carent. Si testes variant vel sibi contradicant circa facti adjuncta, finem, causam, moralitatem, non ideo ipsum factum censendum est confictum: standum vero est testimonio plurimorum.

Plures alias regulas scriptores tradunt, sed dictæ recte observatæ sufficientes sunt, ut de historicis narrationibus opportunum iudicium efformari possit.

§ IV.

Historia Ecclesiastica definitur; *Narratio fidedigna et ordinata factorum memorabilium, quæ Ecclesiæ catholicæ vitam in omnibus sæculis patefaciunt.* Dicitur *fide digna*, qua rerum eventus e monumentis et testimoniis authenticis atque idoneis, sine præconceptis opinionibus et partium studio referuntur; *ordinatæ*, qua eventuum series ita textitur, ut eorum causæ, sequelæ et exitus ordine distincto inter se consocientur; *rerum memorabilium*, nam e multitudine rerum in Ecclesia gestarum illæ exhibentur, quæ ad ejus statum immutandum maxime contulerunt, et e quibus illius constitutio melius cognosci valet. Unde ipsius origo, propagatio et conservatio, vicissitudines, fata prospera vel adversa, varius ejus status sive interior sive exterior materiam historiæ ecclesiasticæ constituunt. Potest autem esse vel *Universalis* si omnes Ecclesiæ catholicæ vicissitudines narret, vel *Particularis* si tantum ad certam epocham, hæresem, Pontificatum, vel Ecclesiam privatam v. g. Hispaniam, referatur.

Fontes historiæ Ecclesiasticæ alii sunt *divini* ut libri Sacræ Scripturæ Sp. Sancto inspirante conscripti, alii *humani* ut cætera documenta. Rursus fontes *publici* vocantur illa monumenta, quæ ab integra aliqua societate composita sunt, vel quæ a privatis confecta, ab Ecclesia postea fuerunt probata, ex. gr. acta Conciliorum, Epistolæ Synodales, decreta Pontificum, martyrum acta etc. *privati* vero dicuntur illi fontes, qui a privatis dumtaxat motu proprio confecti sunt, v. g. epistolæ aliaque scripta privatorum hominum. Tum etiam fontes *scripti* sunt illi, qui litteris signisve facta exhibent, ut sunt scripta quævis, hieroglyphica, monogramma-

ta: *non scripti*, ut templa, mausolæa, statuæ, numismata, sigilla, item traditiones non scriptæ. In traditionibus autem ecclesiasticis diligenter considerandum est, utrum per incultam tantum plebem, an vero per Ecclesiæ doctores et præpositos propagatæ fuerint. Ex his omnibus igitur Historiæ Ecclesiasticæ narratio ordinatur.

Atque jam istius historiæ addiscendæ summa utilitas, immo necessitas, apparet. Et in primis ad Ecclesiæ divinitatem ostendendam ex ipsius mira historia argumenta perspicua deduci possunt, spectata ejus origine, miraculosa inter tot difficultates propagatione, perpetuaque et indefectibili conservatione, non obstantibus tantorum hostium conatibus, quod quidem sine præsentissimo Dei auxilio et favore evenire non potuit. Unde fideles ex Historia ecclesiastica magis ac magis quotidie in Ecclesia amanda et defendenda confirmantur, alii vero ab ejus gremio alieni ipsam facillime cognoscere possunt, velut unicam veram Christi Ecclesiam a Domino fundatam, et ab Apostolis continua successione propagatam. Quare non semel evenit, ut plures hæretici aut infideles, post ejus historiam lectam, ad Ecclesiæ fidem conversi sint.

Per eam præterea Ecclesiæ fides perspicue dignoscitur semper eadem, semper integra atque intemerata, hæreticorum novitatibus præscribens; disciplinæ etiam sanctitas et sapientia, sed juxta temporum et locorum adjuncta prudens varietas; errorum fidei adversantium diversa forma, et hæreticorum cavillationes et anfractus; eorumque proscriptio, et argumenta, quibus novitates fuerunt profligatæ. Atque adversus eos, qui ab humanis additamentis, quorum accusant catholicos, Religionem christianam purgandam et pristino nitori restituendam clamitant, Historia Ecclesiastica invicte

demonstrat, Ecclesiam omnibus sæculis eandem (mirino doctrinam, a Christo et Apostolis acceptam, invariabili ratione professam esse.

Insuper hæc scientia ad Ecclesiam ab hostibus defendendam et vindicandam, maxime necessaria est. Et quidem nemo ignorat, quantum nostris temporibus Ecclesiæ hostes Hist. Eccæ factis vel exaggeratis, vel corruptis abusi sint. Etenim, inquit Palma, «eó spectant homines male animati, «ut historiæ auctoritas, cujus monumenta ad Ecclesiam ornandam plurimum opportuna et gravia sunt, ad eam vituperandam et calumniis afficiendam convertatur.» Quapropter necesse est ad inimicos refellendos ex ejus monumentis arma depromere.

Et quidem ex Historia omnes Ecclesiasticæ scientiæ lucem et argumenta mutuuntur. Ac in primis Theologia, illius ope, sacrorum dogmatum evolutionem, constantem Ecclesiæ traditionem, Conciliorum definitiones, aliæque argumenta discit. Unde maxime in ornando et juvando Theologo Historiæ Ecclesiasticæ utilitas et necessitas conspiciuntur, utpote quæ singulas S. Theolog. partes mire illustrat; adeo ut doctissimus Melchior Canus jure dixerit, *theologorum quemquam Historiæ Ecclesiasticæ ignarum, theologi nomine, immerito gloriari.*

Deinde Sacrarum Scripturarum interpreti Ecclesiæ traditionem de SS. librorum numero authenticam et canonicam auctoritate, versionum originem et fata, legitimum interpretandi magisterium, regulasque hermeneuticas exhibet. Ad acquirendam vero Patrum notitiam, seu illam theologiam partem in qua agitur de vita, scriptis et doctrina Patrum, maximum subsidium historia Ecclesiastica offert. Hæc cognoscere magni interest theologo, cum Patres morum, institu-

torum et doctrinæ veteris Ecclesiæ locupletissimi testes sint.

Similiter in morali et pastorali theologia haud infimum locum hæc scientia obtinet. Docet enim qua ratione quavis ætate ethices christianæ præcepta fuerint exercita, qua methodo tradita; quæ fuerint moralis corruptionis præcipuæ causæ, quæ instaurandæ disciplinæ rationes initæ. Denique juris ecclesiastici notio, quæcumque fuerit, sine historia Eccæ notitia mutila erit. Hac qui caruerit, regiminis ecclesiastici formam, applicationem et cum civili jure relationem haud percipiet; juris tam antiqui quam novi originem, indolem et fata ignorabit: ipsaque juris ecclesiastici fontium (qui post S. Scripturam sunt traditio, Patrum sententia, Pontificum et Conciliorum decreta) notione carebit.

Demum, ut alia præteream, historia Ecclesiastica omnibus vitæ sancte instituendæ exempla et hortamenta exhibet innumera, nam regulas morum ordinat, sanctorum exempla et virtutes imitari proponit, martyrum fortitudinem docet, nihilque omittit, ut beatam sortem eorum, qui Religionem Christianam fideliter servarunt, laudet, amabilemque reddat; dum contrà multiplicia mala eorum, qui ab illa alieni fuerunt, aut eorum nomine falso maleque gloriati sunt, verissimis coloribus pingit, ut cæteros ab iis sectandis deterreat. Quapropter qui clericali militiæ adscribi volunt, omni animo et cura historiæ Ecclesiasticæ studio incumbere debent.

Hæc sunt autem præcipuæ historiæ Ecclesiasticæ epochæ:

I. Continens res gestas a Nativitate Domini nostri Jesu Christi usque ad conversionem Constantini Magni, an. 312 Æ. V, vel usque ad conc. Nicænum I anno 325.

II. A conversione Constantini usque ad mortem Caroli Magni an. 814.

III. A Carolo M. usque ad initia reformationis Lutheri anno 1517, vel melius usque ad Conc. Tridentinum. anno 1545.

IV. A Concilio Tridentino ad nostram usque ætatem.

Historia Ecclesiastica debet esse *Critica*, quæ veritatem accurate discernat et narret; *Religiosa*, quæ hominis sanctificationem promoveat, *Philosophica*, quæ non solum factorum seriem, sed etiam eorum nexum, causas, influxum perspicue exponat.

§ V.

Est nunc breviter exponendum, juxta H. G. Wouters, qualis esset Orbis status, cum Salvator noster, Messias, quem omnes ab initio mundi gentes secundum Dei promissa expectabant, in mundum advenit.

«Qualis porro mundi status religiosus et moralis ad Christi Messiae adventum!!! Communem populorum depravationem tum religiosam tum moralem, testantur eorum annales. Graecorum et Romanorum religio non tantum polytheismo, sed vel maxime vitiis, quæ diis suis adscribebant, erat foedata; et non in virtutis studio, quum ipsos deos vitiis indulgere crederent, sed in quibusdam ritibus, præcipue in sacrificiis consistebat.

«Caeterorum etiam populorum religiones falsis absurdisque conceptibus de natura et voluntate deorum, de futura hominum post mortem sorte, deque aliis erant depravatae. «Tantus fuit error, ait Cicero, ut perniciosis etiam rebus non modo deorum nomen tribueretur, sed etiam sacra constituerentur.» Philosophi ipsi inter Graecos et Romanos, qui senioribus de Deo rebusque divinis conceptibus studebant,

«veritatem erroribus multis morumque honestati adversis
«permiscebant, suisque sententiis inter se pugnantibus et
«vivendi ratione populorum impietatem, nefandos ritus,
«pravosque mores favebant. «*Quoties quisque philosopho-*
«*rum invenitur, inquit idem Cicero, qui est ita animo et vita*
«*constitutus, ut ratio postulat? qui obtemperare ipse sibi et de-*
«*cretis suis pareat? Videre licet tanta levitate et jactatione, is*
«*ut fuerit non didicisse melius; alios pecuniae cupidos, gloriae*
«*nonnullos, multos libidinum servos; ut cum eorum vita mira-*
«*biliter pugnet oratio.*»

«Neque laetus erat Judaeorum status religiosus et mora-
«lis. Ii ipsi Religionem humanis inventis multum deforma-
«rant. Quae deformatio a sectis religiosis, post instauratio-
«nem civitatis inter illos, ortis, descendit. Praecipuae sectae
«erant Pharisaeorum, Sadducaeorum et Essenorum. Phari-
«saei legem superfluis absurdisque traditionibus enervabant;
«religionem in externo Dei cultu potissimum ponebant;
«Messiam expectabant non tanquam animarum liberatorem,
«sed tanquam heroem, qui Judaeorum gentem potentissi-
«mam et felicissimam in orbe terrarum redderet; morum
«praecepta veramque virtutem parvi pendentes, vitiis in-
«dulgebant. Sadducaei omnem traditionem religiosam reji-
«ciebant; ss. Scripturarum litterae inhaerebant; angelorum
«existentiam, animarum immortalitatem et corporum resur-
«rectionem negabant; quibus opinionibus agendi rationem
«conformantes, potius malas vitiorum sequelas quam ipsa
«vitia evitare studebant. Esseni austeriori vitae disciplina
«ab aliis se secernebant, repudiato manuum labore contem-
«plationi et orationi vacabant, sed falsis opinionibus non
«carebant. Quum ergo apud Judaeos et apud ethnicos religio ac

«mores essent corrupti, necesse omnino erat generi humano, ut promissus Redemptor tandem inter homines compareret, Religionem hactenus revelatam perficeret, et institutum, quo perfecta ad omnes gentes propagaretur et integra conservaretur, introduceret. Praeterea divina providentia effectum erat, ut rerum adjuncta novae Religioni introducendae et propagandae essent opportuna. Quam plurimi enim ingentem morum corruptelam sentiebant, eorumque emendationem desiderabant; omnes fere populi cultiores sub uno imperio erant conjuncti, unde multiplex inter eos commercium atque liber transitus; linguae graeca et latina per omnes Imperii romani provincias propagatae; pax atque securitas interna. Quae cum ita essent comparata, et tempus, quo veniret promissus Redemptor, a prophetis praedictum, adesset, coaeternus et consubstantialis Deo Patri Filius in terras descendit, humanam naturam assumpsit, et redemptionis opus auspicatus est.» (1)

(1) Wouters, in introductione, &

INDEX CAPITUM.

EX SÆCULO XVI.

CAPUT.

PAG.

I	De protestantismi propagatione . . .	7
II	De Inquisitionis tribunali	16
III	De Ordinibus religiosis	51
IV	De Michaelæ Bajo ejusque systemate .	41
V	De Controversiis <i>de Auxiliis</i>	49
VI	De Rom. Pontificibus, qui post Conc. Trid. sæc XVI Ecclesiæ præfuerunt.	61
VII	De rebus ad Hispaniam pertinentibus.	75

EX SÆCULO XVII.

VIII	De Ecclesiæ statu sæc. XVII.	87
IX	De politicis vicissitudinibus.	97
X	De bello triginta annorum et pace Wesphalica	107
XI	De ortu et progressu Jansenianæ hæ- resis	119
XII	De aliis hujus sæculi hæreticis.	155
XIII	De Missionibus catholicis et ritibus Si- nensibus	145
XIV	De Rom. Pontificibus sæc. XVII.	161
XV	De Cleri Gallicani declaratione anno 1682, et de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ.	179
XVI	De Hispaniæ fatiis sæc. XVII.	190

EX SÆCULO XVIII.

XVII	Universalis Ecclesiae conspectus sæculo XVIII.	201
XVIII	De bello successionis in Hispaniarum regnum.	210
XIX	De litibus jansenianis, Constitutione <i>Unigenitus</i> et schismate Ultrajectino.	217
XX	De Societatibus secretis	228
XXI	De extinctione <i>Societatis Jesu.</i>	234
XXII	De Galliarum revolutione.	244
XXIII	Le RR. Pontificibus sæc. XVIII.	250

EX SÆCULO XIX.

XXIV	Universalis Eccæ. conspectus sæculo XIX ineunte.	260
XXV	De Napoleone Imperatore.	265
XXVI	De bello ab Hispanis contra Napoleonem sustentato, et statu Eccæ hisp. sæc. XIX.	271
XXVII	De Romanis Pontificibus.	286
XXVIII	De rebus Hispaniæ sub Elisabetha II regina.	289
XXIX	De Pio IX Pont. Maximo.	295
—	Introductio in Hist. Eccam.	305

ADVERTISING

The object of this paper is to provide a medium for the publication of advertisements and notices of a general nature. It is intended to be a useful and convenient medium for the communication of information to the public.

TERMS OF ADVERTISING

Advertisements are charged at the rate of one penny per line per week. For longer periods, a discount of 10% is allowed. For a year, a discount of 25% is allowed. For a half-year, a discount of 15% is allowed. For a quarter-year, a discount of 10% is allowed. For a month, a discount of 5% is allowed. For a week, a discount of 2% is allowed. For a day, a discount of 1% is allowed.

Advertisements are accepted for publication on the condition that the advertiser shall be responsible for the accuracy of the statements made therein.

NOTICE TO ADVERTISERS

BY THE EDITOR

Advertisements are accepted for publication on the condition that the advertiser shall be responsible for the accuracy of the statements made therein. It is the duty of the advertiser to ensure that the statements made are true and correct. It is the duty of the Editor to ensure that the statements made are true and correct.

ADVERTENCIA.

Esta obra cuesta 16 rs. en rústica y 20 en pasta holandesa franca de porte. Todos los Sres. Secretarios de los Seminarios y Profesores de Historia Eclesiástica quedan autorizados para hacer desde luego los pedidos que gusten, sea en comision ó en venta. A todos los que tomen 10 ejemplares se dará uno mas gratis ó se rebajará un 10 por 100 á su eleccion.

Los pedidos y toda la correspondencia á nombre de D. Nicelo Alonso Perujo, Presbítero Vice-rector del Seminario de Logroño.

OBRAS DEL MISMO AUTOR.

Las Flores de la vida y la Reina de las Flores, estudio filosófico-teológico sobre el culto de la Santísima Virgen Maria en el mes de Mayo considerado en su significado, su belleza, su influencia sobre la sociedad y sus relaciones con las creencias y sentimientos cristianos.

Un tomo de mas de 500 páginas, edicion de lujo 16 rs. en rústica.

Programma lectionum quæ in secundo sacrae theologiae curriculo traduntur.—4 rs.

PARA PUBLICARSE.

DE ESCLAVA A REINA

Ó LA

HORCA DE MARDOQUEO.

NOVELA HISTORICA-BIBLICA

SOBRE EL ARGUMENTO DEL LIBRO DE ESTHER.

Se publicará por entregas á un cuartillo de real cada una en toda España. Se reciben ya suscripciones, aunque se anunciará oportunamente por medio de prospectos.